

72 LISTER (Martin). Octo exercitationes medicinales, quarum de Hydrope, de Diabete, de Hydrophobia, de lue venerea, de Scorbuto, de Arthritide, de Calculo humano, de Variolis - Altera ed. ab Authore recognita & non parum aucta - Londini, Smith & Walford, 1697 - In 8° picc., ril. p. pelle, pp. (2)-348. Frontespizio incorniciato.

L. 380.000

(Krivatsy, 7053; Bayle, II, 283-84).

Fondazione Diabete To
Museo del Diabete
Libri Antichi

33

MUSEO DEL DIABETE
della Fondazione

KARL F. JUNI BÖCHER

Via Beaumont 12 - Tel. 011/4477127

10138 TORINO

B6521

MARTINI LISTER
Rev. OCTO *Martin*
Exercitationes
MEDICINALES;

Quarum

- I. De HYDROPE.
- II. De DIABETE.
- III. De HYDROPHOBIA.
- IV. De LUE VENEREA.
- V. De SCORBUTO.
- VI. De ARTHRITIDE.
- VII. De CALCULO HUMANO.
- VIII. De VARIOLIS.

---

*Altera Editio ab Auctore recognita,
& non parum aucta.*

L O N D I N I :

Apud Sam. Smith & Beni. Walford, Regiæ
Societatis Typographos. MDCXCVII.

STANDARD LIST

OF

EXERCISES

MEDICALS

AND

PHYSICAL

EXERCISES

FOR THE

USE OF

STUDENTS

OF

THE

UNIVERSITY

OF

CHICAGO

1880

BY

JOHN

I

EXERCITATIO MEDICINALIS
DE
HYDROPE.

PRÆFATIO.

U' M propter adversam Valetudinem, quâ, ingravescentibus Annis, magis magisque affligor, vitam mihi minùs laboriosam, & Domi, quantum ferant negotia, sedentariam, viribus restituendis, libens amplector, quæ 26 annis & amplius, quibus Medicinam feci, occurrerunt memoriâ digna, ea jam in lucem edere, mihi haud injucundum est.

Veterum autem Doctrinam libenter sequor, quorum labores non negligendi sunt, ut moris est, nuperis quibusdam scriptoribus nostris. Addant, per me licet, emendent, illustrent, suisque quæque hypothsesibus novis *facta* interpretentur; at vanum est, & levis & mali instituti ingenii indicium, *Authores multis seculis approbatos*, vel alto silentio, præterire vel perfunctoriè tantùm memorare. Imò verò,

2 EXERCITATIO MEDICINALIS

si eorum definitionibus & morborum descriptionibus non adhærebimus, *inutilis* erit omnis *Institutio*. Hinc in quotidianis consiliis nostris tanta discordia est, quasi Doctrina omnis Medica de lana caprina, aut de lacte gallinaceo esset; scilicet de rebus nusquam existentibus: Adeo, singuli videmur *autodidacti*, & minimè in Doctrinam aliquam *communem* consentimus.

At *nova* (inquies) morborum genera, & Epidemica *quotannis* oriuntur: Illa autem annua proles, ut opinor, cerebri vacui imaginatio & mera figmenta sunt. Veteribus attendant velim, ubi ea mala multò accuratiùs depicta & in species diducta habebunt; ut eorum vana & supervacua diligentia sit. Atque hæc satis dicta sint de vaga, & instabili quorundam Medicinæ Theoria.

Alii autem sunt, qui *Medicamentorum* etiam *Paucitatem* jactitant; & de Ruina Scientiarum sese magni faciunt. At non credendum est his hominibus; meram ignorantiam, aut, ut mitiùs dicam, studiorum ignaviam, sive desuetudinem & oblivionem prodentibus. Sed de his plus satis: ad ipsos morbos accedo.

Cum *Hydrope* autem incipiam: Ex tribus verò Hydropicorum generibus, *Asciten* maximè intelligo. Nam cæteri rariores sunt; omnium autem rarissima Leucophlegmatia, si fortè in *Anglia* contingat, scilicet ex veterum descriptione & notitia. Is autem morbus è Popularibus hujus magnæ urbis præ cæteris impræsentiarum grassari videtur. Quòd autem res ita sit, appello *Rationes Publicas mortuorum*

tuorum, hebdomadatim editas. Cùm verò is morbus longus sit, ejus increfcendi rationes à vitu mutato quærendæ funt: Nam Morbi Chronici ferè à nobismet ipsis, aut certè à caufis quibusdam evidentibus, oriuntur. At inquies, Hydrops Ascites, ut per fe incipit, ita sæpè alteri vetufto morbo, maximèque Quartanæ, fupervenit; imò *omnium* morborum *vitium* veteribus dictum eft. Refpondeo, Morbos jam paucos effe, qui Chronici & Populares funt, præter Luem Veneream, & Phthifin, de quibus infra plura dicere mediator. Febres verò Intermittentes minùs ex decennio graffatæ funt; & ubi iis jam Homines afficiuntur, citò & tutò jam curari folent notiffimo remedio ex Cortice Peruviano, fine metu alicujus Hydropis fupervenientis; aliæ itaque caufæ, quàm quæ olim assignari confueverunt, investigandæ funt. At in multis victus hodiernus hujus urbis falubrior eft, quàm olim fuit; jam enim olerum plurimorum generum largior proventus; jam fructuum optimorum copia incredibilis eft, quæ quidem olim huic urbi multùm defuerunt, & ad maximam vicinarum gentium admirationem, tota ferè *carnivora* fuit. Atque hæc dicta funt de cibo.

De *Potionibus* autem alia res eft; fiquidem multo deteriores funt. Etenim potiones *Cerevisiæ* dictæ fumma diligentia & arte olim confectæ funt, & fine fraude ad maturitatem quandam coctæ, five eæ meræ hordeacæ, five cum lupulo confervatæ; jam verò falſi fumus, cerevisiæque omnigenæ *fucatæ*, & mi-

4 EXERCITATIO MEDICINALIS

nus quàm par est, coctæ sunt. Fucum autem in coquendis cerevisiis faciunt plurimis modis, vel ipsius salis culinarii, quæ una ex Hydropis causis; (huic fidem facit autoritas *Cæl. Aureliani*, ex coadervata bibentium transvoratione, & magis si *salsa* fuerit aqua) vel calcis vivæ, vel sacchari facum (in quibus omnibus mira est vis caustica) admistione. Non opus est plura memorare. Aliam tamen *novam* causam intactam non relinquam superiori, nempe cerevisiarum sale confectarum, valde affinem; scilicet illa annua, & solennis Aquarum Mineralium, *sale calcario* ex abundanti saturatarum, ingurgitatio. Etenim hæ jure meritò & supra modum falsis aquis, iisdemque insuper purgantibus, annumerandæ sunt; adeoque duplici nomine illarum belluones malè mulctari possint. Profectò apud eundem antiquum authorem & frequentata medicaminum potio, ac falsi alicujus liquoris potus, æquè perniciosi habentur.

Adhæc, *Pomacea* & *Vina* quomodo adulterentur, extant *Tractatus*, ab ipsis rerum maleficarum authoribus publicati. At hæ Potiones usitatæ, & semper Angliæ notæ fuerunt; in his adeo vitium, si quod sit, *bibendi excessus* est; una quidem è causis Hydropicorum notissima, & tamen pauci apud nos Hydrofici, nisi his *nuperis* annis.

Amplius itaque de Potionum generibus, quæ nobis restant, inquirendum est. En autem *novam* earum progeniem, à *Vino*, & cerevisiis uctis, sive igne toctis, *Spiritus vini dictos*! Hæc fundi nostri calamitas est; hinc illæ lachrymæ

chrymæ ! Etenim hi Spiritus, sive meri, sive multo lenocinio medicati, si assiduè & multum bibantur, plurimos in Hydropem præcipitant. Atque utriusque ferè sexûs deliciæ sunt ; & privatim apud mulieres varia arte certatim confici solent : imò verò nos ipsi medici culpandi sumus, adeo omnia alexipharmaca apud nos vilescunt præ istiusmodi spiritibus medicatis : illorum tamen usum laudo ; abusum tantum & excessum jam vehementer reprehendo.

Ut autem rem planè conficiamus, scire oportet Spiritum vini dictum esse ex *Septicis*, quæ scilicet carnem exedunt : idque certò constat ex lotione vulnerum, gingivarum, & ubi faciei, fuci loco, adhibetur : nimirum vehementer abstergit, non sine levi aliqua ustione, isque, si assiduè utatur, exedit, inflamat. Atque idem est is Spiritus vini in Stomacho, qui fuit extra illum, nempe ad alias exteriores corporis partes admotus : imò verò inasfuetis non aliter gulam afficit, quàm si quis vivum carbonem devorâset.

Qui autem hujus potione se ingurgitant, & Hydropici futuri sunt, primùm stomacho laborant, dolent præcordia, ad frigidas & leniores potiones ferè nauseant, & non merentem stomachum accusant, quasi is naturaliter infirmus esset ; cùm revera nihil aliud est, quàm ut ipsi suis deliciis lenocinentur. Nam ita quidem est, Spiritu vini dicto nihil *plenius* est ; adeo ut his hominibus, vel ipsum venenum ad vitam eorum conservandam necessarium esse videatur. Tandem ipse Stomachus

6 EXERCITATIO MEDICINALIS

corrumpitur, à cujus vitio digestio ciborum integra non fit, adeoque noxius humor in perniciem corporis paratur, tumorémque inferre consuevit; unde paulatim aqua in Uterum contrahitur.

Vid. Boneti Theatr. Cujus rei rationes ita deducam: in primis illud è cadaverum Hydropicorum dissectionibus abundè

constat, stomachum eorum admodum extenuari, & rubore suffundi; nimirum ejus internas fibras, sive villos à Spiritu vini exedi, ipsúmque viscus inflammari, unde chylus crudus & lentus conficitur: à chylo autem lento ferè pedum tumor, à quibus paulatim in ventrem ascendit aqua.

Ut autem clariùs intelligatur, quomodo à stomacho corrupto chylus viscidus fiat, sic calculum ponamus; nempe, concoctionem fieri ab humore aliquo *intus* perspirato, qui subitam putredinem in stomacho & intestinis conciliet. Istiusmodi autem putredinis concoctricis unica ratio est, ut dissolvatur & diffuat cibus: unde ciborum putrescentium summa teneritudo est; imò verò vel ipsius Icthyocollæ, quæ lentissima res est, dissolutio & aquatio est: illud autem superiore aliqua exercitatione satis, ut opinor, probavimus. Contrà verò, ubi stomachus tenuis & inflammatus est, cibum potionémque protinus vel vomit, vel deorsum in intestina festinanter illum detrudit, certè crudum minúsque coctum, *i. e.* lentum viscidúmque. Nam ut chyli *aquatio* digestionis ratio est; ita ejus *lento* cruditatis sola notitia est.

Chylus

Chylus autem crudus sive lentus sanguini non ita facile permiscetur: hinc ferè intesti-
 norum lævitas; & cùm intra venas semel
 receptus est, admodum difficile per commu-
 nes cloacas rursus ejicitur; sanguinisque adeo
 circuitum per venas capillares tardat, impe-
 ditque. Nam Sanguis, ut liquet ex obser-
 vationibus Leeuwenhoekii microscopicis, ex
 sero & crassamento rubro, i. e. ex aquâ tenui-
 ori & globulis rubris conficitur: si itaque ista
 aqua Serum dicta, qui nihil aliud est, quàm
 chylus compressus, insignem lentorem ex
 cruditate acquirat, globuli sanguinei difficil-
 limè iter per minima vasa, quasi visco quo-
 dam infarcta, facturi sint, necesse est. Atque
 hinc omnium malorum in Hydrope facilis in-
 telligentia est. Nempè stomachum diximus,
 ut viscus primarium, officio suo potissimùm
 labefactari, totùmque hominem in malum ha-
 bitum converti à chylo crudo, lento & crasso.
 Princeps itaq; causa hujus mali stomachus vitia-
 tus est; unde inter præcipuas Hydropis notas
 à *cibo alienatio* stomachi est; item difficilis *spi-*
ritus; sc. à pigritia sanguinis motus; item pro-
 pter eandem sanguinis ad movendum ineptitu-
 dinem; facies, *brachia*, & reliqua corporis *superi-*
ora admodum *gracilia* fiunt: ad hæc quoq; ipse
 corporis *situs* plurimùm facit, ut humores crassi
 & frigidi in locum *declivem* deorsum maximè
 defluant; *Pedum tumor* œdematosus, interdiu
 magnus, noctu minor; nempè, in arteriis &
 venis quodammodo stagnat lentus sanguis, &
 propter situm eorum pendulum interdiu ægrè
 sursum promovetur; atque ob eandem ratio-

8 EXERCITATIO MEDICINALIS

nem situs in decubitu contrarius aliquantum sursum sanguinem propellit; à digito impacto in *cruribus* locus *cavus* & diu perseverans antequam restituatur: nimirum, ipsa vasa sanguinea assidue præter modum distenta, tandem emolliuntur, resolvunturque, unde partium vigor & restitutio ex toto perit: stagnationem verò temporis processu ipsa *extravasatio* excipit, & vel per se, vel levi de causa crurum exulceratio, & aquæ spontanea eruptio fit: ad hæc, tumor & sonitus liquoris *fluctuantis* in utero; ubi scilicet extra venas aqua liberè inter Peritonæum & intestina infusa est. *Ingens sitis & linguae ariditas* scilicet, cum pituita oris & faucium ex propria sua natura lenta sit, à viscida & crassa lymphæ minimè suppleri potest. *Urinæ pauca, crassæ & rubræ.* Sudor nullus; nec enim in ipsis balneis sudare apti sunt; scilicet propter defectum stimuli, id est, salis Urinosi: nam in chylo crudo & lento sal urinosus non extricatur; renésque adeo, cæterique cutanei ductus nec urinam, nec sudorem conficiunt, quòd sal deficit, qui excoquatur. *Tussis sicca*, nempe in arido pulmone pituita ex toto deficit.

At non ignoro præter cruditatem, alias Hydropis causas, etiam cum per se incipit, à veteribus expositas esse; ut copiosus frigidaë porus, cibus flatulentus, & Buprestes: id autem animalculum facit stomachi infinitum dolorem, totumque corpus in speciem Hydropici inflat. At, cum hæc inter rarò contingentia, maximè nostra Insula frigidior, numerari debeant, eas nominasse satis esse videtur.

UI-

Ultimo verò loco ad Hydropicos *Curandi rationem* & remedia ventum est. Una autem & præcipua medendi intentio est; nimirum, stomacho pristinum suum vigorem restituen- di, chylúmque crudum lentúmque incidendi, éque corpore illum amovendi: primùm leni- oribus, mox, si vehementius malum est, va- lentissimis medicamentis, cujuscunq; demum generis ea sint.

Cùm autem *remedia*, quæ nos experti su- mus, sparsim in *Adversariis* nostris literis man- davimus, ut eorum supervacaneam repetitio- nem vitem, ipsos Ægrotos cum remediis, prout raptim à me, sed *fidelissima* narratione olim exarata sunt, transcribere bono publico non gravabor.

Illud autem te monere volui, me nihil præterquam meras historiolas dare statuisse; sed cùm aliquot conjecturæ nostræ, & anno- tatiunculæ passim, ut video, in his schedis, occurrant, cùmque eas olim exercitii causa, commentatus sum, eas jam cum remediis communicare cogito, quòd opinioni nostræ suffragia satis benè commodabunt.

Item illud alterum Lectorem scire volo, me in aliquibus Ægrotis remedia omisisse, in aliis verò plerisque adjecisse; vel quod fru- stra fuere, vel quòd à me omnino nulla adhi- bita sunt. Ubi autem profuere, ea omnino fideliter narravi.

ÆGROTUS I. *Ex Ebrietate.* § Quidam (*Browning*) mediæ ætatis vir, strenuus, assiduus, infinit⁹ Potator, omnium Porionum & hominum

IO EXERCITATIO MEDICINALIS

homo, at tenuis, pusillus, facie subflammeâ, ex catarrho, tunc temporis epidemico, aquâ inter cutem vehementer affectus est; ei pedes & femora & imus venter mirum in modum intumuere, urinæ rubræ & crassæ: vix uncias aliquot, 24 horarum spatio, reddidit, quamvis præ ingenti siti aliquot congia quotidie siccavit.

Hunc autem sic ad pristinam sanitatem restitui intra 14 dies. Femur utrumque ex interna parte incidere jussi longa & profundiore plagâ, cui injectum est linamentum tortile, penicilli instar, unguento Apostolorum dicto illitum.

Potionis tantum libram, pro suâ optione ex quo genere illam habere voluit, diei noctisque unius spatio, permisi; idque religiosè observavit, non sine maximo tormento & inquietudine. Singulis autem quibusque tertiis diebus hominem sic purgavi: [R. *Succi Ireos* ʒiv. *Mecoacan* gr. x. *Jalap.* ʒj. m. f. *Potio*] quo vehementer alvus mota est. Etiam si verò (N.B.) vigesies minimum deiecit, tamen Potionis modum quotidianum ne hilum quidem auxi.

Post decem autem dies Tumor ex bonâ parte desiit; & jam sitis tolerabilis.

Postremò Hydrope siccata, aquâ absinthii stillatitiâ usus est, in qua rhabarbarum maceratum est: idque ad confirmanda viscera. Convaluit, at Fonticulos in utroque femore, cautè nutrit, & à potione abstinentiam ad plures menses observavit.

ÆGRO-

ÆGROTA 2. *Ex Sanguinis spūto.* § Domina Woodburne de Skipwith, minimum quinquagenaria, incautè vere, ex gravi tussi, Sanguinem Spumofum copiosè excreavit; ad Sanguinem autem comprimendum, is quinquies è brachio missus est, hebdomadæ spatio; nam toties malum recrudit.

Ipse autem Sanguinem, è brachio eductum, maximè refrigeratum, quotidie diligenter inspexi, eúmque magis magisque ex parte rubra, concreta, diminui notavi; adeo ut ultimâ phlebotomiâ in 10 circiter Sanguinis unciiis, concretum rubrum, in medio Sero innatans, vix latitudinem sesquiunciam & crassitudinem octavæ partis digiti æquabat, ut qui Sanguis jam videbatur, mox totum ferè Serum fiebat. Post aliquot autem hebdomadas eadem mulier Ascite vehementer affecta est, ventre admodum, ex aquæ abundantia, intumescente. Plurima verò frustra data sunt; tandem in hoc medicamento convenimus ego & alii duo mecum Medici seniores Eboracenses, *Wittie & Tailour*, quos honoris & meritorum causa posteris commendo, [*R. Succi Ireos ʒj. Elaterii gr. iv. Jalapii, Mecoacan ana gr. xv. m. f. Potio:*] eo autem vehementer purgata est: atque aqua magnâ copiâ ex abdomine educta est: ut quæ antea ferè semper ob ventris pondus in lecto decubuit, domo exiit, & per viciniam ambulavit: ob sævitiam tamen medicamenti medicos omnes dimisit. Ac post sex menses eo ipso morbo ruri mortua est.

Annotat.

12 EXERCITATIO MEDICINALIS.

Annotat.] Hæc autem faciunt ad intelligentiam morbi ; Venis aliquibus majoribus intra abdomen ligatis in vivo aliquo animali ex fero alvus brevè repletur, ut Anatomici perhibent. Item si venæ Renales ligentur, & aliquis liquor Siphone in arteriam injiciatur, exit per ureteres, ut Bartholinus filius autor est ; item ipsam vesicam felleam Phthisicis interdum refertam fuisse fero planè insipido, albo, pellucido, & igne in mucaginem albicantem coagulato, uti perhibet *Benedictus noster. Theatro Tabidor.*

Venæ igitur pulmonis utriusque generis primùm infarctæ sunt lento fero ; à quo impedimento sanguinis serum ab arteriolis Asperæ Arteriæ effunditur in vasa glandularum excretoria ; imò hoc non rarò accidit etiam arteriis & venis integris & non erosis, sed per se apertis ; & in hoc casu multò ferosior factus est sanguis ab ipsis remediis.

Etenim detur sanguinem ipsum sanguificare, sequetur, quò pauperior & debilior is est, eò difficiliùs chylum in sanguinem converti ; at is sanguis debilis est, qui crassamento sanguineo (qui in nobis verè sanguis & solus putandus est) ex magna parte exhaustus est, novus quidem chylus in venas indies recipitur, & sanguini commiscetur ; sed ferè crudus is permanet, adeóq; serum quidem, non autem sanguinem propriè sic dictum, is auget : illud autem serum crudeum, ubi ad plenitudinem assurgit, sanguinem aggravat, ejusque motum impedit, & quia per excretionum officinas, pulmones putà, renes, cutisq; poros,

poros, satis copiosè amandari nequit, ipsis extremis tiliarum venulis hæret; & in ipsum abdomen tandem transfunditur mediantibus arteriis, excretoriis glandularum vasis per anastomôses commissis.

Jure autem hic quæritur, Mulieri hæmoptoicæ cur Ascites superveniat; cùm aliàs gravidæ mulieres, etiam non rarò vetulæ, sterilésque ingentem sanguinis vim ex utero profundunt, at rarò aut nunquam idcirco Hydropicæ fiunt? Respondeo, Mulierum uterum posse ex toto tolli, sine corporis damno, quasi extra corpus positus esset: item illius partis venas admodum increfcere solere, adeoque sanguinem in se multum continere posse: ex quibus colligo multum sanguinis ex utero posse profundi de suo penu, reliquo corpore ferè integrò, aut certè parùm pro ratione sanguinis exhausto. Atque idem cogitare debemus de differentia inter narium assiduam hæmorrhagiam, à qua non rarò Hydrops, in viris, & eorundem hæmorrhoidali-um venarum vastam profusionem; nam hæ quoque venæ tam in viris, quàm in fœminis, ob magnum sui incrementum & tumorem, sanguinis copiam præter fidem in se continere solere, quasi extra corporis œconomiam deponeretur. His adde, *Simplicem* sanguinis, quamvis maximam, profusionem, sive à vulnere, sive aliàs in corpore sano, Hydrops rarò excipit.

ÆGROTUS 3. § Dom. G. Blacket
Miles, sexagenarius minimum, diu valetudi-
narius,

14 EXERCITATIO MEDICINALIS

narius, ex vehementi equitatione, & quòd jecur glande plumbea è sclopeto minore transfixum aliquando habuit; item quòd, nescio qua febre intermittente, ut videbatur, diu languit: huic autem sanandæ fontes medicatos atramentosos sive ferrugineos, agri Eboracensis juxta *Knaresborough*, diu & multum hausit. Exeunte autem æstate, Febris Cortice Peruviano ex toto depulsa est: huic narium hæmorrhagia ferè quotidiana; illo autem tempore heic corpus plenius, alvúsq; ex multis annis liquida, scilicet ter quaterve quotidie, respondet.

Ineunte verò mense *Octobri*, venter paulatim intumuit, sudorésque nocturni ex Febre orti, jam ex toto desierunt, & sub hoc tempus planè *Asciticus* fit, cum tussis gravi & vomendi cupiditate.

Mecæ autem Curæ jam primùm sese commisit; quòd verò eo tempore fortè *D. L. Ridgley*, senex Medicus *Londinensis*, Eboraco commorabatur, mihi socius datus est, is autem chymicæ valdè addictus est, & in ea arte admodum peritus: Per tres autem menses ipse adhibuit remedia sua, me quidem consentiente, & eorum effectus, cum necessariis ægri, expectante; sed frustra data sunt.

Inter Diuretica illa sumpsit, viz.

Liquamen Lumbricorum terrestrium cum sale Absinthii ex Vino albo, aut Rhenano.

Item, Balsamum Judaicum verum circiter. ℥j. quotidie ad ℥iij.

Item:

Item, Semen Genistæ contritum ad 3j. ex Vino albo.

Item, Allii Jusculum supra fidem sapidum & valens.

Item, Cataplasmata ventri admota sunt ex ruta, cochleis contusis, sulphure, radice Brioniæ, &c.

Item, Empl. Sycionium.

Inter Chymica verò hæc data sunt, viz.

Bezoar Joviale ad gr. vij. bis quotidie. N.B. Ab hoc medicamento alvus vehementer conturbata est cum importunâ dejiciendi cupiditate.

Item, Flores Antimonii, fixi dicti, ad gr. x. cum Diagridio: hæc autem medicamenta ultimò memorata ipse D. L. R. confecit. N.B. Ab hoc medicamento vomuit & dejecit non sine gravissimis torminibus.

Item, Postridiè viridem bilem vomuit, & inhorruit, quæ ardor vehemens excepit, & madore quodam subobscurò defuit: atque ex hoc medicamento diarrhœâ molestâ affectus est.

Ipse jam ex febre putridâ decubui, & ferè per integrum mensem foras non exii: recuperatus autem hæc porrò præscripta inveni à D. L. R.

Rhabarbari cum Absinthio ex aqua frigida ter quotidie ad Diarrhœam comprimendam: *Item* Terræ Japonicæ dict. ex aq. Cerasorum ad viscera firmanda:

Deinde:

16 EXERCITATIO MEDICINALIS

Deinde ad 14 dies hoc Diuretico usus est, [*& Vini Rhenani ℥iv. Cinerum Rad. Bryoniae, Absinth. Juniper. Persicariae ana ʒj.*] Hujus Lixivii ad ʒiv. aliquoties in die sumpsit, interdum Seminibus Genistæ, & Urticæ Romanæ additis.

At hæc omnia frustra fuere: nam aqua magis magisque abundavit, sitis intolerabilis, nec ulla Urinæ quantitas supra consuetam mensuram.

Jam in lectum amplius decumbere non potest, sed in sella pensili apertis, fœminarum more, vestimentis indutus, residere solet; item tussis multò molestior ob pituitæ vitreæ lentorem. His adde, dorsum etiam ad spinam digito prementi cedens, virisque admodum labefactatæ.

His visis, humanissime rogavi, ut vices mihi quoque daret præscribendi, neque id tamen obtinere potui sine multo jurgio: ad hydragoga tandem venimus.

Medio itaque Januario sic præscriptum est, [*& Succī Hepatices ʒj. fs. Succī Rad. Ebuli ʒj. Elaterii gr. ij. Vitelli Ovi n. i. Sacchar. Cand. ʒj. m. f. Potio.*] N. B. Ex hac potione sumptâ xvj minimùm libras aquæ citrinæ dejecit. Quamvis primis horis frigide sudavit, & pulsus exilis fuit, tamen restitutus est, & placide eâ nocte decubuit, ac in lecto dormivit: item toto postridie aquas dejecit magnis, at raris sedibus.

Post Triduum verò vires supra spem redire, quamvis interim parùm aut nihil nutrimenti sumpserat, scil. à solis aquis ejectis levatus.

vatus est: venter autem lino metitus, ad tres digitos detumuit, & crura pro ratione. Stomachum verò adeò non læsit id medicamentum, ut jam cibum gustare potuit, quod antea ex multis septimanis non fecerat.

Intermissis autem aliquot diebus, Elaterii granum dimidium tantum, ex succi Ebuli 3vj. sumpsit, cum Euphoria. Atque iterum Jalapii gr. xv. ex succo rad. Ebuli 3j. Jam magna spes convalescentiæ affulsit, ac cibi appetentia admodum rediit: & vehementi pruritu affectus est, quod non inter mala signa numerari solet. Denique Cortic. Peruv. 3j. in pilulis præscripsimus, quod ante faciendum erat: at nec de eo remedio, nec de Elaterio convenire potuimus: adeoque nobis valèdixit æger, & iter plurium dierum in vehiculo ingressus est, quod strenuè & foeliciter confecit; ipso tamen eodem morbo, æstate exeunte mortuus est.

Aqua venis concepta facile effundi potest, at quæ natat inter peritonæum & intestina solo *Elaterio* aut *Euphorbio* educitur. *Jo. Heurnius ad Aphorism.* Quod *Ptarmica* faciunt in naribus, idem hæc medicamenta in intestinis efficere videntur; i. e. pituitam vehementer movent, scilicet è glandularum ductibus excretoriis, quibus innumeris intestina scatent, aquam validè exprimunt.

ÆGROTUS 4. § Dom. R. B. Miles, de M — quadragenarius, ex gravi & diuturno Ictero sanguinem copiosè semel atque iterum vomuit, item frequenti sanguinis è naribus.

18 EXERCITATIO MEDICINALIS

naribus hæmorrhagiâ affectus est: tandem gravi Ascite correptus est. Ejus venter adeò distendebatur, ut sedere vix potuit propter tumorem rigidum; tantùm supra dorsum decumbere potuit rectâ protensis pedibus: è rure in oppidum R. — transferri se jussit, ut *paracenthesi* aqua educeretur; nam reliqua remedia vana credita sunt. Me vocavit: sic morbo supra modum vehementi occurrendum censui, [& *Decocti Epithymi* ℥iv. *Syrup. è Spina Cervin.* ℥iiij. *Elaterii* gr. v. m. f. *Potio.*] Eodem die ad tria minimùm congia aqua purgata est: idem autem medicamentum ad intervalla aliquot dierum bis amplius sumpsit & convaluit, & jam post 12 annos superstes & sanus est.

ÆGROTUS 5. § Dom. *Place de Dinsdale*, sexagenarius & tres annos amplius, ineunte Junio, Ascite vehementer affectus est: huic autem malo initium dederunt vigiliæ hybernæ spontaneæ ad multam noctem, item victus & potio liberalis sine ullo exercitio. Hæc primùm cruditates movebant faciliùs in senē. Ejus autem morbi ad meum adventum hæc erat conditio; Modica sitis, at ciborum fastidium, anhelus, & ad omnem corporis motum, propter spiritûs angustiam, piger; in lecto decumbere vix amplius potuit, propter nescio quem stomachi motum, ut aiebat, convulsivum, tantùm non exanimantem, vomitumque & tussim graviter excitantem, omnium maximè affligens symptoma; pulsus debilis & admodum citatus, urina pauca & biliosa, pars ventris inferior rigida & ad umbilicum

cum usque distenta, digito tamen prementice-
dens, cavitatemque diu retinens ; item ti-
biæ similiter & femora valdè tumefactæ : in
his verò à vesiculis quibusdam per se ortis &
disruptis tenuis humor assidue ferebatur, item
in tibiis ingens inflammatio indies aucta ; in
decubitu & aliàs, murmur & fluctuatio aquæ
in ventre clarè audiebatur, alvus liquida bis
terve quotidie per se respondens.

Huic protinus hujusmodi Hydragogon pro-
pinavi, [& *Elaterii* gr. iiij. *Jalapii* gr. xx. *Syr.*
Violar. ʒj. *Aq. Mirab.* ʒss. m. f. *Potio.*] 18 libras
aquæ eo die sine magno languore, nisi in pri-
oribus sedibus, dejecit.

N. B. Eo die Spiritus multò facilius reddi-
tus est, placidèque in lecto quievit, quod an-
tè ex multis septimanis facere non potuit ;
tussis & vomendi desiderium ex toto desie-
runt ; ex parte quoque venter & tibiæ detu-
muerunt.

Tertio verò die ab eo medicamento sumpto
alvus non amplius per se respondit ; atque a-
deò idem medicamentum iterùm datum est,
à quo cum minore languore aqua copiosissimè
dejecta est : jam abdomen ferè & tibiæ aqua
ex toto exhaustæ sunt.

N. B. Quamvis secundâ hac purgatione a-
quæ adeò copiosè motæ sunt, tamen tibiæ
detumescentia non ante nocturnum decubi-
tum apparuit ; unde liquet venas sive aquæ-
ductus intestinis propiores primùm exhausti
vi medicamenti ; quibus exinanitis, prono
corporis positu, illi tibiæ alteri humorem
suum refundunt.

Post

20 EXERCITATIO MEDICINALIS

Post Triduum verò, aëre admodum æstuante, tertium idem medicamentum purgans sumpsit cum optimo, ut ante, effectu ; nam, non solum aqua jam ex omni parte exhausta est, sed & *tibiarum inflammatio atque ulcera ex toto sanata sunt* : viro generoso & optimè merito valedixi. Quartum, medicamentum sumpsit, & nescio quo pulvere diuretico ab Agyrta quodam post meum discessum usus est. Ineunte autumno Hydropicus mortuus est.

[Illud notandum est, Elaterium, quæ istius medicamenti summa commendatio est, dejectiones movere, authore Dioscoride, citra stomachi injuriam.

Illud insuper quæro, cum in Hydrope tussis vehemens moveri soleat, & Elaterio sedari, an non eadem in Phthisicis Tabidisque etiam Elaterio, parcè dato, tollatur ?

ÆGROTUS 6. § Sexagenarius quidam Pauper diu miseram vitam Hydropicus traxit : huic vehemens fitis, tibiæ, abdomen, scrotum, & ipse penis admodum, vesicæ instar, tumefactus, urina rufa & pauca, è tibiis altera per se ulcerata, valdè suspiriosus cum assidua Tussi ; ciborum nulla appetentia.

Mense autem Decembri in intenso Gelu sic hominem purgavi, [& *Elaterii gr. iv. Jalapii ʒj. m. f. Pulvis, è cochleari lactis cocti dand.*] Eo modicè alvus mota est : post biduum verò idem medicamentum sumpsit ; jam vehementer dejecit ; detumuit abdomen, scrotumque. Ad idem intervallum tertio datum est ; modicè,

dicè, ut primò, dejecit. Ad idem intervallum sic amplius præscripsi, [*℞ Elaterii gr. x. Salis Gemmei ℥j. Miræ Cydoniorum q. s. f. Bolus.*] Bene fecit; semel in principio vomuit, decies dejecit; jam non amplius cibum fastidivit, atque Ulcus in Tibia per se sanatum est. Ad idem intervallum sic quartò præscripsi, [*℞ Cortic. Peruv. ℥j ss. Elaterii gr. v. Salis Absinthii ℥ss. Syrup. Cydon. q. s. f. Bolus.*] Summò mane datum est, hominem autem non ante horam tertiam movere cœpit; eo autem modicè dejecit: idem postea medicamentum singulis septimanis cum Euphoriâ cepit. Idem medicamentum, jam aquâ sublatà ex bona parte, etiam ex Vino emetico dedi, at semel tantum post tres horas vomuit, & modicè dejecit.

Cùm autem hic vir subitò recidivam pati confuevit, ei Elaterii gr. x. cum Sale Gemmeo singulis septimanis ad tres menses dedi, quod toties facile tulit.

N. B. Deinceps ad viscera confirmanda Agarici 3j. ex fero lactis, ad plures dies sumpsit; neque ab eo alvus mora est: id verò medicamentum, ut superiorum remediorum antidotus est, ita & ipsius morbi.

Cùm sit virosissimum medicamentum Agaricus, tamen supra omnium opinionem est, quod ad stomachicos evidenter convenit, ex veterum fide & nostra experientia.

Item, Lapidis Armenii 3j. processu temporis sumpsit, à quo admodum levatus est.

Item, Magisterii Veneris, modò ex squama æris, modò ex Vitriolo Romano confecti 3j.
data

22 EXERCITATIO MEDICINALIS

data est: ab eo autem vomuit & vehementer deiecit.

Is autem senex medicamentorum ope (nam Elaterium ad gr. x. vigesies minimum sumpsit, & magisterium æris sive vitrioli sæpius ad ʒj. præter alia multa hydragoga, ex mea largitione dono data) vitam ad 16 menses ab incepta nostra curatione protraxit: tandem ex toto corpore subito adeo intumuit cum vehementi spiritûs angustia, ut ferè à vicinis tanquam mortuus existimatus est. Cui tunc temporis sic præscripsi, [& *Succi Ebuli* ʒj. *Iridis* ʒss. *Elaterii* gr. x. *m. f. Potio.*] Ab hoc medicamento vix credibile est quantum humoris aquei & pessimè foetentis & vomitu & secessu excrevit. Deinceps per aliquot septimanas Magisterii Veneris ad ʒij. aliquoties cepit magno comodo: & ad octo amplius menses satis benè se habuit. At tandem mediâ brumâ mortuus hydropicus est.

Ita desperatus Hydropicus Senex ad biennium vi medicamentorum valentissimorum in vivis conservatus est.

ÆGROTUS 7. § Colonus *D. Harrison*, incipiente autumnno, febre intermittente, Tertianâ putà, affectus est: is diu eâ ad brumam usque laboravit: tandem Cortice Peruviano parcè dato ob hominis paupertatem (quòd eo quidem tempore Cort. Peruv. libram 12 aureis nummis nostris, *Guineas* dictis, redemimus) ex febre convaluit; at subito Ascite correptus est cum vehementi siti; inter alias corporis partes Scrotum & ipsæ scapulæ immane quantum intumuerunt! Sic

Sic verò hominem recuperavi, [& Cortic. Peruv. ʒss. Salis Gemmei ʒss. Elaterii gr. ij. fs.] Vomuit aliquoties, & semel tantum deiecit. Postridie idem medicamentum datum est, sed aucto Elaterio ad gr. x. & sale ad duplum Elaterii : attamen intra dimidium horæ vomuit, & ter tantum deiecit : tamen multum levatus est. Post biduum autem sic præscripsi, [& Cortic. Peruv. ʒj. Sal Absinth. ʒj. Elaterii gr. x. m. f. Bolus.] Quod medicamentum ex maxima parte retinuit, tēque tantum deiecit : supra fidem restitutus est. Porro singulis septimanis ad ʒss. Elaterii similiter compositi, dedimus ferè aliquoties vomuit, & post aliquot horas ter aquam copiosè deiecit, & jam febris intermittētis aliquot accessiones redierunt. Convaluit.

N. B. Illud præcipuè notandum, Elaterium magni æstimatum esse apud antiquissimos Medicos, ut hæc vox quandoque omne purgans denotet, ut Commentatores Medici rectè observârunt ad Theophrast. Histor. 6. Illud verò ad *magnos mortalium usus* confectum esse Plinius affirmat. Sed ab iis simplex & per se exhibitum est : nec equidem laudo conjuncta cathartica aut correctiva dicta præter unum Salem Gemmeum, ob nimiam stomachi nauseam, nè citiùs vomatur, quàm vim suam exerat. Atque hoc, nisi aliud suadeat morbus aliquis, cui Hydrops supervenerit.

ÆGROTUS 8. § Puer cuidam (*Bathe de Holden*) quatuor annos nato, ex multis mensibus abdomen valdè distendebatur ;
at

24 EXERCITATIO MEDICINALIS

at ex sinistro latere multo magis : item totis noctibus vehementer sudavit ; faciei insignis pallor, item narium hæmorrhagia penè quotidiana.

Huic autem malo sic occurrendum putavi, viz. [*R Elaterii gr. j. Sacchar. Cand. ʒj. misce, detur è cochleari cerevisiæ.*] Septies vomuit, tæque dejecit : non sudavit, nec ea, nec altera ab ea, nocte ; non amplius sanguis è naribus destillavit. Postridie sic præscripsi, [*R Syrup. de Epithymo comp. ʒj. fs. detur ex cerevisiæ.*] Ter alvus mota est ; etiamsi sudores redierunt, tamen convaluit.

ÆGROTUS 9. § Puer quidam (*Arnold*) undecim annos agens, ex longa Quartana admodum distento ventre & stomacho, laborabat ; sic autem præscripsi, [*R Lapidis Lazuli ʒiv. Semin. Hyperici ʒj. Syrup. è Cortic. Citri q. f. f. Bolus pridie ante paroxysmum sumend.*] Id verò medicamentum nihil puerum movebat, nimirum ab eo nec vomuit, nec dejecit ; at multò alacriorem se habuit ; accessit die suo febris : die verò proximæ futuræ accessionis, quæ vesperi accidere consuevit, summo mane illud sumpsit, [*R Sem. Hyperic. ʒj. Magisterii Æruginis Rasæ ʒij. Conserv. Flor. Boraginis, Syr. è Cortic. Citri q. f. f. Bolus in Obeliis Devorand.*] Ab eo autem ter dejecit, & vigesies minimum vomuit, febris autem non amplius accessit : venter detumuit mirum in modum. Convaluit.

ÆGRO-

ÆGROTUS 10. § Vir quidam mediæ ætatis Hydropicus ex diuturnâ Quartanâ ; is autem ex toto corpore, etiam ipso capite, mirum in modum intumuit cum vehementi siti. Huic, die altero integritatis, Magisterii Veneris 3j. ex Syrup. violarum propinavi; ferè nihil deiecit, quòd protinus vomitu rejectum est: postridie verò idem sumpsit, & ab eo primo die ter vomuit & per biduum vehementer deiecit; quarto verò die vix in ullâ parte corporis præter naturam intumuit, nec febris amplius accessit, nisi admodum leviter, circiter 15. diem.

ÆGROTA 11. § Mulieri cuidam gravidæ, 46 annos natæ, ad ultimos gestationis menses intumuerunt supra modum tibiæ & abdomen; ipse venter impactis digitis cavus cedebat & diu permanebat cavitas: item huic difficilis spiritus, urina pauca, crassa & rubra; alvus fluebat; in superioribus summa macies: ad statum tempus vivum infantem peperit, ipsa autem puerperio mortua est.

Biduo ante puerperium vocatus, exceptâ Lapid. Lazuli 3j. à quo quater deiecit cum euphoria.

ÆGROTUS 12. § Mediæ ætatis viro, olim Lue Venereâ malè mulctato, exeunte autumnò febre correptus est cum gravi cordis palpitatione, & vehementi spiritûs angustia, & siti, item tussi purulentâ & sanguineis fibris intersperso pure; adeo à necessariis imbecil-

26 EXERCITATIO MEDICINALIS

Ius visus est, ut nec sanguinis missionem, nec cathartica adhiberi voluerunt; tantum Diuretica nescio quæ propinârunt: cum res post mensem ad Hydropem Ascitem planè spectaret, ex tibiis vehementer inflatis & ventre distento, me vocârunt: jam amplius in lecto decumbere non potuit: hujusmodi medicamentum propinavimus, [& *Succi Ireos vulgaris* 3ss. *Succi Radicis Ebuli* 3j. *Elaterii* gr. vj. m. f. *Potio.*] A quo duodecies deiecit, eâ nocte optimè in lecto quievit, & placidè dormivit. Empl. Epispastic. tibiis admoveere jusseram, quod omnino necessarii fieri prohibuerunt: adeoque postridie cuidam agyrtæ traditus est, & brevi post Hydropicus mortuus est.

ÆGROTUS 13. § Faber quidam Ferrarius quinquagenarius, ex frigore gravi tussis affectus est: media autem Bruma ciborum appetentia desiit, mox intumescere tibiæ, item ipse venter valde inflatus est. Huic sic præscripsi, [& *Lap. Lazuli* ʒj ss. *Elaterii* gr. j. *Confect. Hieræ, Diacolocynth.* 3j m. f. *Bolus.*] Aliquoties vomuit, alvus vigesies minimùm mota est, non sine gravi lucta, quamvis vir fortis fuit; sed postridie vomitum & dejectiones compressi, exhibito Mithridatio ex aq. Menthæ: die autem tertio vehementer lætatus est, quòd aquam sibi ex omni parte corporis exhaustam vidit. Convaluit.

ÆGROTA 14. § Mulier quædam 35 annos nata, primò in manibus, mox in ventre, & tum demùm in universo corpore, intumuit;

tumuit ; ei ingens sitis, & aphthæ in ore, assiduus singultus, spiritus admodum difficilis & anhelans : in hoc moribundo statu foeminam primùm vidi ; at morbo ex 7 minimùm mensibus laboraverat ; multa remedia, & ad urinam, & ad alvum movendam frustrà data sunt ; ab aliquot mensibus in lecto amplius decumbere non potuit : illicò autem ei Elaterii gr. v. ex Vini Hispanici haustu propinavi ; multùm & vomuit, & dejecit ; at facilè tulit remedium ; eaque ipsa nocte in lecto placidè decubuit : die autem tertio Elaterii gr. vj. cœrulei nativi optimi ℥j. ss. similiter sumpsit : & protinus, compressis naribus, non vomuit, sed plurimùm alvus mota est : levare visa est. Cum autem ex apthis valdè ulceratis cum assidua Salivatione, fortè ex Mercurio dulci antè dato, aut multo lixivio factis, ab aliis medicamentis dandis abstinere coactus sum.

Bis tamen postea medicamentum supra dictum datum est, cum Euphoria : detumuit venter, cæteræque partes corporis pro ratione, ad 15 diem à meo adventu, cum summo pedum frigore, inhorruit, & febris paroxysmo correpta est. Se olim eâ affectam esse jam primùm nimis tardè didici : sanguinis gravis Hæmorrhagia media accessione orta est, quam difficillimè comprimere licuit. Cortic. autem Peruv. ʒj. proximis 12 horis devoravit, at frustrà ; nam postridie, altero paroxysmo orto, mortua est.

28 EXERCITATIO MEDICINALIS

ÆGROTUS 15. § Quinquagenarius quidam dives *Sandyman de Mill-bank* Calcarius, tenuis & modicæ staturæ vir, ex Urinæ stillicidio gravi dysuria subito correptus est : hic autem vir sua iponte aquas medicatas, ut memini *Strethamenses*, jamjam potaverat, ex quibus certè illius mali occasio orta est : Venter admodum distendebatur : ex dysuria vehemens dolor & vomitus. Alii duo mecum Medici consulti sunt : huic verò sanguis bis missus est, item Enemata ex vehementioribus medicamentis confecta ; item cathartica magnæ efficacæ, Mercurius dulcis, &c. sed nihil effectum est ; minus à cataplasmatibus, inunctionibusque spinæ admotis. Tandem Urina cathetere moliebatur, at sine successu ; nam vesica urinæ omnino vacua, à duobus peritis Chirurgis reperiata est : jam aphthæ in ore & putrida ulcera orta sunt & molestissimus singultus. Quid fit ? in ancipiti casu, & moribundo ex dysuria plurium dierum. Aliis Medicis dimissis, sic hominem restitui [*℞ Succi Limonum recent. expressi ℥vj. Succi Cochleariæ Hortensis ℥iv. Succi Hepaticæ Plantag. ana ℥ij. Syrup. Violar. ℥ij. m.*] Hujus ℥iv. tertiis quibusque horis ficcavit ; postridie verò Urinam copiosè reddidit ; à ventre tamen præter modum rigido & tumido, ad mensē & amplius, solo dorso decubuit, quòd nec sedere, nec rectà stare in pedibus potuit ; reliquum verò morbi deinceps modicis hydragogis discussimus : & jam post septennium athleticè se habet.

ÆGRO.

ÆGROTUS 16. § D.7. *Hotham* de S. Miles, Juvenis robustus Hydropicus fit, ex nimia potatione Spiritus Vini, & præcipuè Aq. Mirab. quam dies noctesq; siccavit; tanta est fasciatio ex assiduo etiam rerum perniciosissimarum usu: huic verò cibi fastidium, vigilia, Urina rubra, crassa & pauca; tibiæ & manus tumore maxime inflatæ, venter plurimum distentus: ejus autem viri prima curatio Spiritus Vini prohibitionem esse debuit; at eum secretò pitissando bibere consuevit, neque res nisi paucis domesticis ejus nota: ferio tamen sese mihi obligavit non amplius istiusmodi potiones gustare velle. Huic autem malo hæc remedia adhibui, [& Decoct. Sennæ Gereon. ℥iij. Syrup. è Spina Cervina ℥j. ss. Succi Limon 3ss. Elaterii gr. iv. m. f. Potio.] Benefecit, magnâ aquæ quantitate evacuatâ: ad aliquot autem dierum intervallum iterum atque iterum idem medicamentum sumpsit, donec ad optimam valetudinem restitutus est.

Domum rediit *Londiniis*: post annum verò ad me rediit anhelans, & ex toto corpore, vel ipsâ facie, monstri cujusdâ instar, admodum distentus; & nisi ejus color, qui satis bonus fuit, malum Leucophlegmatiam, aut Anasarcam esse diceremus: ex tanto autem itinere valdè imbecillus & languidus fuit; virum tamen juvenem iisdem medicamentis, quæ suprà comprehensa sunt, sine mora purgavi, ipso eodémque successu; imò multo celeriori: nam intra septimanam bis purgavit, & postridie ab ultimo remedio, ita aquâ ex

30 EXERCITATIO MEDICINALIS:

roto liberatus est, ut mihi nolenti (nam, ut viscera confirmarem, remedia cogitabam) valedixit, & in *Hollandiam* peregrinatus est, ubi post aliquot menses tertio recidivam passus est, ex eâdem causâ supra memoratâ nullus dubito ; & Hydropicus mortuus est.

ÆGROTA 17. § Quædam mulier mediæ ætatis ex puerperio in Hydropem gravissimum incidit: hujus tibiæ ad ingentem magnitudinem tumefactæ sunt cum insigni livore, item venter similiter, atque hæc omnia diu sic se habuerunt: ab omni verò potione ex toto abstinuit per integrum mensem; ad sitim autem sic fecit, tenuem & parvam particulam panis benè tosti & Spiritu Vini intincti, semel aut amplius in die super linguam detinuit ad salivam potenter movendam; nec res foeminam fefellit. Ventre autem & tibiis per se exulceratis & humorem noxium, continuo effudentibus, cum superiore remedio penè convaluit. Equidem foeminam fortè vidi & gravissimo morbo decumbentem, atque iterum tantum non recuperatam; quamvis remedii ad sitim fallendam ipse author non fui.

ÆGROTUS 18. § H. de K.W.F. quinquagenarius, strenuus & assiduus potator, semel à gravissimo Ascite convaluit, remediis suprâ commemoratis: post annum autem iterum aquâ inter cutem laboravit; cum alibi opem jamdiu frustra quæreret, & inter alia medica-
menta,

menta, ut fassus est, tincturâ sacrâ * dictâ (remedium, ut fertur, nulli secundum) diu & multum usus est, ipse hominem non amplius vidi, quam Paracenthesin † fieri jusserat: me quoque vocari voluit, ut operationi adessem.

* Hieram Picram valde commendat (quod aperit & corroborat simul) Trallianus in Leucophlegmatia, lib. 9.

† Soli Ascita per punctio convenit. Ægineta.

Chirurgus verò aquæ subcitrinæ ad libras ix. eduxit, postridiè paulò minus, tertio die mortuus est.

N. B. Hujus aquæ aliquot Cyathos super ignem imposui, & post casum tertiæ partis, ut conjecturam feci, instar lymphæ calefactæ, concrevit.

[Omnes, fateor (& non pauci fuerunt quos novimus) quibus venter pertusus est, proximè ab ipsa operatione mortui sunt *. Illud autem de Paracenthesi notari velim, eam tardè fieri solere, aliis plerisque remediis ante adhibitis, viribûsque admodum prostratis. Igitur suadeo, (at votum id est, non consilium, quia persuadere nemini licet) ut id fiat inter initia confirmati Hydropis, & protinus ab ipsa operatione hydragoga, non mediæ virtutis, dentur; nam in superioribus casibus, ipsis tibiis exulceratis, & interdum Scarificatione profundiore factâ,

* Inter communia Hydropis signa vulnera difficilia, & quæ in cicatricem agrè venire possint. Cæli Aurelian.

Is tamen graviter increpat illos, qui negant illos omnino sanatos fuisse à Paracenthesi.

32 EXERCITATIO MEDICINALIS

catharticorum tamen validissimorum usus etiam omne periculum prohibuit, & ulcera per se sanata sunt; ad eundem modum nullus dubito, quin ipsam Paracenthesin adjuvarent, tutioremque & prosperam illam operationem efficerent.

ÆGROTA 19. S Dom. *Pepper*, bis abortivit, immani & assiduo vomitu, ab ipsâ ferè gravitate, correpta, ultimâ verò suâ abortionem aliquid sibi sentire videbatur in ventre quasi dilacerari. ab eo verò tempore intumuit venter, isque paulatim increvit ad duos annos: & jam ipse vocatus, mulieris hæc erat conditio. Abdomen ingentis cujusdam cadi instar repletum; totius verò corporis incredibilis macies. vix tamen sitiebat, omnia appetebat, frequentèrque comedebat; nec malè, quod assumpserat, digerebat. item bene mingebat, & ad proportionem potionis assumptæ. Urina subpallida, & ex mictione subturbida. venæ per summum ventrem discurrentes magnæ & varicosæ.

Paracenthesin protinus suasi, atque huic opinioni accessit D. Fr. *Barnardus*: factum est pro more quatuor digitos infra umbilicum; aqua effluxit ad quinque libras, turbida, modò ex flavo subviridis, modò subpurpurea instar loturæ carnis; idque alternatim interdum velut purus ichor quidam effusus est; interdum verò quasi leviter sanguine infectus esset.

Hujus verò puri ichoris quasi libram semis separatim servavi, eumque igni imposui. donec
nec

nec ad modum feri, aut albuminis ovi cocti concrevit; quod facile fiebat ex non longa coctione.

Postridie autem aquam, in pelvi fervatam, inspexi, neque tamen aliud mihi tum videbatur, quàm ipse sanguis, è venâ aliquâ eductus, refrigeratúsque. nam in hac ingens crassamentum sanguineum, fibrosum, modum & mensuram vasis implens, sero subturbido innatabat: huic quoque aquæ, nec frigida, nec calefacta, non ullus putridus aut ingratus odor, sed qualis feri venosi.

Secundo die sub eâdem horâ ex eodem orificio circiter decem libras ejusdem aquæ eduximus; eadêmque phænomena, quæ jam narrata sunt, exhibuit.

Crassamentum autem sanguineum pendebat ut unum ad duo; in uno vase, putà feri ℥j. & crassamenti ℥j. in altero feri ℥iiij. 3vj. crassamenti ℥j. 3vj.

Tertio die, nihil crassamenti sanguinei effluebat, sed ex toto serum ad libras decem.

Quarto, ad libras octo puri puti feri. optimè tulit hætenus paracenthesin.

Quinto, nihil effusum est.

Sexto, tantundem aquæ serosæ effudimus, quantum consuevimus eodem orificio promore aperto.

N. B. Jam Urina copiosè reddita, sedimento quodam albido & faculento repleta est, quale in ipsâ aquâ serosâ.

Ita deinceps alternis diebus aqua ad sex aut septem libras missa est, *ad mensuram minimum centum librarum.*

34. EXERCITATIO MEDICINALIS

Die autem circiter decimo septimo aqua ex toto exhausta est. convaluit, vires & color redierunt; atque ad alterum ferè mensem foràs exivit, necessarios visendi causâ.

N. B. Nihil autem medicamento à paracethesi, nisi *decoctum traumaticum* usurpavit, idque ter quotidie ad cyathum unum, aut alterum tepidè sumpsit.

Tandem nescio quo fato Febre, tunc temporis epidemicâ, graviter correpta est. ex quâ post venæsectionem, aliâque remedia frustra exhibita diem ultimum obiit.

Defunctam aperuimus: viscera ubique sana: intra Peritonæi verò membranas *ingens Cavity* reperta est, glandulis majusculis innumeris exasperata; aquæ autem parum, aut nihil: vulnusculum verò, quo aqua effusa est, suâ cicatriculâ probe obductum est.

Existimo autem hanc cavitatem diutiùs apertam servari debuisse; & astringentia lenitèrque; abstergentia è Traumaticis injici; nempe ad membranas contrahendas, purgandasque.

Illud nolo præterire, ipsam aquam, etiamsi è limitibus circulationis effusa fuisset, & quodammodo stagnâset ad plures menses suâ Cysti, tamen nec putredinem concepisse, nec à natura sanguinis venosi adeò multum abhorruisse. quod satis constabat ex crassamenti rubri spontaneâ coitione, perinde ut in integro sanguine misso contingere solet; nam in pure, aut ichore, aut omnino nulla talis coitio est; aut ubi sanguis corruptus effundatur, is ex toto effluit, & minimè tenax est, idem cogito de

de sanguine intra splenem, immane quantum! ex morbo aliquo chronico tumefactum, contento, quòd id viscus solos sinus habeat loco venarum; item de cerebri sinubus venosis, si quando distendantur præter naturam; deque venis uteri mirificè auctis, aliisve varicibus alibi corporis natis. imò eadem ratio esse videtur Tibiarum tumidarum Asciticorum; scilicet nec humores iis comprehensos, nec vasa temerè corrumpi; adeoque summam spem esse ex inanitione, si quo artificio id commodè fieri possit, vel incisionibus ut paracenthesi, aut catharticis, vel utrisq; simul adhibitis, prout vires ægri ferant, sanitatem ex integro posse restitui.

Hos ego aliquam multos ægrotos præ cæteris, qui mihi in adversariis restant, legendos dedi; & propter causarum multiplicem varietatem, cum Hydrops Ascites *primarius*, & per se incipiens, alius *secundarius*, & alteri morbo superveniens sit; & quòd *remediorum* vis & efficacia ex his abundè innotesceret.

Quòd autem pauci pristinam valetudinem recuperârunt, scias velim (præter illud tritum & peculiare huic morbo prognosticon; nempe sola fœlicitate curari Hydropicos) plerosque necessariam medicamentorum vehementiam pati noluisse: alii, cum ex parte aquis se liberari senserint, reliquam curam sibi met ipsis postulârunt: omnes verò ex ipsâ morbi naturâ (quod rectè olim observavit vetustissimus Scriptor *Aretæus*) benè sperare, adeoque morbum præter rationem tolerare; nec medicos igitur, nisi nimis tardè accersisse.

36 EXERCITATIO MEDICINALIS

A me sanè absit vana illa quorundam Nuperorum Scriptorum jactantia, qui nihil exhibent, nisi quod bonum eventum habuit: errores & infortunia cautè abscondunt. Ali-ter autem nobis profuit magnus *Hippocrates*, apud quem ferè non nisi casus funesti occurrunt, ac si iidem *potioris doctrinæ* essent. At hi novi homines contrarium faciunt, vel ut vanam & futilem suam loquacitatem patrocinentur, vel ut famam maximamq; ægrotorum copiam sollicitent: cùm tamen ex perpetuis successibus eorum facta & notanda & minùs credenda esse putamus.

Ad morbi rationem jam accedo; quam sic breviter intelligo: Chylus è cibo colliquato, à *Septica* ventriculi digestionem, oritur: is verò à venis lacteis ad integritatem *restituitur*, intràq; habitum jam corporis receptus, à perpetuo cordis motu, circumlatus, in statu liquido perfectus conservatur, donec novo & supervacaneo vectigali propulsus, per vasa excretoria exulet, vel in varios partium usus ulterius, extra habitum corporis, denuò elaborandus, eadem partium *externarum Septicâ* qualitate, vel in auras, virtute aëris rarefacti, evaporandus; maximè si quod superfluum sit. Atque hæc ferè sanitatis conditio est. Contra,

* *Prima generandi Hydro-
dis causa est, quæ ex sanguificationis defectu procedit. Simili modo atque ex ciborum concoctionis defectu Diarrhea. Galen. de Nat. Facult. lib. 2.*

tra, chylus à vitio ventriculo*, ejusque digestionem crudâ & imperfectâ, *lentescit*: unde is à venis lacteis parum aut nihil purgatur: cordis sanguinisque adeo motum.

motum impedit : inque venis, primùm lymphæ ductibus, ubi motus cruoris circumacti languere incipit, *segnescit, accumulatur, corrumpitur*. Atque hæc origo, incrementum, & tandem Hydropis summa malitia est.

Harum autem rerum deductiones alio *Tratatu de Humoribus*, quem propedièm edere cogito, fusè exposui.

Interim *rationes curativas* ex ipsis medicamentorum appropriatorum virtutibus, discere libet, prout eas nobis exhibuerunt Antiquissimi Medici.

Cùm autem in Hydrope confirmato his & similibus malis simul occurrendum sit ; nempe, aquæ abundantia, ejusdemque lentori & viscositati, corruptionique : item ipsis visceribus eorumque vasis, propter assiduam distentionem & infarctum, maximè vasis sanguiferis & lymphæ ductibus supra modum laxatis ; insuper, ipsis vasis excretoriis obstructis linguæque adeo & gulæ, stomacho, ipsisque intestinis, renibusque immodicè siccis & *inflammatis*, item ulceribus ferè in tibiis, & Peritonæo tantùm non cancroso ; vigiliæ, &c.

Igitur in quovis bono & commodo, id est *specifico*, medicamento in Hydropem hæ insint facultates, necesse est ; ut largiter aquam moveat, vasa excretoria referando stimulo proprio & valentissimo, ut ejusdem crassitiem potenter incidat digerátque ; ut viscera, eorumque vasa, ab inflammatione tueatur ; id est, ut ea calefaciat citra inflammationem, astringat, corroboret, & ad antiquum tonum restituat ; ut ulcera sanet, &c.

Hiss

38 EXERCITATIO MEDICINALIS

His autem positis, jam ipsa *Hydragoga* præcipua, eorúmque virtutes & effectus in corporibus humanis, ex veterum fide & autoritate, breviter examinemus.

Cum *Elaterio* autem incipiam: ejus verò dandi modus & mensura apud veteres sic se habet: *Elaterii integer modus*, inquit *Dioscorides*, *Obelus* est; minimus, *Semiobelus*; Pueris *calci* duo. Siquidem copiosius datum, periculum affert. At *Ætius*, aliquot sæculis *Dioscoridi* inferior, & scriptis medicis longè omnium versatissimus, materiæque medicæ diligens, & intelligens, si quis alius, & fidelissimus commentator, modum *triplo* augere non veretur: sine dubio ex usu medicorum seculi sui. Nam, Dato, inquit ille, obelos *tres* cum lactis recens mulcti heminâ.

Elaterio autem vis calefaciens, digerens, exedens, iisdem antiquis medicis autoribus, at citra inflammationem & sitim: propterea quòd efficacissimè Anginæ illinitur, id est, faucibus inflammatis, item Condylomatis ani: item ulcera vel fordidissima, & ipsum Cancrum purgat citò & sine ullo morfu, ex oleo rosaceo illitum. Atque hæc omnia & *Scribonius Largus*, & ipso paulò antiquior, *Dioscorides*, affirmant. Obscuritates & vitia oculorum sanat, genarúmque ulcera, *Plin.* Itaque de *Elaterii* vi Emplastica, id est, digerenti & leniter exedenti citra inflammationem, jam satis constat. Porro *Elaterio* vis incidendi & potenter humores crassos movendi est; utpote naribus inditum Icterus solvit; vulvæ expello inditum, partum educit & enecat. I-

tem

tem Anhelosis optima purgatio est ; atque adeò Hydropicis præcipuum remedium. Imò verò ab Elaterio alia insignia commoda oriuntur quippe quòd, aquâ inanità, viscera tabida denuò calefacit & instaurat. Unde præclarè & eleganter admodum * *Plinius* • N. H. l. 20. c. 1. de Elaterio, illud nempe confici ad *magnos mortalium usus*.

Igitur nequeo fatis mirari nostrum *Willis* ; ubi in hunc sensum, quantum intelligo, perhibet ; *illos, qui Elateriâ aliquâ Pharmaciâ utantur, cane pejus & angue vitandos esse*. At egregius Hypothesium artifex nimium inconsideratè hæc protulit, antiquis medicis, vel prorsus neglectis, aut certè inconsultis ; à quibus tamen amplissimus nobis de re medica thesaurus summa fide verborumque integritate traditus est : stet itaque honor suus Elaterio. Adeo nec ipsum sanguinem, nec partes organicas, ut voluit, corrumpit ; sed potius reficit, restaurat, corroborat.

At quomodo hæc tanta commoda, inquires, faciat ?

Quòd autem id *Galenus* summè amarum (*Plinius* veriùs leniter amarum) prædicat, acsi ejus operandi modum specificum inde deducere vellet, mihi quidem non placet ; cùm nec Aloe, nec Colocynthidè amarius est, & tamen hæc multo minoris efficaciae sunt : imò absinthium & fel terræ dictum, &c. vehementer amara sunt, quæ tamen omnino non purgant.

Quid.

40 EXERCITATIO MEDICINALIS

Quid itaque est? non ulli profectò Hypothesi tantum faveo, ut ipse de his rebus ulterius explicandis valde sollicitus sim: utpote quæ è vasis plerunque & precariis notitiis instituantur: imò otiosa ferè compendia sunt ad ostentationem potiùs, quam ad veritatem indagandam comparata; certè omnis diligentiae rebus naturæ accuratè indagandis pestis & perniciies sunt. Proindè id solum negotii credidi mihi dari, ut nudas rerum virtutes illarumque expositiones è veteribus recenserem. At nostri homines, ut video, alia condimenta antiquis rebus digerendis desiderant; utpote qui nasutiores sunt & delicatuli, nihilque sapiunt, nisi quæ *Chymicis* nescio quibus principiis excoquantur. At nobis non ita disertos esse licuit, qualitates rerum earumque causas *apertas*, non occultas, quæro, aut curo, virtutisque non infimæ semper esse credidimus, — *stultitiâ caruisse.*

In quo sanè consistat vis purgans, maximè specifica, alicujus medicamenti, non valdè torqueor; an cum *Willisio*, salem medicamenti certis modificationibus cum sulphure complicatum irritationis catharticæ præcipua instrumenta reputem; an cum doctissimo *Peckelino* ex acrimoniæ aliquo gradu, potius quàm specificâ rei formâ, oriatur.

Illud extra dubium est, Elaterium acre esse ac vehementer stimulans, quod, ut diximus *Errhinum* est, vel Naribus, vel Vulvæ inditum, aliisque sexcentis exemplis compertum est.

Item.

Item illud alterum ex veterum doctrinā verissimum est, duos tantum præcipuos humores, nempe *pituitam* sive aquam, & *bilem* posse moveri, evacuarique; quippe quod in ductibus intestinalibus excretoriis non alii humores evacuandi exprimendique existunt.

Hujusmodi autem *Dejectionis rationem*, ut aliquatenus expediam pro meo modulo, hæc mecum perpendas velim.

Magnæ sanguinis circulationi alios minores circuitus auxilio esse; ne cor nimio oneri succumbat.

Sanguinis massam in duos primarios humores naturaliter dividi, serum & sanguinis crassamentum.

Hæc duo humorum genera, unā commissa, à corde per arterias in omnes corporis partes propelluntur; at inæquali (duplā putā) proportionē; nempe, ut crassamentum, in ~~æ~~ triis multum dilutum, minore cordis labore circumferatur.

At cum iidem humores, in arteriis commissi, in venas transire debeant, duo vasorum genera sunt, cordi insuper sublevando accommodata; nempe, venæ sanguiferæ & lymphæ ductus.

Lymphæ ductus verò soli fero super-abundanti referendo ad cisternam cordis nati sunt: ut itaque duo minores circuitus magnæ circulationi sublevandæ constituti sunt, ita lymphæ ductus universis circuitibus tam illi magno, quàm alteris parvis adjumento sunt, ne sanguinis crassamento unquam cor obruatur.

Difficilius verò propellitur sanguis in venis,
quàm

42 EXERCITATIO MEDICINALIS

quàm in arteriis, præter pulsûs languescentis defectum, & leviozem venarum constrictionem; ideoque multis geniculis *tabulatis* sive *valvulis* in his opus est ad regressum ejus molliendum. At difficillimè movetur *solitarium* ferum propter easdem rationes, & quòd multo angustiora vasa sunt; item ob valvulas in his infinitè multiplicatas; quæ summi moliminis documento claro sunt.

Præcipua autem hujus divortii ratio esse videtur, non aliqua naturalis (ut quidam volunt) difficultas in admodum veloci transitu per angustissima vasa, quo sanguis ab arteriis in venas effunditur; sed ne ferum semper crassamini commistum, tandem *lentescat*, eiq; *tenaciter adhæreat*; unde mille modis œconomia animalis vitari solet.

Atque hæc hætenus de circuitu integræ sanguinis massæ *expediendo* diximus: aliud insuper restat, de illa massa supervacanea *repuranda*; quæ æquè necessaria est, ac ejus perpetua redintegratio. Atque id fit per sola *vasa excretoria*, quæ innumera sunt, tam extra, quàm citra habitum corporis, pèrque omnia viscera spissè disseminata.

Horum itaque omnium vasorum *cum arteriis commissionem* per anastomoses esse, credibile est: ut itaque valdè celeriter movetur integra sanguinis massa, per arterias solas translata; ità cùm *triplici ductuum genere* simul excipiatur (quorum duo sanguinem refluxum vehunt; tertium verò illum partim rarefactum evaporat in auras, partim in alios humores, animalis œconomix proficuos, conficit)

ficat) si fortè aliqua de causa lentescat, primum venarum utrunque genus obstruatur, necesse est: mox verò si excretoria quoque vasa perfunctoriè tantum officia sua agant, plurimi oriuntur morbi: inter quos Hydrops Ascites frequentissimus est.

Quæ itaque medicamenta vehementer stimulant istiusmodi vasa excretoria, suamque vim irritativam, à stomacho concoquente tantum non integram diutiùs conservent *, maximam pituitæ copiam effundere solent.

* *Medicamentorum vires non retundi, sed etiam vincere omnes coctiones viscerum. Peckl. de Purg.*

Cathartici energiam longè extra primas vias, viz. in massam sanguineam, extendi advertimus, quòd Hydropicorum aque per sedem evacuantur, &c. extrâque dubium ponatur medicamenti purgantis quadam particula in sanguinem admitti. Willis.

Atque hic stimulus duplici nomine vim suam exerere existimandus est; verbì gratiâ, in intestinis dum ibi restet, & morulas quasdam tantisper trahat; & postea longè potentiùs, ubi medicamentum à stomacho & lacteis labefactatis indomitum per habitum corporis circumvehitur, sanguinisque massæ commisceatur, adeòq; *universum vasorum contextum* (qui *unicus* est per mutuas, ut diximus, cum arteriis anastomoses) irritat, maximèque arterias, quòd ad spissiore constrictionem magis aptæ sunt. Cùmque iisdem arteriis insit maximus supervacanei feri cumulus, venarumque utrumque genus velut obstructum sit à lento, & cumulado sero, quòd tonus earum ob nimiam distentionem admodum laxetur & infirmetur,

44 EXERCITATIO MEDICINALIS

tur, ideo, quâ datâ portâ ruit citata pituita, nempe per vasa excretoria, quòd jam vacua & reſerata fuerint à primis intra inteſtina ſtimuli cathartici inſultibus.

Stimulum autem & ſummam Elaterii acridinem ſatis oſtendunt ventris tormina ; item quod in extremis ſuis digitis pulſûs impetum inuſitatum ſentire ſolent ægroti.

Huc faciunt vim elaticam & conſtrictivam, non cordi tantùm & arteriis propriam & ſolam ineſſe, ſed etiam iſſis venis utriuſque generis, etiamſi multo mitiori gradu, & iſſis excretoriis peculiari ratione donari : quod ab accuratiſſimo diſſectore *Stenone* obſervatum, & infinitis exemplis, ſumma fide exhibitis, confirmatum eſt.

Adde ductus excretorios inteſtinales, quò magis horrendo ſtimulo medicamento *crudi* adſciantur, eò magis aperiri emulgeriq; credibile eſt. Nam quod ſe valde contrahit, etiam reciproco motu, niſi rigat, ex eadem proportionem reſtitui & dilatari ſolet : quæ attractionis animalis unica ratio eſt : adeòq; illi ductus excretorii dilatati arteriarum citato propulſui opportunioreſ ſunt : unde multò copioſiùs per eas, quòd faciliùs ruat exeátque extra habitum corporis, in inteſtina effunditur.

Non ignoro doctiſſimum *Schelkammerum* aliter ſentire de lymphâ, quæ prodire ſolet vel ex ligata vena, vel à circulatione vel leviter per eas præpedita ; item quæ ex veſicatorio, ferrôve candente, aut aquâ fervidâ excludi ſolet : nempe hæc
omnia

omnia oriri, quod vasa lymphatica in ipsa carnum interstitia, perinde ut venæ in ipsas fibras carneas desinere, credidit.

At hæc omnia mera commenta sunt : nam, concessis anastomosibus, (quas negare contra fidem sensus, microscopio adjuti, pertinacis est) illa nullius momenti sunt.

Quod autem ad *nutritionem* attinet : *perpetua arteriarum plenitudo* rem totam facile expedit ; maximè si intra excretorios ductus humores superfluos posse aliquando concoqui & in pinguedinem, & in immensum accumulari credatur : quod tamen abundè constat ex glandularum ubique corporis disseminatarum, tam naturali quàm præternaturali augmento ; earundémque interdum casu & diminutione emaciatis corporibus.

Quæ autem *Willis* noster de *effervescentia* nescio quâ *expurgativa* exhibet, gratis dicta sunt, cum omnino nulla humorum præcipitatio fusióve sit : sed quæ per se naturaliter foràs exire solent per vasa excretoria, nimirum pituita & bilis per intestina, eadem jam per medicamenta irritantia sine discrimine ejiciantur. Primò verò quæ ductibus excretoriis accumulatur, mox proximè ab arteriis, ab utroque venarum genere quod refluxum sit, expellitur : idque sine ulla fermentatione ; merâ & solâ cordis & arteriarum continuâ & violentâ constrictione secundùm circulationis leges, & ex naturali necessitate virium impellentium, ductuúmque excretoriorum semper patentium.

Imò illud alterum minus verum est ab eodem scriptore exhibitum ; nempe Arteriarum
intesti-

46 EXERCITATIO MEDICINALIS

intestinalium oscula à Pharmaco velli & referari ; neque enim aliquid in illa deponunt, nisi mediantibus ductibus excretoriis, quibuscum arteriolæ committuntur.

Pergo in censu Hydragogorum : Alterum autem remedium ad Ascitem, *radicis Ebuli succus* est. At is proximè superiore remedio multo mitiùs aquam educit ; sed non sine aliquâ stomachi offensione, ut notat *Dioscorides* ; an fortè ob siccandi facultatem *Ætio* proditam, stomacho inutilior sit, eúmque idcirco incendat ?

Equidem succum per se nunquam propinavi, aliis Hydragogis utiliùs admisceri putavi. Sed ad ambusta egregiè facit ex oleo, & ad inflammationes mitigandas remedium nulli secundum est : huic itaque præcipuæ virtutes sunt, quæ ad Hydropicorum curam benè faciunt ; nimirum aquas sat copiosè ducendi, & inflammationes prohibendi mitigandique.

Eadem autem, inquit *Dioscorides*, utriusque vis est, & Ebuli & Sambuci : idem *Trallianus* affirmat, *lib. 9.* his verbis, *Pulchrè purgat Sambuci succus.* Unde miror quendam è nuperis

* *Sydenham.* scriptoribus nostris* specificam virtutem ad Hydropem Sambuco denegâsse contra omnium seculorum fidem & experientiam.

Quod autem ad nobilissimum ejusdem viri inventum attinet, de Croco metallorum in Ascite dando, vercor ne multum hallucinetur : à vomitorio sanè ex Stibio in Ascite dando omnino dissuadet nostri sæculi facilè Princeps, & maximus medicamentorum Artifex & Inventor,

ventor, * *Mayernus* ; utpote qui in omni materia medicâ versatissimus & sagacissimus indagator fuit.

* *De Hydrope*
cap. 10.

Non autem ignoro apud Antiquos, olim vomitus ex *radicibus*, ex *squilla*, imò ex ipso *veratro albo*, certè ex ejus decocto, molitos fuisse ; at hæc omnia, ineunte Hydrope, aut certè in Leucophlegmatia, tantùm data sunt. Nam ubi aqua abundare cœpit, ad valentissima Hydragoga fugere consueverunt. At

† *Trallianus* contrà, omnem omnino vomitum prohibet : omni-

* *Lib. 9.*

um generum Hydropis curatio inquit ille à vacuatione incipienda est ; sed Ascitæ & Tympanitæ, à *sola* purgatione.

In Leucophlegmatia, inquit *Galenus*, primò per inferiorem ventrem, deinde per vomitum, medicamento, quod pituitam educat, egemus. At in Ascite Cathartici Hydragogi tantùm mentionem facit.

Idem sentit *Ætius* : Maximum, inquit ille, Hydropicis *sub cutem* auxilium vomitus præstant. At plurimùm distant *Subtercus* & *Asci-tes* ; nam in illo multò minus periculi est, & facillimè Leucophlegmatici omnium Hydropicorum liberantur : adeoque remediis emeticis scopus largior & tutior est : expedit tamen, ut dictum est, ut venter prius paululùm certè exinaniretur.

Deinde detur (quod tamen non admodum probo) differentia, ex sententia *Tralliani*, inter aquam Asciticorum, & pituitam Leucophlegmaticorum. Hinc sequetur, cùm pituita
quidam

48 EXERCITATIO MEDICINALIS

quidam faucium & pulmonis proprius humor sit, & *per se* sursùm expurgari soleat, Emeticum aliquod remedium valdè idoneum esse, maximè cum per ventrem prius exinanitum, commodè id facere licet.

In confirmato autem Ascite, de quo loquitur S—, si crocus metallorum, *i. e.* vini Emetici ad ʒjʒ. exhibeatur, ejus remedii hi, ut opinor, erunt effectus: nimirùm sitis immanè quantum augebitur ex istiusmodi Emetici vehementer siccantis naturâ? Deinde triplo plus minimùm Potionis ad languores & tormina ventriculi mitiganda, operationis tempore ex more bibatur, necesse est, quàm aqua è stomacho evacuabitur. Rursus, etiamsi ad finem operationis hujus Emetici pro more alvus semel atque iterum moveatur; at id plus quidem fiet ratione infinitæ potionis necessariò datæ, quàm in illius medicamento ullâ vi purgativâ. Postremò vehementer anhelosis, quales Ascitici sunt, (non propter pulmonis saburram, & infarctum, sed propter pectoris angustiam à Septo Transverso sursùm impacto: adeoque Ascitici confirmati non amplius decumbere possunt) Emetica data, quæ ad *duas horas* assiduè & *necessariò* vim suam exerant, illos posse pati sine animi deliquio fatali, vix credibile est. At hæc fortasse vota tantùm sunt alicujus inexpertis: neque à se alióve quovis unquam, ut opinor, temerè usurpata fuerunt.

At esto! concedatur hujusmodi medicamentum posse exhiberi sine gravi aliquo periculo, quid inde, quæso, magni commodi, expecta-

expectabimus? Nam cum aqua ex habitu corporis expurganda est, id commodiùs posse fieri viis naturaliter amplissimis patentissimisque verisimillimum est.

At hæ viæ, à *stomacho sursùm* ad fauces, ubi vis irritativa medicamenti Emetici maxima est, exiguæ admodum sunt; etiamsi pulmonum quoque exspiratio adjiciatur. Contrà vasa intestinorum excretoria, à *pyloro deorsùm*, & innumera, & facile omnium amplissima sunt; inter quæ ductus *Wirsungæanus* à Pancreate, & Bilaris ab Hepate, principem locum vendicant; quibus insuper renes addendi sunt; utpote qui à *dejectoriis* medicamentis privatim affici solent, & quòd ex infirmis quoque excretoriis ductibus meritò censentur. Deniq; aqua Asciticorum ob lentorem, venarumque interiorum intolerabile pondus, à *stomacho ad anum deorsùm*, naturaliter dejectur; ut in venis infimis pedum primùm stagnare solet, ita educitur medio itinere faciliùs per intestina, quàm si per ventriculum altiùs ascendendo effluat. Postremò, si consideretur dejectionem plurimis remediis facile promoveri posse, hydragoga remedia ante omnia cujuscunque naturæ, sive Emetica, sive sudorifera sint, utpote multò majoris spei, longe præferenda esse existimamus; maximè si in memoriam revocare velimus, quod ante dictum est; nempe, Aquas ab Hydragogis à pulsu citato intra habitum corporis, & ab assidua irritatione citra illum & in intestinis duplici nomine & continuè illiciti, effundique.

50 EXERCITATIO MEDICINALIS

Pergo autem, ejusdémque cum superiori-
bus notæ est *Iridis succus* : scilicet aquas vali-
dissimè movet ; imò sanguinem, inquit *Ruffus*,
si præter modum dederis, trahit ; quod tamen
nondum expertus sum ; etiamsi sæpiùs in hoc
malo, æquè ac in aliis, quibus benefacit, ad
tres quatuórve uncias dederim : an fortè
quod iridis succus, apud nos nutritæ, mitior
sit : illud certè verissimum est, huic vim esse
calefactoriam, humores crassos digerentem ;
item *somnum* conciliandi, & *torminibus* me-
dendi ; item ad *strumas* fœminarúmque locos
emolliendos & ad *fistulas* utilis est. Atque hæ
facultates illi alteri insigniter purgatorix ad-
junctæ, imprimis faciunt ad *Ascitem*, ut ex
superioribus patet.

In eadem verò classe hydragogorum *Euphor-
bium* est : cujus siliquæ quinque ad Hydopen
dantur, ut *Ægineta* testatur. Item ejusdem
admiranda catapotia ex Euphorbio non obli-
viscenda sunt : imò si consulendi sunt Anti-
qui medici *Africani* ; unde illud medicamen-
tum & nunc, & ab omni tempore ad nos
transferebatur ; ad Euphorbium confugiunt,
eique principem locum dant inter omnia hy-
dragoga, rebus scilicet Hydropicorum vehe-
menter urgentibus, *i. e.* (ut verbis *Cæl. Aure-
liani* utar, qui & conterraneus & transcriptor
Sorani fuit) ubi plurimo humore laborant cor-
pora, & ubi convenit curam habere, nè rursùm
corpora impleantur. At modus ejus exhibitus
admirandus est, eodem authore, nempe *duo-
rum vel trium cochleariorum* quantitate, mulso
commistum, in potu datum, vel ovis forbili-
bus

bus aspersum. Profectò id medicamentum *homini Africano* præcipuè cognitum fuisse oportuit. A me verò vel hoc, vel alio morbo nunquam expertum est. At non ignoro ejus vim Emplasticam; quippe quòd eximiam virtutem exerere solet in ossibus aut carne corruptis mundandis, integræque sanitati restituendis ex veterum & nostrorum quoq; hominum fide: de qua re consulas velim *F. Hildanum*.

At potius in *Hyposarca* id dandum est, ut innuere videtur *Scribonius Largus*: ubi omnia viscera frigidiora esse videntur: ut autem ea fuit antiquorum sententia hæ autoritates satis testantur: nempe in *Leucophlegmatia* fassamenta edat, & sinapi, & allium, & vino utatur, & mari mixto; & aqua in totum prohibeatur: sic *Ægineta*. Item *Galenus*: falsæ aquæ, nitrosæ, sulphuræ, &c. *Leucophlegmaticis* utiles sunt, at non dulces: at quis, quæso, apud nos in aliquo *Hydropico* fassamentorum utilitates expertus est?

Ad *Bryoniam albam* quarto loco accedimus. Quamvis ad *Hydropas* sanandos eximias virtutes, si veteribus aliqua fides danda sit, habeat; nihil tamen affirmo propriâ experientiâ. Sic *Dioscorides*: Succus è radice vere exprimitur, qui pituitam, trahit cum aqua mulsa potus: cit urinam; acrem vim fortitur; at ejus virtutes aliæ eximiæ sunt: inter quas, quæ maximè faciunt ad *Hydropica* symptomata levanda, hæ ab eodem *Dioscoride* numerantur: inflammationes discutit, illita ex vino. Eclegma ex ea fit cum melle *difficile spirantibus*, strangulatu oppressis, tussientibus,

52 EXERCITATIO MEDICINALIS

vulsis, *ruptis*, & laterum doloribus: Ulcerum phagedænis, *gangrænis*, chironiis, *putrentium tibiæ* tædio efficaciter illinitur ex sale, item inter Antidotos posita est, &c. Ad *novas* verò res propero.

Quod autem ad *Gambogium*, *novam Resinam*, attinet; illud quidem medicamentum esse valdè utile fateor, eoque aliquoties usus sum; neque me unquam illius remedii dandi adhuc pœnituit: imò hydropicam quandam vetulam *tibiis valdè exulceratis*, me eo olim fanâsse memini: ejus autem operandi incertitudo, quo humores trahat, ne dicam de torminibus ab eo excitatis, me ab eo ampliùs utendo deterruit.

Duos tamen illud præparandi modos excogitavi, quibus minori cum molestia vim suam exerat. Quorum unus est, ut benè ustuletur; deinde ex sacchari sextupla parte, s. a. *drachmalis* pastilli conficiantur. Alter, ut idem linteo inclusus, ex succo limonum coquatur: deinde is succus citrinus similiter in pastillos ex saccharo ampliùs cocto redigitur, ut artis est. Hi autem pastilli egregiè purgant, & medicamento, per se haud miti, jucundè lenocinantur.

Cætera autem pleraque Hydragoga ex herbarum genere mitiora sunt, & minorum multò virium, quàm par est morbo tam atroci demandando. Hujus itaque inferioris ordinis medicamenta nominare sufficiat, nempe jalapium, syrupum è spina cervina, &c. quòd *novæ* res medicæ sint, adeoque earum facultates adhuc nobis non satis constare, ut de iis judicium aliquod certum ferre possimus. Ad

Ad *metallica* tandem Antiquorum *Hydragoga* procedo ; in quibus sanè omnes characteres ad Hydropem curandum requisiti planè in-
sunt.

Igitur imprimis *squamam æris* perpendamus : hujus autem facultates cum superioribus her-
baceis *hydragogis* ad Hydropem expertis con-
sentire ex veterum quoque autoritate videbi-
mus.

Squama æris, inquit *Scribonius Largus*, pon-
do victoriati data, cum apii feminis pari pon-
dere, ex aquæ mulsæ cyathis quatuor, Hy-
dropicis *plurimum aquæ* dejicit.

Imò *squama æris* inter præcipua & quotidi-
ani ferè usûs dejectoria ab antiquis numerata
est, teste C. Celso, (l. i. c. 12.) dejectionem
Antiqui variis medicamentis, in omnibus ferè
morbis, moliebantur : dabântque aut *squa-*
mam æris, quam *λεπίδα χαλκή* Græci vocant,
aut, &c.

Squama æris, inquit *Dioscorides*, ex aqua
mulsâ pota, aquam trahit ; aliqui farinâ suba-
ctam dant in catapotio : item extenuat, ero-
dit, adstringit, ulcera ad cicatricem perducit :
addita ad oculorum medicamenta, fluxiones
exiccat.

Squama æris excrecentes Ulcerum carnes
astringit ; assumpta verò per os universum
corpus expurgat. *Galeno* de Theriaca au-
thore.

Squamam æris ad 3j. dat *Oribasius*.

Squama æris ad 3jß. ex aqua mulsâ aquam
& pituitam subducit, item valde incidit, te-
ste *Ætio*.

D 3

Pulchrè

54 EXERCITATIO MEDICINALIS

Pulchrè purgat squama æris. Trallianus.

At *Æginetæ* aliter visum est, & modum non sufficere : apud quem squamæ æris 3ij. vel 3iij. in catapotia micis panis efformantur.

Æris autem *flos* (ut cætera medicamenta cuprea breviter percurram) quaternum obolorum pondere datus, *crassum* humorem extrahit, ut *Dioscorides* perhibet : astringit, & excrementa coercet : offusam oculis caliginem emendat ; sed magnopere mordet ; carnosarium, & sedis vitia absumit ; Uvam, tonsillasque reprimat farina ejus, cum melle admota.

Porro *Ærugo* rasilis astringit, extenuat, calefacit, *vulnera ab inflammatione* tuetur. Ulcera ex oleo cerâque ad cicatricem perducit, callos & sordida ulcera purgat, oculorum cicatrices emendat, magnopere extenuat genarum crassitiem cum melle illitæ ; ex resina cum ære & nitro lepras abigit : authore *Dioscoride*. Mel *Ægyptiacum* ex æruginè rasili in aceto & melle coctum fit.

Ad eadem insuper *Atramentum sutorium*, quod nostris hominibus *Vitriolum cæruleum* audit : nam nondum mihi constat veteres usquam vitrioli ferrei *viridisque* mentionem fecisse, iisque adeò haud cognitum fuisse.

Ejusdem verò virtutis & originis sunt *Chalcitis*, & *Misy*, *Sory* : quorum vires eximias vide apud Antiquos rerum medicarum scriptores.

Atque ex his posterioribus medicamentis *magisterium quoddam Veneris* conficere soleo, quod aquas Hydropicorum vehementer educit,

cit, somnum conciliat, & præter fidem anodynum est: de qua facultate in Cupro vide plura apud Helmontium.

Ultimo autem loco de *Lapide Cæruleo* & *Armenio* dicam: Armenius verò etiam Anglicanus æquè benè dici potest, cum apud nos maximâ copiâ effoditur; nempe propè *Gordale* in *Craven*, Provinciæ Eboracensis, & aliò: hujus autem ðiv. dantur: purgat, quicquid crassi & viscosi humoris sanguini admixtum sit; authore *Ætio*.

Idem de *Lapide Cæruleo* sive *Lazuli* dictum putà ad 3j vel ðiv. exhibitum: pulchrè purgat; at hoc intelligendum est de eo lapide purgatissimo, qui *Ultramarine* pictoribus nostris audit: imò quo colore intensior (unde *inebriatus* à *Dioscoride* appellatur) eò vehementiùs aquas movet.

Idem autem lapides nihil aliud sunt, quàm *purum putum æris metallum*.

Ex illis quidem *Ens Veneris* sive flores salis Armeniaci eleganter cæruleos, volatiles conficere solebam, hoc artificio; nempe, Cape lapidis Armenii aut cujuscumque boni metalli cuprei, & Antimonii crudi, ana quantum vis: funde sale nitro, ut moris est: fit *Regulus Antimonii Veneris*: is jam in pollinem redigatur, salis Armeniaci duplicem modum adjiciendo: deinde ad mensem plus minus in humido loco servetur. Postremò, ignis tortura avocentur flores, pulchrè cærulei collo retortæ coalescunt.

56 EXERCITATIO MEDICINALIS

Iidem flores similiter cœrulei habentur ex Butyro Antimonii eadem Enchiresi, si cum regulo Antimoniali Venereo conficiatur.

Horum autem florum, etiamsi medicamenti *Helmontiani* speciem quandam præ se ferant, usum non admodum probo ; ut nec illorum, qui sub nomine *Ens Veneris* in officinis veneunt. Atque hæc obiter tantum dicere volui.

Lubet hic quoque *animadversiones* quasdam attexere. Lapis, inquit *Willis*, (*Pharmacop. rational. c. de Purgant.*) Lazulus & Armenius improprie Cathartici accensentur, quod operationis minus fidæ & certæ sunt : proinde minus per se in istum finem usurpantur. At

* *Lapis Lazu's purgat melancholiam, & valet melancholicis, & est vehementis purgationis & metuenda. Averr. Colliget. l. 5.*

non audiendus est contra veterum * fidem & recentiorum experientiam. Miisera sanè doctrina, cujus solius gratia, tot & tanta medicamen-

ta hydragoga eximia è re medica exulent, quod minimè in ejus hypothese comprehendipotuerunt ; cum sal hic & sulphur, præcipua irritationis purgativæ instrumenta, secundum *Willis*, locum non habent.

Quòd autem idem vir jungit Mercurium dulcem (ut id hic obiter notem) cum lapide Lazulo & Armenio, non ferendum est ; eandemque ei incertitudinis & malefidæ cum cæteris purgationis notam adfigit : Cùm res aliter notissima est etiam Lippis & Tonsoribus. Et enim exhibeatur Mercurius dulcis ad ʒj. vel ʒjss. quem, quæso, alvo tutò & certissimè movendâ,

movendâ, unquam decepit? à me certè sexcenties datum, semper alvum commodè purgavit divinum istud remedium.

Deinde, etiamsi in lapide Lazulo & Armenio, utpote nativis & crudis metallis cupreis, ægrè, ut dictum est, fales & sulphura, solùm vi stomachi concoquentis eliquata, elici posse; at in Mercurio dulci abundant, certè fales *adjectivi*.

Quid ergo est? quid meruit paupertinus Mercurius dulcis, ut è classe purgantium expelli oportuit? Dicam; fales ejus *absorpti* sunt ab Hydrargyro metallo; perinde ut acidum quid ab Alkali, neutrumque adeò nescio quid inde oriri existimandum est.

At noli timere, egregie vir; restituiam tibi tuos fales & tuum sulphureum metallum: non prorsus periêre quidem: imò nec aliquid ignavum quoddam, inersque medicamentum ex coitione, utut strictissimâ, ceu Hybrida genitum est. Etenim in ventriculo receptum, plenam libertatem sensim adepti fales denuò dissolvuntur, divortiumq; cum Mercurio faciunt: & pro sua natura vires exerunt. Ita acetum quod oculis cancrorum adjectis insipidum fit, dulcève, si mavis, redditum est, ventriculi beneficio statim in acetum reviviscit: siquidem infinita corpuscula falina aculeata, quæ integro aceto insunt, pulveribus testaceis minimè absorbentur miscenturve, ut falsò hætenus creditum est, sed seorsim & inter se crystallos majusculas & paucas fingunt: ut quæ primùm infinitis stimulis linguam palatumque feriebant, jam ob eorum

58 EXERCITATIO MEDICINALIS

crassitiem paucitatémque vix gustum leviter afficiunt. Veruntamen iidem sales crassiusculi in stomacho concoquente nullo ferè negotio eliquantur, nempe in infinita sua corpuscula primitiva & constituentia dissiliunt. Teste oculatissimo & fide dignissimo *Lewenhookio*. Sed de his rebus opportunior dicendi locus erit, cùm de Concoctione & Humoribus agam.

Illud insuper silentio non prætereundum est: Nempè audacia *Zuelferi*, qui *Mysy*, *Sory*, & *Chalcitin*, è cuprea familia antidota egregia, contra fidem & authoritatem Antiquorum, è Mithridatio expellere voluit. Eandem quoque, ut id hæc obiter notem, infamiam inferre conatus est Agarico, præstantissimo medicamento & eadem antidoto quoque Mithridaticâ. At hi insultus sunt ignari rei medicæ.

Multùm profectò doleo compositionem *Arabum* eximiam, *Alkermes* dictam, à nostris hominibus publicè mutilatam, tantùmque medicamentum Cardiacum, qualis est *Lapis Lazulus*, ejectum fuisse. Sericum verò ejusdem compositionis è vermiculo crudum (quicquid contrà aliū innuere videntur) eximium spiritum (ut id hic obiter notem) sive oleum volatile urinosum dat, sp. C. C. æmulum, & multo minus ingratum illud empyreuma olens. At hæc ad Concoctionem propriè pertinent, nec hujus loci sunt.

At quorsum, inquires, hæc tua diligentia in enumerandis iis medicamentorum facultatibus, quæ vulneribus aptæ sunt; cùm de eorum virtutibus internis tantùm solliciti sumus.

Respondeo:

Respondeo : Vulnerum auxilia & chirurgiam antiquissimam medicinæ partem & primo excultam fuisse autore C.Celso. Cùm autem multo post, ut idem perhibet, morborum curatio & rerum naturæ contemplatio sub iisdem autoribus nata sit, scilicet his hanc maximè requiringibus, ob infirmam valetudinem studiis labefactatam, Philosophos medicamentorum internas facultates ab eorum *usibus externis* jam satis cognitissimis, didicisse credibile est : siquidem sensus & experientia in chirurgia faciendâ multò facilius tutiùsque in simplicium medicamentorum viribus cognoscendis instruuntur.

Atque hæc fanè vera *medicamentorum* apud Antiquos *Analysis* fuisse videtur, hæc eorum Chymia, quam admiramur, quamvis, ut video, ejus origo à paucis animadversa est : nimirum experimentorum fides à vulneribus excepta est : idem innuere videtur Galenus (*de simpl. medic. facultat. lib. . . cap. 17.*) Quod in vulneribus, inquit ille, nota sunt præstare *medicamenta*, id ipsum eadem assumpta intra corpus efficiunt : quæ abstergunt verbi causa, & expurgant in vulneribus, eadem in venis recepta, crassitiem, si quæ sit, incidunt.

Neque adeo mirum nobis videbitur, si admittatur corporis habitum illum tantum esse, ubi integer sanguinis motus circumagitur ; extrâque eum esse & ventriculum, & intestinalia, totâque vasa excretoria. Igitur eadem ferè medicamentorum exhibitio utrobique est, siue ea deglutiantur, siue artubus certè vulne-

rationibus

60 EXERCITATIO MEDICINALIS

ratis aut ulceratis admoveantur; resque ita innumeris exemplis confirmari potuit, si quis hæreat: verbi causa, Aloes & Colocynthis umbilico adhibitæ, alvum similiter movent, ac si intra stomachum assumptæ fuerint: idem de Anodynis, idem de Hydrargyro in saliva movenda, siue unctione, siue catapotiiis usurpetur.

At hæc viam sibi faciunt, vulnuscula quædam excitando, atque inflammationes. Ipsa autem cutis vulnerata aut ulcerata, medicamenta facultates suas facile exerere posse intelligimus: quod venis sic apertis iter iis intra promovendis patet, non secus ac si à viis chyliiferis admissa fuerint.

Vasa autem excretoria utrobique similiter afficiunt, & si qua differentia sit, ea tota in magnitudine illorum consistit, ut supra expositum est.

De hac autem re impræsentiarum satis, cum infra plura dicendi frequens occasio dabitur.

Iterum fortasse objicies, ex his medicamentis hydragogis pleraque deleteria & mali moris esse, adeoque minus tuta; imò istiusmodi pharmacorum symptomata ferè lethalia esse. Respondeo: In gravissimo morbo & casu desperato vehemens auxilium experiri melius, quàm nullum. *Deinde*, si qua sint, rarò per se, sed antidotis commista, exhiberi solent; perinde ut in Alexipharmacis compositionibus fieri solenne est. Postremò, quæ propriè & peculiariter gravi alicui morbo accommodata.

modata sunt, facilè tolerantur, etiamsi eadem in integro corpore, sine summo vitæ periculo, dari non potuerunt : ita in Ascite, ob aquæ abundantiam, sævitia medicamenti ferocissimæ parum sentitur.

DE

D E

D I A B E T E,

Altera Exercitatio Medicinalis.

Proximum autem & vicinum malum *Diabetes* est. Etenim in Hydrope & Diabete superabundans aqua peccat, at in illo propter lentorem ægrè movetur : in hoc verò ob tenuitatem mirâ copiâ effundi solet. Antiquis etiam hominibus adeo rarus, & inusitatus, ut miraculum quoddam esse videbatur, perinde ac nobis. Sed tamen in hac Urbe, pro suo modulo jam cum Hydrope, cujus quædam species est, pari passu grassatur. Etiam si autem *Galenus* ejus varia nomina nobis tradidit, scilicet illum Matellæ Hydropen, Urinæ profluvium, Diabeten, Dipsacon appellando, eum tamen quàm rarissimè accidere affirmat : imò morbum nec *Galeno*, nec *Tralliano*, nec *Ætio*, aliisve plerisque veteribus medicinæ principibus viris, sæpius visum fuisse, credibile est ; cum plerique omnes in illa nota consentiunt, ab *Aretæo* non memoratâ, cujus.

64 EXERCITATIO MEDICINALIS

cujus tamen enarratio & omnium prima & accuratissima est ; nimirum reddunt Diabete affecti, totum id quod biberunt, minimè à sua qualitate mutatum ; quod falsum est, cum eorum urina semper aquea & subpallida est ; nec omnino coloratior, quamvis vinum rubrum potârunt.

Itaque unius *Aretæi descriptionem* attendere operæ pretium est, ut morbi natura nobis elucescat. Peritonæum, inquit ille, Ascitis conceptaculum est, nec defluvium habet, sed illic permanens exundat ; in Diabete verò idem est humoris lapsus è venis, eadèmq̃ue *colliquatio* ; at per Renes & Vesicam indefinenter effunditur. Diuturna est hujus morbi creatio, & longo tempore parturitur. In morbo autem *futuro*, os humore privatur, saliva albida est, & spumans, perinde atque in siti, nondum sitiunt, prout adventantis morbi processus est. Quinetiam paulò plus lotii, quàm moris erat, effunditur. Sitis adest ; nondum vehemens, Quùmque amplius incrementum accipit, *calefactio* parva quidem, sed *mordax* visceribus inhærens exoritur. Abdomen habent rugosum, venas *extantes*, totùmque habitum corporis gracilem : ipsi anxii, & animo dubii ; atque hæc quidem quando, & urinæ profluvium, & sitis jam aucta insigniter sunt. Quùmque ad extremum *colem vitii consensus* pervenerit, protinus urinam reddunt.

Ubi Affectus *perfectus* est, velox est *carnium* & membrorum in Urinam *colliquatio*, & festina mors advenit. Neque enim cum intermissione lotium reddunt, sed perinde atque canales

les laxatì sunt, *indefinens* est *profusio*. Sitis intoleranda est, potus copiosus, multitudini tamen lotii non respondens; copiosius enim lotium redditur, neque eos quisquam nec à mictu, nec à potu inhibere potest. Quod si vel punctum temporis inhibeantur, siquidem à potu os siccatur, corpus arefcit, viscera ipsi sua conflagrare opinantur, omnia fastidiunt: ardentissima sitis adest; sin autem vel parum temporis à meiando abstinuerint, intumescunt lumbi, testes & ilia: cùmque remiserint, lotium quidem calefactione profundunt, tumidæ verò partes detumescunt; in vesicam enim confluit exundatio. Durant sanè aliquod tempus, licet non admodum diu; nam cum dolore meiunt, atque atrox fit liquatio: neque enim ex potu aliqua insignis portio in corpus absumitur, & carnum magna copia in Urinam eliquatur. Atque hæc hætenus de ipsius morbi accidentibus, ejus autem rationem reddere deinceps paucis aggrediar.

Multum quidem interest an Renes, ut Veteres crediderunt, an stomachus & intestina, maximè tenuia, primò afficiantur; frigida ejus causa sit an calida; nam parti maximè laboranti succurrendum est, idque remediis causæ accommodatis, siquidem curationis rationem cum prospero eventu instituere velimus. Renes quidem & Vesica & ipse Coles afficiuntur, idque non sine aliquo doloris sensu. At morbi tamen primaria sedes stomachus est & intestina tenuia: hujus autem rei indicia sunt; quòd hic primùm ægrotant; quòd iis pertinax & inextinguibilis sitis est, cujus.

66 EXERCITATIO MEDICINALIS

cujus fons stomachus est : quòd viscera ipsi
uri videntur, ignéque vehementiùs se ardere
putant ; item quòd facilis & *festinans ingressus*
Potionis cujusslibet est in corporis habitum ;
etenim humoris exitus non ita subitaneus &
perpetuus esset, nisi ejus ingressus par fuisset.
Igitur veteres malè Renes accusasse existimo,
ac si eorum proprius affectus esset : imò inter-
dum hujus morbi affectis Renes potioni exitum
omnino non dant, cæteris enim symptomatis
sævientibus, authore *Aretæo* : adeò festina mi-
ctio hujus morbi signum pathognomonicum,
scilicet proprium & perpetuum non est. Ab
intestinis autem calefactis & inflammatis subito
Potionem rapi & absorberi solere probandum
restat ; nimirum quòd in integro corpore &
benè pasto venas lacteas potionem, certè co-

loratam *, non admodum
admittere, cùm aliàs je-
juno, bidui aut tridui

putà, quicquid assumitur, si crassius & cru-
dum sit, multo magis tinctum, vel patulo o-
re hiare & festinanter ad se trahere, & ad ip-
sa vasa sanguinea ulterius propelli ; à longo
verò jejunio stomachi & intestinorum sicci-
tatem, calorem & febriculam oriri, neminem
latet. Rursus diuretica, etiam mediæ virtu-
tis, ferè calefaciunt ; at valida pleraque aut
multum rubificant, aut verè epispastica sunt,
ut Allium, Sinapi, Cantharides & id. genus
plurimæ Insectæ Bestiæ, ut formicæ, apes,
multipedæ ; item Scinci, &c.

Deinde visceribus semel inflammatis vitium
per habitum corporis ad ipsos Renes, Vesicam
&

& Penem transfertur : imo meram aquam, & quæ inter diuretica ex sua natura mitissima sunt, ardorem intestinorum amplius incendere, propter characterem ab intestinis vitiatis subito iis impressum, credibile est.

His ita positis, nimirum Potionem omnem utut crudam & per se mitem subito vehementer diureticam & acrem fieri, scilicet à summo stomachi & intestinorum ardore : Potionis autem cujusvis cruditas in eo consistit, quòd ejus natura ex magna parte immutata sit, siquidem vinum non acescit, nec alii liquores potati multum à suis facultatibus alienantur propter festinum, putà, ingressum in corporis habitum : ab hac tamen solâ potionis contaminatione, cruditati superinductâ, non sequetur, ut, cum ea intra habitum corporis recepta sit, ipsam lympham fundat, secumque exitum admodum festinanter capessere cogat ; scilicet ab arteriarum vehementi insultu. Aliud itaque requiri necesse est ; id quod etiam ægroti anxietas, & ipsæ venæ plurimum intumescentes satis indicant ; nimirum facultas aliqua deleteria sive venenata, omni Potioni, præter naturam suam, impressa. Atque huic rei abundè quidem satisfiet, cum morbi causæ procatarcticæ & efficientes infra enarrabuntur.

Paucæ autem Historiolæ à me expectandæ sunt, eademque ferè mancæ propter hominum infortunium, qui de hac re nova & improvisa dubii & incerti, nisi nimis tardè auxilium quærere non solent ; imò *Willis* noster, hujus generis morbi exemplis, non abundat,
cùm.

68 EXERCITATIO MEDICINALIS

cùm unicam tantùm Historiolam, eamq; valde imperfectam, illique reliquisque medicis simul consultis, communem exhibet. Utinam tanto viro placuisset, aliquot è crebris instantiis tam ignoti & rari morbi, quæ ei occurrere solebant, literis commisisse.

ÆGROTUS 1. § Vide Casum 1. supra positum in Hydrope, huic morbo valde affinem, utpote ex eadem causâ procedentem.

ÆGROTA 2. § Puella quædam sexdecim annos nata, alvo admodum adstrictâ, aliàs firmâ valetudine gaudens, animi causâ, ad decem dies multum aquæ sulphurulentæ dictæ in vicinia *Knaresborough*, hausit. Quid sit? plurimum urinæ aquæ & frequentissimè minxit; item huic circa stomachum ingens ardor, sitis intolerabilis, nulli Potioni cedens, at hæc omnia citra linguæ ariditatem; rauco; vigilia perpetua: in Urbem verò *Eboracum* tandem rediit, & mictionem mox diarrhœa excepit, cæteris adhuc symptomatis eam gravissimè affligentibus; & ut mictio Vesicam, ita dejectiones ipsum anum dolore quodam ardente jam afficiunt. Amygdalatis portionibus & lacticiiniis vix fœminam post aliquot menses à siti & diarrhœa ex integro recuperare potui.

ÆGROTUS 3. § Dom. *Sampson*, mediæ ætatis vir, Pharmacopola *Londinensis*, gravi Diabete correptus est, habitus corporis hebetioris, & obesi, & ut istiusmodi hominibus.

bus in hac urbe fieri solet, per hyemem plurimum anhelofus, catarrho insuper affectus: ex nescio verò cujus persuasione libenter Opia- ta nocte sumpsit, idque frequenter & multum, quod mihi ingenuè affirmavit; ad sitim autem & linguæ ariditatem, Opii genuinos effectus mitigandos, idem illi aquas *Epsomenses*, si benè memini, de die propinavit: ex horum autem usu gravis Diabetes ortus est; evasit tamen solâ remediorum tam perniciosorum abstinentiâ. Anno verò proximè sequenti iisdem malis, sed vehementius affectus, & jam Diabetes superioris anni oblitus, iisdem etiam usus est remediis. Quid fit? Diabetes iterum hominem gravissimè adortus est: ferè die nocteque nulla mora minxit, idque non ad modum stillicidii, sed ad aliquot uncias una vice: ut viginti aliquando vitrea pocula hujus Urinæ pallidæ & subturbidæ plena ex ordine prope lectum suum numeravi, velut ostentationis causa: nam remedia nulla à me, aliòve quovis medico, quod scio, petebat, præter unum Opium, varia arte & lenocinio paratum: post mensem autem tanto malo succubuit vir optimus, & meliori fato dignus.

ÆGROTUS 4. § Illustrissimus Comes—— juvenis, obesus, ex potione matutina mellis *crudi* ex vino Canarino (ut mihi scriptum est à medico ejus, fanè doctissimo viro D. *Musgrave*, cùm consilium meum literis postularet) gravissimo Diabete affectus est: omnia autem remedia frustra adhibita sunt. Antequam verò meis usus est, *Londinum* venit,

70 EXERCITATIO MEDICINALIS

venit, & soli curæ *Rat.* se commisit; is autem, ut ex necessariis ejus didici, aquas medicatas *Epsomenses* ad ℥x. quotidie illi propinavit, & Opiū nocte largā dosi; funesto sanè eventu; nam intra octiduum mortuus est.

Æ G R O T U S 5. *Adoptivus* ex *F. Hildano, Cent. 5. Obs. 53.* § Puer quidam 7 annorum usu acidularum *Greisbacensium*, in tantum Urinæ profluvium incidit, ut an unquam simile visum sit, valdè dubitem. Hinc fitis talis supervenit, ut singulis noctibus plusquam libras x. aquæ (quantitatem vini, quod admiscebatur, non observarunt adstantes) eberet, eodem modo protinus, nihil alteratam, iterum emingeret.

Quibus medicamentis, scilicet lacte amygdalato, pullorum jusculis, &c. ad plenissimam sanitatem restitutum puerum fuisse; vide plura apud ipsum *Hildanum*. Tamen de novo in eundem morbum graviter incidit, quod vinum aquâ dilutum, à medicis dene-gatum, iterum sumpserat, & mortuus est.

Æ G R O T U S 6. § Hortulanus quidam in Suburbiis *Westmonasteriensibus* habitans, mediæ ætatis vir, olim multum Lue Venerea afflictus, ab agyrta quodam Antimonium, nescio quod diaphoreticum, ad herpetem fœdum & valde molestum tollendum, sanguinique purificando datum, ad plures dies sumpsit; at id semper citra sudorem contigit. Quid sit? gravi Diabete correptus est: huic urina infinita, at aliquanto, ut memini, coloratior;

ratio ; sitis implacabilis, anxietas & jactitatio perpetua : me tandem accersivit ; at nimis tardè ; nam hominem morientem inveni.

ÆGROTUS 7. § Dom. *Wilson* ex Cohorte Prætoria Miles strenuus, mediæ ætatis vir, catarrho vehementi affectus est : cui malo medendo sic medicus quidam magni nominis præscripsit ; nimirum Syrupum quendam è decocto Balsami *Capivi* dict. ex aqua & saccharo confectum, liberaliter potandum jussit ; item tam manè quàm vesperi ad duo grana Opii, in pilulis de styrace dictis, devorandas dedit : his autem remediis catarrhus quidem suppressus est : at matulæ Hydrops ortus est, & ad minimum bina congia Urinæ limpidæ minxit spatio 24 horarum : post decem dies aut circiter, vix eloqui potuit, ut à circumstantibus audiretur ; sudore frigido ex toto maduit, manus lividæ, & jamjam moribundus à necessariis non sine ratione existimatus est. Me vocârunt : ipse verò tam ad præscripta, quàm ad morbum benè attendi ; nullòque negotio hominem ex Orci faucibus eripui : vinum cum gingibere coctum illicò siccandum volui, & quantum & quoties pro viribus id facere potuit : cætera autem medicamenta omnia suprâ comprehensa prohibui : interim tenuem aliquem haustum ex aq. lact. pro more, ad sitim leniter temperandam, propinavi ; ea autem nocte & crastino die multò minus minxit : item incauit, sudore siccato : altero die è pullo cocto comedit :

72 EXERCITATIO MEDICINALIS

comedit : post triduum ampliùs, præter omnem opinionem, convaluit & foras ambulavit, & jam à multis annis sanus in hac urbe vivit.

ÆGROTUS 8. § Hic autem Casus, etiamsi propriè ad Diabeten non spectat : quia tamen remediorum suprà multùm memoratorum naturam ulteriùs indicat & confirmat, ad hujus quoque morbi intelligentiam aliquo modo faciet. D. *Chamb.* Quadragenarius, egregius vir & summus Mercator *Londinensis*, catarrhi fortuiti impatiens, aliàs robustus, & boni & plenioris corporis habitùs, pilulas *Matthæi* dictas, aut alias Opio magis refertas, à quodam Chirurgo sumpsit, item aquas *Epsomenses* de die siccavit. Quid fit ? tanto sudore affectus est, ut indusia ter quaterve indies & sæpiùs nocte mutare coactus est : forte ejus filiolas, quas meæ curæ commisit, pro officio & ex more visitandas veni ; & earum patrem, hominem satis carnosum, & florenti ætate & valetudine conspicuum, inveni pallidum, languidum, emaciatum, & per ipsas vestes sudore vehementer madentem : hæc autem omnia ingenti admiratione spectabam attonitus. Spiritum Vini tinctura cerasorum nigrorum medicatum, quod domi præsto erat, ad aliquot uncias statim illi propinandum dedi ; item ut vinum optimum rubrum merum, ad duas minimùm libras, prandio siccaret, & sic quotidie vel majori modo bibendum curavi : hinc sudor & languor disparuerunt : citò & optimè convaluit.

Historiolis

Historiis autem hujus morbi sic breviter enarratis, proximum est, ut ejus causas efficientes, & procatarticas, & evidentes, quotquot hætenus extant, enumeremus. *Aretæus* verò primò morbum aliquem acutum hujus languoris causam esse posse existimat, qui in renes impetum fecerit, & in crisi aliquod malignum virus latenter reliquerit. Deinde haud incredibile est, etiam aliquod perniciosum venenum ex iis, quæ vesicam & renes infestant, huic effectui causam præbuisse. Tertiò, Quinetiam si quis à *Dipsade* morsus sit, talis effectus illum morsum sequitur: vulnus sitim non ferendam accendit, isque copiosè bibit, neque siti medetur, sed ventrem obruit humore; adeò inexplibilis est bibendi cupiditas.

Causæ itaque hujus mali veteribus sola venena sunt, aut à morbo ex crisi, aut à malo medicamento, aut à quodam animali venenato. Atque ex hac notâ sunt pleræque causæ nostris ægrotis, suprâ comprehensis, assignatæ; nimirum mala aliqua medicamenta, primò stomachum & intestina, mox renes & vesicam maximè infestantia, ut Antimonium diaphoreticum, mel crudum & venenosum, Balsamum *Capivi* dictum, Opium.

His autem adjicere licet vina vel arsenico, vel sulphuris fumo nimiùm medicata; Thee; Terebinthinata medicamenta; Spiritus vini medicati, & id genus plurima alia præter modum assumpta. Aquæ denique muriaticæ sive sulphurulentæ, aut aliàs ex salibus & metallis terrenis medicatæ.

D

Cum

74 EXERCITATIO MEDICINALIS

Cùm autem colliquatio sanguinis ex *Aretæo* hujus morbi præcipua causa, & formalis ratio sit, sanguinisque serum, prout renibus appellatur, copiosè effundi. Causæ verò evidentes sint suprà enarratæ; quæ chylum primò, mox ipsum serum nimium colliquare aptæ natæ sunt ob vim quandam scepticam sive delectariam: ideo, quo jure, quæve injuria illa vulgaris & trita medicamenta accusari possint, ut breviter ostendamus, operæ pretium esse putavi.

Imprimis, Itaque rem cum Antimonio diaphoretico dicto privatim habemus. At *Tulpius* aliique jamdudum vires ejus maleficas notarunt.

De venenoso melle satis constat ex Historia naturali.

De Balsamo Capivi, aliisque Terebinthinatis cum excessu assumptis, nemini dubitare licet, cùm vera *septica* sint. Idem de Opio perhibetur, nempe vesiculas excitare solere, cuti admotum.

Vina quidem per se ad quodvis venenum alexipharmaca sunt, nec ideo culpanda. Itaque non libenter assentior *Willis*, dicenti, *In nostro seculo computationibus, & imprimis vini meracioris ingurgitationibus dedito; ideo affectus hujus exempla & instantias satis crebras, tantum non quotidianas, occurrere.* Quòd tamen ex veterum historia, certè Græcorum, abundè constat, illos longè superasse nostros homines vini meraci potu & enormi ebrietate: Veruntamen ipsis ferè incognitus morbus Diabetes fuit. Illa itaque, quæ à nostris veneficis
œnopolis

œnopolis vino adjici solent, sola condemnanda sunt, ut Arsenicum & Sulphur accensum, & infinita alia lenocinia damnosa ; unde vina ob illorum medicationem, summè nociva esse posse, facile credimus.

Ultimo loco *aquas medicatas* suspicari fas est : Quòd autem vehementer diureticæ sunt, & ratio & experientia, quæ in istiusmodi rebus ratione potentior est, nos abundè docet ex quotidiano plurimorum hominum usu. Quòd autem per se deleteriæ sint, nondum ita perspicuum est. Aquæ quidem *Gersbecenses* transmarinæ Diabetes in puero solæ accusantur à *F. Hildano* ; at cujus classis illæ sint, nescio ; illud quidem benè scio, aquas Gallicas omnes medicatas à *D. de Clos*, coram Collegio Naturalistarum *Parisiensium* examinatas, cum nostris *Anglicanis* ad amussim convenire : nec aliud quid in se continere, quàm quod à me in nostris multa sedulitate inventum est : ideòque si ad res, quæ à siccatis aquis in fundo ampullæ manent, paulò studiosius attendere velimus, lapidem Calcarium & Ocrum à qua ferratæ denominantur, non ullius mali, certè per se accusare licet : salia itaque perpendenda sunt ; atque ea ferè sunt, vel sal fossilis, vel sal calcarius ; nam quæ de nitro nescio quo aëreo, alumine, vitriolo, certè maturo & perfecto, somniant aliqui, imò totus ferè bibentium grex, mera figmenta sunt. Igitur quòd *muria sulphurenta*, nimirum liquamen salis fossilis, Pyritæ dissoluto adjunctum, deleterium esse possit aliquibus, nullus dubito, quod hujusmodi aquæ sæpenumerò

D 2

stomachum

76 EXERCITATIO MEDICINALIS

stomachum vehementer nauscant cum gravissimo vomitu ; item plerisque sitim haud mediocrem excitant & non rarò diarrhoeam plurimum mensium : his adde fœdam scabiem cuti suffundere sæpè solent : quæ ita esse, multis experimentis plurium annorum, cum in vicinia Knaresborough medicinam facerem, credo, testorque. Jam verò illo posito, quòd nec vomitu, nec diarrhoea, quibus viis faciliùs eijci possint ferantur ; venenum illud in renes & vésicam deponant, quòd in cute solebant, credibile est ; in corpore certè prius haud boni habitûs.

Illud autem notandum est, veteres, à quibus medicamentorum facultates & usus nobis

traditus est, salem & fossilem
 * *Dioscor. l. 5. c. 75.* vulgarem * exurere solebant,
 † *Ibid. c. 71.* non aliter quàm † Sandaracham : unde colligere nobis

licet, eos salis crudo subesse nescio quid mali medicamenti suspicatos esse ; Sandaracham quidem crudam merum venenum esse prodidère ; at ustam, etiam Phthificis aliisque imbecillis liberaliter dabant. Rursus inter salis fontium *muriaticorum* liquamen & salem aquâ dulci dissolutum plurimum interest. Etenim in Fontium muria naturali, aut in ipsa aqua marina (ut cuilibet conspiciendorum ope examinanti liquidò patebit) particulæ salinæ supra fidem minutissimæ sunt, cum in muriâ factitiâ salis particulæ paucæ & crassæ sunt : ex quibus illud facile discimus, nimirum salis acumina infinita, ab ejus liquamine naturali, multò ferociùs in stomachum & intestina, renéque

nésque adeo & vesicam exeri posse, quam cum velustum, aut crudum coactum sit, & denuò dissolutum, vel siccum sumptum.

Pyritæ autem *ferrei*; quocum in istis aquis muriaticis associari solet, vim causticam discimus ex usu, ubi emplastris vehementer adurentibus ad strumas inest, C. *Celso* authore; at fontium muriaticorum, sale *Pyritarum*, vim multum acui credibile est; siquidem in hujusmodi fontibus gravis sulphuris etiam odor sentitur; adeoque multo aliter in ocræ hisce fontibus dissolvuntur *Pyritæ*, quam ubi cum sale calcario alicujus alterius fontis miscantur: imò non raro incalescit fons ab hac mistura, ut * alibi probavimus. * *De fontibus Me-*

dicatis Anglia.

Digressio de Fontibus Medicatis Populo Londinensi maxime usitatis.

CUM autem omnes aquæ muriaticæ, sive calidæ, sive frigidæ sunt, ultra centesimum lapidem ab hac urbe distant, de iis impræsentiarum minùs solliciti sumus; de frigidis verò *ferratis*, & *calcariis*; sive eæ ex utraque mixtæ, sive puræ calcariæ, item de illa *anomala* ferratâ, *Naphtha* quadam plurimum imbutâ, nuperrimæ quidem inventionis, amplius differere nobis operæ pretium erit; quòd non solum huic morbo, sed

D. 3.

aliis

78 EXERCITATIO MEDICINALIS

aliis quàm plurimis infra tractandis adhiberi solent : imò tanquam arcanum quoddam & consummatum aliquod remedium, & medici propinare, & ægrotos sese capeffere libenter consueverunt, casibus maximè deploratis. His adde non sanitatem tantùm ab earum usu assiduo promitti ; sed & homines tantùm non, præ ætate decrepitos, juvenescere posse persuadent. Igitur è re nostra non ità multùm erit, si ad Fontes medicatos in vicinia hujus Urbis, aut certè quæ non nisi unius diei itinere ab ea distant, digrediamur : hi autem his nominibùs & in Urbe passim veniunt & à suis locis appellantur ; nimirùm *Hoxden, Streetham, Dulwich, Barnet, Epsom, Sunning-hill, North-hall, Tunbridge.*

* *Aqua Hoxdonenses Ferratæ & Naptha quadam imbuta, sive Bituminosæ.*

In vico itaque * *Hoxden*, ad regiones *Londini* Suburbicarias spectante, aut certè uno vix

lapide ab ea distante, his nuperis annis puteus effossus est aquarum medicatarum, sanè anormalarum ; nam etiamsi ferratæ sunt, & subpurpureæ cum galla fiunt, scilicet à pyrite ex tota substantia in ocram dissoluto, item salis calcarii modicum habent ; præterea tamen *Naptha* aliqua *subfulva*, & specie quidem à quovis bitumine, quod scio, distincta, sat copiosè iis inest : hujus autem *Napthæ* puræ putæ aliquot uncias, quæ matutinis horis, cùm puteus aquâ plenus est, supranatare solet, & à Puteario diligenter collectas redemi. Vana est & temeraria quidem quorundam hominum assertio,

tio, hunc puteum contaminari, nescio quo spiritu Terebinthinæ dicto, aliquâ negligentia Artificis olim perduto & in terram effuso, ubi jam puteus effoditur: detur, quòd ibidem ita contigit, spiritus tamen Terebinthinæ idem nunc erit, atque olim fuit; scilicet præter suum peculiarem odorem ingratum, & gustu ardentem, erit facile inflammabilis, & aquæ haud facile miscibilis, minimèque per se concrescens. At hæc Naptha gratissimū quidem odoris est, fœniculum aut anisum quodammodo spirans; item aquæ per minima miscetur, ut ab eâ paululū subturbidæ esse videatur; item cū per se aliquo tempore separetur, linguam minimè ferit, sed gustui admodum mitis & grata est; &, quòd rem extra dubium ponit, in se facile concrefcit: est autem novi generis bitumen, aut Naptha quædam, ductilis sive lenta, mollis, subfulva.

Secundo loco Fontis * *Streethamensis* aquæ hæc continent, atq; sic se habent. Pagus, ubi fons est, altero aut tertio lapide *Londino* distat, ultra fluvium *Tamensis* in agro *Surrensi*.

* *Aqua Streethamensis* ses *calcaria*.

Non nisi post longam macerationem cum galla ex viridi obfuscantur; adeo leviter tantum ferratæ sunt.

Ex hujus autem fontis aquæ duodecim libris, ineunte Junio coctis, salis calcarii drachmas duas & decem grana; lapidis verò calcarii quinque drachmas & grana viginti quatuor, habui.

D. 4.

Va.

80 EXERCITATIO MEDICINALIS

Validissimè purgant, si quæ aliæ, & multis sæpè vomitum excitant.

Sed mihi tantisper reliquas aquas *Londinenses* comperendinare liceat. Id autem pensum ex aliquâ parte præstiti. Vide quæ de aquis medicatis Anglicanis scripsi in tertia Exercitatione anatomica de Conchyliis Bivalvibus p.134. ubi privatim examinavi aquas *Tunbrigenses* atq; *Epsomenses*.

Cl. autem *Boilæus* noster, de his *Londinensibus* privatim scripsisse videtur; nempe Tractatu, biennio post meum Libellum *De Fontibus medicatis Angliæ*, edito: is verò ex aquis medicatis Anglicanis nullam inveniri, quæ vitriolum det, audacter affirmat. Utinam ei placuisset nobis aquas nominâsse, quas hujus assertionis causa examinaverat.

Illius verò egregii viri *modi* experimenta faciendi de aquis mineralibus, ferè iidem esse videntur, ac qui à Philosophis *Parisiensibus*, ex quadam aquæ paucitatis necessitate, præscripti sunt.

At in hujus viri scriptis editis defunt, quod doleo, & aquæ & eorum examina; quæ tamen omnia à *Parisiensibus* summa fide & accuratione exhibita sunt: fortasse in *Schedis suis posthumis* inveniantur.

Ego autem aquarum nostrarum medicatarum contenta *aliis* experimentis *luculentis* probavi; nec minore fide ac certitudine. At hæc nostra probandi genera, tædii, fateor, plena sunt, & aquarum copiam requirunt: adeoque festinantibus aliquibus ingeniis, & *Historiæ Naturalis ignavis*, placuit mihi, summa

ma cura & industria, veritati litanti, rursus aquam *turbulentam* fecisse. At nugari nimium non licet. Et si nostra non dignentur experiri *meo modo*, suas conjecturas, per me licet, gaudeant: profectò in re. aquatica, ut video,

Quale caput est, talis præstatur sapor.

Istiusmodi homines discant velim ex nostra methodo & artificio, clarè admodum exposito, nostrarum rerum fidem certissimam: id quod iis & laudì & abundanti satisfactioni toti rei-publicæ literariæ erit.

Sed quæ ad rem nostram præcipuè faciant, ea paucis hic repetere lubet.

In *Cuniculis* quidem, arte factis, ad carbonum fodinas siccandas, inveniendâsve, *Vitriolum* perfectum passim observare licet. At hi fontes per accidens sunt; & *sentinæ sive cloacæ* potius quàm fontes medicati appellandi sunt. Imò cum *Pyritum* tanta copia sit ubiq; in *Anglia*, è quibus *solis* vitriolum oriatur, sæpe miratus sum vitriolum integrum & maturum in fontibus naturalibus nuppiam inventum fuisse.

Vehementer tamen affirmo, jam ut olim, omnes aquas atramentosas ex solo *Pyrite*, quatenus tales, oriri; quod in nullo alio lapide vitriolum apud nos temerè reperiatur. Rursus, omnis *Pyrites* vegetando naturaliter resolvitur in ocram & vitriolum: halitumq; edit in istiusmodi germinatione *Sulphureum*. Si itaque *Pyrites* resolvatur, ipso nascente vi-

Dis

triolo,

82 EXERCITATIO MEDICINALIS

triolo, & contingat (ut in plerisque fontibus atramentosis fieri solet) perpetim macerari, decursu aquæ præterfluentis, tum istiusmodi aquæ tantum atramentosæ fiunt, ocræque dant, sed minimè vitriolum perfectum. Sin autem Pyritem humido loco germinare contingat, ejusque germinatio non impediatur, continuâ aquarum præterfluentium ablutione, istæ aquæ verè vitriolicæ fient: ut in Cuniculis fodinarum ubique fere contingere solet.

Porro eadem certitudine affirmo *nitrum calcarium*, à me primùm figuratum descriptumque, esse salem sui generis, & ferè omnibus fontibus nostris inesse, in aliis plus, in aliis minus; ut nec *Salem Petræ* esse, nec *Nitrum Antiquorum*, audacter affirmo. (De urinoso eorum Nitro liquor, de altero Lapideo magnam cognationem esse suspicor.) Attende descriptiones & confer sales.

Præterea celeberrimæ Nitrarie *Ægyptiacæ* salem tantum urinosum præbere, ut olim actis Philosophicis *Londinensibus*, exposui. At is sal, minimè sal calcarius est: ipsum autem veterum nitrum, ut ex *Dioscoride* abundè constat, Sal Armeniacus est.

Urinosæ quidem aquæ in *Anglia* dantur, authore *D. Plot.*: imò totæ rupes sunt agro *Eboracensi*, quæ urinam vehementer redolent; neq; mirum, cum *Belemnites*, & innumeri alii lapides perpetuâ figurâ donati, vel per se, vel leviter fricati, odorem urinosum valdè spirant: narésque feriunt, perinde ut *Spir. C. C.* dict.

Denique, & ex ipso fonte lapidescente juxta oppidum *Knaresborough*, & à rupe cadente, eandem

dem ipsissimam aquam esse, nec contentis ulatenus differre ; quod repetitis experimentis de industria factis, credo : fabulæ itaque sunt & sine fundamento, quas aliqui cum *Helmontio* exhibent de Fontium spiritu nescio quo esurino, acido & corrosivo.

Hæc autem obiter posui, ne silentio assertiones antiquas nostras multâ industriâ & non contemnendis experimentis, confectas prodeere viderer. Siquis tamen expectet, ut aliorum miseras ineptias contra-arguerem, sciat velim,

Multò majoris alas mecum venire.

Sed è diverticulo in viam: *Symptomatum* verò præcipuorum in Diabete *rationes* exponere restat.

Primùm, cur urina adeò *dulcescit*, ut sacchari vel melleum saporem planè referat ? At illud quidem de dulcedine Urinæ mihi valdè suspectum est ; quòd apud veteres, quantum scio, cùm reliquas omnes circumstantias mirâ diligentiam nobis tradiderint, ejus tamen rei altum silentium est.

At esto ! cùm tamen diversæ res huic malo originem dare solent, sic urina possit esse diversæ naturæ & consistentiæ. Alia ita fit quando ab ipso melle, vinove venenato, *Teëve* nascatur ; nempè, instar sacchari possit dulcescere urina : at ab aliis causis ortum, ut sunt Opium, aquæ medicatæ, Terebinthinata medicamenta, Antimonium, &c. Urinæ quidem gustus lenis, at minimè, quantum me-

mini,

84 EXERCITATIO MEDICINALIS.

mini, dulcis : dulcescit autem urina, inquit *Willis*, quòd! in ea combinantur sales diversæ naturæ : dulcescit verò ut mel, quod salibus combinatis adjiciuntur quædam particulæ sulphuræ ex partium solidarum absumptione. At hæ rationes nullius momenti sunt, quòd istiusmodi salium combinationes meræ fabulæ sunt, ut suprà ostensum est ; quippe acetum non dulcescit ob aliquam salium diversorum coitionem, perinde ut plurimi somniârunt, sed ob solam crySTALLORUM, è sale acido formarum, magnitudinem paucitatémque : Deinde quemadmodum nutritio in perpetua arteriarum plenitudine, ita & solidarum partium consumptio & macies extrema in iisdem arteriis inanitis consistit : ut eadem planè sit ratio solidarum partium sanguinisve massæ quoad succum aliquem nutritium.

Aliter itaque rem exponere lubet : nimirum paulatim dulcescere urinam, quòd primum aquosior feri pars effunditur, mox colliquatione procedente, ipsa quoque feri pars chylosior : huic autem rei illud fidem facit ; nempe Phthisicorum plurimorum ultimis mensibus insignis sputi dulcedo, ad nauseam usque molesta.

Alterum Symptoma est, *Urinæ tanta effusio* ; quorsum id? fit, ut opinor, à nimium colliquo & attenuato chylo ; à quo mox ipsum quoque serum, sive chylus veteranus, intra habnum corporis in quendam ichorem quasi corrumpitur : hanc autem opinionem firmant vehemens ardor & anxietas circa præcordia ; item subitaneus potionis cujuscunque intra habi-

tupa.

tum corporis raptus & transmissio: deinde, eorundem concoctio potulentorum præter fidem celerrima; ut vinum acidulum rubellum, verbi causa, contrà quàm vulgò creditum est, omnem naturam suam, ipso per stomachum transitu, pèrque venas lacteas exuat; pèrque renes tandem insipida, subdulcis, colorisque expers Urina, momento temporis effunditur. Atque hic concoctionis *Septicæ*, supra modum exertæ, à medicamentis deleteriis, admirandus effectus est.

Tertium Symptoma, omnium longè miserrimum, *insatiabilis sitis* est. At hoc ita intelligemus; si inflammatis visceribus adjecta sit urinæ infinita effusio: nam etiamsi tenuis ichor ubique facillimè possit erumpere, quà vasa excretoria sint; cum tamen faucium, *intestinalisque corporis habitus pars exterior* summè inflammata, adeoque excretionibus inepta sit, ob tensionem istiusmodi ductuum, duritiemque; cùmque renibus naturaliter patentibus, multum aquati feri exire solet, tantaque per eos jam à reliquis corporis partibus derivatio sit; non ampliùs mirum videbitur, si salivæ ductus siccentur ad maximam hominis miseriam. Quale autem vitium sit in renibus non benè video; nam *viscerum fermenta* res vana & inutilis est: illud verò clarum est, eos multo & continuo effluvio posse labefactari, resolvi, ampliùsque patere: item ob eandem rationem, insignem eorum fracedinem (quæ in nulla parte major est, quàm in renibus) posse ex toto abluì, ut serum aquatum vehementer & assiduè erumpens, in Urinam minimè excoquatur.

Causis.

86 EXERCITATIO MEDICINALIS

Causis autem Diabetis sic positis, ad remedia jam tandem venimus: eadem verò sunt, quæ ad *Hydropa* benefaciunt, *Aretæo* authore; ut universa quoque victus vitæque ratio eadem esse debeat. At duæ præcipuè Curationis intentiones sunt; videlicet, ut stomacho imprimis, sitis fonti, quæ omnium malorum etiam maxima est, opem feramus: & quòd meiendi provocatio subinde ab eâ excitetur, & quòd effluens secum abducit ea, quæ de corpore colliquat, & quòd frustra bibitur, cum nullus potus, quantus is fuerit! siti medebitur. Altera intentio est ad sedandam colliquationem à veneno ortam.

Huic autem posteriori intentioni optimè faciunt, ut ad alia venena, *Lac*; item *Poma*, (id est, fructus quilibet, ut poma granata, limones, fragæ, cerasa, &c.) aquæ, quæ potui

* *Vinum omnibus venenis contrarium est, C. Celso auctore.*

dabitur, incoquantur; item *Vinum* * *meracius* asfringens, ad stomachum roborandum, idem quoque

præstat ad evaporandos, & aliò deijciendos humores; ultimò Antidotus *Hiera*, quæ utrique intentioni curativæ abundè satisfacit.

Primæ autem intentioni, inquit *Aretæus*, *Hiera* medetur; at quæ illa *Hiera* est, nam innumeræ ferè *Hieræ* tempore *Galen*i fuerunt, ut ex *N. Myreps*o discimus: verum enimverò *Aretæo* una tantum *Hiera* cognita est; scilicet quæ nullo alio nomine adjuncto tunc temporis distincta fuerat: sanè inter alia multa hoc egregium argumentum est de summa antiquitate *Aretæi*. At neque *Hiera picra* esse potuit; cum

cùm à *Galeno* sic primùm appellata est ; ipsum verò medicamentum sine nomine composuit *Musa Antonius*, *Augusti* medicus, ut disertè testatur *Scribonius Largus*, *Claudii Cæsaris* medicus, aliquot seculis ante *Galenum*. Profectò operæ pretium esset omni diligentia tantum medicamentum investigare, scil. quòd sitim Diabete affectis, tremendum sanè symptoma, efficaciter tollat ; nulli certè remedio, quod scio, cedens, post hujus seculi, multorum aliàs bonorum feracis, industriam. Hujus autem remedii notitiam eidem *Scribonio Largo* debemus ; idque non perfunctoriè tradidit : Etenim non tantùm ipsum remedium, sed ejus Historiam etiam, sine quâ adhuc de tantæ rei veritate dubii essemus, curiosè quidem literis mandavit. Hæc, inquit ille, Antidotus Hiera dicta (quibusdam *Picra*, aliis *Diacolocynthidos*) ab antiquioribus medicis (quor in numero *Aretæus* fuit) propter effectus ignorata non fuit : sed *Pacchius Antiochiæ* illam usu illustravit, & post mortem ejus, *Tiberio Cæsari* per libellum scriptum ad eum, Bibliothecis publicis posita, in manus nostras venit, quam antea nullo modo extrahere potuimus, quamvis omnia fecerimus, ut sciremus, quæ esset. Hanc postea nos scivimus, quæ, ut sanè, & libello ipse fatetur, non à se inventa, sed usu exactiore comprobata, ad quæ vitia, & cum quibus, & quem ad modum data proficeret : antiquas ejus compositiones emendavit *Pacchius* ; adeoque hæc mirificos effectus habet. mirificâ temperaturâ composita ; hinc Hiera *Pacchii* nostris hominibus, inter alia nomina,

merito

88 EXERCITATIO MEDICINALIS

meritò appellatur. Habes itaque remedium à magno medico & bene instructo, *Cæsare* quidem dignum, eique per testamentum legatum, usu & approbatione *Scribonii Largi* amplius nobilitatum, & quod anxie quærivimus, ad sitim tollendam commendatum, idque non simplicibus verbis & perfunctorie, pro summa aliàs hominis modestia, sed ejus facultatem privatim ad hoc malum vehementer exaggerat.

Est stomachi vitium, inquit ille, quod cum siccitate & ardore ejus, & irrequiebili, ut ita dicam, & inextinguibili siti consistit; *ἄτονόν*, Græci vocant; *Marcellus* Eccausin melius, sive ardorem, ut rectè observavit *Rhodius*, ab eo, quòd exiccat omnem stomachi humorem. Scimus quosdam urnas aquæ bibisse, neq; ideo sitim aliquà ex parte in præsentia compescuisse: ad hoc, Antidoti Hieræ drachma vel ejus dimidium datum, ex aquæ frigidæ cyathis duobus, ita prodest, ut faciliè abstinere ab aquâ proximis diebus possint: nec minùs Hydropicis prodest, quibus eadem ratione datur.

Illud verò, ut idem author perhibet, supra omnium opinionem est, quod ad stomachos evidenter convenit, quùm sit virosissimum medicamentum adversus *stomachum*, ne ad levia quidem, & simplicia medicamenta aptè dispositum; sed videlicet in ejusmodi rebus potentior usus ratione est: expertus enim unusquisque intelligit stomacho quoque hoc medicamentum eximiè prodesse.

Remediat enim eos quibus frequenter inaccessibleis cibis, & eos qui assidue inflationibus urgentur,

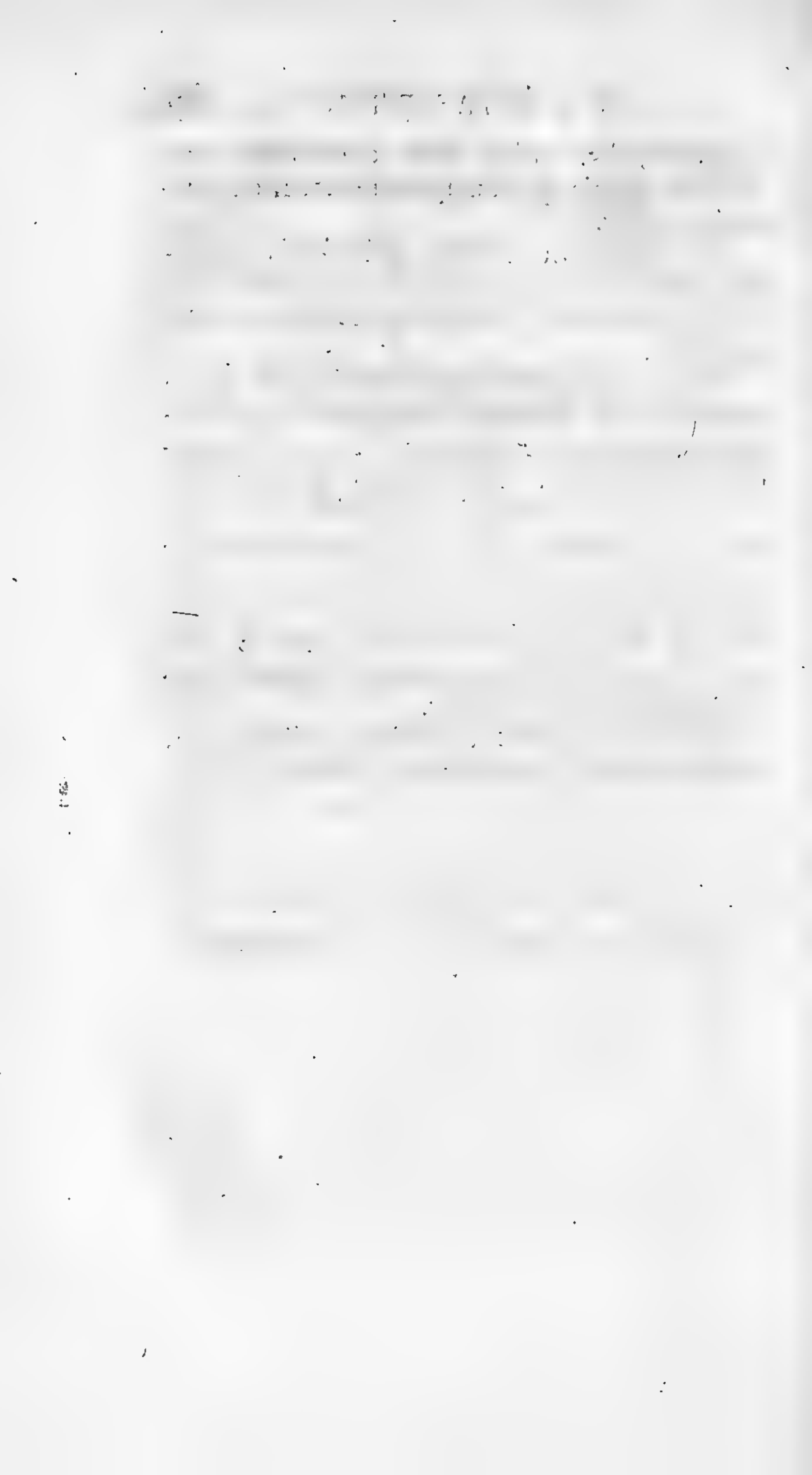
urgentur, &c. Vide plura apud authorem. At hæc omnia quòd magnam partem ex antidotis constat.

En præclarum summæ antiquitatis monumentum, ad multos magnosque hominum usus, & privatim ad Diabetem & Hydropa inventum !

Hujus autem Antidoti succedaneam malè quidem, mea sententia, supposuerunt inferioris seculi medici, *Archegenes* & *Ætius*, Theriacam *Andromachi*. Mithridatio quidem *Andromachus*, *Neronis* medicus, Squillam & Opium (quod obiter pono) magnâ quantitate adjecit, quâ in compositione ante omnino defuerunt ; ut planè constat apud eundem Scribonium Largum ex Antidoto, *τελειά*, sive perfecta dicta, *Marciani* medici, & quæ *Augusto Cæsari* componi solebat.

At hæc *Andromachi* adjectiva medicamenta, utpote siccantia & vehementer diuretica, Diabetæ minùs idonea esse videntur. Videant tamen nostri homines, quibus huic morbo medendo opportunum fuerit, si Diacodii paululum, ob mitem & temperatum effectum, aliquo modo cum utilitate exhiberi non posset,

---

D E

HYDROPHOBIA.

Tertia Exercitatio Medicinalis.

AB inextinguibili autem siti & bibendi assidua cupiditate, ad ipsius etiam aquæ, omnisque adeo potionis timorem transire lubet: miserri-
 mum genus morbi, inquit C. Celsus, in quo simul æger & siti & aquæ metu cruciatur. Græcis Hydrophobia audit; Latinè, Aquæ Pavor.

Quemadmodum autem proximè superior morbus Diabetes, à morfu bestiolæ cujusdam venenatæ, ex serpentium genere, interdum nasci solet; ita hic, de quo tertio loco tractaturi sumus, Canis rabiosi venenato morfui primariò originem suam debet. Atque similiter quoque hic, atque ille, Dei providentiæ, mortalibus rarò accidit. Quod tamen vehementer miror, cùm nulla domus sine cane sit, ejusque totiúsque familiæ non sine ratione præsidium vocetur; imò cùm omnium gregum,

92 EXERCITATIO MEDICINALIS

gum, bestiarumque ruralium assiduus & fidelis custos sit. His adde, Canes venatici plurimum generum apud nos innumeri sunt, & primarii viri eorum etiam greges nutriunt; imò mulieres, cujusque ferè fortis, solius voluptatis & animi causâ, eos in sinibus suis gestare amant, & intra ipsos lectos admittere; adeò non satis est, eos esse domestica Animalia, nisi mensâ & toro quoque accipiantur: item horum plurimos rabie perire, scilicet morbo Canibus, & id genus animalibus solis peculiari, teste *Galenò*. Idcirco Providentiam Divinam magnopere laudo, à morbo omnium longè fævissimo, humanum genus, etiam invitum, tueri velle.

Non autem ignoro Hydrophobiam aliter, atque aliter in morborum classibus disponi. At tota illa contentio, an celeribus tardive passionibus annumeretur, parvi momenti est. Etenim cum raro ante trigesimum quintum diem aquæ pavor, à quo primâ morbi cognitio est, incipiat; & quòd celerrimè deinceps hominem interficiat, acutus morbus dici potest. Veruntamen, quia post plurimum tempus morsus inflicti ægri morte afficiuntur, & quòd ab ipso ferè morfu diversimodè sese malè habeant, etiamsi morbi genus nondum percipiatur, aut nedum ille animadvertatur; ideò cum aliis antiquorum sectis (quales fuerunt Asclepiadis sectatores, authore *C. Aureliano*) hanc *tardam* passionem esse putare licet.

Ut autem hujus morbi descriptio perfectior sit, tam ipsius canis, quàm hominis, à morfu rabiosi, conditiones exponendæ sunt.

Canis

Canis verò *insana* propriè *rabies* dicitur : huic tum ferè cauda demissa, oculi inflammati, lingua exerta, citra rationem currere, deinde rursus subito consistere. Siticulosi quidem sunt, non tamen bibunt; & plerumque anhelant. Multi sunt & adeò deliri, ut ne familiarissimos cognoscunt, sed hos primùm attingunt. Segnius ferè incedunt, & velut somnolentiores existunt; si verò etiam cucurrerint velocius, subito currunt, at in tempestivius & inordinatè. *Ruso* & *Posidonio*, authoribus antiquis apud *Ætium* : non solum maximo æstu, sed etiam per maxima frigora canes in rabiem agi solent. Item potum & escam averfantur : largam spumantemque pituitam naribus & ore projiciunt; torvè & solito tristius intuentur : in omnes passim sine latratu irruunt, æquè feras hominesque : tam familiares, quàm ignotos mordent, nec protinus infestum quidquam infligunt, nisi vulnus, doloremque; exinde morbus ille contrahitur, qui *aquæ metus* denominatur. Illudque nôsse convenit, pavorem aquæ non statò definitoque tempore exoriri. Quidam post morsum celerius in passionem veniunt, quidam tardius : ideo etiam post annum, aut eo ampliùs afficiuntur; sed magis plures post quadraginta dies. *Cæl. Aurcl.* Plurimum tamen ad quadagesimum usque diem neglectis differri consuevit. Post semestre etiam nonnullos invadit. Quendam post annum aquam horuisse constat, quæ nobis visa & comperta fuere : narrant & post septennium aquæ metu fuisse tentatos.

Jumentorum

94 EXERCITATIO MEDICINALIS

Jumentorum Hydrophobia correptorum hæc ferè est conditio, *Vegetio* authore.

Aliquando jumentis aquas timentis signa hæc sunt, venas omnes habebit extensas, sudabit, suffusis oculis tremorem frendorémque patietur, illidet se parietibus; ex qua passione converti consuevit in rabiem.

Homini autem evenit id malum cum distensione nervorum, totiúsque corporis rubore, præsertim faciei, cum sudore & languore quodam. Aliqui auræ splendorem fugiunt; alii sine ulla doloris intercapedine vexantur; sunt etiam qui canum more *latratus* edunt, & obviam factos, morfu adoriuntur, ac mordendo simili vitio labefactant.

Cal. autem *Aurelianus* omnium Antiquorum diligentissimus fuit in colligendis nominibus & signis hujus morbi. Hydrophobiam, inquit ille, alii Phobodipson appellant, quòd cum timore sitiatur aliquis; aliis *aquæfuga* audit: aliis *cynolysson*, veluti ex rabie canina morbum conceptum.

Antecedens certè causa passionis est canis rabidi morsus; at quidam in hanc passionem devenerunt solius aspirationis odore, ex rabido cane abducto: alii rabidi canis unguibus læsi: alii à catulo parvulo læsi Hydrophobici memorantur.

Sartrix quædam ex chlamyde scissa, rabidis moribus farcienda, futuris & filo linguam pro more sæpiùs admovendo.

Alia quoque animalia apud eundem *Cal. Aurel.* numerantur simili rabie noxia, ut Lupi, Ursi, Leopardi, Equi, Asini, etiam Gallus Gallinaceus.

Imò

Imò apud illum possibile est sine manifesta causa hanc passionem corporibus innasci.

Hydrophobiam autem secundum *Cal. Aurelianum* hæc ferè indicia circumscribunt : nempe, *pronis* in illum, cum jam prætangî cœperint. *Anxietas* quædam sine ulla ratione : Atque *iracundia*, & corporis difficultas : insolitus motus : *Somnus* etiam suspensus atque turbatus, vel *vigilia* : & simul cibi corruptio : stomachi gravedo : crurum atque brachiorum extensio, oscitatio jugis, & impigra levandi (an ad ambulandum) voluntas : insueta etiam querela aëris, tanquam austrini, quamvis serena fuerit quies : item difficilis toleratio, atque tædium, & recusatio imbrium, *parva bibendi voluntas contra consuetudinem*.

Obtinente verò passione, appetentia bibendi atque timor primum ad ipsius aquæ visum, secundò etiamsi ejus audierint sonitum vel nomen ; dehinc timor fomentationis olei. Pulsus densus, parvus, inordinatus : quibusdam saltus stomachi, torpor atque stupor articularum ; subreptio atque extensio præcordiorum ad superiores partes, & officii ventris absentia. *Urinæ reddendæ paulatim frequentatio*, tremor atque conductio nervorum. Vox obrusa & velut latrabilis : corporis canina involutio, (sive decubitus caninus) spiratio difficilis : jactatio corporis omnis ad ingressum hominum, tanquam secum aquam afferentium : rubor vultus atque oculorum, & corporis tenuitas, attestante pallore cum sudore partium superiorum. *Veretri frequens tensio cum seminis involuntario jactu* : lingua prominens.

96. EXERCITATIO MEDICINALIS

In ultimo etiam singultus, & vomitus fellis, ac frequentius nigri: quibusdam etiam timor, manus oculis tenus admotæ vel circumtractæ.

Quidam se agnoscere fatentur esse naturalem, vel consuetum aquæ liquorem, cum sibi monstratur; sed commoveri cum viderint.

Soranus ipse testatur, se vidisse Hydrophobum sese hortantem, ut liquorem fumeret, nec tamen potuisse. Aiunt & militem quendam Hydrophobum, ut *Artorius* memorat, sibi indignatum; quod in bello nulla timuerit vicē, sed nunc, aquam cum vidisset, quæ esse consuetudinis jucundæ solet; metu inenarrabili terreretur.

Eudemus, *Themisonis* sectator, memorat fuisse Hydrophobum medicum, qui cum prænosceret periculum, suppliciter ingredientiē exoraret, & cum lachrymarum fluore guttis destillantibus tangeretur, exiliens vestem consciderit.

Soranus memorat se infantem Hydrophobum vidisse, Ubra matris expavescentem.

Atque hæc ex *Cælio Aureliano*, veterum medicorum nulli secundo, exscripta habui.

Unum autem morbi sævissimi prognosticon restat; nempe ex iis qui hoc vitium fenerint, *neminem* servatum esse: nisi forsitan ex Historia unum aut alterum evasisse audimus teste *Dioscoride*: & *idem* alibi; Hoc vitio tentatus nemo servari potest. Huic etiam prognostico consentiunt ferè omnes Antiqui Scriptores. Aquæ metu oppressis in angusto spes est: sic *C. Celsus*. Quum liquorem ti-
ment,

ment, & latratus edunt, spasmóque vexantur, horum nemo ita correptus, quantum ego scio, inquit *Scribonius Largus*, expeditus est. ad idem redit sententia *Galen*i; hoc autem morbo omnium pessimo correpti aquam timent; ac propter multam ariditatem, humidi desiderio tenentur, cæterum à potu abstinere, *quia mente alienati*, id quod auxiliari potest, non considerant. Proinde fit, ut aquam fugientes inarescant, & convelluntur ob febrem, quâ intus uruntur, miserrimóque tandem mortis genere intereunt. Aquæ, id est, cujuslibet liquoris timor, ubi accedit, summo cruciatu ad mortem eos compellit: hæc etiam prodidit *Scribonius Largus*.

Ipso autem morbo hætenus descripto, proximum est, ut aliquot Ægrotos, pro more nostro, exhibeamus; nempe ad majorem morbi elucidationem. At rarissimi hi sunt: imò in tota Historia medica, quantum legi, tam antiquâ, quàm modernâ, vix unum aut alterum ægrum *ex integro narratum* invenire licet; quòd fortè ab istiusmodi ægrotis etiam medici abhorreere consueverunt; cum saliva non ipsius canis tantum, sed & hominis rabiosi inficere potis est: neque enim infectionem aliquibus assidentibus, maximè si vitiosi corporis habitus sint, mediante spiritu communi, communicari posse, non multum dubitare videtur *Dioscorides*.

ÆGROTUS I. § *Jacobus Corton*, juvenis procerus, atque admodum robustus: à Cane quodam rabioso dextra manu leviter
 F morsus

98 EXERCITATIO MEDICINALIS

morsus est; vulnusculum per se sanatum est; imò res ipsa & sibi & ejus uxori omninò in oblivionem venit. mihi tamen respondit (cùm Hydrophobia correptus est, & ea à me causa assignata est, cur aquam jam bibere non potuit) se uxori dixisse, illud sibi valdè mirum visum fuisse, quòd canis, antea sibi tam familiaris, ipsum tunc morderet: at è memoria id totum sibi exciderat. Post quadraginta verò plus minus dies de dolore quodam, totum quidem corpus, maximèque dorsum & tota circumcirca præcordia, vehementer afficiente, queritur; pallescit, huic cavi oculi, &c. Die autem tertio à primo insultu ad vesperum, circiter medium *Martium*, Anno 1682. Spiritum Vini dictum meracum, & calefactum, petiit, potavit, lecto decubuit, vomuit, noctem inquietam egit, & postridie manè valdè ægrotavit cum stomachi vehementi insultu; & quamvis *minimè sitiebat*, tamen omninò bibere non potuit; imò jam propriam salivam ægrè quidem deglutiebat; quod ipsi, ut nobis seriò multoties asseveravit, vel morte perijus erat: ejusdem autem diei manè, & *Diascordii* tantillum, & aquam Theriacalem ei obtulit quidam Pharmacopola. *Diascordium* quidem sumpsit, at aquam gustare non potuit. Atque hæc manè: Prima autem ejusdem diei pomeridiana hominem primùm vidi, lecto decumbentem; pulsum protinùs exploravi admodum tardum & interdum inæqualem; at neque id, nisi ab aliquo stomachi gravi insultu; habitus corporis frigidus, lingua non sicca, sed flexilis & humida, subalbida. Hominem

minem surgere jussi, & ante claram lucem eum posui; & quòd de nescio quâ gravi ægrotatione circa stomachum multum querebatur, aquam Theriacalem, quæ ad manus erat, propinavi: at cùm ori ejus poculum appropinquaret, inhorruit quidem, tremuitque: illud equidem maximâ admiratione spectabam; adeoque vinum, aquamve petii; & aquam mihi ejus necessarij attulerunt, quam ei statim potandam dedi; sed vehementer ad eam resiliit, & ejus stomachus modo quodam insolito valdè intumuit, & tunc pulsus ei multum tremulus & commotus est: ampliùs autem eum ad bibendum provocavi; sed ut ad ejus os aquam propiùs moverem, magis magisque attonitus, caput retro avertebat, singultiens, & eam torvis oculis intuens, non sine dentium stridore, tandem & vociferatione. Illud vehementer miratus sum, nec ejus symptomatis rationem ullo modo reddere potui; diu verò cogitabundus, feliciter mihi in mentem venit, hunc *Aquæ metum* esse, mihi tantum ad hoc tempus ex libris cognitum, nondum tamen visum. Quo animadverso, iterum atque iterum hominem ad bibendum provocavi; & toties illum valdè perturbatum expertus sum, maximè ad aquæ appulsùm: Tandem uxoris matrem & ancillam adstantes interrogavi, quâ corporis parte nuper vulneratus est; quâ quidem quæstione confusæ, responderunt, Quare id quærebam se velle scire: Illum à quodam cane morsum fuisse dixi. Id verum est, ipse ægrotus territus subito mihi respondit, à cane cujusdam *Sutton*,
F 2 vicini

100 EXERCITATIO MEDICINALIS

vicini mei, morsus fui; sed vulnus jamdiu sanatum est. Posthæc hominem rursus decumbere jussi, illúmque reliqui. Uxorem autem & necessarios alibi domi conveni, & ejus mortem, ut rem certissimam prædixi; siquidem tardiùs esset, quàm ut opem aliquàm ferre potuerim; item neminem præter custodes, strenuos aliquot viros, illi adesse permittere volui.

Venam autem in brachio demorsæ manûs statim secandam curavi; vulnus scarificatione profundiore aperui & vesicatoria superinjeci, eadem regioni interscapulari, tibiis & brachiis ex internâ parte admovi: item Antidotos famosas & usitatas, ut Theriacam *Andromachi*, cinerem Cancrorum fluviatilium, Rutam, Agaricum, &c. formâ boli propinavi. Illud autem notandum est, *solida* quæque cochleari assumere potuit, (quod ut jam video C. *Celsum* non latuit) sed id non sine multo tremore & metu; obnixè supplicans, ut cautè id fiat, neque aliquis ea subitò & improvisò afferret, & ut in ejus manus leniter deponerentur; quibus acceptis, manum suam suspensam paulatim versus os dirigens, subitò cochleare intra id, velut ejaculando, conjicere voluit, & dicto citiùs, velut *canis ad offam*, quicquid in cochleare contentum est, deglutire, idque multò expeditiùs, voraciùsque quàm est hominum aut consuetudo, aut natura. Ex variis autem Antidotis aliquid singulis horis ad multam noctem sumpsit, & semper ad modum jam descriptum: item Potionem plurium generum subinde obtulerunt die noctéque, quam
tamen

DE HYDROPHOBIA. IOI

tamen nunquam sine horrore vidit, *gravi stomachi motu superveniente*. At Salivam diglutire ei horrendum fuit; perinde, ac si mortem ipso momento inferret. Nox illa ex toto infomnis fuit.

Postridiè verò ejus sanguinem, è venis missum, diligenter inspexi; optimè quidem se habentem, & colore, & consistentia, & proportionè utriusque partis feri ac crassamenti rubri, & sanorum sanè quàm simillimum.

Febricitavit jam primùm, & pulsus jam celerrimus, fortasse magis à calidis Antidotis, multoties exhibitis, & vigiliâ perpetuâ & animi anxietate, quàm à morbo. Aqua denuò oblata est, sed frustrà; imò me magnopere rogavit, ut non ampliùs ei molestus esse velim, ut saltem quietè mori linerem, adeò aqua ei terribilis, ut nihil suprà; sed & omnia alia quæcunque illi jam terrorem incutere dixit; ejus mortem jamjam instare sentit, quòd animo, inquit, penè defecturus sum; & admodum pallidus, & cavo & tenui vultu erat.

Multâ autem difficultate hominem vestitum persuasi, ut se in faciem inclinaret, lectoque incumbentem, sese super ventrem prosterneret; pectore tamen & vultu in terram ultra lectum liberè deorsum prospiciente: nam mihi verisimile esse videbatur, ut hoc corporis positu (scil. *canino*, aut quadrupedum more, quàm erectiore, humanoque) faciliùs biberet. Itaque cerevisiæ tenuioris Urnam capacem ipsius ori placidè subjici curavi; quam, protinùs ut aspiceret, incredibili gaudio amplexus est; & ejus odore se admodum

102 EXERCITATIO MEDICINALIS

refici dixit ; potionemque jam cum insigni voluptate vidit ; séque minimè dubitare, quin totam urnam ficare posset, affirmavit ; & quàm jam tantum non moribundus videbatur, jocose loquutus est, & cum uxore & necessariis ejus multa lepidè & jucundè confabulatus est ; inventionem meam mirificè laudat, mihi que gratias quàm maximas ex animo dedit, &c. Caput autem versus cerevisiam maximâ festinatione impetûque movebat, sed frustra, nam, quoties labia aperuit, stomachus vehementer offensus est ; linguam jam exeruit, ac si lamberet ; sed cum vel summo ejus apice cerevisiam tangere contigit, territus resiliit ; bibendi tamen vana imagine usque delectatus est ; amphoramque è conspectu ejus subducere ancillam sinere noluit, & quoties eam parùm & leniter subtrahere conata est, odorem sequutus est naribus, canum more, follicans. Diu & multum sic frustra fatigatus, se jam plurimum offendi dixit odore cerevisiæ *tenuioris*, scilicet nimium vapido & languido ; idque sibi, nè biberet, impedimento esse ; itaque *alam* (fortiorem cerevisiam nostratibus dictam) petiit. Atque illa ex voto dicto citius oblata est ; sed post innumeros conatus, & linguam millies, canino more, exertam, neque ex ea vel primis labiis gustare potuit. Atque hac positione modò ventri incumbens, modò manibus & genibus innixus, integrâ minimùm horâ perliscebat (*Tantalum* agens) at omnino citra potionem. Deinceps tenuis fistulæ, è pennis coagmentatis confectæ, alterum caput ejus ori, atque alterum cerevisiæ, immittimus ;

mus; sed illo Siphone uti non potuit; atque idem esse videbatur, ac si quis illum Canis ori intrusisset. Ita vexatus, me persuadente, tandem decubuit, & non multò post exitum meum nervorum contractione correptus est, ore spumavit, *latravit*, adstantes dentibus petiit.

Hoc autem paroxysmo finito *Elleborismum* in bolo propinavi, quod libenter avidèque, perinde ut cætera, sumpsit, ab eo ter quaterve copiosè vomuit, eoque se multum levare dixit; tamen subinde convellebatur, & in accessionibus semper desipiebat. Post quatuor autem horas hominem rursus visitavi, & jam Sacerdos etiam accersitus est, quocum multa loquutus est sobriè & piè, precèsque publicas ab eo repetens, & sacramentum ~~mentis~~ *Domini* nicæ vehementer petiit; quod tamen propter morbum dare non licuit; Testamentum scribi jussit & rationum libros inspexit. Post hæc rursus hominem ad bibendum sollicitavi, & jam promptè seipsum in ventrem sua sponte vertebat, omniq; artificio & ingenio usus est, ut de cerevisiâ capiti subjectâ biberet; sed nunc ut olim frustra. Insuper poculum exiguum argenteum, Potionis plenum, in ejus manum tradidi; quod, cum prope os leniter & suspensâ admodum manu admovisset, subito intra proprias fauces illud ejaculare voluit, ut de bolis facere consuevit, sed dentibus alifum, in amphoram subjectam cecidit.

Illum autem, cum non meminissem, toto decubitûs tempore minxisse vel semel dejecisse: ideò enema dari curavi, quod protinùs rejecit & convulsus occubuit. At eum non

104 EXERCITATIO MEDICINALIS

minxisse, & satyriasi molestissimâ correptum fuisse, (de qua plurimum questus est, maximè cum in genibus & manibus incumbibat lecto) à vésicatoriis potius quàm à morbo oriri, verisimilius mihi esse videbatur; at lecto postea *Cælio Aureliano*, Antiquorum diligentissimo (si quis alius) scriptore, ipsius morbi unum è propriis signis esse cognovi.

Nè quid autem omitterem de iis, quæ aliquo modo ad morbi intelligentiam facere possint, insuper dicam, me quandam mulierem è propinquis ejus forte convenisse, cujus filia, ut mihi retulit, valdè anxia erat, nè illa quoque periclitaretur, quòd hic vir à suâ domo redeuntem puellam nocte conducere ad ædes maternas voluit; séque meminisse ejus manum, quâ illum tenebat, totumque corpus tremuisse, & frigido sudore maduisse, multumque secum murmurasse; ut illum rogaret, quomodo se haberet; respondit, post operam quotidianam, (nam supellecticarius erat) ita se malè habere nuper consuevit.

Neque illud silentio prætereundum est, ipsum canem, à quo morsus est, hominem eâ nocte sequutum esse: imò ipse canis vivus & sanus esse videbatur, quo tempore homo mortuus est.

ÆGROTUS 2. § Ad hæc: D. *Widdow*, ipso authore, mihi hæc narravit; nempe ad illud tempus, quo *Corton* morsus est, ab eodem ipso cane nigro ejusdem *Sutton*, Catulus in ejus officina morsus est. Postridiè autem à morfu idem Catulus & Dominum & ancillam,

DE HYDROPHOBIA. 105

ancillam, illum in manu, hanc in tibia mordebat, & eo ipso die moriebatur. Post mensem verò malè se habuit, & cordis dolore vexatus est, non sine aliquo tremore & metu, per triduum vix dormivit, sanguinem mitti curavit & meliùs se habuit. Ancilla autem de nulla noxa adhuc querebatur.

ÆGROTA 3. § Puella quædam, duodecim annos nata, à cane rabioso morfa est ad Talum: cutis autem ejus non lacerata est aliquo vulnere; at penitus impressi sunt canis dentes, eorùmq; vestigia ad aliquot dies manebant: huic autem in ea parte nescio quis *dolor Urens*, per intervalla accedens: à sexto verò, ut memini, die à morfù adeò intolerabilis fuit, ut præ dolore vehementer vociferavit; pungente, atque urente dolore, ac si carbone aliquo vivo afficeretur; is verò dolor usque ad genu ascendebat; imò eo tempore planè aliena loquuta est.

ÆGROTA 4. § Quædam mulier, sexaginta annos nata, ex matre vehementer phrenetica; ab ipsiis cunabulis (ut mihi à fide dignis relatum est) hujus mali materni quædam signa habuit: e. g. nunquam in vita nisi pitissando, & cum nescio quâ difficultate, bibere potuit; contrà, cibum & multum & avidè sumebat: aquam semper vehementer inhorruit, ut naviculæ in flumine se nunquam committere persuaderi potuit; imò iter factura vehiculo, aquæ metu supra modum affecta est; item repentinos pavores sine causa vehe-

106 EXERCITATIO MEDICINALIS

menter passa est : subitò & supra humanitatem, præterque omnem rationem (aliàs mitissima Fœmina) irasci solebat.

ÆGROTUS 5. § Quidam quinquagenarius, Mercatoribus notissimus institor, habitans in *Dye-alley*, ad vicum vulgò dictum *Fenchurch-street* : morbo quodam valdè inutitato ex 25 annis graviter affectus est : me verò per Pharmacopolam vicinum accersivit ejus uxor, ut de re, per neminem adhuc vel innumervis remediis levatâ, saltem judicium meum ferre velim : hominem vidi athleticum quidem & aliàs sanum, & dum ei adstabam, bis aut ter convulsus est ad hunc semper modum ; nimirum, caput ejus *de humero ad humerum* admodum veloci vibratione concussus est, non sine dentium stridore ; idque si nocte in lecto contingat, quod tamen sæpissimè fit, cum quodam horrendo murmure perpetrari solet ; ut ejus uxor nobis author fuit ; hæc autem *vibrationes* tanta pernecitate transactæ non diu durant ; tamen cum frequentes sunt, hominem supra fidem fatigant ; ad plures verò menses in anno nihil istiusmodi mali patitur, sed integer est. Ego autem, cum is *caninus concussus* planè mihi visus fuit, hominem protinus interrogavi, quoties (Pharmacopolâ præsentem) & quibus corporis membris Cane morsus est ? At mihi non sine gravi iracundia respondit, bis : sed utrumque in tibia, & sibi vel puero vel adolescentulo contigisse. Cum hæc mea interrogatio hominem valdè morosum.

morosum reddiderat, parum aut nihil amplius loquutus est, eique valedixi.

Elapso autem anno, rursus, suâ jam sponte, eodem Pharmacopolâ nuncio, me rogavit ut ad se venirem; excusatione autem ab ipso præfatâ. Ejus malum à Canum morsibus, tibiæ olim inflctis, quorum cicatrices, nudatâ tibiâ, mihi libenter ostendit, posse oriri, verisimile est; maximè quod ejus Uxor sæpius observaverit istum stridorem, & dentium concussionem & murmur in nocturnis Paroxysmis usitatum, canem quendam latrantem valdè propè imitari; aliâque non dicenda mihi narravit, quæ nobis fidem utique faciebant, me de morbi natura rectè conjecturam fecisse; opemque meam suppliciter rogârunt, quòd quò vir suus senescat, eò etiam malum graviùs inveterascere & multò pejus fieri. Pulverem autem *Antilyssum* diu sumendum præscripsi, &, ut memini, aliquoties in mense *Helleborismum*; de effectu autem medicamentorum, & an illa sumpserit, nunquam audiui; & istiusmodi homines citò remediis fatiari credibile est: & si boni alicujus eventus fuerint, sanè præter expectationem meam id esse, propter diuturnum vehementis morbi malum habitum. At Ægrotus jam vivit, ut mihi nuperrimè narravit ipse Pharmacopola, vicinus ejus.

✠ Ægroti quidam (*manuscripti ex minio*) ad marginem cujusdam libri *San. Ardoïn de venenis*, ad medicum quendam eximium, *Herrenhook*, olim pertinentis: hos autem mecum
pt. communis

108 EXERCITATIO MEDICINALIS

communicavit pro candore suo notissimo, Doctissimus vir D. D. *Franciscus Barnard*, illosque sanè publicâ luce dignos existimavi.

6. **NOTANDA** Historia cujusdam, qui tertio demum anno post morsum interiit: *Septimo* autem quoque die, eadem hora, qua demorsus fuerat, toto triennio in rabiem agebatur: an rabiei supervenit *septimana* febris?

7. **VIDI** in Sene septuagenario, qui post quadraginta dies Hydrophobia correptus, quinto ab ejus insultu die, me mordere appetens, & salivam plurimam ex ore profundens, interiit: demorsus autem fuerat ad auris pinnam.

8. **MEMENTO** Institoris *Parisiensis*, quem vidi: is à cane *non rabido* demorsus circa malleolum, sine vulnere, per 7 annos integros, me spectatore, & si adhuc vivit, per 10 quotidie millies in quacunque corporis parte, ævissimos percipiebat cruciatus, præsertim in *Pene*, quasi ab adaëctis vitri fragmentis: carnosus aliàs & boni habitus: nullum ipsi levamen nisi in *vino* generoso, & laudano, quo per plures menses sæpiùs in die usus est.

9. **QUIDAM** Bajulus Hydrophobia afflctus, ultimis tribus diebus, *involuntariis ac perpetuis* pollutionibus, spiritum & semen effundendo, animam simul efflavit. *Recchius ad Animalia nov. Hisp. p. 493.*

Atque

Atque hæc hætenus de Ægrotis: deinceps verò hujus mali rationem explicare aggrediar.

At breviter videamus, quæ Antiquorum de hac re notitia fuit.

Igitur alii, referente *Cæl. Aurelian.* Hydrophobicam passionem melancholiam esse voluerunt.

Ab *Hippocrate* verò *βραχυπότης*, i. e. parvi bibuli, appellantur Hydrophobi, quos brachypotos vocant, hoc est, quod modicum biberent ob timorem liquoris.

Corporis passionem esse, i. e. omne corpus pati: plus tamen stomachus patitur, atque venter; siquidem in ipsis signa plura & manifestiora; ut *singultus*, egerendorum retentio.

At ex nostra observatione ipsam *Salivam* præcipuè vitari; atq; in ea unicum esse virus, experimentis credo. Etenim hæc ferè vulnera inficere solet: at sine vulnere, etiam vel ab ipsis labiis aut linguæ ope communicata idem aliquando malum attulisse, ut ex fartrice *Cæl. Aureliani* constat, idémque attestante hujus seculi fide dignissimo *Fab. Hildano*, *Observ.* 86. *Cent.* I.

Huic accedit illud, nempe aliorum morsum venenatorum non aliam causam esse; *Viperæ* putà, ut *Dipsadis*, &c. siquidem ab his Animalibus una evidens saliva vulnere infunditur; quam salivam per se quoque venenatam esse extra dubium ponitur, plurimis experimentis à *F. Redi* excogitatis.

Porrò,

110 EXERCITATIO MEDICINÆ

Porrò, canem ore tenus plus imitantur hi ægroti, quàm ullis aliis corporis membris ; ubi scilicet Salivæ propria excretoria vasa sunt.

Postremò *hominis* & aliorum omnium quadrupedum rabioforum, videlicet ex canina rabie affectorum, *morsum* identidem *virosum* esse, aliàs innoxium ; licèt id sæpiùs fiat ab ægrotis ex febribus putridis, aut alias vehementer insanientibus, notissimum est. Atq; adeò ipsa eorum saliva, æquè ac canum, contagiosa est.

Ad ejus verò rei explicationem hæc imprimis faciunt : nimirum à morfu canis rabiosi novam naturam caninam aliquatenus homini superinduci. Id quod liquidò constat ; ex ejus latratu verè canino ; ex linguæ exertione, rapidòque deglutiendi modo : ex potionis horrore in erectiore hominis positione ; contrà, procumbenti, quadrupedum more, ejus delectabilis prospectus, spontanea & vehemens appetitio.

At bibere tamen non possunt, alterutro demùm modo iis offeratur aqua : adeòque aliquid intus impedimenti ; verbi causa, vel faucium tumor, qualis in Angina, quod aliquibus, ut video, modernis placuit ; vel quòd eadem contractæ & aridæ sint. At omnino nullum horum est : siquidem bolos dictos optimè & facillimè, imò avidè, canum more, appetunt devorantque, cum nè linguæ quidem apice potionem ullius generis tangere valeant. Quid ergo est ? planè *ipsa saliva* in causa est : nam quoties illam deglutire contingit,

DE HYDROPHOBIA. III

contingit, ut ex nostro primo ægroto centies dictum audiui, stomachus tanquam contrariam maximè odiosam insurgere solet: nec aliud molestius aut gravius symptoma, quàm quod ex mota saliva oritur. Quæ itaque humida sunt, cùm ex similitudine naturæ communis crassis & solidis cibis promptiùs salivam movere soleant, ideò multò magis abhorrerì, credibile est. Potionem itaque hi miseri per se non recusant, sed quòd propriam salivam venenatam, à potulentis vehementiùs motam, ampliùs deglutire stomachum non sustineant. *Galenum* itaque multùm erràsse à vero constat, dicentem hoc morbo malè affectos à potu abstinere, quia à mente alienati sunt: ut id, quod iis auxiliari potest, non considerent.

At noster Ægrotus, ut potionem primis paroxysmi diebus non magnoperè desiderabat; ità à calidis medicamentis cùm sitis ei infinita excitata sit; tamen & potionum genera optimè cognovit, earùmque usum, & necessitatem; at citra potentiam bibendi.

Alia autem dubia restant satisfacienda. *Primum*, cur sola saliva inficiatur, & non alii humores & ipse sanguis? Respondeo, ità quidem aliquatenus esse; quod liquet ex ægrotorum habitu, & conditione corporis ante paroxysmi adventum; siquidem tremunt frígéntque; at ipse impetus morbosus in salivam maximè erumpit, utpote *congenerem* humorem. Sanguinis autem massam esse duos distinctos humores alibi ostendi; aliùmque adeò posse infici, alio integro, credibile est. Cùmque è fero saliva proximè conficiatur, qui

112 EXERCITATIO MEDICINALIS

qui in sanguine caninæ salivæ magis affinis est, ex communi natura potius affici, verisimile est.

Altera quæstio est, Cur canini generis saliva sola rabie afficiat, & non aliorum quorumvis quadrupedum insanientium? *Galeno* auctore, (de locis affectis, *lib. 11. cap. 5. item 6. de interioribus, cap. 4.*) ‘reliquorum animalium
‘*nullum* rabie arripitur; solus canis eo affectu
‘corripitur, tantæque sit in ipso humoris corruptio, ut vel solum ejus sputum, si humanum
‘corpus contigerit, rabiem excitare sit potens. Proculdubiò hoc exhibuit *Galenus* ex veterum Philosophorum, naturæque Peritorum fide & autoritate.

Non autem ignoro alios ex antiquis aliter sensisse: nam *Cæl. Aurelianus* inter caninum genus, ut Vulpem, Lupumque, etiam Ursam, Leopardum, Equum, Asinum; imò ipsum Gallum Gallinaceum numerat.

Hæc autem omnia & alia plurima animalium genera ex febribus, & ob alias causas, insanire non dubitandum; imò & *rabie* interdum affici, aliæque, quæ momorderint, in rabiem similiter adigere solere. At ex rabie caninâ hæc effecta esse, non ex seipsis illæsis, credibile est.

Morsus humanus, (etiam phrenitici aut aliter insanientis) nisi ex aliquo canino prævio infectus, nocivus non est. Siquidem nusquam, quod scio proditum est, maniacum, mania aliquem ex vulnere aut morfu affecisse. Ità de aliorum animalium *furore naturali* cogitandum est. Soli itaque canes *rabie infectoria* noxii
sunt,

sunt, & qui ab iis rabiosis morfi insaniunt : quæ *Galenus* sententia fuit.

Et si contingat, inquit *S. Ardoynus*, aliquod aliud animal rabiosum effici, illud accidit, quia à rabido cane, aut à morso ab ipso, morsum fuerit ; & si absque hoc aliquod aliud animal videatur rabidum effici, erit *rabidum non vera rabie*, juxta *Galenus* mentem, sed dispositione quadam simili rabiei caninæ : vera itaque & propria rabies aliis animalibus non accidit : *cani* soli & id genus animalibus proprietas est, quatenus ita mirabilia & sæva symptomata communicari possint.

Apud veteres tamen quosdam alia invaluit opinio ; nempe esse possibile sine manifestâ causâ hanc passionem corporibus aliquando innasce. At hæc mera eorum conjectura, & ob ignorantiam facti prodita est.

Quid autem sit peculiare in genere canino, quod hanc infectoriam rabiem efficiat, difficile est dicere.

Illud interim notare lubet : Canes ferè omnium quadrupedum *minimè sudare*, etiam æstuentes & ex vehementi & diuturno cursu fatigatos ; sed linguis valdè exertis, salivam magno & continuo anhelitu effundunt ; quam ob rem eorum salivam magis falsam acremq; esse verisimile est ; maximèq; si quando, more aliorum animalium, ægrotantes insaniant. Imò propter eandem fortassè rationem omnium *Serpentum*, id est, frigidorum, & non sudantium animalium, etiam omni tempore & sanitate integra, *saliva virosa est*, & in plerisq; *supra*

114 EXERCITATIO MEDICINALIS

supra fidem *septica* ; quòd nempe nullibi corporis nisi in ore ventiletur, & ab acredine sua purgetur. De salivæ autem natura falsa & edente alibi multa à me dicta sunt, scilicet in Tractatu *de Humoribus*, ubi de Concoctione agimus.

Amplius quæri potest, cur aliqui ex morfu canis rabiosi non Hydrophobici fiunt ! atque adeò de vita non multum periclitantur ; sed mitioribus quibusdam symptomatibus & citra aquæ pavorem, certis anni temporibus, & certis hominum ætatibus, ægrotant.

De hac autem quæstione veterum nonnulli cum nostris observationibus non conveniunt. *Democrito* (*Hippocrati* coætaneo, & naturæ rerum omnium longè sagacissimo) non danda fides est, inquit *Cæl. Aurelianus*, dicenti, Hydrophobas quosdam *levi* (aquæ) timore affectos, *biennium* transegisse. At ipse *Hippocrates* idem cum *Democrito* videtur exhibuisse, cum *parvibibulos* Hydrophobas appellet, & *brachypotas*, ut supra dictum est.

At ex nostris ægrotis, id esse verum abundè constat.

Quæstioni itaque benè fundatæ respondeo : Canis alicujus saliva possit interdum graviter esse virosa, & Hydrophobiam inducere ; interdum verò ex alio aliquo morbo, quæ canis laborare possit, multò mitiùs inficere. Rursus, incipiente, aut declinante canis alicujus rabie, quos tunc is mordere contigerit, eos leniùs infici, quàm alios in vigore accessionis morfos, verisimile est. Deinde, quòd aliquod extremum membrum, pes putà, morsum sit ; cum labium.

DE HYDROPHOBIA. 115

labium aut manus istiusmodi infectioni opportunior esse videtur. *His adde*, remedia etiam prophylactica, vel minore modo, quàm par erat, aut gravissimum malum futurum exigebat, data fuisse ; adeoque hominibus morsis tantùm ex morbi maligna certè parte, & non ex toto occursum est. *Postremò*, cùm canibus hæc lues propria & peculiaris sit, iis tamen omnibus & singulis non tam funesta est ; sed sæpè per se sanantur, ut qui venaticos canes nutriunt, benè nôrunt : imò & homines similiter, etiamsi à cane rabioso morfi sint ; non semper tamen Hydrophobici moriuntur ; sed à morbo tuti esse videntur ; cùm tamen vel iidem ipsi, vel eorum nati *insania peculiari & infectoria* vitientur in plures usque generationes.

Ex hac itaque & superiore Quæstione *triste corollarium* deducere licet : nimirum hinc familiarum plurimarum insignem calamitatem oriri posse, verisimillimum est. Etenim si sola canina rabies ex omnibus animalibus communicari potest, scilicet de cane in hominem transferri, deque homine similiter in hominem, & sic in infinitum ; idque à solo contactu salivæ absque vulnere ; quidni per semen genitale ? Et si illa lues ad Hydrophobiam non semper attingat ; sed, salvâ hominum vitâ, non dicendis symptomatibus, quòd adhuc plerisque nostris hominibus non animadverta fuerint, propagari possit ; tot & tantarum maximè illustrium familiarum (quibus canes præ pauperibus in deliciis sunt) ubique terrarum melancholiam nescio quam & insaniam

116 EXERCITATIO MEDICINALIS

niam hæreditariam ex his ferè causis nasci non sine ratione vehementer suspicari fas est.

Hæc autem non protuli insolentiæ aut animi causa ; sed veras causas tanti mali indagando, quò nostri homines meliùs & majori cum effectu curas intendant : cùm alia profectò sit vulgaris phrenitis maniæve, atque alia rabies, & ab ea orta melancholia hæreditaria, mille larvis simulata.

Reliquum est, ut rationes curativas & remedia huic morbo præcipuè accommodata expediam. Hæc autem ad duas præcipuè intentiones dirigi solent ; nempe vel non permittunt homines morsos in aquæ timorem incidere ; vel Hydrophobicos, quos ipse morbus aquæ timore occupavit, curant : at utriusque intentionis pleraque remedia communia sunt.

At cùm saliva venenata præcipuè noxia sit, illa imprimis evacuanda temperandaque, ne stomachum ampliùs offendat.

In primo autem censu sunt chirurgica ; ut cucurbitula, ignis, medicamenta exedentia vulneri admota, balneum, & vehementes sudationes, fricationes ex oleo, multum & meracum vinum, lac, pingua iuscula, &c. At hæc omnibus venenis communia remedia sunt.

Item, Antidota : quorum præcipua Theriaca Mithridatica, secundùm *Andromachum*, aut ipsum *Mithridatium* : hæc autem ideò benè faciunt, quod ex aromatibus conficiantur, quæ medicamenta viribus & substantiis ægrè permutantur à stomacho visceribúsvē ; cùm itaque

itaque intra corporis habitum parùm mutata & tantum non integra admissa fuerint, qualitates alienas, si quæ occurrant, & naturæ inimicas, facilè vincunt. Etenim quæ difficulter concoquantur, vix alibi corporis aboleri possint ; itaque venenis rectè objiciuntur ad ejus acrimoniam obtundendam, *Dioscoride* aliisque veteribus authoribus : imò propter hanc rationem intinctibus & condimentis miscentur aromata, ut acida & falsa temperentur ; sic vinum, e. g. ingratum, acidumque, absinthii tantillo fit jucundum & potabile : adeoque ad virosam Salivam corrigendam, nè stomachum nimium lædat, benè facere existimanda sunt. Atque hæc Antidotorum communis ratio est ; ut quæ illis facultates naturæ, id est, communibus sensibus amicæ & gratissimæ insint, illas & ipso stomacho corporisque habitu, ad ipsa usque excretoria vasa, fartas tectas conservent.

In eodem autem censu Antidotorum à veteribus numerantur etiam simplicia quæque medicamenta : imò & interdum medicamenta *proprie & per se purgantia*, si *minori modo* dentur, quàm ut alvum movere possint ; ut *Hiera* in hoc morbo quotidie exhibita citra purgationem : & tunc *auxiliare* medicamentum, id est, Antidotum, apud eosdem audit.

Pergo ad alia Antidota : illud autem è *nucibus juglandibus* per se quoque alvum, at leniter, mover ; sed ad venena mirificè apud antiquos *commendatur : liqui-
dem his nucibus insunt qua-
litates maximè desideratæ :

* *Plinius.*

earum

118 EXERCITATIO MEDICINALIS

earum oleum verè anodynum est, & privatim adhiberi solet ad inflammationes : idem de istiusmodi nucibus testatur *Ætius* supra hoc, quod affectioni rabiosæ resistit ; Somnum, inquit, conciliat, febricitantibus convenit. At alia peculiaris qualitas his nucibus datur, (quæ ei cum oleo ex semine lini & papaveris communis est) nimirum per se siccari, pictoribus hodiernis notissima. Atque adeo hæ nukes, propter hanc præcipuè rationem, aptæ natæ sunt salivam acrem & venenosam obtundere. Etenim cum corporis humani omnia salia ferè urinosa sint, i. e. glabra & pingua, quòd digitorum attritione planè constat, hujusmodi olea ex similitudine & natura quadam communi propiùs associari, & cum levi corporis calore, quæ earum proprietas est, strictiùs uniri posse, credibile est. Quemadmodum in saponis confectione, calcis vim *septicam*, & salis lixivii pinguem acrimoniam, ob facilem coalitionem cum oleo olivarum pisciumve (etiamsi illa præ nostris oleis jam dictis minimè apta sint per se siccari, qui ad strictiorem inter se unionem aliquis tamen defectus est) admodum retundi, & mitissimum medicamentum reddi videmus.

Procedo ad alia Antidota prophylactica, inter quæ numerantur *Cinis cancerorum fluviatilium* : *Hippocampus marinus* : item *Silvestris rosæ Tuberculum* ex *Plinio*. Hæc autem omnia quandam inter se affinitatem habent : nam & canceri, & animalcula rosæ silvestris exanguia sunt ; *Hippocampus* verò marinus, etiamsi è piscium pinnatorum genere sit, cum tamen
valde

valde offeus est, ideóque & propter parvitatem suam veteribus exanguis quoque visus est: imò verò piscium ossa, crustæ, testæque exanguium eandem ferè naturam, qualitatésque analogas habent.

At cineres cancri usti in præcipuis medicaminibus sunt: ad magnum modum (ad 3j. putà minimum, aut 3ij. si tardè dentur à morsu) & per se à veteribus mul-

tà fiducia † ad hoc malum præcavendum dum iidem dabantur: de pulverum verò

† *Canceris ustis nemo usus est, & mortuus est. Gal.*

testaceorum facultatibus, tam crudorum, quàm ustorum, in *Tractatu de humoribus* fusiùs egimus. Interim illud scire licet, illos esse è mitissimis colliquantibus medicamentis, adeóque apprimè utiles ad imbecillum stomachum, salivâ venenosâ perpetim offensum, ejúsque acrimoniam optimè iis temperari posse verisimile est; multóque magis, quòd is pulvis è canceris fluviatilibus confici debet; utpote marinis, quibus falsedo major, lenioribus item ob similem rationem ad serpentum morsus & ad tabem benè faciunt, authore *Dioscoride*.

Porro *Helleborus albus* apud antiquos laudatur, & sternutamentis, & clysteribus aut balanis podici supponendis inditus. De insigni autem efficacia hujus medicamenti ad insaniam curandam alibi forte erit disputandi locus; sed an ad Hydrophobiam privatim benè faciat, hæreo. Illud quidem verum est, hoc medicamentum pituitam vehementer movere, evacuaréque; quæ cùm salivæ venenatæ proxima materia sit, sic fortè adjuvare possit. At
metuo

120 EXERCITATIO MEDICINALIS

metuo, nè nervorum contractiones acceleret. Idem de Diagridio & Elaterio dando sentit *C. Aurelianus* ; nempè incongruè agitant atq; gravant ægros, & non eo tempore, quo permitti potuit usus suprà dictorum, præcautionis causa ac effugiendæ passionis. Hæc itaq; & similia ante accessionem Hydrophobiæ, & proximè à morfu, si quid commodi inde expectare licet, exhibenda sunt. Siquidem incepto semel aquæ pavore nunquam puram & sinceram dimissionem habeat Hydrophobia, in qua sola dandum est Helleborum.

Proximo loco Antidoti *Apulei Celsi* exhibendi modum paucis perpendamus: illo verò in ipsa correptione uti oportet ; ad 3j. dato cum *rosæ* cyathis tribus & exigua aqua ? Hoc proficit ut aquam postea sine timore fumant, & minùs quidem liberati hac difficultate cruciantur. De Antidotis autem suprà satis diximus.

De *oleo* verò *rosato* mihi ampliùs differere lubet. Non ita dissimile remedium & optimæ, ut mihi sanè videtur, spei, cum *Aceto* jumentis Hydrophobicis adhibet *Vegetius* ; at illo tantùm eorum nares & caput diligentissimè perungit, & sanitatem promittit. At summa difficultas est in exhibitione alicujus humoris, quod *Scribonio* tamen *Largo* satis benè provisum est ; remedium ejus ipsa correptione *incunte*, exhiberi debet : concedatur itaque id fieri posse ; olei tamen rosati quantitas præscripta admiranda est, scilicet ad quinque ferè uncias : attamen salivæ venenatæ ore, faucibus, stomachoque commistum, ejus virus hebetare

hebetare potest ; maximè quod oleum ipsarum rosarum, rerum insigniter lenientium, ad satietatem usque particeps est ; ita ut postea sine metu bibant, haud incredibile est. Ulteriùs videant, quibus opportunitas est id genus medicamenta experiundi.

Ultimo loco, Aquæ exhibitionem violentam consideremus. Nam sunt apud veteres qui nihil aliud, quàm potum dare quoquo modo nituntur.

Nunc gelu, vel nivem offerentes ægrotis, nunc viridem ficum, vel pyrum, aut cucumerem, & his similia, referente *Cal. Aureliano*.

Antiqui autem Medici alios atque alios modos bibendi invenerunt.

Alii calami perforati initium ori ægrotantis immittunt ; dehinc ex alia parte per aliam cavernam aquam infundunt.

Alii poculo, lineo panno subter imposito, vel belluæ pelle (hyænæ putà) potandum putant : scilicet superstitione traducti, quòd naturalis auctoritas belluarum, quæ canibus est contraria, timorem ægrotantium solvat.

Democritus autem ex antiquissimis medicis, & qui *Hippocrati* convixit, jubet origani decoctionem dari atque ipsum poculum, quo bibant, in sphæræ rotunditatem formari.

Si commoti aut irati fuerint, audito potu, erit differenda oblatio : dandus interea potus in *Fictili vasculo subtili caverna perforato*, tanquam sunt papillæ *Uberum*, & dandus, projecto oculis obstaculo, vel temporaliter clausis fenestris.

122 EXERCITATIO MEDICINALIS

At de his ex nostrâ observatione suprâ comprehensa dicere licet cum *Cæl. Aureliano*, nempe hæc, quæ vulgus per experimenta probata putat, longe aliena ab arte monstrantur, & frustra omnia excogitata fuisse.

Porrò, *parum* olei, sive calidæ, ut poterit contineri per podicem, clystere injiciatur: Atque id ad minuendam sitim; nam non solum dysentericis injectum medicamen superiora invadens, sæpe stomachum atque caput vexare accepimus, siquidem eò necessario pervenit, sed etiam calidam, & oleum pervenire posse concepimus, quò partibus iisdem irrigationis præbeat laxamentum.

Restat autem demersio involuntaria in frigidam, quod & nostris hominibus, ut videc, placuit: de hoc verò remedio *Cæl. Aurelianus* audiendus est. Quidam medici, inquit ille, ut *Arterius* memorat, alios in vasculum plenum frigidâ miserunt, alios in puteum posuerunt, fæccis immisos, vel inclusos, ut necessitate bibere cogerentur. Alii in aquam calidam.

Quos meritò reprehendit idem antiquissimus scriptor, dicens illos nescios esse, quò passionis curationem illam esse, non ut *bibant egrotantes*, sed ut *bibere velint*: quod fit, cum passio fuerit adjutoriis destructa.

Multi denique etiam bibentes *raptu* affecti sunt graviore, & convulsi ex frigida interficiuntur.

Strangulatio quoque ac mors quandoque ex sorbitione aquæ accidere solet, teste *Ardoyno*.

Haud

Haud ita dissimile experimentum à docto quodam medico *Nottinghamensi, Thoroughton*, mihi olim narratum est. Is Hydrophobici cujusdam oculis mappam crassam superinjecit, manibúsque ligatis, potionem bibere invitum aliquoties cogebat ; at prorsus sinistro eventu, nam statim vehementer convulsus obiit.

Nec opinantem in *Piscinam* projicere, non ante ei provisam, inquit C. *Celsus*, ut invitus aquâ satiatur, sic enim & sitis & aquæ metus tollitur.

At hæc vana sunt, & sine fundamento : illud sanè ex nostris ægris fatis jam evidens est, sitim non esse Hydrophobiæ perpetuum symptoma ; adeoque non de morbi natura ægros sitire ; si tamen aliquando per accidens id fiat ; scilicet, in aliàs vitiolo corporis habitu, aut æstivo tempore maximè calidâ aliquâ & æstuosâ regione, à vigiliis & antidotis calidioribus nempè medicamentis multùm exhibitis, si quid boni expectare liceat à tali demersione, id à vomitu plurimæ aquæ deglutitæ oriri debet ; ita fauces & stomachus à saliva venenata abstergi possint : at quomodo causam tam altè radicatam tollat levis vomitus, non video : adeoque inter remedia contingentia, & non *privata* & specifica ponenda sunt.

Nostri autem Homines, certè maritimi, in altum mare ægrum demergunt : At aqua, inquit, marina sitim accendere, quàm tollere aptior est, propter vehementem & peculiarē falsedinem, ei naturaliter insitam. Aliiter tamen de aqua falsa marinæque cogitandum est, si quidem adversus omnigenûm fe-

124 EXERCITATIO MEDICINALIS

tarum morsus sal. privatiu utilis est. Teste
Dioscoride.

Inter prophylactica privata oblitus sum me-
morare *ipsius rabiosi canis He-*
par coctum: * *Catuli lactantis*
coagulum. Hæc autem nomi-
no, quia remedia sunt ab an-
tiquitate ad nos transmissa; &

* Gal. l. 11. de
simpl. medic. c. de
Hepate 5. lib. Pas-
sio naris.

quòd non rarò à nostris quoque hominibus ad-
hibeantur; at, quantum intelligo, frustra.
Mihi quidem videntur antiquitatis religiosa
quædam deliramenta: alia certè antidota su-
prà comprehensa non neglegant, suadeo.

Antequam verò hanc dissertationem dimit-
tam; quæri potest, cur Hydrophobia morbus
insanabilis sit? Respondeo primò, ob causam
fortasse adhuc ignoratam; adeoque remedia
rectè adhiberi non potuerunt. Rursus, cùm
duo præcipuè tempora medicamenta dandi in
hoc morbo sint; unum, ab ipso morfu ad præ-
servationem ab Hydrophobia; alterum, ad ip-
sam Hydrophobiam initam curandam. Cùm-
que plurimos à rabioso cane morsos ab antido-
tis appropriatis sanos evasisse; imò *Galenus*, a-
liique affirmant, neminem, cui cinis cancro-
rum fluviatilium, ex. gr. ad 3ij. ex vino puro
quotidiè exhibitus est, ad 40 dies, mortuum
esse: contrà, Hydrophobicum aliquem rarif-
simè, si unquam, curatum fuisse. Hujus ita-
que in successu medicamentorum differentia
ratio esse videtur, quòd in ipso statu & paro-
xysmo plerique morbi medicinam ægrè admit-
tunt; at eadem medicamenta ante paroxys-
mum exhibita benè faciunt. Imò morborum
initia

initia maximè accommodata sunt medicinæ faciendæ, quòd noxios humores reprimunt, forasque eliminant, antequam habitus corporis vitietur : à morfu itaque, ipsòque morbi initio medicandum est, si quid feliciter moliri velimus.

Mantissa ad dicta, de Corticis Peruviani exhibendi tempore.

QUOD non alio quidem exemplo (ut id hic obiter notem) meliùs elucidatur, quàm è varia *exhibitione Corticis Peruviani* in Febribus intermittentibus, aut in ipsis putridis febribus, ubi tantùm remissiones, eadèque statæ sunt. Nam si febris paroxysmo declinante is propinetur, & intermissione tota, remissionisve intercapedine aliquoties iteretur, ut *Sydenham*, ejusque sectatores faciunt, magnis & multis *Modis* ejus pulveris pugnandum est, & frustraneo sæpius eventu ; certè ad nauseam & crapulam stomachi, à morbo labefactati : contrà, si è vino puro, per diem unum maceratus, propinetur, vel aliquot tantùm paucis horis (unà vel alterà putà) ante advenum paroxysmi, quando scilicet maxima corporis integritas est, *maximèque si id fiat ipso in-eunte morbo*, debellat plus una ejus dosis, quàm decem alias exhibitæ : loquor autem de morbis longis, quales intermittentes sunt ; id quod *semper* felici eventu expertus sum.

126 EXERCITATIO MEDICINALIS

Unde satis constat falsum esse, quod aliqui vehementer volunt; nempe *Antidotum* illud *mirabile* (ipse autem inter primos, quantum scio, illud medicamentum olim in antidotis posui †) multò minoris efficaciae esse nunc, quàm aliquot viginti retrò annis, mercatorésque, ac Pharmacopolas nostros (ut quidam volunt) injuriæ, fraudisq̃ue insimulando; cùm tamen non in medicamento bonitate, sed in exhibitionis tempore & modo discrimen sit.

† *Aquis medicat.*
Anglican.

De hac autem re provoco ad *Badum*, qui elegantissimum ac doctissimum Tractatum ante triginta annos de *Cortice Peruviano* edidit, unde, S—— aliique nuperi scriptores nostri, omnia sua habuerunt, præter unum illud, de corticis exhibendi modo inepto, ne pejus dicam, & intempestivo, authore suo, misero illo agyrta *Talbor*, dignum *inventum*.

Porro, si sit potior aliquis *delectus in Cortice*, ipsi nos medici videmur culpandi, qui pessimum volumus ex inadvertentia. Nam is cortex, me iudice, optimus est, qui è trunco arboris, mox qui è ramis majoribus; deinde qui è ramusculis habetur: at ex ipsis summis & tenuioribus surculis non nisi crudus & acerbus cortex detrahitur. Atque hoc satis constat ex analogia corticis *nostrarum* arborum, (quercûs putà) qui maturior, magis concoctus, majorúmque longè virium, quò crassior, vetustiorque, vel ipsis coriariis notissima res. Illud fortè nostris hominibus imposuit, cinnamomi ratio, pretiúmque, nempe in corticis illius

illius quadam tenuitate parvitatēque: at in illo medicamine, quò acrior vehementiorque gustus, eò gratius, acceptiusque aroma: cum tamen ex cortice majori camphir copiosius oleumque elici solent, clara maturitatis indicia.

Illud equidem propriā experiētiā testor, me ante viginti annos cortice Trunci sæpè usum esse, ad crassitiem & latitudinem volæ manūs, magnis & profundis sulcis & fissuris conspicuo, velut in vetusta arbore. Inò eundem aliquando valdè cariosum putridumque ex necessitate; quòd melior nullo pretio tunc temporis haberi potuit; & olim & nunc me vix unquam frustravit eventu optimo & desiderato; maximè si ejus *modus & tempus* exhibitionis ritè observentur. Sed tantī medicamenti rationes cæteras alibi, cum de morbis acutis agam, opportunior dicendi locus erit. Atque hæc hætenus de Hydrophobia, ad alios morbos longos procedo.

Animadversiones in Salium.

Superiores autem Schedæ de Hydrophobia tantum non impressæ fuerunt, cum librum *Petri Salii Diversi*, proximè superioris seculi doctissimi medici, primùm viderim. At multa sanè fide digna, atque aliter, quàm ab ullis aliis scriptoribus, apud eum dicta inveni.

Itaque & quæ *nova* ad hunc morbum pertinent, excerpere; & quatenus nos ab eo in-

128 EXERCITATIO MEDICINALIS

aliquibus dissentimus, pauca hîc reponere lubet.

Imprimis, apud illum non video ullam bonam rationem, quâ convellatur sententia Galeni; nempe, *solum canem ex omnibus animalibus rabie corripî*. Admittam licet à Lupo sæviora & magis horrenda symptomata posse consequi: at Lupus à cane non nisi specie differt. Cætera autem animalia, quæ ab Aristotele, aliisque, rabie tentari dicuntur, à canino morfu prius infici possunt. Esto! & Asinus & Leo rabie inficere primariò possunt; cur homines sic tentati non irrugiant, rudantve, sed semper ut Canes latent, vel ut Lupi ululent? Hoc itaque rem planè conficere mihi videtur; morbi nempe malitiam ex integro à canino genere oriri, non homini tantum, sed & aliis quibuscumque animalibus.

Nec multum commoveor ab instantia mulieris Hydrophobicæ ex febre recens sanatæ; nam potuit, ut supra diximus, ea ex traduce transmitti à parentibus, ut alii morbi hæreditarii. Et in his sic propagatis mitiora ferè symptomata esse solent.

Inter symptomata verò titubat, dicens, dum rabiant homines, *sitiunt admodum*. At sitis non minùs, quàm Febris, (quam ipse excludit) ex morbi natura est.

Ut verò Febrem rectè explodit, ita *delirium* quoque nolit hujus morbi *signum Pathognomonicum* constituere, nec necessariò rabiem consequi; quæ ex nostris quoque observationibus fidem habent.

Rationem

Rationem verò *Salii* libenter admitto; cur oblatio, visus, solaque imaginatio aquæ, Hydrophobicos lædat, nempe ex consensu ventriculi cum rebus vel visis vel imaginatis: quæ innumeris exemplis expediri potest.

Causas Timoris aquæ, quæ ab aliis afferuntur, doctè refutavit: at *ejus* non libenter admitto.

Etenim illa *Antipathia*, quam cum virosâ salivâ liquida alia habeant, res vana & futilis est. Atque hæc aversio ex accidenti tantum est: nam pejorante malo, ubi valde cupiunt bibere, si virus salivæ abominandum non impediret, promptè biberent.

Item illa altera ejus causa falsa est; nempe esse materiam ullam, quæ obstruat fauces; vîmque deglutiendi in rabidis hominibus ullo modo ex pituita *cruda, viscida & virulenta* esse præpeditam: sed stomachum potius à tanto veneno vehementer offendi; nè itaque lædatur ad aquam insurgere.

Quod autem *solida* avidè deglutiant, cum *liquida* averfentur, ratio est, in absorbendis liquidis *arctius* astringi gulam, quàm in assumendis solidis cibis, ideò iis magis offenduntur, quòd è ductibus excretoriis saliva copiosius à liquidis elicitur.

Si quis verò quærat, cur liquida (ut in nostro *Ægrota I.* suprâ ostensum est) non averfiantur in positu canino & pronis capitibus, erecti vero illa maximè abhorreant? Respondeo, Quia saliva virosa, in illo positu effusa, ad labia decurrit, in hoc ad fauces relabitur; easque ad illam deglutiendam magis provocat.

130 EXERCITATIO MEDICINALIS

Etiam si vero Timoris aquæ causas non bene, ut opinor, expedivit, cum illo tamen afferere necesse est, *verum characterem* hujus mali esse *cruciatum internum*, ab aqua vel assumpta vel oblata inductum, & non *vanum* aliquem timorem aquæ liquidorumque, aut aliquam falsam de iis imaginationem, sed quia *verè & sensibiliter* ab iis *interius* admodum in stomacho læduntur.

Hæc autem quæ sequuntur ferè singularia sunt, atque ad intelligentiam morbi maximè faciunt; eaque ideò in nostras chartas transferre non gravabor; & præcipuè quòd cum nostris observationibus, suprà comprehensis, ex magna parte benè concordant.

1. Sensui quidem nullus rabientium à proprio habitu & temperamento, ex aspectu immutatus apparet, cum nec in colore, nec in mole corporis, nec in facultatibus, nec in affectionibus, nec in ullis accidentibus sensibilibus, antequam rabiem incurrant, ullam mutationem subeunt.

2. Rabientes ratione *propriæ* *virus* non febricitare; si autem aliquando febricitant, hoc ex corporis *præviâ* *altera* *indispositione* fieri.

3. Præter signa ab aliis commemorata, unum se (quod *præcipuum & infallibile* futuræ rabiei appellat) animadvertisse ait, omnibus ignotum; atque hoc signum est, dolor *quidam* in loco jam commorso, licet ulcus antea per dies & menses integrè fuerit sanatum, accedens, qui intensus esse non consuevit, nisi morsus partem nervosam petierit. Hic dolor à loco jam commorso incipiens, leviterque patientem

patientem affligens, per partem post partem, spatio trium aut quatuor dierum, aliquando paulò plùs, aliquando paulò minùs, ascendit ad cerebrum : cui cum communicatus fuerit, in eo quasi *vertiginem* causat, simulque *confusionem* quandam, quorum merito, modò ad hanc partem, modò ad illam declinantes rectà progredi nequeunt ; indèque statim homo in *rabie* deducitur.

4. Etiam si rabie correptis omnia excrementorum genera, ut plurimùm retineantur : In uno tamen vidi maximam & ingentem Urinæ copiam excretam, sine ullo ægrotantis sensu.

*En præclarum Diabetes exemplum ex venenatio-
mortu !*

5. Vidi aliquos simul carnes & ossa apprehendere & conterere, & ita facillè esitare, ut profectò non adeò facillè *Canes* ipsa ossa edant.

6. Narrat, quâ fide nescio, Lupum à venatoribus captum, in diversaque opsoniorum genera apparatus & coctum, fuisse in causa, ut qui eum gustârint, esitârintque, rabie non multò post correpti fuerint : si verum est, remedium sanè illud ex Hepate dentève Canino suspectum imò abominandum reddit.

7. Ubi Hydrophobiæ indicia accesserint, si quid in tali casu prodesse poterit, hoc unum erit *Helleborus albus*, ab antiquis valdè celebratus, qui admirandus est in hisce affectionibus. At ubi rabies facta est, morbusque gravissimus evasit, adeò *lethalis* est, ut *auxilia humana*, nisi tantùm ad *remittenda symptomata*, quæ in his *verenda & horrenda* sunt, incassum censeam.

DE

DE LUE VENEREA.

Quarta Exercitatio Medicinalis.

Quarto autem loco de plùs quàm ferinâ *Lue*, scil. de *Veneræ*; dicturi sumus. Hic novus quidem morbus est, ejúsque adeò descriptio è modernis petenda est. Morbi autem tam vulgaris descriptio supervacua esse videtur; adeóq; ejus definitio, & symptomatum præcipuorum enumeratio sufficiat. Morbus autem contagiosus ab humore aliquo venenato, ferè in Coitu contractus, ulceribus, doloribúsque se manifestans, definiri solet. At hæc ferè mala morbum in omni ejus statu circumscribunt; nimirum Gonorrhœa virulenta, interdum sine ulla alia exteriorè Luis nota; inflammati Testes; Bubones; vesiculæ cancrôsæ in pene & alibi corporis; in tota cute pustulæ; Capitis dolor; Verrucæ ad radices linguæ; ficus & condylomata in ano; scabies; serpigines; in volis & plantis pedum fissuræ; Tumores duri;

134 EXERCITATIO MEDICINALIS

duri ; nodi ; dolores acerbissimi, qui noctu ferè ingravescunt ; Ossium caries, in primis in cranio, & naso, & palato ; exostoses à carnibus carcinomatosis intra ipsum os genitis, dolorificæ ; Pilorum defluvium.

Una tamen Lues, variis distincta ordinibus est ; imò etiamsi multis modis & accidentibus

* *Fernel. cap. 4.* oriatur : maximè tamen ex

Venereo * fit concubitu, à quo ferè propagari solet. Lues Venerea in hominum genus. Itaque qui venereo complexu jungitur cum inquinata, à pudendis Lue inficitur : nutrix, à quâ infans pollutus lac fugit, à mammis : obstetrix, quæ infectæ parienti opem tulerit, à manu : infans à vitiata nutrice altus, nunc ab ore, nunc ab interioribus, condormiens inquinato sudore diffuens, à cute, & à summis partibus ; qui effusiore osculo salivam exceperit, ab ore.

Ab Insulis autem *Americanis*, in quibus, ante *Hispanorum* adventum, hic affectus populariter grassatus est, illum per *Hispanos* in *Europam* allatum esse, nullus jam dubitat.

Unde autem primùm inter *Americanos* Lues illa orta sit, quæritur ? Respondeo, Vel à morfu alicujus animalis venenati, vel à victu certè aliquo venenato, caedibile est. *Americanos* autem *Serpentes* quoslibet (quorum innumeræ novæ species nobis incognitæ apud *Indos* sunt) libenter comedisse, notissimum est ; adeoque vel à victu eorum impuro, (maximè si qui serpentes darentur, ex esu hanc labem infligere proprii) vel per se, vel certè ex sua natura virofa, ab internâ causâ primùm malum
oriri.

oriri dicendum est : aut si qui serpentes ex *morsu* (ut Hydrophobiam canis rabidus infligere solet) istiusmodi Lue aliquem contaminare apti nati sunt, tunc ab *externâ* quidem causâ primùm originem habebit Lues ; quæ semel genita, non nisi contagione postea afficere solet. Imò non multùm refert, quâ primùm viâ, à serpentino genere, certè vel morsu, vel cibo assumpto illam ortam esse, verissimile est.

Huic autem rei hæc fidem faciunt ; nimirùm *Oviedi* observatio ; is autem vir omnium *Hispanorum* primus rerum Naturæ, apud *Indos* inventarum, fide dignissimus Historiographus, idem & plurimis annis Insularum unus è primis Gubernatoribus fuit : hujus verò aliquot libri extant, quamvis multi, ab eo scripti, periêre ; vir, *Cardano* iudice, antiquis scriptoribus comparandus. Inter alia animalia *Indiæ* occidentalis *Inguanas* exactè describit, scil. ex serpentum Quadrupedum genere bestiolam haud mediocrem ; eo *Indi* avidè vescabantur, & in deliciis habuerunt ; homines verò *Hispani* ad eorum exemplum illum in cibis suis quoque posuerunt ; neque enim ejus gustus displicuit, etiam cuniculorum carne multo sapidior ; imò neminem, inquit ille, eorum efus lædit, nisi quem Lues Venerea affecerit ; de quo quidem morbo, *etiamsi diu sanati sint*, tamen iis noxam protinus infert, & morbum, ex aliquot annis sopitum, denuò excitat, renovâtque ; id quod nostri homines innumeris exemplis experti sunt : Hæc ille. Adeo quæ haud ita absurdum est credere, Luem hanc

136 EXERCITATIO MEDICINALIS

hanc originem suam ex simili, si non ipsâ illâ, causâ habuisse ; cùm ex eorum quidem esu protinus renascatur malum, diu ante quasi extinctum.

Ad hæc à me facit illud, nimirum in pu- dendis utriusque sexus hoc malo affectorum, etiam cùm alia symptomata diu desierunt, ta- men ibi nasci solere *Cristas* quasdam spisse *dentatas*, non aliter, quam in serpente *Inguan- nas* ; cujus corpus istiusmodi cristis ex toto ferè circumscribitur : propria sanè *repræsentatio*, à quo animali ortum suum deduxisset ma- lum : hæc autem mala cristata, inter condy- lomata & mariscas ab aliis fortasse numerata sunt ; etiamsi ea ferè sine *ullo dolore & tenui- tate* quâdam membranaceâ conspicua sint.

Animalia autem venenata contagii sui *cha- racteres proprios & peculiares* imprimere haud rarum est, ex gr. in Hydrophobiâ, à canis rabiosi morfu, & antiquis & modernis autho- ribus confessus *Latratu* ; item deglutiendi *car- nina voracitas* ; item *lambendi* potius, quàm bi- bendi, assiduâ linguæ exertione, *aptitudo*. Ab aranei *Pulicis* morfu, *Tarantula* dicti, assidua saltandi cupiditas ; neque istiusmodi araneo- rum gressus alius est, quàm, more pulicum, de loco in locum saltatio. Illud quidem non ignoro, à quibusdam etiam doctis viris pro fabulâ haberi ; at mihi certè non ita, cui ara- neorum mores cæteris paulò diligentius per- specti sunt : imò, id genus araneorum in fer- vidis, *Calabriæ* putà, regionibus dari posse, à quibus perniciosissimi morsus inferri possunt : Rerum quidem naturæ historia tantum ince-
pta

pta est, adeoque nihil miror illud. & id genus innumera Phænomena nos latere, & non sine injuria suspecta esse.

Porrò qui *leporcm marinum* sumpserint (id est, limacis nudi marini aliquam speciem, qui ferè omnes, etiam in nostro mari inventi, purpurei sunt) urinam *purpurei coloris* reddunt; & in somnis *littoris pulsus fluctus* subinde audire videntur: Corpus fit iis lividum *Scribonio Largo*, & *Dioscoride* authoribus.

A *Salamandra* (quæ è serpentum quadrupedum genere est, gressu invalido & pigerrimo, linguâ longum exertâ & *aspera*, muscas captans) lingua exasperatur, corpus invalidum & exolutum fit; eodem authore.

Deniq;, nonnulla symptomata (suprà comprehensa) à morfu canis rabidi huc accedunt, & ad hanc nostram conjecturam firmandam apprimè faciunt; nempe *Satyriasis*, & haud dissimilis *Gonorrhæa*, huc facit; *Viperæ* morsum ferè ingenti tumore *Scroti* solvi; unde *Urinæ vehemens ardor* & copia, calore & acrimonia sua hominem valdè torquens. Atque hæc solita ac certissima morbi crisis est. *Actis Philosoph. Lond. n° 211.* referente *Th. Mayerne*. A *Rubeta* assumpta interdum invita *Genituræ* profusio consequitur, autore *Dioscoride*. Sed de his plus satis. Ita infectio propagari potest de bestiola in hominem, & de homine in hominem ex ipso jam infecti traduce.

Hujus autem Luis originis sic positâ, ad ejus causam efficientem procedam; quæ, ut mihi videtur, perniciofa labe est ex sui generis veneno, attactu multiplici, supra comprehenso,

138 EXERCITATIO MEDICINALIS

prehenso, & contagione, contracta. Hujus autem veneni, & vis efficacia *hebetior* esse videtur, quòd seminudas tantum partes & cutem minimè integram contaminare potis est; item quòd aliquando diutiùs in nobis delitescit, antequàm manifestis signis sese prodatur. Item, ut venenum magis elucescat, cuicunque particulæ primùm insederit, illic inhærescens pustulam ferè excitare solet; si à pudendis, ex. gr. initium habet, pustulas in his primùm, & ulcuscula evocat contumacia & mali moris. Igitur si hæc & similia benè perpendamus, non simplicem humorum putredinem causam adæquatam, sed veneni alicujus peculiaris participem esse Luem hanc nobis affirmare necesse est. Etenim à minimâ portione in totum corpus disseminata, non aliter serpit, quàm quæ à canis rabiosi morfu infertur.

Contagionem autem Veneream, ubi scilicet integra cutis est, nec aliquò vulnere læditur; ut in canis ferè rabidi morfu, sic breviter intelligo: Nimirum, humor aliquis venenosus è muliere, Lue affectâ, homini transfertur, adhæretque; is verò humor, quòd tenuis & acris, sese primum insinuat in oscula vasorum excretorium, quæ ferè ab æstro Venereo patent, perindè ut à frigore contrahi, ac in tubercula se erigere solent. At nec istiusmodi veneni vis tanta est, quin integra cutis satis benè ei resistere possit: ideoque in ore, circaque glandem penis nudatam, vulva, mammarum papillis, quòd in his partibus oscula vasorum excretoriorum minus firmentur, id malitiam suam potentiùs exerere solet.

Cum.

Cùm autem *vasa excretoria non meri canales* sint, & perpetuo sine morâ humorum transfui tantùm destinati; sed etiam receptacula, quatenùs humores excernendi diutiùs inibi restitent; id quod à *Glissonio* nostro, de Poro bilario, ejùsque ramificationibus, satis confirmatur, ex quo reliquorum ductuum excretoriorum analogia manifesta est. Item, cùm humores excernendi, ex aliquâ certè sui parte, possint *regurgitare in habitum* corporis; maximè si ab aliqua causa ductuum excretoriorum oscula coarctentur: Cùmque is humor in Lue venenosus summè *inflammatorius* sit, ut ex ejus infectu aliquando prompto, adurentéque, vesiculas excitando in ipsa glande, aliisque innumeris exemplis, in progressu statùque morbi sese prodentibus, abundè constat; Phænomena in Lue vulgaria facilè intelligantur. Hinc itaque Gonorrhœæ virulentæ ratio, ex qua prima ferè hujus Tragediæ notitia, nempe ubi parastatarum, glandularum & vesicularum seminalium ductus acredine venerea inflammantur & regurgitat humor infectus: ita ipsi etiam ductus vellicantur ab humore acri, serùmque adeò, ab arteriis eò propulsum, validiùs effluit ex habitu corporis, atque ex *fracedine* ductuum *venenosus* citiùs corrumpitur. Item Bubonum intumescencia hinc elucescit, nempe ubi stagnat istiusmodi humor Infectus. Item cur tantoperè caput, ejùsque ductus salivales in oculis, in ore, in faucibus, in palato, petat, ratio est, quòd ex iis serum infectum (ex regurgitatione ductuum, circa penem putà) faciliùs erumpat, nimirum.

140 EXERCITATIO MEDICINALIS

mirum tali humori recipiendo, evacuandoque maximè totius corporis usitatis & *capacibus* vasis.

Cùm autem hujus morbi innumera exempla passim occurrant, ea, quæ maximè nota, & suis symptomatibus facile discernenda sunt, ferè omitto; alia verò magis *occulta, incognita, & suspectæ tantum labis*, & ferè ex adjuvantibus tantum agnoscenda, *exempla* in Lucem proferre operæ pretium esse existimo.

ÆGROTA I. § Mulier quædam marito ex viginti annis Lue Venereâ affecto, & jam diu sano, (certè ex propria opinione) nupta, ex secundo Puerperio, mense jam finito, tumorem contra uterum obliquum, non sine aliquo dolore, sensit: ab Utero verò toto puerperii tempore gravis odoris quædam sanies effusa est, tandem uterinâ purgatione ex consueto cessante, is tumor paulum auctus est; item sub eo tempore febricula accessit, quæ, certis quasi periodis quotidie exacerbata, ex intermittentium genere esse videbatur: foeminam lenioribus medicamentis purgavi, at sine effectu; nam tumor & dolore & magnitudine indies multum increvit; adeoque curationis rationem protinus mutavi, & cataplasmata ex emollientibus, maturantibus, & anodynis superinjeci; item simul antivenereum Apozema, cui *Cortex Peruvianus* ficusque larga manu injectæ sunt, aliquoties in die propinavi: post decem dies Chirurgus, caustico primùm admoto, abscessum mediâ plagâ aperuit, quo vulnere magna puris copia effusa est; ad vi-

ginti

ginti dies vulnus clauditur ; interim Apoze-
ma suprâ scriptum assiduè, & vulnere ad in-
tegritatem se contrahente, *Hieram antiquam*
simplicem ter, quaterve sumpsit. Convaluit.
Hoc mihi contigit ante aliquot annos.

Æ G R O T A 2. § Mediæ ætatis mulier
quædam à puerperio gravissimis doloribus ab
utero affecta est ; tandem ex altero latere,
paulò infra umbilicum ad inguen, tumor or-
tus est ; altero mense à tumore incepto accer-
fitus, fœminam tabidam supra fidem inveni,
lectulo defixam, die noctéque præ cruciatibus
exclamantem ; tumorem admodum durum,
capitis infantis ad instar magnitudinis, vidi ;
tumor plerisque medicis cancer uterinus exi-
stimatus est, multa tam extrâ, quàm intrâ ad-
hibita sunt, at sine ullo effectu. Huic protin-
us purgatoriam medicinam validam, ex *Hie-
ra antiqua*, secundùm *Scribonii Largi* mentem
duplicata, propinavi ; item alternis diebus
Antivenerea, & alternis diebus invicem pur-
gationes repetere jussi. Quid fit ? Octidui
spatio tumor ex toto disparuit, lecto egressa
est mulier. Convaluit præter omnium expe-
ctationem.

Æ G R O T A 3. § Mulier triginta an-
nos nata, in *Clare-Market* habitans, ex se-
cundo puerperio, ad secundum mensem tu-
more duro è regione Uteri, ad alterum in-
guen paulùm inclinante, graviter affecta est,
non sine febricula. Me vocavit ; cùm pus ex
tactu confectum esse videretur, anti-venereum
Apozema

142 EXERCITATIO MEDICINALIS

Apozema ter quotidie propinavi ; biduo autem ab adventu meo Chirurgum incidere tumorem jussi : à quo vulnere magna puris foetidi copia effusa est. Paucis septimanis foemina ad integritatem restituta est. Maritum clam, & in aure, monui de malo uxori inflicto ; neque se olim Lue Venereâ affectum fuisse negavit, sed jam à multis annis, certè ex propria æstimatione, ab illo morbo convalevit.

Æ G R O T A 4. § Mulier quædam ex puerperio, multo fluore, albo dicto, valde afflicta est : mox eo ex parte cessante in assiduam diarrhœam, at citra graviora tormina, incidit. Etenim huic à multis multa data sunt ; at inutilia omnia. Aquæ chalybeatæ, falsò sic dictæ, & ipse crocus, ferrumve vario lenocinio apparatus, plurima astringentia simplicia, cumque rhabbarbo tosto admista, opiumque diversimodè confectum, nè hilum profuere. Ad tertium annum malum assidue protractum est ; penè jam tabe consumpta est foemina ; ipse tandem accersitus maritum clam monui de uxoris malo, quod graviter tulit ; tamen libenter confessus est, se primâ juventute istiusmodi labem contraxisse ; at præter aliquos, idque rarissimè, contingentes dolores vagos, se nè suspicionem quidem alicujus mali habere ; imò nec ejus filiam, octo jam annos natam, alicujus vitii impressionem unquam indicasse, adeoque ejus uxorem minimè contaminari posse. Amplius contendere nolui : Respondi, Seriùs esse quàm, ut propriis

propriis medicamentis opem ferre possem. Rus abiit mulier uno vel altero lapide ab urbe ; eoque malo obiit.

ÆGROTA 5. § Mulieri cuidam primariæ, marito Lue Venerea affecto, & ut fieri solet, *bene sanato*, plures annos nuptæ saliva tenuis vehementer moveri consuevit ; at sine gravedine aliqua, tussî, aut destillatione certè molestâ : tamen saliva, ad libram unam vel alteram, die noctèque effundi solebat, ut ipsa & ego etiam aliquoties ex linteis madidis conjecturam fecimus. Hæc autem obiter notavi : Cùm marito, ex febre putrida laboranti, bis, aut ter triennii spatio, medicinam fecissem, aliquoties è magnis periculis evasit ; vir tricongiarius tandem obiit ; altero post ejus obitum anno optima fœmina eâ salivatione spontaneâ, jam in assiduam tussim conversâ, graviter afflicta est : in manibus præcipuorum hujus Urbis medicorum diutius fuit ; ab omnibus malum pro simplici Phthisi habitum est ; biennium & amplius medicè vixit, tandem fato succubuit.

ÆGROTUS 6. § Quidam quinquagenarius, ante 14 annos Gonorrhœâ leniter virulentâ, si id fieri potest, affectus est, remediisque vulgaribus, ex ejus relatione, subito convaluit, nec ampliùs recidivam passus est, aut ullum grave symptoma. Vino & potationibus assiduè deditus est ; ex improvîso tandem ambabus manibus & altero pede resolutus est, non sine oris tortura : hanc paralytim
subitam

144 EXERCITATIO MEDICINALIS

subitam levis salivatio excepit, indies incre-
scens ; sesqui-annum rurales Medici homi-
nem frustrâ tractârunt, & *aquas calidas* ad dies
plures bis ingressus est : at nihil profuêrunt.
Londinum venit, & se meæ curæ commisit :
Alterum pedem trahebat, manúsq; ita contra-
ctæ fuêre & rigidæ, ut nec digitis aliquid com-
primere, nec intra eos aliquod depositum eji-
cere potuit, pleraq; verba vix articulatim pro-
nunciavit ; at omnium jam longè gravissi-
mum symptoma salivatio spontanea fuit, quæ
hominem die noctéque vehementer molesta-
vit, imbecillem reddidit, & omnibus reme-
diis obstitit. Hujus autem salivæ lentorem
& fœtorem ingratum curiosiùs observavi, qua-
lis esse solet ab Hydrargyri inunctione. Huic
autem malo sic protinus occurrendum putavi.
Apozema ex Guaiaco, &c. confectum citra
sudorem propinavi. Vinum & carnem homi-
ni marcescenti, & quia iis in bona valetudine
admodum usus est, indulsi ; quarto quoque
die Hierâ Diacolocyntidis simplici ex deco-
cto Epithymi, alvum movi : at Salivatio non
ante tertium mensem ex toto desiit : tandem
cardiacis & calidis aromatis ejus viscera con-
firmata sunt ; intra sex menses manum ita fir-
mam habuit, ut jam scribere posset, imò ali-
quot miliaria ambulare, & domum tantùm
non integer rediit.

ÆGROTUS 7. § Quidam juvenis,
admodum robustus, vino & scortis deditus,
Rheumatismo gravissimè correptus est, maxi-
mè nocte præ cruciatibus diris, in capite,
mediisque

mediisq̃ue tibiis, regione interscapulari, & alibi corporis, citra ullum tumorem, afflictus, ut nec cubili se continere, nedum dormire, posset; item his malis febris insuper aliqua intermittens annexa est, horrore, incendio, sudore certis horis quotidie circumscripta; quod ex pulsu celeri, urinâ valde biliosâ, & tempore accessionis, mihi liquidò constitit. Venam in brachio protinus incidere jussi, & quo sanguis admodum lentus & crudus ad libram missus est; deinde Apozema ad Luem simul & Febrifugum validum ter quotidie propinavi. Sudorem Sp. C. C. ad ʒj. β. ex aq. lact. alexiterii dict. excitavi. Alternis diebus per tres vices sanguinem mittendum curavi; quotidie enematis fortioribus alvum sollicitavi, nocte somnum opio conciliavi. Octiduo elapso, cùm Urina primùm paulò pallidior visa est, *Corticem Peruvianum* ad ʒij. ex vino, bis quotidie sumendum proposui. Decimo quinto die exiit foràs integer; at multò diutius Apozemate suprâ posito usus est. Convaluit.

ÆGROTA 8. § Mulier, 25 annos nata, ex septennio nupta, obesa, ad tres minimum menses doloribus quibusdam puncto-riis in cruribus, maximèque pedibus, eorùmque vehementi ardore graviter cruciata est. Item huic assiduus capitis dolor; huic præterea tussis die noctèque vexatissima, ut insomnis planè fuerit ad aliquot menses. Accersitus, fœminam inveni febriculâ lecto detentam, Urinam admodum ruffam, qualis Ictericorum esse solet. Clàm maritum de Uxoris

H . . . . . malo

146 EXERCITATIO MEDICINALIS

malo monui; haud inficias ibat, mutusque assentire videbatur. Huic protinus sanguinem ad libram misi. Postridie calamelanos ℥j. ex Electuarii lenitivi ℥j. dedi, Potionemque horâ unâ elapsâ, Decocti amari cum Senna ad ℥iv. propinavi. Et vomitu & dejectione benè fecit; eâ nocte opio somnum concilia-
vi. Tertiò, hujusmodi pulverem præscripsi,
[*℞ Cocbeineil. ℥j. Ossis sepiæ optimè levigati 3℔.
m. f. Pulvis.*] Hujus ℥ij. sexta quaque hora
sumpsit. Item Decoctum validum Guaiaci,
&c. ex more nostro, omnis potionis loco, vi-
no albo omnigeno non excluso. Bolum &
Haustum purgatorium tribus amplius vicibus
sumpsit, at ex calamelanos tantum ad gr. x.
Otidui spatium urina primum fit optimi colo-
ris & consistentiæ qualis sanorum: ad deci-
mum quintum diem & dolor & omnino tussis
desiit. Convaluit.

ÆGROTA 9. § Infans quædam ex
nutrice inquinata, annum tertium agens, hæ-
morrhagiâ, capitis dolore præcedente, usq; ad
deliquium, affecta est; ad annum verò ætatis
suæ decimum quartum, Vesiculæ sive pustulæ
quædam, modò in fronte, at sæpius ad imum
nasum, oriri consueverunt; hæ vesiculæ ma-
li moris fuerunt, & aliquot vestigia sive cica-
trices sui reliquerunt ad instar variolarum: u-
bi jam menstrua apparere cœperunt, tussi gra-
vissima & febricula affecta est; & simplex
Phthisis judicata est: Fonticulo in brachio, &
diætâ ex Guaiaco, cui *Cortex Peruvianus* adje-
ctus est, & medicamentis purgatoriis tandem
convaluit;

convaluit ; imò ejus extrema macies in habitum pleniorē pinguēque mutata est. At deinceps valetudinariam vitam egit ; modò capitis dolore, modò raris aliquot pustulis circa faciem orientibus, at sæpius tussi & spirandi difficultate oppressa est.

ÆGROTUS 10. § Lichenes Venereæ admodum vulgares sunt, & passim occurrunt ; non tantum in iis hominibus, qui Lue affecti & pro sanatis habentur, sed in aliis etiam non suspectis. Ejus autem mali hæc ferè conditio est : In cute alba, vel pectus totum, vel præcordia, vel collum, aut fœmina & inguina latè occupat quædam flavedo, minutissimis puncturis rufis exasperata : istiusmodi verò maculata cutis, ferè tempore æstivo molestissimo pruritu ægrum torquet, præcipuè noctu ; quas ideò insomnes peragunt.

Item in hac Urbe valdè frequens est Herpes, dicam an Scabies quædam sicca Venerea, admodum contagiosa, vexatissimum malum, ut nihil supra. Hujus autem notæ sunt, pustulæ quædam exiguæ, modò totum corpus infestantes, modò brachia, aut crura tantum, ferè sine pure, imò etiamli unguibus incidantur, tamen siccæ esse non delinunt ; interdum in cute permanent, sæpiùs verò latent & ægrè sentiri possint, nisi ab infesto & assiduo, maximè nocturno, pruritu.

His verò remediis uti soleo, præter decoctum Guaiaci, &c. & purgationes proprias ; nimirum, priorem labem succo limonis ex fero lactis fovere soleo : item illæ, si admo-

148 EXERCITATIO MEDICINALIS

dum pertinaces sunt, & posterior, etiam labes, maximè Unguento *Cataploras*, vel per se, vel alio diluto, cum bono eventu & tutò illi-
ni possint; ut sæpiùs expertus sum: Imò tu
velim scias hæc mala nullis remediis nisi ex
Hydrargyro confectis extirpari posse.

ÆGROTUS 11. Quinquagenarius qui-
dam ex aliquot annis *Iscuria* graviter affectus
est; à tertio ejus conjugio id illi accidit; e-
jus fœmina valetudinaria, & quantum ex vo-
ce impedita, ob aliquem, putà in palato, de-
fectum, & vultu conjicere mihi licuit, ex *Lue*
inquinata: certè is vir mucum quendam fœ-
tidum & sanguineis fibris interspersum copio-
sè cum urina excernere solet, non sine infinito
cruciatu in pene. Huic autem sic putavi suc-
currendum esse: nimirum, [*R. Spiritus Vini re-*
ctificatissimi ℥℥. Gummi Guaiaci 3℥. Canthari-
dum 3j. Cocheineil 3ij. Succi Hypocistidis 3ij. Spir.
Sulph. 3j digerantur cinere calido ad 12 horas:
filtrantur per chartam bibulam] Hujus medici-
næ guttas 40 ex cerevisia tepida manè & tan-
tundem vesperi quotidie propinavi; quo sanè
remedio, bono effectu, ad tres menses usus
est; idémque à me, maximis gratiis propter
insigne beneficium redditis, etiam atque etiam
rogavit: Etenim malum diuturnum jam po-
tuisse tolerari, haud nihil est.

ÆGROTA 12. § Vidua quxdam ju-
venis, gravissimo Urinæ ardore & punctio-
nibus ibidem, item Condylomatis cancrrosis in
pudendi labiis, non sine vehementi capitis do-
lore afflicta est; maritus ejus ex anno ruri
Lue

Lue mortuus est ; ipsa *Londinium* venit, & me coram obstetrice de morbo consuluit. Hanc autem sic curare cogitavi ; nimirum illam purgavi quarto quoque die pilulis de duobus, quibus æqua pars Mercurii dulcis adjecta est. Item Apozemate ex Guaiaco, &c. pro potu quotidiano, citra sudorem. Item, [*R. Cocheineil. ʒiij. Cantharid. ʒj. Vini Rhenani ℥j. misce, digerantur per diem B. M.*] hujus cochleare è decocto Guaiaci ʒiv. bis quotidie sumpsit : quorum usu Gonorrhœa admodum virulenta, foetidum & sanguineo viride pus effundens, integrè sublata est ; & duobus plus minùs mensibus sine ullâ ope Chirurgicâ, etiam ulcera siccata sunt, dolorq; capitis ex toto desuit.

ÆGROTUS 13. § Quidam juvenis ter Gonorrhœa affectus est, non sine aliis gravibus Luis symptomatibus. Tertia vice ad me venit, Urinæ ardore punctorio, item destillatione puris subviridis. Hominem statim *calomelano* purgavi pilulis fortioribus additis ; intra triduum pus attenuatur, & pellucidum fit ; quo tempore collyrium injeci hujusmodi, [*R. Aquæ Plantan. Papaveris Rhæados, ana ʒiij. Opii benè ustulati ʒj. Mellis Rosati ʒj. Trochiscorum ex Minio puro metallico ʒij. m.*] intra septiduum & Urinæ punctiones & Gonorrhœa ex toto desierunt. Decocto autem Guaiaci diu usus est citra sudorem, quo integrè convaluit.

ÆGROTUS 14. § Quidam juvenis jam primùm Lue inquinatur ; illi in Glandè vesicula cancrofa orta est, at sine Gonorrhœa aut ullis punctionibus inter meendum ; sub

150 EXERCITATIO MEDICINALIS

eodem tempore in utroque inguine insuper bubo sentitur ; & jam inhorruit & febricula incensa est ; præterea ingens capitis dolor, & in cruribus puncturæ intolerabiles. Hominem sic protinus restitui : Alternis diebus calamelanos ℥j. ex Electuario lenitivo dedi ; sanguinem è brachio ad libram misi ; decoctum valentissimum Guaiaci, cui Cocheineil ad ℥iij. adjectum est, propinavi. Chirurgus vesiculam citò curavit præcipitato rubro ex aliquo digestivo ; bubones à tertiâ medicinâ purgatoriâ disparuerunt ; ad tres septimanas convaluit ; diù tamen Apozemate suprâ scripto usus est citra sudorem, & vino albo carnèque minimè abstinuit.

ÆGROTUS 15. § Juvenis quidam, triginta annos natus, bis Lue infectus est, & toties salivationem cum Hydrargyro passus est ; at non sine recidiva ; etenim huic lingua & fauces & ipse penis Ulceribus cancro-sis miserè affectæ sunt ; etiamsi optimorum chirurgorum ope, & methodo vexatissimâ diu à salivatione ultimâ usus fuit. Hunc sic restitui. Propter summam stomachi imbecillitatem, vinum ei album Gallicum libenter induli ; item, propterea quòd Hydrargyri copiam supra fidem sumpisset, (nam ultima salivatio per calamelanos admodum difficulter mota est) succo limonum in omni intinctu usus est. Hierâ antiquâ duplicatâ eum admodum frequenter purgavi ; interdum aliquot grana, idque rarò & parcè, Mercurii dulcis ex bolo Mithridatii dedi ; pridie nocte ante
medicamentum

DE LUE VENEREA. 151

medicamentum purgatorium designatum, Decoctum Guaiaci, &c. assiduè citra sudorem propinavi. Chirurgus *Mullins*, egregius artifex, quem accersivi, & oris & penis Ulcera diligenter curavit : intra sex menses integram sanitatem recuperavit, nihil mali relicto, præter lichenes quosdam ; at citra cruciatum aut contagium, quod scio, Uxori datum, & optima valetudine fruitur jam ex septennio.

Haftenus de Lue Venerea aliquot pauca at diversa pro instituto nostro Exempla breviter exposuimus ; mox de Curationis scopo dicemus, qui in purgatione, medicamentis ex Hydrargyro confectis, præcipuèque nunquam satis laudando illo Mercurio dulci dicto, & Guaiaci decocto consistit ; imò his fere duobus medicamentis tota curationis methodus hodie includitur. Horum itaque medicamentorum virtutes paucis, pro more nostro examinare volumus.

Hydrargyrus autem primùm inventus, & huic malo cum aliquo successu adhibitus est, at extra tantum & in unguentis. Hoc debemus *Arabum Scholæ*, authore *Fernelio*. Illud quidem non ignoro, *Arabes* literarum studia coluisse post *Græcos* : *Arabes*, inquam, ab *Octavo Sæculo* omnium scientiarum artiumque utilium & præcipuè medicinæ monumenta ex Græca in linguam suam traduxisse. At pace tanti viri, facile sui sæculi doctissimi Medici, Hydrargyri multiplex usus, etiam ad Scabiem ab antiquissimis Medicis Græcis deducendus est. Etenim *Dioscorides* expressis verbis ita

152 EXERCITATIO MEDICINALIS

perhibet, *cinnabaris*, cerato excepta, papularum eruptionibus, ambustis igni medetur; *cinnabaris autem & optimum & ipsissimum Hydrargyri metallum est.* Item idem medicamentum alio nomine apud antiquos *minium* appellatur, & Sinopicum præ cæteris valde commendatur. Hydrargyrus fit ex Minio, quod abusivè Cinnabaris dicitur; *lib. 5. cap. 6.* Unde constat cinnabarim & minium, certè antiquis plerisque, synonyma fuisse: imò cinnabaris optimi coloris minium quoddam *Africanum* fuit, quo nomine institores ejus temporis omnigenum minium appellasse verisimile est.

Atque ex hoc fit Emplastrum rubrum adversus morsus ferarum apud C. Celsum, quod sanè pro nobis maximè facit; siquidem Hydrargyrum ex resina Terebinthinæ ad contagiosa vulnera aptum esse confirmatur. Rursum, apud *Æginetam* extat Emplastrum ex Cinnabari ad Tophos, & alios omnis generis induratos tumores. Porro, adeò mite remedium apud antiquos creditum est, ut ad oculorum inflammationes efficaciter cohibendas commendarent, *Dioscoride* authore: atque hæc satis sunt de externo ejus usu apud antiquos Græcos. De interno autem *Myrepsius* audiendus est, (*cap. 62. de Antidotis*) is inter Antidotos omninò necessarias ad difficultatem Urinæ & stillicidium & calculosos unam à *Galeno* transcripsit, in qua cinnabaris drachmæ sex insunt. *Ætius* quidem eandem Antidotum *Philagrii* inscribit, cui fortè cinnabaris ex aliqua temeraria, non minùs quàm timida suspicione

fuspicione minùs arriserit; sed animadvertendum est in hac Antidoto inesse quoque Lapidis Syriaci (fortè Judaici) drachmas 32, adeoque vim ejus potioremetallis deberi, verisimile est: & perperam cinnabarim ideò à Philagrio excludi: quâ tamen omisâ Antidotum à Philagrio denominare maluit Ætius, quàm à Galeno, cujus compositio cinnabarim inclusam habuit.

Hinc adeò evidenter discimus (quod demonstrandum proposuimus) apud antiquos Cinnabarim, id est, Hydrargyri purum putum metallum, medicamentum natum & non ullo lenocinio vitiatum, ad omnes usus in Lue Venerea maximè requisitos tam intra, quàm extrâ, adhibitum fuisse; nimirum ad Urinæ difficultatem, quod genus remedii Gonorrhœa virulenta maximè desiderat; ad ignis ambustas & inflammationes; ambustis autem vesiculæ propriè oriuntur; eadem mala in pene frequentissima ex Lue: ad tumores omnigenos induratos; ex quo mali genere Bubones Venerei sunt: ad papulas erumpentes; & quæ, quæso, fœdiores papulæ, quàm quæ ex Lue oriri solent? Postremò, ad ferarum morsus ex resina Terebinthina; atque ita prodest ad Luis efficientem & primariam causam. Quorsùm itaque Arabibus damus, quod Antiquis Græcis jure merito debetur?

Illud quidem fateor, aliam rem esse Hydrargyrum, atque aliam Cinnabarim: at in Cinnabari Hydrargyri vis nativa lenis, & benigna est; cùm idem ex lapide coctus, & ignem expertus tantùm non venenum est, & in-

154 EXERCITATIO MEDICINALIS

testina exedit ; imò ex Terebinthina aut adipè articulis inunctus, linguam, fauces, totumq; caput intumescere facit, salivamq; vehementer movet, haud aliter quàm ex intenso aliquo frigore, cui corpus exponitur, gravedines destillationesque pituitæ protinus oriuntur ; ad eundem modum venas quassibet, præcipuè lymphæ ferendæ dicatas, torpore quodam infestat : rigorem autem torporémq; genuinum esse Hydrargyri effectum cuilibet experiri licet. Etenim tu velim demittas digitum in Hydrargyrum, paucis momentis illum pallidum, mortui instar membri, extrahes : imò vi quadam narcotica tremores nervorumque resolutiones ex ejus assiduo usu oriri neminem operariorum latet : ad hæc, quòd Hydrargyro inunctis ægrè adeò medicamentis purgantibus alvum moveri, ut ea duplo validiora, quàm ante, facile perferunt ; scil. à stupore visceribus inducto.

At qui fit, inquires, salivam, non ipsum sanguinem moveri ? Ita quidem haud rarò evenit ; ab intenso gelu multi hæmorrhagiis corripì solent ; ad eundem modum in Ptyalismo ex Hydrargyro interdum dysenterias, & sanguinis è gingivis profluvium contingere solere abundè testatur Historia medicinalis : Saliva tamen sola diu & vehementer movetur. Ea autem res paulò alius deducenda est. Cùm lymphæ & assidua separatio & in sanguinem reditus necessarius est, propter rationes alibi exponendas, ubi de natura sanguinis privatim agemus ; cùmque propter summam Lymphæ-ductuum teneritudinem, quâ stu-

pore:

pore facile afficiantur ab Hydrargyri inunctione, illa debita lymphæ separatio, reditusque in venas sanguineas, multum impediatur, necesse est; vasæque adeò sanguinea supra modum impleri suo alienoque humore, tantamque lymphæ copiam solis arteriis venisque contineri non posse. Igitur assidua vi & pulsus arteriarum, lymphæ per propria vasa ægrè jam reflua (quæ ex intenso Hydrargyri frigore tonum jam suum & vigorem amisisse diximus) ad *Salivæ majores ductus excretorios*, (scil. quæ patentior porta detur) qui ferè in ore sunt, propellitur, effunditurque. Etenim nisi lymphæ propter dictam causam, jam supervacanea assiduè evacuetur, nè cor suffocatione perpetua deficeret, suoque gravi oneri succumberet, metuendum est: hinc adeò frequens & familiare est deliquum in primo Salivationis impetu; item Glandularum capitisque miranda intumescencia. Ad hæc, si ob aliquam causam salivæ exitus in ore impediretur, ea protinus totis intestinis excerneretur, & Diarrhœa, (salutifera tamen) vehementer infestaret; siquidem ibidem quoque innumeræ glandulæ *Salivæ excretoriæ* sunt, non aliter quàm in ore; etiamsi præter unum *pancreaticum ductum* alii minutissimi sunt, tamen multitudine infinita eorum parvitas compensatur. Adeoque in hoc tota *salivationis ratio* versatur, nimirum intra sanguinea vasa lympham cohibendo, quæ jugi circuitu assiduè & necessario separari & denuò inferri debet; ab artuum vero inunctione, propter vasorum Lymphaticorum torpidorum tenuissimæ texture depravationem.

156 EXERCITATIO MEDICINALIS

vationem & ineptitudinem, ejus reditus eò præpeditur, venisque adeò sanguineis usque circuire cogitur, ad gravem cordis arteriarumque inundationem, per *emissoria* Salivæ ductuum tantum deplendam; neque enim arteriis se exonerandi alia ratio est nisi quæ ductibus excretoriis perficiatur. Quemadmodum si fortè à frigore, mutilatione alicujus membri, vel à ligatura, mensura & modus Venarum diminuatur, pulmo à catarrhis infestari, vel hæmorrhagia, hydrópsve oriri solet.

At nostri homines magnâ industriâ Hydrargyrum *operi interno* tutò adhibuerunt; ejusmodi itaque remedii jam securi esse possumus; quòd ejus ferocia domatur, & salibus multipliciter adjunctis, compedes ei injiciuntur, quorum ligatura strictiore fit lene remedium. Hoc equidem sentio, nostros homines aliquid amplius quàm *actum* egerunt, & eorum *artificium* *pretio* *longè* *materiam* *excedere*.

Atque ea hujus sæculi felicitas est: adeòq; amplius quæritur, cur ab Hydrargyro in Mercurium dulcem confecto, eadem tamen salivatio oriatur; maximè si adjectum sit aliquod medicamentum astringens, ut in corpore, etiam invitis salibus ei connexis, tantisper moretur, idemque spissius detur. Atque illa sane differentia est inter medicamentum natum, atq; idem artificiosum; nimirum sales *adjectivi* pro sua natura à madore caloréq; ventriculi, & intestinorum dissolvi, & à sale urinoso, è concoctione Stomachi *Septica* orto, vinculis & connexu cum Hydrargyro liberari; huncque adeò sibi jam restitutum relictumque, vim
suam.

suam indolémque denuò exerere posse; scilicet torporem Lymphæ-ductibus conciliando; quod illic tantò faciliùs efficere potis est, quantò corporis interior pars cute externa, digitorum putà, tenuior est.

Ex hoc autem Lymphæ mirifico profluvio (quæ prorsùs *nova purgationis forma est*, veteribus incognita) multa commoda nobis accedunt; nimirum pustularum ardorem extinguit, exsiccâtque Ulcera; non externa tantum, sed & interna; quæ ipsa quoque vesiculis, pustulis, ulceribûsque fœdantur: cætera omitto; illud quidem verissimum est, solo *Ptyalismo* morbi radicem non evelli; imò superiore sæculo plurimis experimentis constabat, multos decies & amplius curationem experunctione frustra expertos fuisse: Atque idem testantur nostri homines, inter alios *Wise-mannus*, *Obs.* 53. optimus sanè chirurgus, idémque fide dignissimus, nuperus *Anglicanus* Scriptor: vitium quidem lenit, différtque, at perniciem non aufert, neque ulla cura sine *Guaiaco* efficax; ut nec à *Guaiaco* solo aliquid expectandum est, citra periculum recidivæ.

Igitur ut rem conficiamus, *Guaiaci* etiam facultates nobis breviter expediendæ sunt. Hic verò aliquis objiciet, *Ægrotum* 16. nostrum supra comprehensum, usû *Guaiaci*, *Hydrargyro* modicè dato tantum ad grana aliquot, curatum fuisse; item in illa præclara *Fernelii* cura, cujusdam quinquies frustra inuncti, solo *Guaiaci* cremore tandem restituti? Respondeo, *Historiæ Fernelianæ* facilè fidem do; at nec suus æger, nec meus, nec alius quilibet
sine

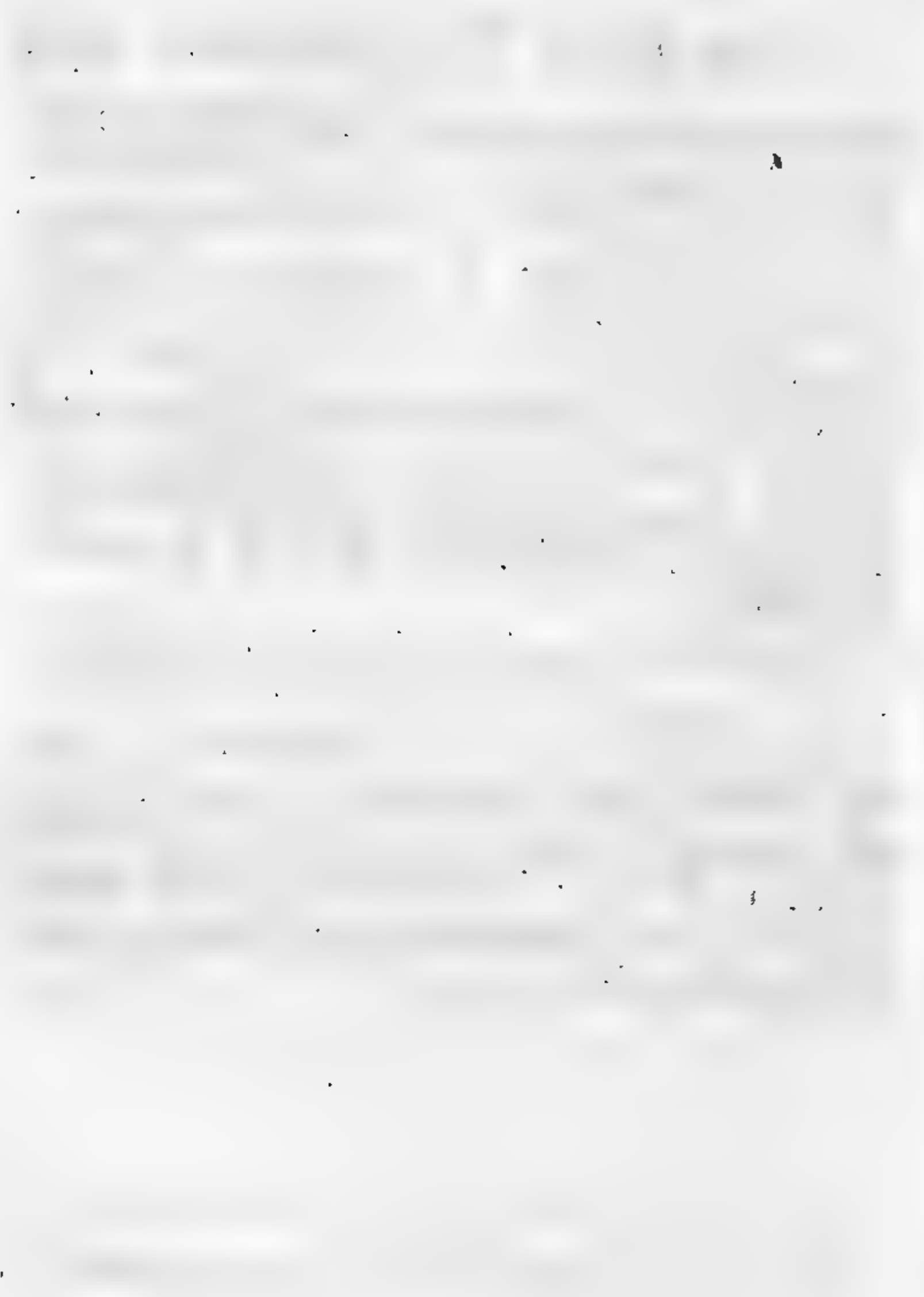
158 EXERCITATIO MEDICINALIS

sine usu Hydrargyri unquam integer erit; mihi autem perinde est, si unquam datus est Hydrargyrus: quamdiu sanè ab ejus exhibitione sit, non magnopere quæro; nam corpus afficit, etiam post triginta & amplius annos, ut Trepano, & Salivatione aliquoties per se redintegrata, nobis certò constat: imò nulla concoctione domari potest, & in glandularum *Meandris* aliisve corporis recessibus latere solet; aliquâ tandem occasione loco moveri, & genium suum denuò exerere solere; adeóq; si quis Hydrargyrus vel intus sumptus, vel extra corpori adhibitus unquam fuit, ex usu Guaiaci è latebris excitari, & cum antiqua ejus impressione, hominis ævo non delenda, tum nova operatione partibus adhuc vitiatis curam facilitari, perficique.

Guaiacum sanè est medicamentum admodum tenuium partium & piperati gustûs, sudorésq; adeò movere aptum. Hæ verò *piperatæ Resinæ*, ab *India Occidentali*, *Nova* medicamenta sunt: hujus notæ sunt Balsamum *Peruvianum* & Gummi falsò, dum Resina Guaiaci dicenda est, Paralyticos, stupidos, & quovis modo resolutos, curat. Ejusque adeò præcipua facultas est, stupori ab Hydrargyro inducτο mederi, ipsúmque Hydrargyrum ponderosum & hebes medicamentum digerere, & in omnes corporis partes dissipare, tandémque expellere, scilicet viscera eorúmque vasa calefaciendo, penetrando, corroborando. Igitur *Guaiacum Hydrargyri*, ut *Hydrargyrus Vencni*, in *Lue Antidotum* est. Hydrargyrus pustularum ardores extinguendo, atque ulcera siccando, aliquot

aliquot teneriores corporis partes stupore resolvit, labefactatque; contra Guaiacum easdem partes labefactatas suo calore piperato fovet, expeditque; & quatenus valdè resinofum, vi sua emplastica, ex integro sanat: visceribus autem jam denuò invigoratis, ipsum tandem Hydrargyrum, Hospitem torpidum & alienum, nè intra nos æternùm pernoctet, circuire cogunt, sudorèque præcipuè rarefactum aut Urina, aut Vapore insensibili expellunt.

Atque hæc via quidem brevior & expeditior est; tamen citra sudorem idem ab eodem fit, certè medicamentis purgatoriis adjuvato; maxime si cætera boni regiminis præcepta serventur, at cura diutiùs procrastinetur, certissimi tandem effectus: imò vinum, quod sæpiùs expertus sum, successum non impedit; potius auxilio est.

DE SCORBUTO.

Quinta Exercitatio Medicinalis.

Proximo autem Lue Venereæ loco Scorbuto posui, & propter morbi novitatem, & quod illi tot tantisque signis communibus, valdè affinis sit; imò unum ab altero dignoscere, nisi admodum exercitato medico, haud ita facile est. Etenim Scorbuto sui quoque dolores sub noctem gravius infestantur; item sui tumores duri; suæque ulcera exedentia, pustulæque & maculæ, suæque pedum punctiones, & crurum lacerationes sunt: Veruntamen Scorbuto etiam peculiaris symptomata sunt, in Lue Venerea minimè notanda; nimirum Gingivarum tumor, molities & foetor; in toto ore, cruribus, aliisque corporis partibus purpureæ maculæ vere violaceæ; ventris tormina; præcordiorum gravitas, molestissimisque anhelitus, sæpius ad deliquium; crurum debilitas & mira lassitudo. Dysenteriam, Febres erraticas, intermittentes cujuscunque.

162 EXERCITATIO MEDICINALIS

cujuscunque Typi, pestilentiales, Pleuritidis, Dolorem Ischiadicum, Arthritidem, Paralyfin, Hydropem, Atrophiam Scorbuticam, aliâque infinita symptomata taceo, quæ primâ facie alios, atque alios morbos mentiuntur; summâ tamen industria & admirabili sagacitate ab *Eugaleno* primùm, superioris sæculi medico docto, hæc morborum simulachra à suis archetypis penitus discernere & distinguere docemur. Illud quidem non ignoro, apud *Plinium stomachaces, & scelatyrbes* cujusdam mentionem fieri, quo Milites *Romani* olim in *Belgiæ maritimis* subitò correpti sunt; unum eundemque morbum cum Scorbutico hodierno fuisse, vero non admodum dissimile est: tamen à veteribus medicis prorsus neglectus est, neque apud eos ullibi, certè de industria scriptus, ut tantus morbus meruit, occurrat; quòd loci alicujus remoti & tunc temporis parum noti, tantùm indigena fuit. Superiore autem sæculo exeunte, ut diximus, *Eugalenus* multùm de Republica literaria meruit, quòd hunc primùm morbum accuratè descripserit. At hic Morbus jamdiu quasi latescens inter haud ignobilem gentem *Flandriæ* Populum, ex assiduâ & aucta navigatione apud Indos novas vires acquisivit, ut *maris ipsius morbus* proprius & peculiaris plerisque jam audiat, verè *morbis nauticus*, & omni populo longis itineribus naviganti, cujuslibet terræ *Europæ* ii fuerint; communis, sive ea Navigatio calidis, frigidisve regionibus fiat: modò nimius iis labor, & victus præter rationem falsus & crassus tantùm præbeatur.

Hujus

Hujus autem causa efficiens *viētus falsus* est, ex. gr. Salsamenta è marinis piscibus vel murià conditis, vel per se ficcatis, item caseus (omnis in *Salem* caseus senescit ; urinosum septicúmque ; *Plin. lib. 11. cap. 42.*) vetus & falsus ; atque id genus alia viētūs genera. Identidem potio quælibet falsa in hoc sensu est ; ut cerevisiæ ex aqua subsalsa coctæ ; vel quibus sal aut calx viva adjecta est ; quæ pessimæ consuetudines, in coquendis cerevisiis non lupulatis, ferè per totam *Angliam* jam obtinuerunt ; siquidem inde cerevisiarii multum lucrantur, quod ita *Potiones hordeacæ* confectæ, & subito claræ fiunt, & ab acrimonia diu servantur. At sanitati nostræ interim infestissimæ sunt. His adde ipsum *marinum aërem* *verè falsum* ; quòd *falsæ pluvie*, calidis maximè regionibus, (ex fide navigantium) satis testantur.

At quomodo, inquires, id fieri potest ; ut ex *sale condimentorum antiquissimo*, & in auxilium stomachi concoquentis apto nato, pessimum morbi genus oriatur ; huc accedunt salis eximiæ virtutes ; nimirum à putredine vindicat, pruritus sedat, Lichenas, Lepras, Pforásque medetur ; contra omnigenum ferarum morsus optimè facit ; adversus opium & Fungos præclarum antidotum ; ad Hydropicorum tumores dissipandos : item abstergit, extenuat, &c. & plurima alia, authore *Dioscoride*. Hæc quidem contra nos maximè facere videntur. Respondeo ; crudum salem his usibus veteres non adhibuisse, sed *ustum*, ex eodem *Dioscoride*, constat ; scilicet *ustum*, semelque

164 EXERCITATIO MEDICINALIS

mélque lotum, atque ficcatum. Quòd nobis innuere videtur aliquid mali ab ejus *cruditate* illos metuisse. Deinde, ex *salis modico usu quotidiano* hoc malum non nasci solere, orbis terrarum populi universi consuetudo magno argumento est. Itaque ab ejus *excessu* tanta vitia gigni, credibile est: eámque rem sic paucis expediam.

A nimio sale stomachus & intestina primùm vitiantur, ejus filamenta exedi, totúmque ventriculùm tenuiorum reddi, inflammarique; quemadmodum ab aliquo alio medicamento *septico* copiosè & assiduè in victum quotidianum dato, tandem evenire, necesse est. Huic autem rei fidem faciunt *inanis* vomendi cupiditas, præcordiorum, etiam jejuno, mira gravitas & distentionis sensus, cum molestissimo anhelitu, non sine animi defectione & subitâ interdum morte; imò hic & alibi *cardialgia subito deliquio* exanimare solet. Inflammatione autem femel vitiato stomacho chylus crudus confici solet; quòd is nè cibi quidem pondus diu pati potest; maximè cum ab eodem cibo falso potioneve continuò irritetur. Itaque crudus chylus festinanter in intestina deducitur, lacteisque receptus, vi cordis arteriarúmque elasticâ, habitum corporis permeat; at cum crudus & *supra modum salsus* chylus in *Lymphæ ductus* separatur, eos maximè vellicat, inflamat, corrodit; unde vasorum tenerrimorum & angustiorum adstrictio mirifica, & ad circuitum lymphæ ineptitudo. His itaque labefactatis, salsus, & lentus, & crassus chylus in venis sanguiferis deinceps ex
magna

magna parte, circulatur; arteriâsque adeò ob nimiam lympham multum distendi earúmque pulsum impediri, necesse est: Pulsum autem laborare constat, cùm illo morbo *pulsus celer, parvus, inæqualis* inter præcipua indicia *pathognomonica* numeretur. Ab ejusmodi autem pulsu sanguinem *crudum, lentum, crassum, falsumque* tardè ægrè in orbem moveri, necesse est; à motu verò sanguinis lento & inæquali, eum, maximè vasis *capillaribus*, ipsîsque excretoriis ductibus, ob pulsûs impotentiam ac languorem, coalescere & stagnare aptum esse. Hinc Symptomatum facilis explicatio: nimirum *macula purpureæ*, ut in suggillationibus, & in omni vulnere contuso latè circumcirca fieri à sanguine coagulato novimus: item hinc proveniunt Tumores, & Hydropis Scorbutici ratio manifesta est; scilicet à chylo falso & crudo minimè circuire apto; & in hujusmodi Hydrope tumor *durior & magis renitens* esse solet, utpote à majore vasorum inflammatione. Item Arthritidis vagæ ratio apparet à falsedine sanguinis ægrè moti, & hic & illic membraneis ductibus restibilis ac corrumpentis. Item lassitudinum causa intelligitur, membrorúmque distentio, ab arteriarum nimiam plenitudine. Item torpedinis; nervorum resolutionis & contractionis; nimirum à lymphâ falsa nervis impacta & adplicita, & à nutritionis paucitate & defectu: nutritionis sanè ratio, etiamsi consistere videatur in perpetua arteriarum plenitudine; nisi tamen sanguis debitè per corporis habitum, neutro venarum genere obstructo, circumfe-

ratur,

166 EXERCITATIO MEDICINALIS

ratur, ductibúsq; universis excretoriis perpetim ventiletur, accretio corporis infida erit & simulata; vitiúmque, non vigor (qui nutritionis tamen præcipuus effectus & summa utilitas) à corrumpentibus humoribus expectandus est. Item dolores acuti sub noctem maximè infestantes, ut in lecto nè horæ quadrantem manere possint, quòd à lecti calore falsus & concreescens sanguis paulatim fusus liquatúsq; celerius, per lymphæ ductus torpentes, moveri solet; quemadmodum in digitis nive frigefactis; quò incalescunt, eò acerbissimo dolore punctorio afficiuntur. Ultimò *Atrophia* explicatur cùm Lympha à nimia falsedine vitatur, & qui mitissimus humor esse debet, fit supra modum falsus, crassus, crudus, lentus, nutritioniq; adeò minimè aptus; id est, qui commodè & æquabili quodam tenore per omnes venas circumferri, pèrque vasa excretoria à superfluitatibus continuè expurgari non possit. Hujus autem rei illustrè exemplum in infantibus lactescentibus videmus, ubi lac à Nutricis conceptione fit falsus, & Urinam falsam plenè redolet sapítque; quo lacte paucis septimanis nutriti infantes, toto corporis habitu sic vitiantur, ut tabes illa vix totâ vitâ delenda sit; imò innumeri atrophiam pereunt, aut scrophulis aliíve malis inde ortis conficiuntur. Huic autem infortunio (ut id hic obiter notem) non aliud remedium æquè bonum unquam expertus sum, ac novum ex aliâ nutrice sanâ.

Quòd autem *Gingivæ* intumescere, & cruentari, vel levi de causa, & putrescere solent,
(id

(id. quod *nautis*, præcipuè in longâ & molestâ navigatione, indicium est futuri Scorbuti) ratio est, lympham *salsam & lentam* à sanguinis crassamento ægrè separari posse & propter lymphæ ductus, ad ductus salivales excretorios propellitur ab arteriis; ubi in salivam lentam, *salsamque* conficitur, non admodum adeò effundi aptam: Gingivisque itaque impacta, vasis excretoriis subsistit, ampliùsque ibidem corrupta, eas tumefacit: imò *hæmorrhagiis funestis* subitò Scorbuticos corripit, propter vehementem hujus falsi humoris sanguinem colliquatum ex putredine appulsum ad caput in exemplis nostris infra videbitur: cujus quidem symptomatis in hoc morbo ipse *primus*, quòd scio, author sum.

Hinc liquet insuper, cur *Hydrargyrus* in hoc morbo curando (*Hartmanni* monitu, aliàs plurimùm addicti chymicis remediis) nihil prodest; cùm & lymphæ ductus ampliùs infirmet, & à falsa supra modum lymphæ ipse tandem vitietur; cùm sal urinosus vim & efficaciam salium acidorum destruat; & quòd hîc lymphæ crassior & lentior est, quàm quæ salivæ ductibus effundi posset.

At de falsedine sanguinis aliqui meritò dubitant, cùm cibum falsum comedentium sanguis minimè *muriaticus* est, nec ex analysi spagiricâ sal marinus in eo ad pauca grana temerè inveniri potest. Respondeo; sani quidem, & falsamenta multùm comedentes, herbis tamen fructibusque simul victitare solent, qui salis naturam alterent diluantque. Deinde, salem culinarium concoctione quidem domari,
&

168. EXERCITATIO MEDICINALIS

& mitem reddi posse; in alium salem, urinosum putà, certè à sanis, manifestum est; quòd nullum alium salem toto uspiam corpore reperire licet. Rursus; de *nautarum* sanguine, omnium gravissimè Scorbutò affectorum, nemo, quòd scio, *quatenus iste muriaticus* sit, adhuc experimentum fecerit. At nobis abundè sufficit, si hujusmodi salis copia in habitu corporis restiterit; cùm sal urinosus, crudus & imperfectè coctus eòdem effectus, è putredine ortos, perpetrare potis sit.

Exemplum unum vel alterum ponam, quibus sales integros posse per habitum corporis transferri, ibidémque morulas facere clarè evincitur.

Cuidam Gonorrhœà graviter affecto, ad 3j. salis prunellæ ex Terebinth. in bolo exhibui; post aliquot horas alvus ei mota est, & sub noctem, fortè cùm hominem visitaverim, intolerabili dolore meiando cruciatus, matulam mihi monstravit, quâ nuper minxit; ubi sale micante saturatam urinam vidi; imò aliquot guttas urinæ albicantis, in marmora nigra ante focum strata, stillavit; quæ, cùm curiosè eas examinaverim, meræ salinæ, & in crystallos aculeatas suo more concretæ fuerunt. Idem tamen phænomenon ab eodem medicamento aliquoties exhibito, prout sanitatem recuperavit, ex toto desit.

His adde; in iis, qui se aquis medicatis nostris, maximè salis *Epsomensis* putà, aliisve ejusdem farinæ, ingurgitant, eorum urina salis calcarii particulis tam repletur, ut, si vitrum, eà urinâ plenum, iter oculum tuum & solem

solem teneas, illarum incredibilem micationem admiraberis. Inò si multum & diutius bibant, ad aliquot menses illis salinis particulis, (ut ex urina diligenter inspecta liquidò tibi constabit) non ex toto corpus vacabit.

Hactenus de Scorbuti causâ, ejusq; accidentibus, diximus; hujus autem morbi aliquot & multis exempla, pro more nostro, ex adversariis transcribam, ut medicamentorum specificorum rationem ac usum commodiùs exponam.

ÆGROTUS 1. Juvenis quidam robustus, miles, è castris transmarinis rediens, dolore per omnia membra vehementer affectus est; item ferè assiduo vomitu & diarrhœa; huic etiam maculæ quædam rubentes per totum corpus eruperunt. Sanguinem è brachio mitti jussi: is autem refrigeratus cute crassâ ex fusco flavescente obductus est: urinae paucæ, crassæ & rubræ. Hunc sic curavi, [*℞ Vini albi Gallici ℥℥. Sem. Anethi ʒj. Fœniculi dulcis ʒij. Gingiberis rasī ʒ℥. ad duodecim horas vase diligenter clauso leniter coquatur.*] Hujus medicamenti ʒij. ter minimum quotidie quantum calidè id ferre potuit, propinavimus. Convaluit.

ÆGROTUS 2. § Vir quidam, obesus, ab aliquot mensibus, nesciò quo languore & horrore, quotidie recurrente, affectus est; item huic gravis in lumbis capitèque dolor; matutini sudores valdè frigidi; Tussis; spiritus difficultas; nulla ciborum appetentia; lingua non arida, tamen siticulosa; decumbendi in lecto assidua cupiditas; pulsus par-

Interdum 24: vus

170 EXERCITATIO MEDICINALIS

vus & debilis ; urina admodum biliola ; huic succos *Nasturtii* & *Cochleariæ* ex vino rubro propinavi : & quamvis aliquoties inhorruit, tamen & urina pallida & sudores paulò tepidiores ; item spiritus multò facilior. *Balsamum Martis* ad gr. x. ad tussim & spiritum difficilem nocte dormituro dedi, cujus usu, etiam ipso sudoris tempore, melius dormivit ; quod aliàs ante, ob pectoris nescio quam angustiam, nunquam facere potuit. In his remediis ad 10 dies & ampliùs perseveravit ; horrores sudorésque omninò desierunt ; mirificè convaluit præter necessariorum expectationem.

ÆGROTUS 3. *Paralysis ex Scorbuta.*

§ Quinquagenarius, obesus, (*Tithmarsh*) media hyeme primùm fit anhelosus, deque nescio quâ ægrotatione circa stomachum valde questus est ; mox brachiorum & crurum quasi paralysis & languor ægrum corripuit ; hæc autem mala excepit gravis & assiduus crurum dolor, dies noctésq; hominem crucians, somnūque ei prorsùs adimens. Post quatuordecim verò dies in utroque crure *macule* innumeræ *purpureæ* apparuerunt. Penè invivus curatus fuit remediis Anti-scorbuticis vulgò cognitis ; adeò vino *Hispanico* & sæpè Spiritui Vini dicto, indulgere voluit. Non ante æstatem tamen manuum pedūque vigorem recuperavit, quo tempore hominem aquis *muriaticis* (in vicinia *Knarborough* agri *Eboracensis*) coctis & calidis, quantum sustinere potuit, balneare volui : ex integro convaluit. At Hyeme proximè sequente similiter affectus est ; & mortuus est.

ÆGRO-

ÆGROTUS 4. *Atrophia ex Scorbuto.*

§ Tailour de Marston, quinquagenarius, spirandi difficultate diu affectus est, tandem admodum emaciatus est; cætera sanus, ut sibi videbatur; propter pituitam verò viscidam in lecto dormire vix potuit; pulsus celer & debilis; modica sitis; urina rufa; è medio pectore maculæ quædam subpurpureæ efflorescebant; atque hæ tandem latè fetaceum pectus occupabant; à prima autem earum eruptione iis color subpurpureus, qui indies degenerare in subluteum solebat, id quod curiosius observabam. Tabidus mortuus est.

ÆGROTUS 5. § Dom. Cooke, è Præbendariis Ecclesiæ Eboracensis, minimum quinquagenarius, macer, literis valde deditus, Decembri exeunte, ex frigore primum tussi affectus est; huic nulla ferè ciborum appetentiâ; tussi supervenit spirandi difficultas, & nescio quis levis dolor, & in tibiâ dextrâ imbecillitas; mox ibidem pruritus ortus est, & maculæ purpureæ. Ipse autem vocatus, femur & crus tumida & intensè purpureo colore occupata vidi: huic Urina varia, nunc rufa & valde turbida, nunc clara & qualis sanorum. Imò malum quodammodo Tertianam Febrem mentiebatur, nam alternis diebus pejus se habuit; malum in femore & tibia cum dolore, duritie & rigiditate indies serpebat. Quò malum auctum est, cò Urinæ certiores, & rufiores, & fecibus magis saturatæ. Ad decimum verò diem paulatim serpendo totum femur & ti-

272 EXERCITATIO MEDICINALIS

biam & jam ipsum pedem tumore insigni occupavit, & livor jam ad *nigredinem violaceam* valdè accedebat; foveæ in pede facilè fiebant; at tumores cruris & femoris multò duriores fuerunt. Jam verò languotes primùm æger sensit, & assiduè in lecto deinceps decubuit.

Ex Anti-scorbuticis medicamentis Apozema præscripsi, item Cataplasmata ex solis emollientibus cum herba Cochlearia. & Unguento è mucilaginis toti cruri femoriquè latè admovi; quibus admodum levati sunt, & dolor, & tumor; Atq; à pertinaci istiusmodi remediorum usu tandem convaluit. Illud insuper notavi nigredinis extremas partes subluteo colore circumscriptas fuisse, perinde ut sit in sugillatis.

ÆGROTUS 6. §. Quidam Batavus, valde obesus, languoribus diu affectus est; tandem lecto defixus; huic labia, genæ, & ipsa lingua livescebant; pulsu parvo, debili, & urina qualis sanorum fuit; Spiritus Vini multum & assiduè potare consuevit; huic autem à magni nominis medicis & sanguinis missio aliquoties repetita, & purgatoria medicinæ, & chalybs diu exhibitus est: at non ullo modo ei profuerunt. Ipse vocatus mala in infinitum aucta observavi, & jam manus cruræque livescebant, & spirandi difficultas tanta fuit, ut nisi erectus in sella sedere non potuit; adeò lingua balbutiebat, ut hominem Gallicè loquentem, vix intelligere potui. Omnia à me sumere recusavit præter cardiaca
medicamenta

medicamenta vinosa ; quorum sanè in nostris officinis nimia copia est ! post aliquot verò menses à primo insultu hæmorrhagiâ sub noctem adeò violentâ correptus est, ut aliquam-multas libras sanguinis è naribus effuderit, antequam moriebatur.

ÆGROTUS 7. § Juvenis quidam, exeunte *Decembri*, subitò & sine aliqua causa manifesta narium hæmorrhagiâ correptus est : id malum aliquot dies per intervalla duravit ; mox totum corpus maculis ferè *ex nigro-purpureis* eleganter depictum est ; etiam earum aliquot ex internâ labiorum parte observavi ; *huic tamen nec febricula, nec pulsus justo debilior ;* Urina qualis sanorum ; nec ullum grave aliàs symptoma. At funesta illa pictura fuit.

ÆGROTUS 8. § Puer quidam, quinq; annos natus, subitò, ineunte vere, maculis quibusdam *ex viola-purpureis* in cutè albißima per totum corpus depingitur ; ejus linguam, osque fortè inspexi, easdemque maculas, & in ore, & in labiis ulceratas observavi ; ejus cura ad me non pertinebat. Nam puerum mihi attulit vicinus quidam meus tantum, animi causa. Et nescio an aliquod medicamentum ab ullo datum fuit. At eadem nocte, Hæmorrhagia graviter affectus, & illicò mortuus est.

N.B. In proximè superiori casu maculæ eruperunt à sanguinis profluvio ; in hoc autem post maculas Hæmorrhagia lethalis sequuta est.

174 EXERCITATIO MEDICINALIS

ÆGROTUS 9. § Puer quidam (*Waller*) summè agilis, decem circiter annos natus, mercatoris filius, subitò *maculis purpureis* per universum corpus depictus est; ex his parvæ & aliæ majusculæ fuerunt, ipsum *viola martia* *florem* eleganter repræsentantes: mox vehemens Hæmorrhagia sequuta est; gingivæ, fauces, ipsaque linguæ summâ putredine virulentâ exulcerantur; ut nec cibum, nec medicamenta amplius sumere potuerit. Intra septiduum mortuus est.

ÆGROTUS 10. § Quidam puer (*Hewer*) sex annos natus, subitò *nigro-purpureis* maculis per universum corpus affectus est, puer autem de capitis dolore leviter tantum questus est, & foràs toto eo diè ludebat; naribus tamen paululum sanguine stillantibus; omninò non febricitabat, & cibum pro more avidè appetebat: ejus parentes insolitas maculas mirabantur; media nocte sanguis è naribus copiosè profluebat, eundemque adeò grumosum è ventriculo vomebat; ad decimam diei horam vocatus, sanguis admodum difficile comprimi potuit: maculas autem in labiis & linguâ video; item per ejus femora maculæ aliquot longæ & latæ, velut ex verberibus vibices; huius corporis habitus frigidus, pulsus rarus & debilis, urina succinea & qualis sanorum; nulla sitis: ad illum comprimendum plurima frustra adhibita sunt: venâ autem brachii à me incisâ, is protinus in deliquium, vix sesquiunciâ sanguinis effusâ, lapsus,

lapsus, & sanguis è naribus per se protinus compressus est. Sudore frigido madebat usq; ad mediam noctem, deliravit; fortè ex diacodio dato in aqua plantaginis: postridie verò manè idem ei sanguinis profluvium contigit per aliquot horas; tandem balsamo Veneris nares implevi, & sanguis stillare desit. Deinceps diacodium modicè datum est. Et *succi limonum, succi cochleariæ* ad cyathos aliquot quotidie illi propinavi. Vibices primùm, mox maculæ in labiis, reliquæque corpore, sensim disparuerunt. Convaluit.

ÆGROTA II. § Sub idem tempus puellam vidi octo annos natam, cui innumerae maculæ *purpure-violaceæ* in *nivea* cute efflorescebant, sanè spectaculum haud ingratum, nisi quòd affectus morbosus fuerit: inter has verò maculas quasdam ad amussim *triquetras*, alias *quadratas*, plerasque *rotundas & inordinatas*, non sine ingenti admiratione curiosius contemplabar. Huic autem me præscripsisse memini spiritum C. C. ad aliquot guttas ex cerevisiâ tenui quotidie bibendas. Convaluit.

ÆGROTA 12. § Item alia puella eodem anno 1682. mihi ostensa est iisdem maculis per totum corpus depicta: diu in cute eadem maculæ apparuerunt; tandem nescio quibus remediis convaluit. N. B. In his duobus ultimis casibus de ulla hæmorrhagiâ superveniente non memini.

Ad *remedia* jam tandem venio ; nam in recitandis exemplis, quæ infinita sunt, prolixior esse nolo. Præcipua autem hujus morbi medicamenta sunt, *Cochlearia*, *Limoniumque*, *Aurantiorumve succi* : & ex hac notâ sunt omni-
geni fructus & olera : at quò magis acidi, eò meliores sunt : hinc Acetum quoque & Spiritus Vitrioli valdè profunt.

Horum itaque omnium facultates, & quæ commoda ab istiusmodi acidis remediis expectanda sunt, ab uno Aceto discemus. De Aceto autem inter alia multa ita *Dioscorides* perhibet. Acetum refrigerat, & astringit. Stomacho utile, appetentiam excitat. Erumpentem undiq; sanguinem sistit, potu infessûve. Prodest alvi fluxionibus cum cibis coctum. In Orthopnoea calidum commodè sorbetur. Tussim veterem mitigat. Inflammationes arcet. Reprimit abscedentes Gingivas & sanguine manantes. Suggillationes rapit, & ad conglobatum sanguinem prodest. Ad capitis dolores confert. Ad aquam inter cutem ferventis vapor proficit, panos coerces tepidi fôtus. Pruritus permulcet ; ad nomas & sacrum ignem , & ulcera quæ serpunt, ad lepras, impetiginésque efficax est. Phagedænas ulcerum nomásque fôtu cohibet. Calidum potum adversus omnia venena efficax est, præsertim contra Meconium, Fungos & haustam Cicutam. Contra venenatorum serpentium ictus, & eos, qui urens virus ejaculantur.

An verò aliquid in *aceto* deficiat, ad morbum nostrum curandum, aut ampliùs desideretur, remedio cum morbi symptomatibus diligenter collato, planè nescio? certè tu velim pensites, ô bone lector.

Quamvis succi ex usu quotidiano in hoc morbo suprà memorati & præ cæteris commendati, veteribus parùm aut nihil noti fuerunt; eorum tamen opinionem de fructibus acidis in malo punico videre licet; nimirum boni esse succi, & stomacho utilis, &c. Reliqua vide apud *Dioscoridem*.

Quomodo autem hi effectus ex usu acidorum oriantur explicandum restat. Atque hujus rei ratio in his paucis consistit. Acidum imprimis infirmum & æstuantem stomachum refrigerat & adstringit; adeoque concoctioni eum aptum reddit; similiter cogitandum est de intestinis, visceribus, eorùmque vasis, una eadèque ratione, salium exedentium copia laborantibus; hujus autem in stomacho & visceribus refrigerii ratio est, quod acida salibus urinosi adjecta eorum vim protinus frangunt, & cum attenuando chylum lymphamve insuper urinam moveant, sales exedentes mitigatos jam maximè eo deducunt foràs: à chylulo autem novo, tenui & dulci sanguinis circuitus rursus expeditur, lymphæque adeò motus placidè perficitur, quo arteriarum labor multùm diminuitur, levaturque; adeoque hæmorrhagia & maculæ, & dolores, & lassitudines, nervorùmque resolutiones, contractionesque paucis diebus ex toto cessant, & homo moribundus ex integro restituitur. Cujus

178 EXERCITATIO MEDICINALIS

subitæ curationis exempli plurima in natis, terræ semel expositis, à longis navigationibus, occurrunt.

At remediorum magnæ differentiæ sunt? Respondeo, verissimum quidem esse, multis o-
leribus, inter quæ Nasturtium & Cochleariam pono, ad Scorbutum utilibus, præter succum acidum inesse etiam quandam piperatam acerbitatem; quâ tamen de causâ crassos corporis humores magis attenuant, & in omnes ejus meatus facilius sibi viam faciunt; adeoque salem crudum Urinosum ubique locorum promptius subigere & expellere potis sunt.

Salis autem culinarii *crudi*, sive in Urinosum mediocriter tantum cocti, notio haud ita aliena est. Nam etiam in benè coquentibus Urina suum salem urinosum non facile & à prima statim mictione analysi chymicâ præbet; imò ut ulterius putrescat, necesse est. Item ex sanguine humano, eodem artificio destillato, pauca tantum drachmæ salis culinarii, ex multis libris sanguinis haberi possunt; At idem etiam ambiguae naturæ est, nec in omnibus, verè marino responder, ut perhibet *Boileus* noster.

Rursus; Acetum à fructûs alicujus immaturi succo viribus distat, in eo, quod Acetum acrimoniam quandam ex putredinosa caliditate, scilicet ex bina fermentatione confectum, adeptum est. Fructus autem acidus immaturus eâ acquisitâ acredine caret, & acerbitatem quandam habet. Unde magis etiam tenuium partium est Acetum, quàm alicujus herbe aut fructus immaturi.

turi succus, velut sensus quoque testatur, quò autem acrior succus, eò promotius penetrat, ut rectè de victu attentante Galenus.

Amplius; Limonum, Aurantiorum, Malorumque Punicorum, scilicet perfectè maturorum, succi acidi sunt: nec fructus alicuius immaturi acerbitatem ingratham, nec aceti acrimoniam calidam, ex duplici fermento confecti, habent; adeoque præ cæteris valdè excellunt, & privatim ad hunc morbum omnium remediorum longè præstantissima medicamenta sunt; etiam miseris nautis in auxilium suum innumeris exemplis experta. Limonum autem commendationem hic inserere suave est, Authore *Pisone Batavo*, medico diligentissimo, & in rebus Naturæ exoticis, si quis alius, versatissimo. *Peritissimi*, inquit ille, nonnulli *Indiæ*, ubi diu vixit, *medicæstri plus præsidii in limonibus ponunt, quàm in lapide Bezoartico aut Theriaca, contra malignos morbos, & pestilentes febres, atque ipsa Venena.* Ego autem, sine jactantia affirmo, me ex nullo alio aliquo remedio simplici tot sælices effectus in tota praxi mea observasse, quàm ex limonibus.

Atque hæc satis dicta sunt de id genus remediorum naturâ.

Quæstio autem haud importuna superest, cui respondere, antequam hanc exercitationem finiam, mihi bonum videtur: nimirum cur hoc morbo correpti, sanguinem mitti, & purgari plerumque malè ferunt? Respondeo, Qui diu ciborum appetentia caruerunt, etiam succo nutritio, qualiscunque is sit, vix abundare, credibile est: huic rei fidem facit, in-

180 EXERCITATIO MEDICINALIS

nis vomendi conatus sine ulla notabili excretionem ; item quòd Lymphæ-ductus feriant ; quod testatur & nervorum resolutio & corporis nimia lassitudo, è maximè communibus hujus morbi indicatiis, & interdum ossium crepitus.

Deinde diutiùs ab hoc morbo affecti, etiam *vitiat* humoribus effusis supra modum languent, quòd arteriæ rigidæ, & diu distentæ ex chylo crudo, falsoque eo dempto, planè stupent, nec facilè ac promptè ad officium debitum redire possunt, sed penè ab opere deficiunt ; illud confirmat pulsus debilis, parvus, inæqualis ; item quod ab omni mutatione positus corporis deliquium pati istiusmodi ægri valde proni sunt, nimirum cordis & arteriarum Systole fatiscente ; id refluo sanguine inæqualiter moto, tantum non opprimitur.

DE

ARTHRITIDE.

Sexta Exercitatio Medicinalis.

Articulorum Dolor, sive pedum, sive manuum, sive coxendicum, idem morbus in diversis corporis partibus meritò audit; etiamsi aliis atque aliis nominibus, ut Podagra, Cheiragra, Ischiâsve appelletur.

Rheumatismus verò, quamvis is morbus, dolorem quod attinet, affinis sit; in hoc tamen non articuli tantum, sed media quoque inter articulos spatia, gravissimis interdum doloribus affici solent.

In descriptione autem hujus morbi, sicut in reliquis omnibus, veteres imprimis audiendi sunt: profectò singulorum accidentium, quibus hic morbus concludi posset, enumeratio apud illos mirabili quadam industriâ exhibetur, ut nihil hodiernæ diligentiae relinqui videatur. De his verò consulas suadeo *Aretæum*, aut *Cæl. Aurelianum*: Equidem ea, brevitas

182 EXERCITATIO MEDICINALIS

tatis causâ, quam in his Tractatibus unicè institui, certè in tam vulgari morbo libenter omitterem. Quoniam tamen *Aureliani* liber, propter editionum paucitatem, (imò non nisi ejus unica, quod scio, integra est) in paucorum manibus est, & quòd hoc sit Veterum *summæ accurationis* in morbis describendis *exemplum*, illud transcribere in nostras chartas non gravabor. Sequitur, inquit ille, *passione* articulari tentatos, *torpor* atque *formicatio* eorum articularum qui tanguntur, & difficilis *flexio*, atque rursus *extensio* : item *gravedo* & *vacandi dulcedo* ; & ad parvum motum vehemens dolor ; atque dormientibus sensus quidam *resonantium* articularum, & cùm de somno surrexerint, veluti *saltu* earundem partium afficiuntur ; tum *horror*, vel *rigor*, vel *tremor*, sine ulla manifesta ratione, partium sequuntur : dehinc cùm passio se extollere cœperit, in Podagricis *dolor* alterius pedis, aut utriusque cum *punctionibus* nascitur, incipiens à vestigio, aut plantæ cavitate, vel sæpius à majore digito, attestante torpore & gravedine, & difficili motu cum horrore rigido, atq; inæquali per membra, & aliquando plurimo *fervore*, aliquando *frigore*, ut alii refrigerantia, alii calida desiderent ægrotantes, & propterea quidam alteram calidam, alteram frigidam podagram putaverunt nuncupandam : item initio, ut sæpè contigit, similis color patientium, atque sanarum videtur partium, attestante æqualitate, nullo emergente tumore. Dehinc *inflatio* partium fit cum *rubore* : quapropter *relevatio* altiorum sæpè

sæpè sequitur. (Hoc est, partes circa ipsa
 ossa minus dolent.) Tum pejorante passio-
 ne, *Arthritica* sufficitur passio, cum in u-
 num, omnium articulorum consensus, & fa-
 cile ex articulo in articulum venit dolor,
 nec desinens priusquam cunctos invaserit
 nodos: sæpè denique, prioris articuli, do-
 lore declinante, *secundus* invaditur, atque
 eodem similiter miscente, *tertius* sumit ex-
 ordium, consentiente etiam vesica, atque
 spinæ majoribus nervis, quos *Tenonias* vo-
 cant. Et in *Stomachis* etiam *nausea* vel vo-
 mitu jactantur ægrotantes. Tunc articuli
 tumentes inflantur, ac deinde *durescunt*, &
 soliditati *saxeam* faciunt qualitatem: tum e-
 tiam *nigriores* efficiuntur, atque *contorti*, ut
 in *obliquas* partes *digiti* vertantur, aut *reflexi*
supinentur, aut vicinis adfixi incumbant. Et
 aliquando *humore purulento*, vel *muco* col-
 lecto, aut viscoso, generent *Poros*, quos nos
Tophos dicere poterimus: Dehinc lapides suf-
 ficiuntur, qui quidem *articulos solvant*, & *cu-*
tem distendant, atque erumpentes promine-
 ant, & chirurgia detrahantur, aut exilientes
 cyathis cum ferramento tollantur, quod nos
 scalpreolum dicere poterimus, & *rursum res-*
uscantur. Tum membra dolentium partium,
 cessante nutrimento, *tenuata languescunt*, &
arida efficiuntur. Erunt præterea ægrotan-
 tes parvis ex causis *mobiles* atque *iracundi*, si-
 quidem motum vel actum non sine querela
 accipiunt.

Principaliter.

184 EXERCITATIO MEDICINALIS

Principaliter autem hæc passio, inquit idem *Cal. Aurelianus*, constituitur in Nervis vel eorum colligationibus, tum cætera morbo, consentiunt, atque contiguos, vel superpositos laceratos, & majores nervos pati demonstrant: ineunte morbo, *Nervi*, id est (ex interpretatione ipsius *Aretæi*) articulorum vincula, & quæcunq; ex ossibus exorta sunt, & in ipsa ossa inferuntur, dolore incipiunt. At ipsa ossa non dolent, vel minimùm. At si aliquis ab ipsis doleat, non ferramenta astringentia, non vincula, non vulnerans gladius, non exurens ignis (nam hæc interdum ex remediis in hoc morbo sunt) tantum dolorem excitare possunt, quantum quæ ex ipsis ossibus nascuntur.

Patitur autem principaliter membrana, quæ ossa circumtegit: item musculorum capita vel summitates.

Denique augmento passionis inter-creatus humor, ex frequenti dolore corruptus, in saniem transiens, partes aliquas (imò ipsa tandem ossa) collectionibus, id est, abscessu afficit.

Hujus autem tanti doloris causam sic breviter intelligo. In articulis itaque & coxis ubi primus morbi insultus est, *ductus excretorii* cartilaginosa ossium capita, tendines musculorum duriusculos minúsque flexiles, membranasque iis circumpositas penetrant, pertranseuntque; perinde ut iisdem ductibus incute intestinisque fieri solet; nempe ut perperim effundatur in cavitates aut interstitia articulorum humor ille pituitosus, illorum made-
factioni,

factioni, inunctionique valde necessarius, ne in motibus suis exerendis articuli mutua attritione offendantur.

Ili autem ductus *labefactati*, id est, vel laxati ab improbo aliquo exercitio, maximè à cibo; ex nimia Venere, à qua tot motus articulorum convulsivi; ex frequenti usu vini vel aromatum, quibus iidem ductus vehementer resolvuntur; vel ex naturali quadam ductuum imbecillitate, quæ contractioni impares sunt: vel *obstructi* ex aliqua longa hæ-

Inter causas antecedentes varias Aurelianus numerat frigus profundum, laborem immodicum, vel repentinam desertionem solita exercitia ioris in antea dum morem; atque rursum cum molliore nervis atque infirmis fuerit illata quassatio.

morrhagia; ex crapula & otio, humor ille ex crudo jam & lento sero confectus, in ductibus articulorum excretoriis moram trahendo, facile putredinem & acrimoniam concipit, & ichorofus tandem sit; ipsa denique ossa rodendo, illa in Tophos dissolvere potis est. Quod satis constat ex ossibus cariolis vermiculato quodam opere profundè insculptis. Unde primùm atrox dolor, nempe à continua distensione & dilatatione ductuum excretoriorum à corrumpente humore, cui tamen distensionem partium cartilaginosaarum *durities* plurimùm resistit: ideoque in iis dolor vehementior excitatur, quàm in mollioribus corporis partibus fieri solet, ubi tanta resistentia non est, humori abscedenti. Hippocratem audi; Humor corruptus, inquit ille, (*lib. de Affectibus*) quo magis tenues venulas, corporique movendo magis necessarias, nervosque

&

186 EXERCITATIO MEDICINALIS

& ossa multa & crebra subierit, eò sanè tum stabilior morbus est, tum ægerrimè profligatur.

Atque hinc illi sensus stricturæ infinitæ, compressionis, ponderis, caloris urentis, lincinationis, punctiõnum, rosiõnum, ut humor putrescens in angustis & vix dilatabilibus dactibus impactus, viam sibi faciat.

Huic autem explicationi hæc fidem faciunt, quòd ad ipsas cavitates & interstitia articulo- rum, ut supra comprehensum est, *profundè incipit dolor* ; fursúmque fertur in musculos circumambientes, ferè inflammatione in iisdem excitatâ ; nempe ex *regurgitatione* humoris jam putrescentis in arteriolas cutaneas ac musculares : ubi autem ex articulis fursum inflammatio tollitur, dolor ad ossa multo remissior esse solet ; quòd scilicet ductus excretorii cartilaginosi & semioffer humore corrumpente paulatim deplentur.

Deinde, à *Tophis*, ipsis articulis innatis, factis confirmatur ; quòd ii ex materia *ossea* sunt. Ab initio quidem, Authore *Aretæo*, veluti abscessus articulos occupant ; postquam verò magis spissantur, etiam concreto humore difficiles sunt inflexiones : demum Tophi solidi, albique consistunt. Imò universam ossium compagem morbus populatur, haud secus atq; pedis aut manûs articulum. Etenim in toto membro Tubercula exigua, & majora exurgunt. Illorum verò humiditas crassa, albicans, & grandinosa est. At illa rara sunt, nisi ubi longa morbi consuetudo facta est.

Atque

Atque hæc hætenus de causâ doloris *conjun-
ctâ*, nempe de distentione præternaturali ab in-
farctu ductuum excretoriorum in tendinibus
cartilaginosis membranisque ad ossa pertinen-
tibus.

Causa verò *antecedens* est stomachus labefa-
ctus, unde chylus crudus & lentus.

Inter Antiquos verò, *Hippocrates*, hanc cau-
sam voluit esse sanguinem bile & pituita cor-
ruptum, inque articulos effusum. At cum
bilis & pituita extra habitum corporis in inte-
stina ferè effundi solent, nec aliqua secretio-
ne, sed ex ipso sanguine, (si is bonus fuerit
bono; si malus, malo), foras in ductus excre-
torios ubique propulso, & sola ductuum *fra-
ctura* *nativa* excoctæ fiant, (de quo fusiùs in
Tractatu de Humoribus egimus), ideò istam
opinionem non libenter admitto. Inficias
tamen non ibo, posse aliquando sanguinem,
à bile & pituita *refluit* per vasa chylifera, vi-
tari.

Alii autem hodierni Medici salem nescio-
quem, Tartarumque accusant. At hæc vana
sunt, & sine fundamento. Cum ipse Sal Tar-
tareus, ex quo Tophos oriri volunt, nuspiam
in corpore reperitur; cum nec ipsi Tophi,
nec ossa, nec aliquid carnis, humorumve ali-
um salem edant ad torturam ignis, aut alio
artificio, quod scio, chymico, præter unum,
eundemque planè utiosum.

Ad ipsum Sal Tartareum, (quod à *Paracel-
so* conceptum, *Mayerno*, ejusque sectatoribus
tam gratum est) aliud planè generis salis est;
ut ex ejus figura, cum in crystallos cõverit,
satis constat. Denique

188 EXERCITATIO MEDICINALIS

Denique sal urinosum *patredinis concoquentis* & coagulationis tam *citra*; id est; in Renibus & reliquis ductibus excretoriis cutaneis, quàm *ultra* habitum corporis & in intestinis; *effectus*; non *causa* est.

Restat itaque solus chylus sive *serum crudum* & viscosum, in ductibus excretoriis articulo- rum, ægrè dilatationi cedentibus, *accumulatum*, causa materialis hujus morbi.

Antequam verò morbi accidentia dimittam, *Sydenham.* unum à moderno quodam * Scri- ptore novum inventum, ut credi voluit, notabo; nempè totam illam narratio- nem plurimorum exiguorum paroxysmorum quotidianorum ad podagram constituendam, bellam atq; lepidam Fictionem esse. Quòd au- tem dolor nocte recrudescat, manè verò re- mittatur: id situs corporis facere potest, quo sanguinis motus vel promoveretur, retardaturve in hanc vel illam corporis partem: quid enim pedem in scabellum interdum altiùs gesserit po- dagricus, si non ad dolorem à positione se- dandum? Deinde victus ratio, quæ ferè di- urna est, unde nocturna aliqua exacerbatio oriri potest. Ipsa verò Febricula si quæ in- eunte morbo, sit, per accidens est, & à dolo- re orta & symptomatrica, & quæ levi de causa à *medicamentis*, aut *victu* intempestivè datis, recrudesce- re potest. Rectè itaque *Aretæus*, in Arthritide atroces sanè dolores sunt, sed dolo- rem comitantia atrociora: defectus animæ, ciborum averfatio, sitis, vigilia, inter quæ fe- bricula. Imò eadem incertitudo & varietas ex- acerbationum in Ischiadicis olim animadversa.

est à *Cæl. Aureliano*. Dolor, inquit ille, efficitur nunc jugis, nunc deficiens, ordinatus, aut inordinatus, ac longis vel parvis intervallis recurrens, ac paucis ac limpidis lenimentorum spatiis, aut mediocres reliquias servans.

Aliquot autem Quæstionibus de Podagricis hic respondere lubet : quarum prima est cur mulier Podagrâ non laborat, nisi menstrua defuerint? Illud verum fuisse Hippocratis ævo & in Græcia facile credo ; quòd mulieres Græcæ summæ castitatis & temperantiæ exempla fuerunt. At apud nos is Aphorismus minùs verus est ; cùm innumeræ instantiæ occurrunt Podagricarum mulierum, etiam quibus menstrua benè respondent. Illud tamen concedendum est, illas multò rariùs affici hoc morbo, quàm viri, ob menstruorum excretionem, à quibus inaniuntur, levanturque illi alteri ductus Articulorum excretorii ; clarò documento, ut id hic obiter notem, magni emolumenti appropriatorum catharticorum ad morbum hunc præcavendum. Deinde, etiam ex consuetudine vitæque ratione, causis hujus morbi procatarticis parùm noxiæ, adeoque minùs illo vitio opportuniæ sunt.

Eadem verò ratio est de Pueris, quibus plerique ductus excretorii & molliores multo, quàm in ætate provectioribus, & indies pro corporis incremento, ampliantur.

At quærent porro, Cur Eunuchi Podagra non laborant? Respondeo, Admodum pauci in omni ævo fuerunt. Deinde iis ipsa muliebris cura & consuetudo imperatâ est. Imò mollitiæ & teneritudinis carnis non mulieres tantum,

190 EXERCITATIO MEDICINALIS

tantum, sed & pueros superant ; ut de omnibus cujuscunque generis castratis animalibus satis constat ; adeoque iis ductus articularum excretorii facile dilatabiles & humores *liquidiores* sunt.

Cum autem intentiones curativæ præcipue duæ sunt ; *una* ad præcautionem nè redeat morbus, aut tardiùs mitiusve. *Alterà* ad dolorem citò sedandum, dissipandum, resolvendum ; ideò ad Ægrotorum exempla pro more nostro jam procedo ; in tam vulgari autem & quotidiano morbo paucis tantum opus est ; nempe ut naturam & usum aliquot remediorum specificorum ostendam.

Æ G R O T A . I . § D. *Ashton de Whallie*, primaria foemina, sexagenaria, ex multis annis graviter Arthritide in omnibus artubus afflicta est. Tophi ingentes ubique articularum, etiam in mediis membris Tubercula tophacea ; alia ad ovi gallinacei, alia ad nucis avellanæ magnitudinem, alia minora innumera grandinis instar.

Huic Urina semper pallida, etiam ipsis accessionibus, ut ipsa, ejusque necessarii mihi retulerint.

Ex *Lancastria* ad *Eboracum* venit, meum auxilium implorans, quòd, multò maximam anni partem, arthriticis doloribus vehementer vexata, decumbere consuevit.

Hæc erat obesula, certè non macilenta foemina. Huic verò sic præscripsi. [℞ Vini Emetici ℥℥. decocti Sennæ Gereonis ℥j℥. Syrup. Vio-lar. ℥℥. m. f. Potio Emetica.] Ab eo verò medicamento

dicamento aliquoties vomuit, alvūsque mota est cum Euphoria. Idémque adeò medicamentum singulis septimanis exhibui ad mensem. Domum autem reversa, singulis mensibus idem emeticum semel repetiit ex præcepto meo, valetudinémque ei annuam & duos menses bonam præstabat.

Ex hoc verò successu lætata *Londinum* abiit, ubi inter alia, ad Tophos dissolvendos, (nam id fieri potuisse vehementer credidit) Antimonii Diaphoretici à *L. Ridgley* diu sumpsit. Atque alia plurima: tandem à *Needham pulverem Hues* dict. i. e. præcipitatum rubrum per se, magno pretio redemit; item Arcanum ejusdem *Needham* etiam ad integrum annum sumpsit; item chalybeata ex plurimorum Medicorum præscriptis. At hæc omnia vanā, imò noxia, & tandem perniciofa fuere. Nam ipse post septennium fortè *Londinum* adiens, morienti fœminæ accersitus, hæc didici ab illa. Huic autem supra fidem *pruritus* continuus ab istis remediis non in universa tantum cute, sed & in ipsis faucibus, stomachoque, quod ferò centies mihi affirmavit, (nam in hac miserâ conditione ad decem minimum menses vixit) excitatus est, & tandem convulsa mortua est.

Æ G R O T U S 2. § Dom. *Buckenham* sexagenarius, vir admodum obesus, diu podagricus ad ambulandi impotentiam; tandem manibus captus est: mox in omnem corporis ambitum vagatus est morbus; sævissimisque doloribus etiam in colli vertebriis, & omoplatis

192 EXERCITATIO MEDICINALIS

platis cruciatus est ; post sexaginta verò dies singuli paroxysmi, quibus ferè annuatim corripì solebat, vix finiti sunt. Atque hæc illius podagrici conditio erat, cùm primùm hominem viderem. Ad septennium meæ curæ se commisit. Hæc autem expertus sum in duodecim minimùm paroxysmis : nempe, ineunte morbo, sanguinem ei semel atque iterum, primâ *distrito*, mittendum curavi, cujus semper crassamento frigido cutis densa atq; albida adhæsit, verè coriacea : item sub eodem tempore ventrem subduxi lenioribus injectionibus. Febricula autem paulatim finita, aliâq; cùm viderem victæ cruditatis indicia ex Urinæ hypostasi levi & albicante, hominẽque jam in declinatione morbi constitutum, hujusmodi potionibus dejectionem alvi aliquoties molitus sum. . . [R. *Decoct. Sennæ Gereon. ʒiv. Syrup. è Rosis purg. cum Agarico. Syrup. Violar. Aq. Mirab. succi limon. ana ʒß. mannæ ʒj. m. f. Potio.*] Hoc autem medicamentum adeò profuit, ut intra tres plurimùm septimanas ad integram sanitatem sæpiùs restitutus est : nec memini illum ullo paroxysmo semel excessisse mensẽ toto illo septennio, quin ad integritatem corpus rediret ; cùm tamen antea ad duos trẽsve menses decumbere consueverat. Quis verò exitus fuit hujus viri, si quæras, dicam. Dum fortè laudaret effectum medicamentorum purgantium in Podagra curanda, aliquis ex officio ei pilulas nescio quas *Scoticas Andersoni* vehementer commendebat. Quid sit ? Ultimo paroxysmo, quo vivere desiit, & sanguinis de tractionem, & omnem methodum meam omnino

omnino noluit; sed clam, à primo insultûs die ad decimum, è pilulis Scoticis duas trêsvé devoravit, quibus alvus quotidie aliquoties mota est. Jam lepidè mecum confabulatus est, an crederem illum tot annis valetudinarium vixisse, nec, sibi certè, Medicum esse posse? Illâ verò nocte urina citra ullum dolorem compressa est. Imò mingendi cupiditas ex toto desiit. Ad decimum verò quintum diem vixit, nec unquam vesica respondit; neque enim guttula urinæ in ea inventa est, cathetere sæpiùs immisso, à perito chirurgo.

ÆGROTA 3. § Dom. Cb. optima fœmina, mediæ ætatis, obesula, aliquot liberorum mater. Huic menstrua semper bene responderunt; attamen ex Arthritide jam diu miserè afflicta est. Huic bimestres Paroxysmi & interdum longiores, idque aliquoties in singulis annis: dolores in Paroxysmis continui & vehementes præter fidem: perpetui ejulatus, nisi ex opio quotidiano epoto. Item totis pedibus, talo & manuum carpis cubitoque inflammatis & mirè tumefactis. Adhibitum est remedium Anodynum nullo secundum ex præscripto Spir. nempe ex opio crudo Spir. Vini dissolut. De Sanguinis verò missione, aut dejectionibus ventris nihil audivi. In hac itaque conditione erat mulier, cùm primùm accersitus sum. Sanguinem verò, etiamsi nimis serò, è brachio mitti jussi; enematis eodem die ventrem subduxi: postridie sic dejectionem molitus sum. [R. *Extract. rudii* ʒß. *de duobus gr. iv. Bals. Peru. gutt. ij. m. f. Pilul.*
K n^o ij.

194 EXERCITATIO MEDICINALIS

nº ij. inaurantur.] His verò alternis diebus exhibitis, & dolores, & inflammatio intra septimanam desierunt; mirè & præter consuetudinem convaluit. Hæc hyeme acciderunt. Vere autem ineunte, iterùm ex podagra decubuit, solitis symptomatis ex toto corpore, nempe primùm in pedum digitis & talo, postmodum in carpo & cubito grassatus est morbus, dolor in articulis intensissimus: Urinæ paucæ & rubræ; sitis; vigilia; febricula. Huic jam sub ipso primo insultûs die sanguinem è brachio mittendum curavi. Sanguinis verò frigidi crassamento rubro *Coriaceum* tegumentum crassum adhæsit; cruditatis certissimum indicium. Dolori autem mitigando hujusmodi cataplasma & Talo & Cubito admovendum præscripsi [*Micæ panis siliginei ex Lacte cocti* ℥j. *Croci* ʒβ. *Aloes Succotrin. ad pulverem siccum & friabilem ustulati* ʒiiij. *Olei Liliorum alb.* q. s. f. Cataplas. ex arte.]

Alio verò Paroxysmo atroci *Empl. viride Glyconis* apud Scribonium Largum descriptum adhibui, non minori cum successu, ex molli aluita illitum. Ubi autem concoctionis signa sese ex urina manifestârunt, & morbus in declinatione positus fuit, sic mulierem purgavi: [*R. Decoct. Senn. Gereon.* ʒiv. *Syr. Violar.* ʒj. *Syr. è Spin. Cervin. Aquæ Mirab. Succ. Limon ana* ʒj. *Confectio Hicæ Diacolocynth.* ʒβ. misce, f. Potio.]

NB. In biennii spatium & ad aliquot menses amplius à meo adventu, Podagrâ quinquies correpta est. Intra biennium verò, à tempestiva sanguinis missione, & levi cathartico appropriato, statim exhibito, ante septimum diem

diem morbus ter ex integro profligatus est. Bis verò sævissimis Paroxyfmis decumbens, intra 14 dies morbus ex toto judicatus est.

Jam verò & ambulare & manibus sese exercere commodè potuit. Item gravida fit, uterúmque ex 22 septimanis gestabat, cùm forte ruri, ad *Epsam* degens, propter aëris æstivi salubritatem, villarúmque infinitam commoditatem, pede altero subitò capta est; alicujus temerarii suasu *aqua nescio qua chymica*, mirificæ, si diis placet, virtutis, ineunte Paroxyfmo pedem inflammatum fovebat. Quid fit? Ingenti ventriculi & præcordiorum dolore angustiaque statim affecta est. Postridie *Londinum* rediit, à quo malo valentioribus Antidotis Stomachicis foeminam liberavi. At *Epsam* denuò adiens post duos menses iterùm ex articulis pes doluit, eadémque aquâ chemicâ illum irrigavit, atque iidem dolores in stomacho cum motibus convulsivis illico rediêrunt. *Londinum* verò protinus advecta, obstetricem Medicum vocavit, Doctissimúmque Virum *D. Carolum Scarborough*, Militem, & Medicum egregium, quem, summi cultûs & honoris causâ, æternùm memorabo: his mecum conjunctis omnis lapis motus est, ut ei aliquas suppetias ferre possemus: at frustra omnia, interque diros cruciatus plurium dierum, & vehementer convulsa, ipso abortionis memento, expiravit.

ÆGROTUS 4. § *Penruddock* quidam, aulæ regię famulus, pede pro more captus, ex necessitate alicujus negotii expediendi,

196 EXERCITATIO MEDICINALIS

agyræ suafu, biduo ab accessione, Emplastrum nescio quod pedi dolenti admovit, ac die tertio dolore quasi solutus foràs ambulavit, nec ante vesperum domum rediit; manè lætus surrexit, vestitūlque subitò concidit, animāq; defecit. Ipse vocatus, quod in vicinia mea habitavit, urbe *Westmonasteriensi*, hominem mortuum inveni; atque hæc à filia ejus, aliis-que necessariis, mihi de Emplastro narrata sunt.

Æ G R O T U S 5. § Illustrissimus Comes de *Carberie* mediæ ætatis vir, aliquoties Arthritide affectus est; ac diutiùs in morbo hæsit; nec citra longam membrorum imbecillitatem solvi consuevit. Bis tandem ei, podagrâ laboranti, medicinam feci. Huic autem in singulis Paroxysmis Urina Biliosa: dolor in articulis cum inflammatione; febricula à primis diebus. Sanguine sub initio misso; peptica nonnulla mitiora propinavi; item vinum Canariense ex fero lactis, vel per se quotidie indulsi, victūmque præterea tenuem maximè *secundâ diatrīto*. Ubi autem declinatio morbi instabat, quæ ferè fit *tertia diatrīto*, catharticum hujusmodi sumpsit [*R. Decoct. Senne Gereon ʒiij. Syrup. è Spin. Cervin. Aq. Mirab. Succ. Limon ana ʒij. Confect. Hier. Diacolocynth. ʒʒ. m. f. potio.*] Ante 14 diem ex toto convaleuit, parùm aut nihil debilitatis membris.

Ad præcautionem verò hujusmodi pilulas devoravit. [*R. Antidoti Marcian. ʒʒ. aut ejus loco, Spec. Aromatic. Rosac. ʒij. Cortic. Peruv. ʒʒ. Sal. Mart. agaric. ana ʒj. Succ. Hypocistid. Aq.*

Aq. Ros. dissolut. 3j. f. Pilul. exiguae, inaurentur.] Ex his unam, vel duas, quotidie, vel alternis noctibus tantum ad mensem sumere consuevit. Huic methodo assuetus à multis annis jam sibi medicus est : nec mirum, quòd omnigenâ eruditione excellit, non sui ordinis viros, sed etiam instructissimos Philosophos.

ÆGROTA 6. § Dom. C. Quinquagenaria, primaria foemina diu Arthritide vehementer affici consuevit. In aliquo paroxysmo accersitus, hæc erat ejus morbi conditio: Manus pedesque simul inflammati, ut nec interdiu nocteve quiescere præ summo dolore posset. Item in ventriculo nescio quis dolor & ciborum fastidium. Huic, quòd seriùs veni, foeminamque ab omni evacuatione averfam habui, sic præscripti : [*R Bals. Leucatelli 3ij. Salis Martis 3j. diligenter optimèque terantur super marmor, in singularem levitatem, unitatemque.*] Ejus gr. x. dormituræ quotidie exhibui : ab ipsa prima nocte meliùs se habuit, & deinceps convaluit.

N. B. De Vitriolo Martis illud scire licet ex Galeno * ferri squamas inter siccantia medicamenta citra rostonem numeratas fuisse easdemque abstergere, purgarèque. At omne ferrum Vitrioli particeps est.

Item Bitumen Judaicum ex aq. mulsa optimè facit ad Arthriticos, authore Ætlio.

K 3. ÆGROTA

ÆGROTUS 7. § Dom. T. mediæ ætatis vir robustus, ex frigore, Arthritide & artuum doloribus vagis vehementer affectus est: huic Febricula, stomachus æstuans, vigilia, urina admodum biliosa.

Ante meum adventum hominem vehementer purgavit, sudorémque nocte movebat quidam . . . omnia tamen symptomata pejora; die 7 decubitûs accersitus, sanguinem è brachio mitti jussi: Ejus verò refrigerato crassamento crassa & albida cutis adhæsit.

Postridie febricula paululùm remittere visa est. Ad 12 verò diem symptomata æquè gravia, ac antè. Rursus sanguinem mittere curavi; qui refrigeratus idem visus est, ac prior. Tum primùm è Pilulis Agarico-martialibus a libi descriptis unam dormituro dedi. Atque illa nocte optimè quievit, cras urina minùs biliosa; ex bona parte desuit febricula.

Ad 16 diem integrè convaluit.

Quoniam autem hic & illic, nempe ad Tatum, aut ad carpum dolor interdum leviter exacerbatum est: Hujusmodi Emplastrum ex Scrib. Largo supra injeci: à quo mirificè adjutus est.

[& *Æris usti, æruginis rase ana ʒvj. Salis gemmei, guttæ Ammoniaci, Thuris masculi ana ʒß. Aristolochiæ rotund. ʒj. Aluminis ʒß. Myrrha, Galbani, Aloës ana ʒj. Cera ʒij. Terebinth. Chia ʒjß. Olei ʒj. Oleo, Galbano, Cera Terebinthina super ignem liquefactis cætera ex aceto, ex arte misce, f. Emplastrum viride.]*

N. B.

N. B. Intra noctem illa pars pedis, quæ & dolore & infirmitate vexabatur, cæteris jam prævalebat.

ÆGROTUS 8. § Illustrissimus Comes de *Preston* Quadragenarius, obesus, ex aliquot annis Arthritide vagà miserè affectus est. Ante verò biennium Parisiis hoc malo decubuit, & post quartum mensem vix ad sanitatem restitutus est.

Hoc autem paroxysmo, quo ipse accersitus sum, cubiti dolore vexari cœpit, non sine febricula, & urina crassa & biliosa.

Ex meo consilio, siti, abstinencia & quiete contra primos morbi insultus pugnavit; nam ipsius rebus domesticis maximè tum temporis interesse dicebat, ut protinùs convalesceret.

Ideoque ut nobili viro, quantum in me esset, satisfacerem; etiamsi aliquo modo temeraria esset methodus, nec sanguinem misi, nec Alvum ullo modo duxi aut movi, nec sudorem provocavi. Alvus tamen per se quotidie respondebat. Parti verò affectæ Empl. Paracelsi, linteo molli illitum, illicò superinjeci. Quotidie autem alterum è manibus pedibusve denuò cum magna inflammatione malum adortum est. At protinùs Emplastrum adhibuimus, & cùm vehementiùs doluit, etiam ipso Emplastro cataplasma ex mica panis Aloe & Croco, &c. latè superposuimus. Ita ad quintam diem se habuit.

Sexta autem die concoctionis signa de urina observavi, ac istud medicamentum propinavi.

200 EXERCITATIO MEDICINALIS.

[& Hier. Diacolocynth. ℥ij. Sacch. Cand. alb. ℥j℥. m. f. Bolus : cui superbibit Aq. Epsam. ℥vj. Succi Lim. ℥j. Syrup. Violar. ℥℥. m.]

Septimò omnino desiit febricula, atque urina citrina, qualis sanorum, reddita est.

Nono exiit foras, negotiis expediendis. Decursu autem morbi ad sitim leniendam aquam hujusmodi limac. ad ℥vj. ter quotidie indulsi, [& Cochlearum hortensium ℥b vj. Nucis Moschatæ contusæ ℥j. Lactis ℥b xij. cautè destillentur evitando Empyreuma ad medias ; singulis libris aq. destillatæ adde Sacchari Cand. ℥ij. Succi Limonum maturorum & de Malaga ℥℥.]

ÆGROTUS 9. § Illustris Comes H. Brouncker, Sexagenarius exeunte Septembri, Podagrâ vehementer correptus est ; utroque pede inflammato, item dolore Ischiadico. Huic præterea assidua Tussis, difficilis admodum anhelitus, ut ne decumbere quidem in lecto posset, sed sella pensili dies noctesque residere coactus est. Huic pulsus celer, formicans, & ad tres minimùm pulsus intermittens.

Sic autem hominem ex bona parte intra hebdomadam restitui.

Inprimis sanguinem mittendum jussi, hujus crassamenti refrigerati pellis crassa & albida adhæsit.

Deinde à prima nocte Balsamum Agaricomartiale ad ℥℥. exhibui. Idque singulis noctibus sumpsit. Desiit autem ex toto dolor & inflammatio pedum post dies quinque. Item tussis, & facilis ei Spiritus redditus est, pedum autem & tibiæ tumores à perpetua sessione remansit ;

mansit; nec catharticum, quo id incommo-
dum optimè tolli posset, sumere voluit.

ÆGROTUS 10. § Quidam pau-
per Sexagenarius Ischiadico dolore correptus:
malum ad Ischiam dextram non tantum sæ-
viit, sed Tibiam etiam occupavit. Huic *Hier.*
Diacoloc. ad ʒij. exhibui: à quo sexies purga-
tus est. Intra biduum ex toto dolor desit, &
misso baculo, quod ad se sustentandum gesta-
bat, intra hebdomadam ad consuetum bajula-
toris munus rediit. Post alteram verò septi-
manam ex eodem medicamento se purgavit,
& jam firma valetudine fruitur.

ÆGROTUS 11. § Dom. J. L. miles
Baronetus, Quinquagenarius, macer: ex mul-
tis annis (minimum viginti) Arthritide vexa-
tus: item cui jam in plerisque articulis Nodi
Tophacei: huic olim aliquoties paroxysmi tri-
mestres, & bimestres sæpius contigerunt. Ex
biennio & amplius sese meæ curæ commisit;
illum autem quinquies illo tempore malum
invasit: in carpis digitisque & pedum ma-
nuumque ingens inflammatio. Item non raro
ipsis colli vertebrae humerisque capi solet; fe-
bricula ab ipso impetu, vigilia, ingens articu-
lorum dolor, urina pallida, tenuis. Huic au-
tem ferè sic sæpius medicinam feci. Inpri-
mis sanguinem detrahi jubeo; leniori inje-
ctione, si præcordia inflata sint, ventrem duco.
Inediam impero *prima diatritho*. Mox si do-
lor vehementior, & omnem tolerantiam ex-
cedat, haustulum è *Diacodio* permitto, aut
K. 5. etiam

202 EXERCITATIO MEDICINALIS

etiam Laudani liquidi guttulis aliquot adjectis. Item aliquem pulverem vel è Bezoar. Orient. vel è Chel. compos. aut è lapid. Goæ dict. aliquot sex grana bis quotidie propino ex Aq. Alexiterii Haustulo : at hæc citra sudorem. Item *altera* diatrīto & Avenacea, aut juscula è pullo Gallinæo ; ita Vinum Canariense vel per se, vel ex lactis fero incoctum, cui succi Limon. cum tantillo sacchari adjecta sunt, liberè indulgeo.

In malo autem declinante, cū scilicet Urina tenuis paulo coloratior fuerit ; ac febricula, dolorēsque remiserint, sic præscripsi. [*℞ Tincturæ Sacræ ex Vin. Canariensi confect, ℥i j. Cochineil pulverisat. nodulo inclus. ʒiβ Spiritus Virgoli. ʒj. misce.*] Hujus Cochleare unum nocte dormitūrus capit ; idque triduo, vel quatrīdūo prō ratione alvūs moræ & dejectionum tolerantia. Ita omni paroxysmo ferè intra 10 aut 14 dies integrè convaluit.

ÆGROTUS 12. § D. Reynolds, medicæ ætatis vir, aliquoties per tres quatuorve annos *Rheumatismo* miserè afflictus est. Ei verò sanguis primis illis morbi insultibus, pro more nostrorum hominum, ad aliquam multas libras missus est : nec tamen desit bimestri spatio malum ; & interdum diutiùs hominem tenere consuevit : virēsque ei tandem ægrè restitutæ sunt.

Exeunte autem brumâ, gravissimo illius mali paroxysmo correptus est. Me vocavit. Ejus verò morbi hæc erat conditio : nempe, febris intensa, sitis, perpetuæ yigiliæ ; dolores vagi,

ut

ut plurimum tamen in scapulis, humerisque, tibiis carpisque, non sine inflammatione, partiumque affectarum tumore. Urina pauca valde biliosa.

Hanc autem curationis methodum institui. Imprimis sanguinem ad ℥xij. mitti jubeo. Item ut alvus enemate leniori, cui Vini Emetici ℥iv. adjectæ sunt, curavi. Hæc autem circiter diem quintum decubitûs facta sunt. Sexto autem & septimo hordeatis tantum & vino oligophoro, vel ex fero lactis, vel ex aqua nutritus est. Item Julapia refrigerantia & modicè diuretica propinavi. Octavo verò inclinata febre, hujusmodi medicamentum catharticum & anodynum exhibui. [& Spec. *Hieræ Picræ* ʒß. *Cochineil pulveris*. ʒij. *Vini Hispanici* ℥vj. *misce.* Stent in frigido. Hujus *Cochleare* unum nocte, & tantundem manè per triduum aut diutius quotidie bibat.] Paucis autem diebus à sumpto illo cathartico omnino convalevit.

At cum nec amplius purgari voluit, & quod foràs ad negotia curanda ei exire necesse esset, ex frigore recidivavit. In hoc autem relapsu malum admodum vehementibus symptomatibus antedictis recrudit. Isdémque ego vestigiis insistere volui, nempe semel sanguinem in principio mittendo, &c. Priori tantum methodo adjeci propter sævitiam dolorum & vigilias, *Diacodii* ʒj. nocte bibendam. Quinto autem recidivæ die, quod jam paululum remittere mihi symptomata videbantur, sic hominem purgavi. [& *Decoct.* *Sennæ Gereon.* ℥iv. *Syrup.* è *Succo Limon.* *Aq. Mirab.* ana. ʒß. *Syrup.* è *Spina* ʒss

204 EXERCITATIO MEDICINALIS

Spina Cervina ʒij. *Confect. Hier. Diacolocynth.* ʒij. *misce f. Potio.*] Alternis verò diebus pro-
tribus vicibus hanc sumpsit potionem, & con-
valuit, postque alteram septimanam strenuè se
habuit.

Hactenus Ægrotorum aliquot paucas Histo-
riolas ex Adversariis nostris transcripsimus.
Antequam verò medicamentorum rationes ac
usus deducam, Prognosticon illud de *insana-*
bilitate hujus morbi discutere paucis lubet.

Hæc autem ad quæstionem ritè intelligen-
dam faciunt.

Nemo sensatus à Medico expectabit ut à
Podagra semel liberatus, deinceps in perpe-
tuum sanus evadat. Quippe quòd si discrimen evaserint, ex natura morbi, inquit *Are-*
tæus, laxiorem vitam degunt, tanquam *ab in-*
feris elapsi, hilares, incontinentes, in victu mol-
les & delicatuli. Idcirco verò tanquam mor-
tem rursus subituri, *licentiosè* præsentì vitâ
fruuntur. His adde, Plerosque Ægrotos non
morbi causam legitimam afferre solere, novæ
crepidæ attritum putà, alius longam ambula-
tionem: alius plagam, aut calcationem; at
nullus *intestinam domesticamque causam* Medico
explicabit. At nec ab aliis morbis, etiamsi
medicis præceptis obedientes fuerint ægroti, in
totum præcavendis, tanta cautela à nobis re-
quiri solet. Nónne itaque satis est hominem
Podagricum sanitati semel restituisse?

Rursus, Tophos ulla arte posse dissolvi ve-
hementer nego: nec Paracelsi ejúsque secta-
torum jactantiâ multum moveor. Vel si fortè
ex toto chirurgiâ tollantur, non multum pro-
fecerunt.

fecerunt. Nam ossium cariosorum, è quibus eliquantur, nulla restitutio est; siquidem quod semel periit ex organica partium constitutione, natura non reficere solet. Hæc itaque extra quæstionem sunt. Imò verò siqua apud veteres Medicos de Arthritide tanquam morbo insanabili uspiam dicta sunt; ea omnia in hoc vel illo sensu intelligenda sunt. Verbi causa. Hæc apud *Hippocratem* * legi possunt. “ Qui in senectute To-
 “ phos, aut Callos in articulis indu-
 “ ratos habent; ii omnes, ut sentio, *humana*
 “ *arte servari nequeunt.* Item *Insanabilis affe-*
ctus audit, inquit *Aretæus*, quoniam princi-
 piis, cùm debilissimus morbus est, Medicus non resistit, qui ut temporis progressu vires ac-
 quisiverit, *nihil Medici diligentia proficitur.*

* *Lib. Pra-*
dict.

Est Passio, inquit *C. Aurelianus*, non facilis curatione, & aliquando *magnitudine* insanabilis, *non*, ut plerique putant, *natura*. Causæ autem difficillimæ curationis, vel ut sæpe contingit, impossibilis, manifestæ ac plurimæ reperiuntur. Est enim passio in nervis constituta, qui sunt natura *densissimi*. & inter articulorum nodos constituti, quorum angustia comprimuntur, & ad omnem motum asperantur, magis in pedibus: hi enim plurimas conligationes nodorum naturaliter habent, & totum corpus sustinendo laborant. Præterea hæc passio initio, parvitatæ causa, negligitur, & contempta convalescit: quippe cum à multis minimè credatur emergere. Alii denique digito laxati, aliqui pedis versionem, aliqui cujusdam rei calcatæ, vel offensæ duritiem, aut fervo-

rem.

206 EXERCITATIO MEDICINALIS

rem queruntur : tum necessitate coacti augmenti temporibus in confessionem veniunt ægrotantes. Ob hoc igitur Passio perseverare, atque corpora possidere meditatur. Non autem minus etiam longorum lenimentorum causa, quibus recessisse putatur, cum sanos ægrotantes fingendo promittit, *adjuvante etiam intemperantia, qua cum sæpè concipi passio perspicitur, manere posse non dubitatur.*

Quæritur itaque, si quis novissimè podagrâ affectus est, vel ex inveterato morbo aliquis membris ex toto captus, & cui etiam articuli diu etiam ex Tophis obcalluerunt, ac paroxysmo vehementi corripitur, an melius sit curam omnem naturæ committere, vel à Medico auxilium petere.

Etiam si autem aliqui moderni, tetrici ingenii viri, & quibus infœlix medicina fuit, aliud suadere videntur; non tamen dubitabq ex antiquorum virorum authoritate, ac propriâ & multiplici plurimorum annorum experientiâ asserere, Arthritidem posse sanari; non ineunte tantum morbo, sed etiam veterascente: imò non ulla parte medicinæ faciendæ *utiliores* Medicos fore, quàm in Arthritide sanandâ, quocunque morbi tempore & ratione id demum occurrat.

Hoc itaque prognosticon, tanquam insanabile malum in Medicis nostris, meritò culpatur
 • *De Arthrit.* eximius *Mayernius* *, ejusque rei rationem optimam reddit. Medicorum quippe plerique *famæ consequenda* potiores partes habent, quàm ægrotorum, sibi commissorum, salutis : atque compescendis
ejulatibus

ejulatibus, intentos, de valetudine integrâ restituentâ ne cogitatio quidem subit.

De morbo verò *recenti* consentiunt Antiqui. “ Juvenis verò; inquit *Aretæus*, cui nondum circa articulos calli induruerunt, cuique victûs ratio curæ est, ad laborem est impiger, alvumque habet vitæ institutæ probè cedentem, is sanè prudentem nactus Medicum, evadet.

Idem sentit *C. Celsus*. “ Ubi sentire cœperunt articulorum vitia, sanguis mittendus est. Id enim inter initia statim factum, sæpè annuam, nonnunquam perpetuam veletudinem bonam præstat. Quidam etiam, cum *Asinino* lacte poto, ex toto se eluissent. (nota vim purgantem lactis *Asinini*) in perpetuum hoc malum evaserunt. Quidam cum toto anno à vino, mulso, venere sibi temperassent, securitatem totius vitæ consecuti sunt. Idque utique post primum dolorem servandum est, etiamsi quieverit.

Imò verò veteres aliis etiam plurimis medicamentis contra *inveteratum* morbum non infelicitè pugnârunt, ipso *Hippocrate* attestante. “ Hi, quibus Tophi in articulis, Lib. de Aff-
“ succedentes *intestinorum* difficul- fest.
“ tates optimè medentur, quin
“ & quæcunque aliæ colliquationes inferiores.
“ eos valdè juvant.

Item; cum dolor adfuerit, *Medicamentum* deorsum purgans propinato (non expectata scilicet morbi remissione) & post hæc, *serum* coctum & *lac Asininum* potui exhibeto. (Nam hæc duo posteriora ferè inter purgantia medicamenta

208 EXERCITATIO MEDICINALIS

dicamenta numerârunt Antiqui ; nostrique homines eundem effectum ex *Lacte Asinino* ad infinitum damnum Phthysicorum, & à plurimis morbis convalescentium etiam inviti quotidie in hac Urbe experiuntur) id est, post potentius medicamentum purgantia leniora da ; ut rectè observavit *Fernelius* in hunc locum.

Inclinato Morbi impetu tentanda, inquit *C. Aurelianus*, & procuranda ventris facilitas, sed fugienda quaecunque *vehementiora*, quantum quidem res admittat.

Verùm enimverò hi novi homines, etiam si omnino nihil in Podagra moveri volunt, *totus tamen homo* è lecto in curriculum omnibus modis & machinamentis quotidie molendus est, ut unâ aut altera hora extra urbem quotidie rusticaretur *. “ *Etiamsi* *Sydenham.* “ *dolor & ad motum inhabilitas contra* indicare videantur, hic tamen labor omnino exantlandus est. Profectò si hæc doctrina, præ omni medicina, in Arthritide tanti est ; benè actum esset nostris podagricis, si ipsis Plaustris, *Scytharum* more, innascerentur ; ut iisdem aliquando commodè ægrotarent ; deinde, alia insignis utilitas *Plaustrogenitis* nostris accederet ; quòd cùm omnia medicamenta præter unum *lac asininum* exulare oportuit, ipsa etiam jumenta quibus trahitur plaustrum, officinam quandam *ambulatoriam* de se præstarent.

Non autem ignoro gestationem inter remedia antiquissima ad demendam materiam positam fuisse ; at in Podagra illam adhibere, novum est. At hoc exercitii genus Stomacho

emen-

emendando, Calculo præcavendo, Somno conciliando, utile est. Eugè, optimé! At dolor primum leniendus est, quàm aut iis cum appetitu, aut cum somno res erit.

Qui verò negant medicinam ullam posse opem ferre Arthriticis, his illos rationibus moveri, verisimile est.

Quòd à medicamentis quibuscunque evacuantibus (sive ea *emetica*, sive *cathartica*, aut quocunque modo inanitiones humorum moliantur) ferè periclitantur: cùm tamen Arthritis, etiamsi per se longus & gravis morbus sit, minimè Lethalis est.

Deinde, quicunque Podagrici fiant, hi sedata intra 40 (triginta Celsus) dies inflammatione, finiunt, authore Hippocrate. At nostri homines Podagram frequenter trimestrem, & ferè annuam exhibent: quòd ideo præter naturam Morbi accidere videtur, à remediis aliquando perperam & temerariè sumptis.

Quid autem faciant illa argumenta contra nos, appello Ægrotorum. Historiolas fidelissima narratione & sine fraude suprà expositas.

Sed lubet privatim persequi vestigia hodierni cujusdam Medici* * *Sydenham* de Podagræ curatione.

Phlebotomiam autem adhiberi nolit in ætate provectioribus, quòd sanguinis detractio spiritus animales, concoctionis instrumenta minuit, opprimítque. Spiritus autem animales quod attinet, ii ad *aniles fabulas* proximè accedunt, & ignorantiae asylo sunt: sanguinis verò detractio modica, & tempestitiva, cordis onus sublevat, vitiosi chyli plenitudinem diminuendo;
hinc

210 EXERCITATIO MEDICINALIS

hinc articulorum inflammationi, summoque eorum dolori, & febriculæ succurritur; adeoque si id fiat sub initio Morbi, citius multo morbus solvitur. Deinde etiam ætate prove-

• *Vid. Aretanum.*

ctiores plerique podagrici; intemperanter, ex Morbi natura, in victus ratione, ac juvenes peccant: cui rei, si impotentia quoque eorum ad omne exercitium adjiciatur, etiam sanguinis missionem magis requirunt.

Emetica porro damnantur, quod ex articulis materiam peccantem revellant intra habitum corporis: hoc autem gratis dictum est. *Emetica* ad præcavendum morbum in plerisque podagricis ferè benè faciunt, ubi scilicet vitiatur stomachus & primæ viæ saburrâ pituitæ indomabilis premuntur: Deinde istiusmodi remedium materiam vitiosam è ductibus excretoriis intestinorum evellit, evocat, exprimit: unde in aliis, articulorum putà, corporis duritibus minorem quantitatem accumulari, verisimile est. Idem dictum putà de Catharticis, ad præcautionem exhibitis: imò in *Tardante* passione, *radicum* vomitus & Hellebori approbatur, authore Aureliano.

At Podagra id habet peculiare, ut non tantum non juvetur, sed etiam lædatur à Catharticis. Respondeo, Si quæ medicamenta purgantia sinistrum aliquando eventum habuerunt, vel transferendo morbum in aliqua viscera ab articulis, vel febriculam augendo, vel novas accessiones, veteribus penè sopitis, excitando: illa omnia evenire verisimile est vel ægroti culpa, vel à minùs appropriatis medicamentis perperam

peram ac intempestivè exhibitis. In qua occasione captandâ medici prudentis *Ars ex toto* constat.

Quod autem vehementer urget idem vir ex morbi natura articulos necessariò affici; materiamque morbificam non securè posse aliò ablegari; id ex parte concedo; at sine sequela est, nec contra cathartica facit: nam omni morbi tempore, articulis valde aggravatis, & sanguis mitti tutò, & venter subduci injectionibus; item tenui victu aut inediâ pugnari potest, ad demendam materiam morbificam: ubi autem symptomatum remissionis ac concoctionis materiæ morbiæ signa apparent, insigni Podagricorum beneficio * cathartica damus. Idque ex ipsius naturæ indicio; nempe quod jam viscositate chyli, ex corruptione attenuatâ, reliquæ sanguinis massæ denuò commisceri circumferrique incipit, expulsionemque adeo multis de causis requirit; ne articuli ex diutina tentione lædantur; aut ipsa demum ossa in tophaceam materiam corrumpantur. Nam hoc certo certius evenit, ubi nullis auxiliis adjutus languet ægrotus, & usque putrescit materia morbifica in articulis, ipsisque ossibus compacta.

* *Potest Morbus etiam qui per se finem habiturus est, citius tamen adhibito auxilio tolli; quod duobus de causis necessarium est: & ut quàm primum bona valeudo contingat; & ne morbus, qui remanet, iterum, quamvis levi de causa, exasperetur. Potest enim morbus minus gravis esse, qui insuerit; neque ideo tamen solvi; sed reliquis quibusdam inharere, quas admittit aliquod auxilium dissolvat. C. Cels. l. 1.*

de functionibus multis

De

212 EXERCITATIO MEDICINALIS

De *Diaphoreticis* verò alia res est. Nam viscosi humores parùm evaporant, ac istiusmodi materiam vitiosam in articulos vehementius adigere solent. At quatenus istiusmodi Medicamenta fere Antidota sunt, ad Ventriculum confirmandum plurimùm faciunt, si parcâ dosi, & citra sudorem, exhibeantur.

Quòd autem innuit, Antidota & Cathartica non posse simul exhiberi, falsum est. Cùm multa egregia antidota, (imò ipse Cortex Peruvianus) non rarò alvum vehementer movent; maximè si modo pleniorè propinentur.

Quòd autem remedia *externa* ad Podag. beneficientia omninò ignorat; item, nulla dari specifica affirmat. Proximum est, ut de eis dicam; rationesque remediorum, ad Podagram appropriatorum, breviter, pro more nostro, explicem.

Vanum autem, & nimis præter institutum nostrum prolixum esset, omnia medicamenta, ad Podagram adhibita, recensere: imò multa, animi causa, in hoc morbo probaverunt veteres, authore Aureliano.

Utilia itaque ac maximè appropriata aliquot tantùm medicamenta, exempli causa, commemorabimus; sive illa in ipso morbo, sive ad præcautionem & in paroxysmorum intervallis exhibenda sint.

Imprimis verò *exteriora remedia* videbimus, inter quæ laudantur Unguenta & acopa ex squilla confecta, & hæc ubi ex admodum tenaci humore malum solvi tardavit; nec sine ratione, cùm squilla & cucumer sylvestris (ex quo Elaterium conficitur) potenter attenuan-

do.

do, viscosos humores discutunt, i. e. è du-
 ctibus excretoriis movent, cum humores li-
 quidiore efficiant, imò eadem ratione ex arti-
 culis affectis, si quis humor ex fluiditate regur-
 gitaverit, evocant; nempe per ductus excre-
 torios cutaneos.

Reliqua acopa minùs laudo, etiamsi inter-
 dum valde efficacia experta sunt, ut sinapif-
 mus & reliqua rubificantia, propter doloris &
 vexationis sensum, quem delicatulis inferre
 possint: Illorum autem ratio eadem est.

His accedit *marina aqua ferventis*, & *aqua-
 rum naturalium calidarum* fomentatio, ubi illa
 commoditas erit.

Illud scire licet, salis particulas aquâ mari-
 nâ & naturalibus aquis calidis (nam omnes
 calidæ quas adhuc novi, ex bona parte muria-
 ticæ, id est, salis marini sive gemmei partici-
 pes sunt) comprehensas, supra fidem minutif-
 simas esse, nec à coagulato sale iterum in tan-
 tas minutias dissolvi solere, aut posse credo:
 appello Microscopium: hoc autem posito, faci-
 le, certè ferventes, id est, plurimum agitatæ,
 ad ipsos articulos penetrant, viscososque hu-
 mores vehementer incidunt, attenuant, abster-
 gunt.

Atque hæc omnia adhibita sunt in Tardan-
 te passione.

Ad articulorum verò dolores *leniendos*, vel
 ineunte paroxysmo, vel in statu ejus inter
 alia multa, hæc Emplastra nobis commenda-
 runt veteres, nempe *Empl. viride Gliconis*. (Au-
 diendus *Scribonius Largus*) Ad Podagram præ-
 ter quodvis aliud medicamentum, satis con-
 venit, & huic *mirificè* prodest. De

214 EXERCITATIO MEDICINALIS

De resinis verò, & aristolochiis in hoc Emplastro nihil attinet dicere, quòd plerisque aliis, maximè illi Paracelsi, communes sunt; illa tantùm medicamenta observare lubet, quæ verè anodyna privatim huic insunt: nimirùm *æris* triplex genus, Myrrha atque Aloë. De *Æris* verò virtute eximiâ anodynâ suprâ in dissertatione de Hydrope satis diximus. Myrrha soporem gignit: Dioscor. Qualis autem Aloë sit, hic breviter exponere lubet.

Hæc autem de Aloë constant, illam alvum movere, somnûmque allicere; atque hæc efficit tam extrâ, quàm intûs adhibita, nimirùm temporibus admota somnum inducit, æque benè ac deglutita ad eundem modum. Umbilico illita, maximè tenellis puerulis, alvum dejicit. In articulorum itaque doloribus adjecta dolorem sopit, humorésque simul mover, attenuat, evocat; nam illa sola Purgationis ratio est. His adjice, eximiam ejus virtutem Emplasticam, nempe ad inflammationes tollendas; unde oculis suffusis egregium medicamentum, si torreatur.

Proximum est, ut *interna remedia* eorûmque rationes expediamus: horum præcipua sunt, Hiera antiquissima *Diacolocynthidis*: atque illa altera *Picra* Galeni. Hæc autem duo cathartica sunt.

De Aloë verò satis, ut opinor, suprâ dictum est: ejus verò medicamenti proprietates, ad hunc morbum sanandum requisitas, si pensitare velimus, Dioscorides consulendus est; apud quem insigne stomachicum audit; item vulnerariâ virtute præcipuâ donatur: etiam ipsis oculis

oculis, torrefacta, hoc est, tenerrimis corporis partibus adhiberi tutò potest. Hoc insuper pono, hujus compositionem deberi *Antonio Musa*, ut ex *Scribonio Largo* discimus: at nomen *Hieræ* ei forte, ad imitationem antiquissimæ *Hieræ*, quòd ejus præstantiam in plurimis malis expertus est, à Galeno inditum est.

De *Colocynthide* autem è valentissimis Medicamentis purgantibus huic malo optimè facere è veteribus discimus: *Clysteribus* indita privatim coxendicum doloribus prodest: imò verò virentis Succo, inquit Dioscorides, Ischiadici utilissimè perfricantur; claro documento, veteres, usum unius & ejusdem medicamenti, tam ultra corporis habitum & in intestinis, quàm citra & in cute externa, æquè & ob easdem rationes utrobique proficuum esse, existimasse. At cùm *Colocynthis* stomachum labefactatum, iisdem authoribus maximè offendat, ideo nunquam satis miranda est doctrina & prudentia medicorum antiquissimorum, qui cùm tot, tantæque alia antidota, & privatim ejusdem omnia efficaciam ad idem malum adjecissent, illam tamen ferè exiguâ mensurâ dederunt: nempe, ut in integra compositionis drachma non sit plus uno vel altero grano *Colocynthidis*; qui tamen, etiam robustis, istius medicamenti justus modus est.

Agaricus itaque, alter è catharticis ejusdem compositionis, *Colocynthidi* & præsidio & auxilio est; quod mirifica venenorum antidotus est; item quòd ad dissolutum & acidum ructantem, cique non tenacem Stomachum efficacax est; quòd insuper leniter purgat, privatimque

216 EXERCITATIO MEDICINALIS

tūmque facit ad coxendicum ac articulorum dolores. In summā ; hoc est illud verum antiquorum medicamentum domesticum, quod, teste Dioscoride, *omnibus internis vitiis convenit*. Addo equidem, illum tantas virtutes ex bona parte habere, quod è Larice arbore Terebinthinifera nascatur, ejusque virtutis æmulus Fungus sit.

Sagapeni verò atque *Opoponacis* Medius modus adjectus est : hæ autem resinæ inter antidota quoque sunt : utrisque sanè similes facultates sunt ; privatim verò Ischiadicis & Podagricis illinuntur, laterum dentiūmque dolores tollunt. At utraque vasa excretoria præcipuè aperiunt, quod menses pellunt & Tusses vetustas expediunt. Illorum autem alterum ideo æstimandum est, quod *Silphium* Antiquorum, teste Dioscoride, proximè referat.

Nimius essem, præter modulum institutionis nostræ, si reliqua medicamenta in hac utilissima compositione percurrerem, cum aibi fortè de iis commodior dicendi locus dabitur. Croci itaque, myrrhæ, atque aristolochiæ virtutes anodynas & discutientes in præsentiarum filebo.

Ad præcautionem verò rationes restant remedium expedientiæ.

Inter *annalia* verò medicamenta præcipuum locum habet abstinencia à vino, mulso, venere, toto anno. At cur mulsum hic refert Celsus? nempè ut sciamus omnem Liquorem inebriantem prohiberi : nam veteribus pauci noti sunt præter vinum, & qui melle conficerentur.

Inter

Inter præcipuas verò causas *procatarticas* huius mali apud veteres Vinum & Venus perhibentur: quòd, ut opinor, nervi tendinésque ab eis maximè labefactantur; cùm venus, vinúmque perpetuam distensionem iis partibus inferant; unde tandem ex nimio usu laxantur, ac resolvuntur articuli, artúsque vacillant; & si quando Morbi *articularis*, ex chylo crudo, & lento, accessio fiat, vigore necessario ad sanguinem crassiusculum circumpellendum deficiant. Huic rei fidem facit, quod sæpè expertum est; nempe podagricum aliquem in inclinato & tardante passione, ex immodico usu vini, subito sese in pedes conjicere potuisse & ambulare, imò saltasse.

At hæc methodus iis tantùm convenit, qui non plurimo tempore fuerint passione vitiiati, id est, ut Aurelianus exponit, intra quinquennii tempus constituti, id est, antequam obcaluerunt articuli, & longa morbi consuetudo fuerit.

Aliud remedium *longi usus* est (ut à C. Celso discimus) nempe lactis Asinini potus: podagricos novitios *illo se eluere* vult: quod ejus vim planè purgatoriam indicat. Forte si diu ex victu diarrhœa fiat, articuli, à saburra liberati, ad pristinum vigorem restituantur. Huic conjecturæ favet illud Hippocraticum suprà comprehensum, “His, quibus Tophi in
“Articulis, succedentes intestinorum difficul-
“tates, optimè medentur, quin & quæcunq;
“aliæ *colliquationes* inferiores eos valdè juvant.

Porro C. Aurelianus alia medicamenta *animalia* memorat, ut *diacentæon*, *diascordion*, potanda

218 EXERCITATIO MEDICINALIS

anno nempe continuo: hæc veteres probârunt, inquit ille; secundum nos autem (juxta *Sorani* judicium est) metuenda diuturna medicaminis sumptio; cùm neque soliti cibi juges, atque iidem utiles, rectè probentur. Sic denique legimus quosdam veteres memorâsse ex jugi medicamine poto in celeres vel acutas venisse passiones, & alios apoplecticos, alios pleuriticos, alios peripneumonicos interiisse; item quosdam continuâ difficultate Spirationis affectos.

Alii verò qui se isto medicamine profecisse testantur, non advertunt, servatæ digestionis causa, id fuisse permissum; quippe cùm cæterarum rerum excessus declinando quidam servaverint sanitatem, cùm interrompere metuerint sumptionem medicaminis sui: & propterea his intentionibus occupati, alias sibi nesciverint profuisse rationes.

At nostri homines sua egregia quæque *Animalia* medicamenta jactitant: verbi causa, chalybeata medicamenta infinito lenocinio confecta; item *aquas minerales*, quas Chalybeatas etiam nimium abusivè appellare amant. Ex his autem non solum ex omni tardante passione convalescentiam integrâque sanitatem, sed & ad omnium malorum præcautionem certam, (modò ad annum annosve in eorum usu diligenter persistant) audacter promittunt.

Sed & tanti medicamenti, & spatii illud dandi, rationes reddat, cui id curæ est, velim. Nam quæ Aurelianus jam de suis, vereor, ne potiore jure de nostris dicatur, nempe, si non alios morbos & infirmitates ex longo istiusmodi medica-

medicamentorum usu corpori adsciscant, quæ tot apoplecticorum nuperorum una ratio esse potest ; ex dicta ratione, & abstinentiæ regulâ, plus proficere videntur, quàm ex talibus remediis.

Unum illud ad illorum consolationem certissimum addam. Si quid emolumenti nobis detraxerit Cortex Peruvianus, abundè restituit ejus *intempestiva ac infinitè repetita exhibitio*.

De Emeticorum verò usu ad præcautionem audiendus *Aurelianus*. Plurimi vomitum post cibum laudaverunt, secundo, vel tertio per menses singulos adhibendum : siquidem & *materiam avertit ab articulis, & indigestos esse non sinit*. Sed magis vexabilis est ipso morbo. At rationes ejus, quæ optimæ sunt, laudo. Cùm verò elleborismi fortè severitatem vituperat, illa ejus sæculi infœlicitas fuit, quippè veteribus emetica mitiora adhuc incognita fuerunt. At nobis ex vino emetico insigne remedium ad omnes ferè nervorum affectus inventum est, utpote tutissimum, & quod, certè extra paroxysmum podagricum, omnibus ætatibus ac viribus accommodari potest : quod de Ellebori radicibus, aliisque herbaceis emeticis vix dici posse vereor.

Porrò ad præcautionem ulteriùs processerunt veteres Medici, authore Aureliano ; multi Medicinæ Scriptores, *Purgativis* & acrioribus uti solent *Clysteribus, & Urinalibus*. Sed oportet *cavere* Stomachi vexationem, item vesicam provocare. Tradit enim necessariò universo corpori vexationem per sibi cognatam nervorum qualitatem. Quid autem fieri

220 EXERCITATIO MEDICINALIS

potest hujusmodi medicamentis, me later; illud tantum mihi semper in votis fuit ut paroxysmus commodè & tempestivè tollatur: id quod fieri posse sine ulla nervorum vexatione centies expertus sum.

Interim unica illa aurea regula de abstinentia mihi certè, nescio an Podagricis arridet; nempe ut iis, quibus aut integra sanitas, aut longiora valetudinis bonæ intervalla cōdici sunt, *parva cibatio* summæ curæ sit. Atque hoc omnibus hominibus, quocunque statu & conditione sint, cū ipsius quoque exercitii loco esse potest, etiam pedibus ex toto captis.

Qui tamen plenius vescantur, illos cathartica appropriata, aut emetica (qualia supra comprehensa sunt) interdum sumere, necesse est.

D. E.

Calculo Humano, tum Renibus & Vesicâ, tum alibi Corporis nato.

Septima Exercitat. Medicinalis.

Calculi ubique corporis humani, at præcipuè in Renibus & Vesica generantur: cujus rei rationem infra privatim exponam. Igitur inventi sunt Calculi sub lingua; in ductibus pituitariis, in cerebro, in hepate, in pulmone, in vesiculis seminalibus, in utero, in ventriculo, in intestinis, in articulis tum manuum, tum pedum, at multò frequentius in Renibus & Vesica. adis *Historiæ Medicinalis* Scriptores & præcipuè mortuorum dissectores.

Calculi autem, etiâmsi maximè inter se discrepare videantur & figurâ & colore & pondere; nam in iis sunt læves, sunt asperi: alii opaci, alii pellucidi, & crystallorum æmulî: sunt & tophacei & valdè friabiles: alii verò verè metallici, ponderosi, penèque filicei videntur: alii rotundi, alii inæquales: alii quadrati, alii fissiles: alii testacei, &c.

L. 3.

tamen

222 EXERCITATIO MEDICINALIS

tamen eorum natura & generationis ratio eadem est; non solum in hominibus, sed etiam in aliis animalibus, ubi calculorum quoque quàm maxima varietas differentiæque occurrunt.

At licet ea distinctio calculorum, secundum *loca* & *animalium genera*, laudabilis & historica sit, instituti tamen nostri brevitates nos diutius insistere istiusmodi minutiis non patitur.

Verùm ne futilibus conjecturis oratio nostra procedat, primum videndum est, quid nobis de calculorum natura, & ex eorum analysi per ignem, & cum crudi, nondumque ignem experti fuerint, existimare liceat.

De calculo autem humano cremato hæc exhibet diligentissimus Leeuwenhoekius, ope microscopii.

‘ In calculo humano, inquit, ignis vi in calcem redacto, magnâ copiâ insunt & salia fixa & volatilia. *Idem alibi*, ex sale volatili & fixo maxima pars calculi constituitur. *itemque*, calculi vesicæ humanæ ex magna particularum salinarum copia constant.

‘ Porro, ex calculo combusto crystalli erant pellucidæ, atque ita angulares, ac lateribus planis, ac si ipsum fuisset crystallum.

‘ Rursus ex calculo adusto, cui aqua infusa est, sal coagulatur, ac tam *durum fit ac rigidum*, ut quamvis aqua ad coctionem usque fervereat, sal illud tamen cum aqua non denudè coniungitur.

‘ Item sal volatile calculi adeo *rigidum & firmum* est, ut, ubi coagulatum est, humido cœlo dissolvi nequeat. Ex

Ex capite mortuo *calculi combusto*, cui aqua pura infusa est, eadem aqua sensim in aëre siccata detegi plures salis figuras, pellucidas instar Adamantum : nec solùm erant pellucidæ, sed & anguli earum erant adeo glabri, ac adamantum anguli possint poliri. inter eas verò maxima erat plana, & ejus basis triangularis : unus ex angulis erat obtusus. juxta hanc verò jacebat particula salina, cujus basis erat sexangularis, &c.

Præterea jacebat (præcipuè in liquoris superficie) magna copia particularum salinarum, similium iis, quas in *Arthriticis calcem* appellamus.

Etiam si cœlum, dum accuratè intuerer salis particulas, admodum esset humidum, ac frigidum, omnes hæ particulæ undique, quasi aqueo humori injectæ erant : unde earum rigiditas facilè conjici potest.

Calculus crudus, ex aqua frigida infusus *succo quoque sales*, similiter rigidos dat.

Nullam vidi particulam salinam, ex tot myriadibus salis, qui calculo humano insunt, communi nostro sali similem. neque illud ex siccato humore detegere potuit.

Omne sal palato nostro non sapit ; ita nec sal è testis conchyliorum crematis, ex alabaastro crudo ; ita nec sapit, qui elicitur ex calculo humano : id est, *acrem & acidum* saporem ad modum salis communis non exhibet ; sed sal tamen esse non desinit, i. e. suum habet peculiarem saporem, de quo tertio Tractatu Conchyliorum Anatomico satis dictum est.

224 EXERCITATIO MEDICINALIS

*Capiti mortuo materiæ calcariæ Arthritico-
rum ad nigredinem exusto, aquâ adjectâ in-
est magna copia particularum salinarum, si-
milium salium in calculo humano : scilicet
rigidorum, plurimumque angulorum. nihil
salis vulgaris, quo in cibis utimur, inest ma-
teriâ calcariâ arthriticorum. Hæftenus Leeu-
wenhoekius.*

Illud autem notes velim, figurarum salium
illorum varietatem ac imperfectionem apud
eum, ab incredibili particularum salinarum
exiguitate dependere, quæ, ut is testatur, vix
tantæ sunt, ut multæ earum myriades arenu-
lam æquent : adeoque propter parvitatem vix
fatis rectè depingi poterant.

In crystallos itaque majusculas (quantum
ferri potest) aliquo artificio cogendæ sunt ;
ut lentâ ficcatione in Umbra, idque diebus
maximè calidis : quo certè tempore ex aquis
nostris mineralibus crystallos ad sesquiscrupuli
pondus habuimus : deinde quò major quan-
titas salis erit, eò promptiùs experimentum
ejus concretionis in crystallos, magnitudinis
conspiciuæ & perfectissimæ successurum est.

Hæc autem non exhibui, ac si aliquod du-
bium sit de veritate experimenti, à Leeuwen-
hoekio de illis salibus expositi, sed ut, etiam
sine microscopio, vel nudis oculis res mani-
festaretur,

Igitur de copia & natura salis in Calculo
Humano, jam satis ferè diximus ; item de
ipsâ calce similiter, sive materiâ calcariâ &
metallicâ.

Illud

Illud autem unum addam de hâc calculi humani materiâ, scilicet quòd in earum aliquibus debite crematis, etiam ipsum *ferreum metallum*, ad aliquot grana, adhibito magnete, posse extrahi. id quod olim ostendi coram *Societate Regia Londinensi*, cum ibi forte caput mortuum dictum alicujus calculi humani à D. *Slare* expositum fuisset. appellò autem *Registra ejusdem S. de fide experimenti*.

Quæ verò præterea *calculi, chemicæ analysi*, dent, minus motor, nempe olea & aquam ; cum non alia sint à sanguine, humoribusve corporis : adeoque minus faciunt ad calculi generandi intelligentiam ; quæ tamen hujus dissertationis præcipua intentio est.

Igitur his expositis quale sit id, quod in homine lapidescat, satis intellectum puto : atque ita *calculum definitio*, nempe esse quid verè lapideum à sale, lapideque calcario, & interdum à ferreo metallo, humoribusque quibuslibet corporis concretum, atque in plerisque ductibus viscerum excretoriis, maximè verò in Renibus & Vésica natum.

Causam itaque *materialem* calculi in solis humoribus, utut pituitosis, crassis, viscosis, tartareis aut fæculentis non posuimus. Etenim materiam non solum concretioni aptam, quales sunt humores, indicare satis est, sed aliam etiam verè lapideam & metallicam calculi exigere videntur. atque ea ipsissima est, quam in laudato tertio Tractatu Anatomico exhibuimus ; è quibus Conchyliorum Testæ fiunt, inque Fontibus Medicatis inveniri diximus ; nempe succum lapidescentem è saxo

226 EXERCITATIO MEDICINALIS

quovis calcario, Pyritéve sive ferreo metallo *Germinante* ortum, atque aquis abreptum, nobis aliisque animalibus quovis alimento, maximè verò potione assumptum.

Humor autem iste sive succus lapidescens etiamsi ejus effectus passim extra nos innumereis exemplis appareant, tamen à nemine, quod scio, explicatus est. Etenim Helmontii somnia hic non vendito; videlicet cuncta metalla ex mera aqua fieri, specifica metallorum semina, fermenta, odorem, & spiritum nescio quem Urinæ lapidificum, Terram ejusdem volatilem, spiritum vini Urinæ incolam. hæ meræ nugæ sunt.

‘ Non semen, inquit Helmontius, cum aqua sibi subdita solùm petrescit, quin insuper corpus sibi contiguum, odoris feminis petrifici, solo attactu petrificat. at si ita esset, cur renes & ipsa vesica non petrificarentur: ubi interdum semen istud, odor & fermentum tam vehemens est, ut innumeros & sæpè ingentes calculos generare potis sit. *ἀλλὰ εὐήθεις, τὸ πρὸς ἐυήθεις ἢ λόγων. λίαν. ἔξετάζειν.*

Quæ verò passim observare licet, ea tantùm exhibeo, scilicet saxa calcaria, & pyriten *i. e.* ferri metallum sulphurulentum, præ omnibus metallis, *salia sua, lapideis particulis gravida*, edere, more plantarum pullulantium. has verò *plantas salinas*, aquarum cursibus dissolvi, iterumque vel ob moram, adhæSIONem ex aptitudine quadam partium & contiguitate, imbibitionem, aliave ignorabilia accidentia,

dentia, inter se coire, & in primam suam materiam redire ; hinc, inquam, petrificationes extraneas, & calculos intra nos fieri verisimile est.

Est itaque peculiaris quædam materie sive succi lapidescentis aptitudo, ut in lapidem convertatur ; nimirum ex salis lapidei naturali coitione, ejusque rigiditate, ut dissolutioni, ut dictum est, resistat ; itemque ex copia & qualitate particularum lapidearum in isto succo contentarum ; suo scilicet sali, ex quadam harmonia ortus, promptè committendarum, nexu haud facile dissolubili.

Igitur calculi materiam, ab esculentis & potulentis, quæ hujusmodi salibus lapideisque particulis abundant, provenire constat. Si verò corpus benè se habeat, foràs ejiciuntur, neque in renibus aut vesicâ retinentur : si renes imbecilli fuerint, & vesica labefactetur, in lapidem coire apta sunt.

Efficiens itaque *causa* calculi est copia materie lapideæ in ductibus viscerum excretoriis imbecillis diutiùs suppressa.

Si qua verò sit in aliquibus hominibus hæreditaria dispositio ad calculum generandum, ea oriri possit ex malâ partium constitutione. ex usu tamen quotidiano victûs, lapideâ materia maximè infesti, vel in maximè integris hominibus calculi etiam generantur ; videlicet si alimentis continuò & magna copia utantur, quæ plurimum succi lapidescentis in se contineant, aquasve bibant tali succo vitiatas ; quia in illis aquis aut cibis causa materialis est. Unde est, quòd in quibusdam regionibus

228. EXERCITATIO MEDICINALIS

regionibus præ alijs, incolæ complures calculo laborent.

Itaque renes & vesica vitiantur, vel ex nativâ constitutione, vel victu calculoso supervacaneo. quam autem rem sic intelligo; nimirum à nimia copia & pondere materiæ metallicæ, arteriolæ capillares, renum ductibus excretorijs commissæ, distenduntur, præterque naturam valdè ampliantur, unde excretio debilitatur à constrictione arteriolarum labefactatâ. Igitur materia metallica in ductibus excretorijs imbecillibus sensim accumulatur, moramque trahit, unde ejus coitio in calculos idem cogita in labe hæreditariâ, ubi mala renum constitutio.

Inter causas autem Calculi antecedentes & procatarticas hæ rectè numerantur.

I. Mala concoctio, quâ chylus crudus & lentus, quo involvitur succus lapidescens, indiscriminatim intra habitum corporis assumitur, etiamsi verò causa calculi materialis non ex stomacho deducenda sit, tamen eo labefactato in officio suo chyli conficiendi, succus petrescens, plus minus in omnigeno alimento necessariò & naturaliter existens, possit ob chyli crassitiem citiùs & faciliùs in majores, arenulas coire in renibus.

Profectò robur inæquale partium est calculosorum præcipua ratio. ita renum alter calculos parit, altero sano. quod satis evincit, calculi vitium à parte labefactata potius, quàm ab ullo materiæ calculosæ defectu oriri; quæ semper, ut dictum est, adest; at rarò supra modum arenularum concrescit, nisi vitietur, tenuis & vigor renis expulsivus, 2. La.

2. *Lactea infirmata*. nam ab iis integris etiam chylus benè digestus à succo istiusmodi petrescente ex parte purgatur; quòd scilicet is fluori minus aptus sit, adeoque inter alimenti soluti excrementa per intestina dejicitur, antequam venas lacteas subire possit.

3. Hyems Autumnúsque calculos renum parit, autore *Aretæo*. an quòd magis laborent renes, suppressâ ex frigore perspiratione cutaneâ?

Sed ad alia pergamus, & privatim materiam calculi suppeditant maximè *Ostrea* & omnia *Testacea* animalia; *aquæ medicatæ* quæque vel calcario vel ferreo metallo imbutæ, & quæ petrescentes ob conspicuos effectus præcipuè audiunt. *Vina*, aut quælibet alia alimenta locis, aqua petrescente vitiosis, nutrita.

Salsæ autem *carnes* minimè, prout *Leeuwenhoekius* extra dubium posuit; scilicet in calculo omnino nihil satis culinarii repertum esse.

His verò adjici possunt *vehementissima quæque Diuretica*, quæ materiam morbificam vel nimio impetu ad renes deturbent, vel victum, per se minus noxium, infestum reddant, quòd ipsi renes ob nimiam excretionem infirmantur.

In his quoque causis *Balneæ* ponenda sunt, quibus renes nimium laxentur. item alimenta vehementer calida, ut Piper, Allia, Resinæ quævis: exercitium vehemens: Venus immoderata.

Audi.

230 EXERCITATIO MEDICINALIS.

* *Lib. 4. de Morbis.* Audi Hippocratem, * ‘ Pueris calculi principium ex *lacte im-
‘ puro.* pituita enim ex eo lacte, urinæ sedimen-
‘ to admixta, glutinum evadit ; ac primùm
‘ quidem parva lanugo accrescit, deinde quod
‘ accedit arenosum. Rursus autem sedimen-
‘ tum solidum aut *lapidosum* efficitur, non se-
‘ cus ac *ferrum ex lapidibus*, &c.

Ita nobiscum satis benè sentit antiquissi-
mus medicus, calculum accrescere ex arena
pituitæ commistâ i. e. ex materia verè lapi-
deâ ; primoque mollem velut lanuginem,
mox virtute arenosæ accessionis solidum ac
lapidosum effici ; non secus ac *ferrum ex la-
pidibus*.

Haëtenus de Calculi natura, ejusque gene-
randi modo, causisque. proximo autem in loco
ipsius *morbi* ratio sive *pathologia*, sive is in re-
nibus sive in vesica fiat, instituenda est. cum
Diagnosticis verò incipiam.

Hæc autem Calculi in Renibus indicia
sunt.

1. Omnium certissima significatio, calculus
excretus est.

* *Hipp. Epid. lib. 1. S. 1.* 2. Ad Renem doloris gra-
vitas. *

3. Femoris è directo Stupor
sentitur. *idem ibidem.*

4. Nausea & vomitus.

5. Urina cruenta. at hoc perpetuum non
est : unum tamen è præcipuis est, quando
contigerit, quòd dolorem nephriticum à co-
lico distinguat.

6. Urina in principio aquata, pauca, aut
integra.

integra suppressio : à moto verò calculo per Ureteres, ea copiosa, ferè turbida, arenosa,

Hæc autem indicia per se patent, neq; ulla explicatione, certè arte peritis, indigent.

Ubi verò id malum in vesica fuerit, his indiciis, inquit *Celsus*, * cognoscitur. * *L. 2. c. 7.*

Difficulter urina redditur ; paulatimque ; interdum etiam sine voluntate destillat. eadem arenosa est. nonnunquam aut sanguis, aut cruentum, aut *purulentum* aliquid cum ea excernitur. eamque quidam promptius recti, quidam resupinati, maximè hi, qui grandes habent calculos, quidam etiam inclinati reddunt, colémque extendendo, dolorem levant. Gravitatis quoque cujusdam in ea parte sensus est ; atque ea cursu omniq; motu augetur. quidam etiam cum torquentur, pedes inter se, subinde mutatis vicibus implicant. Fœminæ verò oras naturalium suorum, manibus admotis, scabere crebrò coguntur. nonnunquam si digitum admoverint, ubi vesicæ cervicem is urget, calculum sentiunt.

Neque multum aliter Hippocrates. * *Hic morbus quinque* * *4. De Merbis.*

habet signa. dolor in Urina reddenda ; ejus stillicidium : interdum cruenta, à vesicæ inflammatione vexatâ. verum id non apparet, indicio tamen est *summa præputii pars* (i. e. inflammata) interdum arenosa reddit, interdum duos aut plures calculos.

Aræteus ex antiquissimis autoribus in plerisque consentit. Si vesicæ inhæserit calculus, ex colliquationibus patefiat. neque doloris.

232. EXERCITATIO MEDICINALIS

‘ doloris neque gravitatis expertes sunt, licet;
 ‘ urinam expeditè reddant : sin. minus, & u-
 ‘ rinæ difficultas accedet. omnes. verò calcu-
 ‘ los ex fabulosis urinæ subsidentiis deprehen-
 ‘ des & quod istis virilia sæpius arriguntur :
 ‘ quando enim meiunt, subestque calculus,
 ‘ dolent, tractant, attrahuntque pudenda—
 ‘ anus quoque vitii particeps redditur.

De *inflammatione* autem vesicæ satis con-
 stat ex observatione Hippocratis, cum ad sum-
 mam glandem ferè visibilis sit ex insigni ru-
 bore. unde non mirandum est, si molestus in-
 terdum *pruritus* sit in pudendo, *dolorque*, in
 collo vesicæ incipiens, ad glandis extremum
 usque porrigatur. unde etiam *Virilium* fre-
 quens *erectio*, non secus ac cantharidibus sum-
 ptis.

Urinæ autem *stillicidium*, & ponderis sen-
 sus : item mictio facilior in uno corporis po-
 situ, quam in alio : item dejiciendi cupidi-
 tas, quæ mictionem excipit ; hæc omnia à
 magnitudine, & figura & motu calculi oriri
 videntur.

Ultimum autem & omnium certissimum
 signum est exploratio, vel per digitum in a-
 num, vel per catheterem in ipsam vesicam
 immissum.

De illo autem Hippocratis * A-
 * *A. h.* 79. phorismo magna interpretum dis-
 S. 4. fensio est à Galeno ad nostra tem-
 pora. ‘ Quibus in Urina arenosa (*ἁμμοσία*)
 ‘ subsident, his vesica calculo laborat.

Johannis Zechii * opinio, ut
 * *Conf.* 58. video, plerisque arridet; qui hanc
 subsiden-

subfidentiam non meram arenam esse vult; sed gluten istud mucaginosum in plerisque calculosis conspicuum. at hoc non perpetuum signum est, adeoque minimè pathognomonicum.

Sed, brevitatis causâ, missis aliorum disputationibus mihi videtur Hippocratem hîc, generationis arenæ locum, non calculi existentiam indicare voluisse, & dicit tantum ipsam vesicam in vitio, ubi arenæ à mictione formantur atque subsident. ita quidem expono ἡ κύστη λιθαία. imo idem Hippocrates * alibi ait arenam non esse signum Calculi in vesicâ ;
 * L. de inas-
 sibus.

atque ita ille Aphorismus diverso ab hoc sensu intelligendus est.

Verùm ais, arenæ non sunt Calculi: neque negandum est, quod à quibusdam exhibetur, scilicet vix è decem unum reperiri, qui arenas cum lotio non excernat; raros tamen esse, qui renum calculo laborent, & rariores multo, qui vesicæ.

Quamvis autem arenæ revera calculi sint, nec ab iis essentialiter differant; tantum secundum magis & minus; nam perexiguus Calculus arena est; tamen aliquo sensu, in gratiam medicorum, probanda est ista distinctio; nempe arenarum quotidianarum cum Urina ejectarum, & calculorum majusculorum non sine dolore & difficulter excernendorum: utræque tamen partes, & Renes & Vesica tum suas arenas, suosque calculos generant: neque aliter visum est Hippocrati, ut suprâ dictum est in diagnosticis. vult autem
 in

234 EXERCITATIO MEDICINALIS

in hoc Aphorismo arenas, ex Urinâ miſcâ ſubſidentes, præcipuè à veſicâ vitiatâ oriri, eâmq̃ calculis generandis præ renibus pronam eſſe innuere. At hic non prætereunda eſt ſingularis opinio Fernelii, qui ſtatuit, omnem veſicæ calculum, rudimentum quoddam, ceu interiorem nucleum ex renibus trahere, è quibus per nephriticum dolorem excidens, ſi ſit grandiuſculus, in Veſica hæret, & ſordium illic allatorum adhæſu coagmentatur, dum adoleverit in juſtum lapidem; eo, inquit, argumento, quòd neminem offenderit in veſica calculoſum, qui non fuerit diu ante nephritide vexatus. item quòd in contritis veſicæ lapidibus, nucleum quendam ſe reperiffe aſſerit, diverſi à reliquo integumento coloris & ſubſtantiæ.

Huic autem opinioni ipſe addo, etiam in mediis calculis, è veſica exectis, vidi & *ferramenta* * & *offa*, per ipſum penem injecta: poſſint itaque arenulæ renum eſſe pro rudimentis calculorum veſicæ: at hoc perpetuum non eſt.

Etenim priorem ejus rei rationem alii medici ex propria ſua experientia negant; nempe in pueris calculoſos dari, quibus nulli nephritici dolores antecceſſerunt. item non in omnibus calculis nucleum iſtiusmodi ineſſe.

Illud quidem verum eſt, calculos renum ſive arenulas ab iis plerunque fulvas eſſe, veſicæ verò albicantes. quare? calculorum color, ut ſuprà dictum eſt, & conſiſtentia varia: modò ruſi, modò nigricantes, modò albidifunt,

sunt, nempe pro ratione cibi potionisve assumpti; at ferè à renibus subcrocei, à vesica albidì. an quia in renibus urina defæcior, puriòrque ei insit arenularum materia ad ocram accedens; in vesica verò eadem pituitæ mucosæ & albicanti, è glandulis excretæ, mista & contaminata sit.

Sed ad *Prognostica* transeamus.

Lapis magnus potione, neque medicamento frangitur, autore *Aretæo*. Chymicorum certè insomnia hætenus vana sunt.

Morbus periculosus: hæreditarius incurabilis: nam calculorum procreationem (cum *Aretæo* loquor) è fœcunda sterilem reddere, nemo potest: facilius est enim uterum à pariendo prohibere, quàm calculosos renes calculis vacuare.

Vitia renum & vesicæ in senibus difficulter curantur *. *Hip. Aph. 6. S. 6.*

Hippocrates in Coacis vult lapidem in vesica non generari à 14 ætatis anno usque ad 60, nisi prius extiterit.

Ita parvi & senes sunt ipsis viris calculosiores.

Pueri autem magis calculo vesicæ laborant; senes verò calculo renum. quid ita? audi Galenum * quia in pueris facultas renum expultrix fortior est, ejus autem actio naturalis est. item retinendi in vesica facultas non minùs fortis est; at cùm vesica propriè receptaculum est, & pueri parum bibant, parumque mingant, cùm mictio actio voluntaria est, vesicæ exonerandæ non attendunt, sic calculorum coitioni major opportunitas ex mora. Ex.

236. EXERCITATIO MEDICINALIS

Ex anatomia autem discimus, ubi calculosis ægris mucosa Urina effunditur, vesicæ corpus *cancrosum* esse, & digiti aut pollicis crassitiem nonnunquam adeptum esse. in calculosis verò, qui claram ac tenuem urinam mingunt, vesicæ substantia invenitur membranosa, ferèque ut in statu naturali se habet. de his autem ita sentio, calculum primùm exiguum concrevisse, vesicâ adhuc integrâ; aucto verò calculo, ab ejus pondere, asperitate, motûque vesicam lædi, ejusque membranarum glandulas inflammari, intumescere, indurari, i.e. *cancrosas* fieri: unde veluti puris sive pituitæ viscosæ, interdum cruentatæ, ingens copia ex glandulis *cancrosis*, cum Urina profluit.

Postremò in *Sectione* sola cura
• T. P. lib. 5. magnorum lapidum. *Cælio Aureliano* * autore.

At, inquires, cur non quibusdam medicamentis dissolvantur, certè quidam lapides majores; cùm ex calculis in humano corpore repertis quidam *tophacei* & friabiles & læves, quales sub lingua, & in articulis orti? respondeo in vesica lapides ferè *silicei* sunt; rarò molles: & si ita, tamen ex arenulis duris compaginantur; ratio est, qui per majores vias & in majoribus conceptaculis *metalla*, sive particulae tum salinæ; tum lapideæ, è quibus iste succus petrescens constat, ponderis sui virtute ferè copiosius & excernuntur & in calculos concrescunt. atque hæc hætenus.

Proximo autem in loco de curatione & medicamentis dicendum est.

Curationes.

Curationes autem hæ ferè instituendæ sunt : vel ad calculos minores, arenasve, cùm molesti fuerint, expellendos, specialibus adiutoriis ; atque hæc ferè diuretica sunt : vel ad materiam calculosam minuendam, dolorésque acerbos mitigandos, in maioribus calculis, excretioni ineptis : atque illa prophylactica anodyna sunt. profectò qui dolorem sustulit, fatis ad valetudinem profuit.

Quoniam autem instituti nostri ratio brevitatem requirat, & ut repetitiones supervacaneæ evitentur, ex adversariis nostris ægrotos aliquot, qui nobis commissi fuerint, eorùmque curationes paucis enarrabo. deinde medicamentorum, maximè à nobis exhibitorum, rationes exponam.

Hi autem Nephritidè laborarunt.

ÆGROTUS I. § D. Dryden, Presbyter Ecclesiæ Eboracensis, mediæ ætatis vir, ex pluribus mensibus sanguinis mictione miserè affectus est, maximè ab omni equitatione, aut vehementiori corporis motu : item calculos innumeros, ferè arenosos, (at in iis fuerunt, qui seminum coriandri grana implebant) excernere consuevit : huic etiam frequentissimè mingendi cupiditas.

Is autem multa à multis frustra sumpsit : tandem hoc remedium à me feliciter præscriptum est : [R. Sem. & Rad. *Pæoniæ maris*, *Agarici*, *Vitrioli Romani*, *Mithridat.* ana ʒj. β. *Conservæ Rosar. rubr.* ʒiiij. *Syrup. è Rosis ficcis* q. s. f. *Electuarium.*]

Con-

238 EXERCITATIO MEDICINALIS

Convaluit & à sanguinis mictione & à calculo.

ÆGROTUS 2. § D. Breeden, de Pangburne, unus è Parlamento JACOBI II. Regis, sexagenarius, ex vehementi saltatione in uno & dextro pede per hortos suos; quo exercitio aliis sæpius certare consuevit, sanguinem minxit.

Huic malo curando ei pluries sanguis è brachio missus est: aquas *ferratas* sumpsit; aliaque plurima medicamenta frustra ab aliis atque aliis medicis adhibita sunt.

Post sesquiannum autem hominem in hac conditione inveni. Sanguinis plus minus ab aliquot septimanis quotidie mingebat, non sine Urinæ stillicidio. tumor ingens & durus in abdomine contra renem dextrum; item dolor continuus in dorso: summus ardor in imo abdomine è regione renis dextri: *venæ* abdominis externæ ejusdem lateris *varicosæ* & præter modum tumidæ. habitus corporis qualis in Leucophlegmatia: multum sitiebat: parum dormiebat. Denique huic coxendicum stupor, & summa crurum imbecillitas.

Huic autem malo sic auxiliandum censui [℞ *Mithridatii sine opio confecti* ℥j. β. *G. Tragacanth. Aq. Rosac. dissolut.* ℥β. f. *Pilul. n° vj.*] ex his unam singulis noctibus sumpsit.

Item [℞ *Aq. Hordei* ℔ij. *Olei Vitrioli* gutt. vj. *Succi Limon.* ℥iv. *C. C. usti* ℥j. *Sacch. Candi albi* ℥iiij. β. *misce*; *de quo ad* ℥vj. *bis quotidie propinavit.*]

Item

Item [& Balsami Martis (i. e. Salis Martis ex Balsamo Lucatelli ana ʒj. optime super marmor contriti) gr. iij. horâ aliquâ vespertinâ devoravit.]

Ex his autem medicamentis intra diem unum vel alterum multo melius se habuit.

Postremo bis hominem purgavi Hieræ diacolocynthidos ʒj. quod medicamentum facile tulit.

N.B. Quamvis in reliquis mirè à meis medicamentis levatus est; adeo ut non amplius sanguinem mingeret, & optimè dormiret; & sat benè cibum appeteret, tamen vix ambulare centum passus præ mira imbecillitate crurum potuit, aut sc alas ullatenus ascendere.

In hoc statu ad tres hebdomadas mansit: tandem nullâ amicorum prece prohiberi potuit, quin rus iret ad quinquagesimum ferè lapidem à Londiniis, ad videndam Uxorem moribundam. ex itinere autem (quamvis letica veheretur) iterum sanguinem minxit; & aliquot postea diebus ex urinæ suppressione interiiit.

Ex dissectione Ren dexter immensæ magnitudinis inventus est, cancrusus, ad quingenta uncias pendebat, atque in eo inventi sunt plurimi exigui calculi.

Nequeo sanè mirari satis Veterum diligentiam; nam cùm rarissimum sit hoc morbi genus, idque mihi semel tantum in Praxi occurrat, tamen apud Ætium summâ accuratione descriptum illud legere est.

ÆGROTUS 3. § D. Atkins, Quinquagenarius, unus è regni Justiciariis, Eboraci, cum publica

240 EXERCITATIO MEDICINALIS

publica negotia obiturus erat, calculo laboravit. huic in altero Rene dolor vehemens, vomuit, mingere cupivit, at frustra; nam paucam tantum urinam reddidit, eamque aqueam.

E lenioribus autem medicamentis hæc sumpsit: nimirum, præmisso enemate è Terebinthina ex vitello ovi dissoluta in decoct. communi, cui vini emetici ℥iij. adjectæ fuerint, parum effecimus: ideo statim hæc Purgatoria exhibuimus cum diureticis mixta & stomachicis. [℞ *Elect. lenitiv.* ℥℔. *Asellorum*, *Cochineilana* ℥j. *Sal. Absinth.* ℥℔. *misce*, *f. bolus.* huic superbibat potionem sequentem: ℞ *Decoct. Sennæ Gereon.* ℥ij. *Syrup.* è *spina cervina* ℥j. *Aq. Mirab.* ℥vj. *Olei Amygdalarum dulcium* ℥j. *misce*, *f. potio.*] bene fecit: calculos enim aliquot albidos cum urina subfulva & fæculenta excrevit: & postridie publicis negotiis præfuit.

ÆGROTA 4. § Dom. Bellingham, quadragenaria subito post dejectionem vehementi dolore nephritico & ad alteram abdominis partem correpta est. vomuit, mox quatuor calculos excrevit cum tantillo urinæ. ab his primis calculis, dolore perseverante, hoc medicamentum præscripsi: [℞ *Cassie recenter extractæ* ℥℔. *Pulv. Jalap.* ℥℔. *Mercurii dulcis* gr.vj. *Olei cinamomi* gutt. j. m. *f. Bolus.*] alios autem multos calculos deinceps per aliquot dies reddidit.

N.B. Horum autem calculorum color *luteus*; figura omnium subteres; at non eadem magnitudo: ad grana verò piperis majusculi: omnium durities insignis: aliquot ex iis fractis
cortex

DE CALCULO HUMANO. 241

cortex lapideus unus, more ceparum alteri superinjectus est, item interior medulla similiter & lapidea, & rufescens.

ÆGROTUS 5. § D. *Hardwick*, mediæ ætatis vir, ex itinere primùm sanguinem minxit, cum renum dolore; post aliquot verò menses calculos *rufos* exiguos non sine vomitu & vehementi renum dolore excrevit. item intra annum tertium eodem dolore renum correptus est, cum vomitu & calculorum excretionem.

Huic sic præscripsi: [℞ *Agarici pulv.* ℥j.β. *Julapii pulver.* gr. vj. *summitatum Hyperici pulverisat.* ʒij. *Vini veteris Rhenani* ʒv. m.f. potio.] ab eâ vigesies minimùm deiecit; neque tardè aut cum ullis torminibus alvum movebat; convaluit.

ÆGROTUS 6. § D. *Ascough*, senex, calculo sæpe vexatus est, renisque alterius vehementi dolore, vomitu, sanguineo mictu: is autem dolor, ante meum adventum, sine febre ad octiduum manserat; exhibui statim *Cassie* ad ʒvj, &c. in bolo. à quo non sine levamine purgatus est; at rediit vehemens dolor, ideo nocte dormituro data est *Trochisc. Alkekengi* ʒj. optimè se habuit, postridieque manè sine ullo dolore calculum grandiusculum minxit.

ÆGROTA 7. § D. *Rodes* diu multumque renis dolore affecta est, cum vomitu. multa & enemata & alia remedia data sunt; à
M qui-

242 EXERCITATIO MEDICINALIS

quibus inducias trium circiter dierum habuit, tandem huic dormituræ vesperi *Trochisc. Alkekengi* 3j. exhibuimus. eâ nocte placidè quievit; & postridie horâ aliquâ pomeridianâ tres calculos majusculos ferè sine dolore excrevit, convaluit.

N.B. In his *Trochiscis* insunt præter baccas solani *Alkekengi* dictas, & amygdalas amaras, & opium, &c.

ÆGROTA 8. § D. *Legger*, quinquagenaria, primaria foemina, diu febre intermittente luctata est. tandem ad me venit, *Eboraci* degentem. graviter præter febrem symptomatibus hysteriis affecta est, huic adeo Apozema præscripsi ex *Cortice Peruviano*, *Phyllitide*, *Ceterac*, *ruta muraria*, &c. singulorum ad ʒiij. in vino post longam macerationem leviter coquend. de eo per aliquot dies sumpsit; tandem febre victa, vomitu & vehementi renis dolore correpta est, calculumque majusculum excrevit. id quod tantum semel in vita ante quinquennium fecerat. agnosco autem libens, & expertus jam egregiam vim herbarum capillarum ad affectus uterinos; at suspicor illas herbas non tantum calculum expellere, sed etiam ex parte illum ab iis, tanquam materiâ, gigni; quod rupibus ferè calcariis, locisque montanis uliginosisque naturaliter crescunt, ubi eas plurimum succo calcario imbui nutrique necesse est.

Idem de eodem Apozemate in alia atque alia foemina, D. *Rookesbie*, &c. observavi: unde magis magisque fidem do jam positæ sententiæ.

D. *Green*,

DE CALCULO HUMANO. 243

D. Green, Coquus, aliquoties calculos à renibus excrevit. at ultimo paroxysmo, quo me arcessivit, ut opem ei ferrem, ex communi consilio cum D. Barwick collegâ meo dignissimo, *dysuriam* ad triduum passus est magna corporis jactitatione atque anxietate. in extremis autem cum pene de hominis vita desperatum fuerit, sic præscripsimus: [℞ *Cantharid.* probe tostorum, tantum non crematarum ʒß. Aq. *Spermatis Ranarum* ℥j. misce, f. haustus.] paucis horis elapsis urinam ad quatuor minimum libras reddit, & unâ plurimos calculos. convaluit.

Hi autem Calculo Vesicæ laborarunt, renibus forte in plerisque non integris.

ÆGROTUS 9. § D. Ramsden, mercator Eboracensis, mediæ ætatis vir, ex patre calculis miserè afflicto natus, & ipse renum & vesicæ calculo à multis retrò annis vehementer laboravit. item ejus filius unicus triennis calculo correptus est, & suctione tandem è pene pueri grandiusculus calculus exemptus est. gravissimis autem symptomatis malum indies & molestius & periculosius fit; nam sanguinem sæpius minxit; modò dysuria, modò lumborum contra renes dolore, horrendum! cruciatus est: sæpenumerò verò calculos ferè asperos, & inæquales excrevit, tum albidos, tum flavos hordei grani magnitudine.

Tandem verò ab equitatione primùm observavit se humorem quendam albidum tenacem cum urina reddidisse. is autem humor

244 EXERCITATIO MEDICINALIS

præ lentore suo matulæ fundo adhæsit, nec facile cum urina effundi potuit : & interdum ad plures uncias diei unius spatio excretus est. neque unquam sine dolore excerni potuit. propter virgam (putà) inflammatam & acrimoniam fracidæ, & marcescentis urinæ ; nam vetustatem redoluit, etiamsi novissimè fuerit reddita.

Sanè hunc hominem, cùm primùm medicinam facerem, curavi ; mihiq̃ue adeo ex propria experientia minus notæ essent medicamentorum vires. illud equidem unum totis viribus efficere conatus sum ; scilicet, ut materiam istam lentam aut minuerem, aut liquefacerem. quo minore cum dolore per urethram exire posset.

Neque aliud magis profuit, quàm *Mercurius dulcis ad gr. vj. ex pulver. jalap. ʒj. exhibitus* : quippe eo & alvus diu liquefacta est, & materia lenta & mucosa in grumos farinaeos divisa est : ac sic multo melius se habuit & ratione dysuriæ, & minus frequenter mingendi cupiditate vexatus est : tandem verò maxima ex parte desiit prodire iste mucus. at fœtor urinæ usque permansit, etiam cùm cætera sanus sibi visus fuerit.

Post mensem verò ex frigore & cruditatibus eodem muco mirè viscido tentatus est.

Tum verò hominem sic purgavi : [*℞ Rhei Torrefacti ʒβ. Terebinth. Venet. ad duritiem coct. & pulverisat. ʒiij. f. Pulvis : detur ex haustu sequenti. ℞ Mellis despumat. ʒj. β. Aqu. Spermi. Ranar. ʒij. misce.*]

Urina

Urina autem quæ antea aquea fuit, jam ex rheo intensè colorata est, eique ex Terebinthina odor suavis conciliatus est. at postridie idem urinæ pallor atque idem foetor redierunt.

Porro, ex semicupio, in quo semel tantum ad mitigandos dolores demissus est, involuntaria mictio sequuta est: idem observavi ex usu opii.

Rursus, ex mercurii dulcis aucta dosi ad gr. x. & pro secunda vice dato, idem effectus sequutus est: ut sc. mucosæ urinæ materia in exiguos grumos incideretur & matulæ fundo vix amplius adhæreret: at propter stimulum anum & ex consensu communi cum sphinctere vesicæ, diarrhœam plurium dierum, imò fere integri mensis, induxit. item aphthæ in ore & faucibus ortæ sunt.

Cùm verò levi febricula sub eo malo corriperetur, venam in brachio incidimus: sanguis autem missus & refrigeratus, crassa pelle albida contextus est.

Tandem ex communi consilio aliorum mecum Medicorum & Trochisci Alkekengi & emulsio cum seminibus frigidis minoribus cum decocto Symphyti majoris, &c. præscripta sunt.

Ab his autem remediis calculi multi parvi, fed *albissimi*; qualis color fuit emulsionis, excreti sunt; item postridie rediit urina mucosa & lenta, & dolor vehementer auctus est & urinæ difficultas. ideo abstinuit à præscriptis medicamentis. itaque spiritus salis Armeniaci cum Gummi ammoniaci destillati ad guttas vj. ter quotidie sumpsit ex aquæ spermatis ranarum haustulo.

246 EXERCITATIO MEDICINALIS

Ejus autem medicamenti post aliquot dies effectus erat, ut urinæ malus odor, ferè sublatus est, & ejus sedimentum jam ex bona parte similagineum, candidius, & leve factum fuerit.

Rediit autem appetitus, & ex usu Salsamenti veteris, apud nostrates *Ling* dicti, alvus subito compressa est, & urinam rursus continuit. cæteraque omnia incommoda mirificè levata sunt, præter unicum in urina foetorem, neque amplius urina viscosa.

Illic autem vir, tolerabilem valetudinem consequutus, Eboraco Londinum se contulit, ubi à chirurgis, ejus artis peritis, examinatus, digitis in anum immisissis, calculus ad ovi magnitudinem compertus est.

Illud sedulò autem notavi, medicamenta leniter diuretica, & Renum dolorem supra modum intendisse; & si è valentissimis fuerunt, & Testiculorum, ipsiusque Urethræ & glandis, ad exitum, inflammationem & rubedinem excitasse.

Ab eo tempore, quo Eboracum rediit; nihil, quantum scio sumpsit; certè unum vel alterum annum vixit, sed graviter decubuit, nec calculum ullum postea excrevit.

Tandem nescio cujus suasu, unciam unam Guttarum dictarum à *Goddard* autore, à Londino nactus, ad ejus ℞j. β. in aqua parietariæ bis autem terve in die sumpsit. hoc autem medicamentum, (ut postea didici ad ipso Rege CAROLO II. qui à vidua *Goddard* magno pretio secretum redemit) nihil aliud fuit, quàm *Spiritus* salinus volatilis à *serico crudo*, vi
ignis

ignis elicitus. at tanta erat ejus malitia in optimo viro, ut biduo à sumptione, sanguinis mictu, & diris cruciatibus correptus, miseréque convulsus, diem ultimum obiit.

Sub eo tempore in eadem urbe duo senes, metallorum fusores ex calculo à plurimis annis decumbentes, (*Smith* unus appellatus est, alterius nominis oblitus sum) convulsi perierunt, potione Spiritûs Terebinthinæ, ad ℥ij. aliquoties exhibiti; unde inflammatio innum ventrem ex toto occupavit, in Grangrænam protinus mutata. hoc medicamentum suasu cujusdam Agyrtæ chimici sumpserunt: quorum alterum, super pontem habitantem, prece viduæ, dissectui.

ÆGROTUS 10. § Illustrissimus Baro *D. Fanshawe*, Puer novennis, calculo vesicæ ab aliquot annis laboravit. illum *Sandbeck* vidi, villam amœnissimam *C. Domitis de Castleton*, dum ibi ejus matri decumbenti advocatus sum.

Hujus autem pueri Urina, instar feri lactis recenter concreti, turbida & grumosa erat: item in fundo ejus resedere grumi albissimi, verè caseosi, ejusque urinæ odor ipsissimus, qui casei recentis. is autem puer, ex præscripto medicorum, quotidie lac asininum bibere consuevit. ex ejus verò vesica postea calculus feliciter extractus est Londini.

Illud autem ex hoc casu constat, sc. lactearum venarum imbecillitatem, easque officio suo non ritè fungi, quòd (cætera sanus puer) odorem & substantiam fracidi casei ejus urina

248 EXERCITATIO MEDICINALIS

exhibebat ; aliter multo, quàm in integris etiam puerulis lactantibus, quorum urinæ suus odor & consistentia est.

ÆGROTUS II. § D. *Little* Prætoriae cohortis eques, Eboraci tum degens, mediæ ætatis Vir, ex equitatione, primùm urinæ difficultate correptus est : mox ea ferè ex toto suppressa est, cum vehementi dolore circa pubem, & in ipso penis itinere.

Cum urina verò exiit mucus quidam albidus, visci instar tenax, matulæque fundo perinatiter adhærens. item ejus odor foetidus, qualis ex urina veteri.

Ob vehemens verò malum sæpius animâ defecit, & miserè convulsus est.

Hæc autem ante meum adventum. statim oleum amygdalarum dulcium, leniter tepefactum, injiciendum vesicæ, præscripsi ; cum bono eventu. deinde hoc medicamentum exhibui devorandum [℞. *Mercurii dulcis* gr. iv. *pulv. jalap.* ℥j. *Cassiae* ʒij. *f. bolus*] à quo alvus septies mota, dolores levati sunt. nocte Troch. Alkekengi ʒj. dati. Verùm postridie & sanguinem minxit, & aliquamultos majusculos calculos albidos excrevit, aliosque per aliquot dies : calculis autem excretis & iste mucus exire desiit. convaluit. hunc forte hominem Nosocomio militari Chelsiensi superiore anno vidi, beneficii mei non immemorem, & (ut mihi narravit) post viginti annos, calculos quod attinet, sanum.

ÆGRO.

ÆGROTA 12. § D. Hedley, in Vicinia Leedes, oppidi agri Eboracensis degens, quinquagenaria, admodum obesa; ex multis annis *calculi cujusdam arenacei* excretionem vehementer cruciata est. ii autem calculi ipsum *saxum molare nostrum arenaceum* valdè referebant. nam ex *arenis majusculis crystallinis, inter se coagmentatis* in calculos majusculos constabant: interdum verò solidos, interdum solutiores eos, quotidie, haud modicâ quantitate cum urina reddebat.

Hæc autem symptomata præter calculorum excretionem passa est, cordis palpitationem assiduam, mingendi cupiditatem, lumborum & vesicæ dolorem, urinam aqueam, cibi inappetentiam, &c.

His autem malis sic occurrendum esse censei. [℞. *Lingæ cervinæ, Trichoman. an. 3j. macis ʒß. f. pulvis subtilissimus. detur ex aq. kordei haustu, post horam infusionis ter quotidie*] post quatuor dies non amplius calculos reddidit. urina jam fulva, qualis sanorum cum sedimento albido, quod ferè defuit antè: ad aliquot amplius dies iisdem medicamentis, at aliâ atque aliâ compositionis ratione, usa est. præter opinionem convaluit.

Reversa autem ad suos, rursus calculorum id genus excretionem correpta est. iterumque ad me Eboracum venit: atque, iisdem medicamentis similiter sumptis, convaluit.

Huic domum redeunti usum cerevisiæ præcepi tantummodo ex aqua fluminis, & non putei, ut antè consueverat, confectæ: nam non

250 EXERCITATIO MEDICINALIS

sine ratione arbitratus sum, aquas puteales horum calculorum materiam, utpote succum lapideum, in se continuisse.

ÆGROTUS 13. § D. Freestone de Hornecastle, micturitione admodum dolorosâ & frequenti, cum viscosa materia matulæ fundo adhærente, correptus est; nisi tamen erectus mingere haud potuit, ut multoties per noctem mingendi causâ è Lectulo surgere coactus sit. diu vitam miseram sic traxit. huic sic præscripsi [℞. Balsami martis (i. e. bals. Leucatell. & salis martis an.) ʒj. f. pilula sive bolus, quem sumat nocte & tantundem manè.] quo per triduum sumpto non amplius cubitum per noctem reliquit; sed facile resupinatus in lecto mingere potuit. item huic minor dolor in Urethra & extremo pene.

Item [℞. aq. spermatis Ranarum ℥j. C. C. asti in subtilissimum pollinem contriti ʒj. gummi Tragacanth. ʒj. misce, hujus bene conquassati ʒiv. ter quotidie bibat.]

Item [℞. Balsami Veneris ʒj. dividatur in sex doses.] has autem per triduum sumpsit singulis diebus mane: à quo alvus die tertio leniter mota est. omnino melius se habuit, rursusque abiit. nescio, an hic æger calculosus fuit, nam in adversariis nostris de calculo nihil scriptum inveni.

ÆGROTUS 14. § D. Lane, Divi Laurentii in Urbe Ludi-magister, ex tribus circiter annis, Urinæ stillicidio vehementer cruciatus est. item plurimos calculos excrevit.
huic

huic autem mingendi cupiditas bis aut ter aut pluries in horâ, die noctéque : alvus firma : urina foetida & visco quodam referta. item doloris acuti sensus in ano, & circa pubem.

Huic autem sic præscripsi. [R. Succi hypocistidis, Glycyrrhizæ ana ℥j. B. mithridatii sine opio. 3j. Gummi Tragacanth. aq. sp. ranar. dissolut. ℥ij. C. C. usti 3B. misce f. pilul. viij. ex 3j. massæ. harum pilularum unam vesperi atque alteram mane quotidie sumat.]

N. B. Tertiâ nocte ab iis sumptis ter tantum minxit ; at quotidie alvus bis aut pluries soluta est. ab eo autem tempore ad dies septem tantum bis aut ter in nocte minxit & placidè dormivit, & mirificè levatus est, meque opium ei dedisse putavit : imò planè se convaluisse affirmavit ; adeo dolor mitigatus est præ eo, quem ante meum adventum sentire consuevit. at porioni, præ siti, contra meum præceptum, indulgere voluit. unde rediit mingendi frequens cupiditas, & remediis abstinuit.

Alios autem multos calculosos omitto, quibus hæc medicamenta in micturitione, sive mingendi importunâ cupiditate profuerunt. neque aliud malum gravius est, ex iis quæ humano generi contingunt ; imò omnium perhibente Plinio, ex decisione veterum medicorum, longe gravissimum est stillicidium Urinæ.

ÆGROTUS 15. § D. Spacy ex multis annis sanguinem mingere consuevit : Interim plurima

252. EXERCITATIO MEDICINALIS

plurima intervalla optimæ sanitatis habuit, eoque malo vacuus. tandem verò mucum quendam sive Pituitam vitream, viscidamque reddidit, fundo matulæ pertinaciter adhærentem: jamque Urinæ odor foetidus, ejusque stillicidium molestum; at à mictione in extrema penis glande sævissimus dolor.

Huic sic medicinam feci. *Trochiscos Alb. Rhasis* ex aq. sperm. ranarum in penem injici feci.

Item [*R. Merc. dulcis ℥j. Elect. lenitiv. mithridatii an. ℥j. β. f. bolus vesperi detur.*] mane alvus mota est mannæ potione.

At his medicamentis calculos plurimos excrevit albidos, leves, angulosos, symptomata ex bonâ parte sublata sunt.

ÆGROTUS-15. §. D. Montege, sexagenarius & amplius; optimus vir, calculosus cum urina mirè viscida; huic viscositati urinæ ter remedia præscripsi, & toties ex eâ ad mensem minimum convaluit: scilicet [*R. Aq. simplicis limacum, ex lacte destillatæ, libras ii. C. C. usti & in tenuissimum pollinem cont. ℥j. sacch. cand. alb. 3β. misce. hujus probe conquesti & turbidi ℥iv. ter quotidie potavit*] Item *R. Penis viridis testudinis furno siccati ℥ij. hujus pulveris ad 3j. alternis diebus sumpsit ex eadem aquâ.* at ex recidivis frequentibus mali, vitæque pertæsus, in lithotomorum manibus, tertio à sectione die, obiit.

Verùm ægrotorum & mihi & tibi fortasse, Lector, satis superque est: ad medicamento-

RUM

rum verò rationes explicandas, quorum præcipuè causâ hæ narratiunculæ ex adversariis nostris transcriptæ sunt; propero. Simplicia autem medicamenta calculo maximè accommodata, sive *specialia adjutoria*, ut Cœlii Aureliani verbis utar, hæc sunt; nempe, quæ in quatuor classes commodè redigi possint.

Prima autem & præcipua *Classis* est eorum, quæ ex *Insectis* animalibus oriuntur.

Penis Testudinis viridis tostus. Margaritæ. Conchyliorum testæ, & crudæ, & crematæ. millepedes sive Aselli. Scorpionum, cantharidum, cochineil, Lumbricorum terrestrium, apum, formicarum nascentium cinis. Coccus baphice. Spongia Bedegarris sive Rosæ sylvestris. mel. aqua spermatis Ranarum, Cochlearum terrestrium. jus Conchyliorum marinorum. Sericum, ejusque Spiritus destillatus.

Hæc autem omnia mirificè calculos expellunt; idque communi fere virtute præstant, nempe septicâ, quâ vehementer corrodunt, stimulantque ductus viscerum excretorios, præcipuèque majores Renum & vesicæ.

In horum autem aliquibus ea vis tanta est, ut illa cruda fumere, nemo impunè ferre possit, quin sanguinem quoque cum Calculis effundat, contractionesque nervorum patiatur. ideo torrenda sunt, ut igne mitescat vis illa septica, salinis particulis acrioribus ex bonâ parte evaporatis.

De horum autem aliquibus privatim differere lubet. de Millepedis audi Scribonium Largum * * A- * Cemp. 151.
fello five quinque ex aquæ cya-

“this”

254. EXERCITATIO MEDICINALIS

his tribus suffundere (i. infundere) & per urinam extrahere lapides certum est. tanta erat de his animalculis experientia apud veteres.

Act. Philos. Lond. N. Hic autem præterire nolo, quod olim * ediderim, nempe ex *multipedarum* genere esse speciem quandam, apud nos haud infrequentem in scipibus, teretem, longiusculam, ad digitum putà; quam si conteras, naribusque protinus admoveas, eos tanto odore sulphureo & corrosivo percellit, ut multo mitior sit odoratus ex integra uncia Spiritus Urinæ destillati.

Haud dissimilis verò odor è *Formicis* crudis contritis prodiit; maximè ab *Hippomermecibus* nostris. consule nares.

Pulvis autem *Lumbricorum terrestrium* rostorum faldedo insignis est.

Margaritarum verò & Conchyliorum crematorum calx sale supra fidem abundat, teste *Leeuwenhoekio*.

Vis autem salina è *serico* evaporata apud nostrates notissima est, sub nomine *Goddards Drops. Cantharidum, Apum, Formicarum, Scorpionum* vis septica & exurens, ab illorum animalculorum effectibus, si viva aliquem pupugerint, cutive admoveantur, neminem latet.

Idem cogita de *Cocco baphicâ*, *Spongiâque* dictâ *Rosæ sylvestris*, quæ ex *Apiculis* conficiuntur, foeturæ gratiâ.

Neque ob aliam rationem *Galle* (ut id hic obiter dicam) tanti usus sunt, ad lanas tingendas.

gendas aliave, in arte infectoriâ, nisi quod Infectorum mera opificia sint, eorûnque excrementis & veneno septico penitus imbuantur. at pergam ad ea, quæ restant.

Cochineil verò medius status est alicujus Scarabæi Indici i. e. cantharidibus congeneris; at multo mitioris virtutis.

In hoc autem censu sunt *Cicadae*, ad calculosos commodæ. vide *Aetium*. nempe Insectum quoddam ad Scarabæos accedens.

Cochleæ autem, maximè earum cervices, ubi organa generationi dicata, ut vesicam & penem mirificè afficiant, diximus in primâ exercitatione ex *Petronio*.

Idem puta de pene Testudinis viridis, Ranarûnque aquâ stillatitiâ. magna equidem volumina non affecto; res tantùm attingo, earûnque virtutes quasdam communes indicare contentus, ut in singulis admiratione dignam quandam vim septicam, & urentem, vehementerque adeo stimulantem ductuum excretoriorum, privatim verò renum & vesicæ, mecum agnoscas.

His autem annumerari debent Insectivora quædam animalia, propter victûs rationem, calculis expellendis idonea. tales sunt Aves quædam ut Hirundines, & ille *Regulus* sive *Passerculus* quidam *Troglodites* nostratibus a *Mzen* dictus, de quo consule *Aetium*. * hanc autem Aviculam, ad calculosos summè efficacem, magna accuratatione describit, ejusque condiendi exhibendique modum. ' Natura-
dem autem, inquit, vim omnino admiratione

* *Ter. 3. Sermon. 3. c. 11.*

256 EXERCITATIO MEDICINALIS :

‘ tione dignam habet. itaque sale conditus &
 ‘ crudus in cibo acceptus, morbum perfectè
 ‘ sanat : & *novi* adeo quosdam ab ejus usu
 ‘ nunquam amplius ab affectione vexatos. &
 infrà, de causâ tantæ virtutis rectè judicare
 videtur. ‘ Arbitror, inquit, & sanguinis istius
 ‘ aviculæ naturam quiddam in se complecti,
 ‘ quod minimè vulgariter profit, cui amplius
 ‘ stercoreis efficacia accedit. ac revera & in
 sanguine & in stercore Insectorum, quibus
 vescitur, vis septica insignis est.

Secunda autem classis sit ex animalibus vel
frigidis ; nempe *ossa cremata* in capite Tube-
 ronis, Aselli piscis, similiumque : hæc qui-
 dem parem virtutem habent cum conchyliis
 crematis ; & ob eandem rationem, quòd in
 calcem salinam similiter comburantur. vel *ca-*
lidis ; scilicet Tunicæ interiores Ventriculi
 Gallinæ ; & sterCUS album ejusdem, item ci-
 nis corticum ovorum adustorum : atque illa
 eandem facultatis suæ expulsivæ rationem ha-
 bere videntur cum superioribus. Nam Tu-
 nica illa tanquam cornea est ; albúmque ster-
 cus & urinosum, & ipsum, cortexque ovo-
 rum ad testaceum genus quàm proxime acce-
 dunt.

Tertia verò classis ex herbis diureticis ferè
 est : ut Terebinthina, Balsamum Judaicum,
 Peruvianum, Copivi, &c.

Omnia autem Terebinthinata vehementer
 urinam movent ; quòd cuti admota corro-
 dant ; neque vim suam emplasticam, nisi u-
 sione quadam exerunt. Etenim quatenus
 vulneris carnem putridam, marcescentémque
 exedendo

exedendo abstergeant : viva interim, quæ subfit, caro in cicatricem commodè nutritur.

Ex illa autem corrosione calor ac inflammatio oritur : unde ductus urinæ majores ad vehementem contractionem,expulsionémque stimulantur.

Porro in hâc classe numerare licet Tartarum ex vino, ipsúmque vinum acidulum, vel per se, vel sulphure, more Gallorum, vel ex Gypso, more Hispanorum, conditum : item succum limonum : Balauſtia è Granatis acidis ac sylvestribus. atque hæc omnia herbarum sale essentiali dicto, & utrinque mucronato, tenuissimis acutissimisque particulis constante abundant, quo majores ductus renum & vesicæ continuò laceſſantur.

In hac quoque classe & *Legumina* habentur ; præ reliquis verò *cicera rubra* decantantur, ob acrium flatuum copiam : nam hos mirè excitant, fortè materiam iis non paucam adjiciant ; ita velut mantissâ quâdam additâ, ferociam quandam flatibus, in corpore præexistentibus, præstant, eosque per Renes tranant. Quàm vehementer autem penem, eosque ductus afficiant, scire licet ex testimonio veterum : quos adi. Igitur verisimile est conferunt & flatus excitantia, quòd illas partes distendere & expulsionem ob acredinem promoverè apta sint.

Postremò ad hanc classem pertinent nuces ayellanæ, amygdalæ præcipuè *amaræ* : hæc autem medicamenta lenire potius videntur, quàm expellere ; adeoque inter anodyna censenda.

258 EXERCITATIO MEDICINALIS

Senda sunt. at amaritudo amygdalarum aliud suadet.

Reliqua autem olea dulcia iter expediunt, lubricando. sanè hujusmodi olea verè pingua sunt, nec *concrefcere* apta; perinde ut alibi de oleo *lini*, nucum juglandis, & Papaveris à me dictum est.

At pereunt, inquires, istiusmodi virtutes à concoctione: scilicet succus, putà, citri ex prima digestionem acorem suum amittit. minime verò. si rectè se habeat aliquis & dolore vacuus sit, ita esse concedo: ubi autem adest Nephritis, ac horrenda illa à vesicæ renumve calculo symptomata, digestio ex bonâ parte cessat, corporis habitum medicamenta tantum non integra pertranseunt, inque venas viscerum excretorias promota, parum mutata egrediuntur: ita in maximis calculi doloribus is succus, v. c. subcrudior, vim suam extensivam in ipsis renum glandulis vehementer ex-erit. profectò in ægris Renes, ut & omnia alia itinera, tam citra quàm extra sanguinis curriculum magis aperta sunt, ac laxata; unde virium medicamentorum mira retentio, & celerissima trajectio.

Ad *Quartam* autem ac ultimam Classem pertinent è Metallis medicamenta: scilicet corallium; lapis Judaicus; nitrum veterum; spiritus salis vitrioli, sulphuris; sal prunellæ; aquæ medicatæ, vel acidulæ, ferratæ, calcariæve, vel mixtæ scilicet muriaticæ calidæ, frigidæque: mercurius dulcis. Atque ex his ferè medicamentis vani homines Lapidum renum & vesicæ non expulsionem tantum, sed & fractio-

fractionem, comminutionemque vehementer jactitant.

A salibus certè metallicis, fateor, ob stimulum & summam acrimoniam vehemens contractio majorum ductuum & lapidum expulsio expectanda est: idque veteribus probè cognitum est ex multiplici experientia; quos consule. unam aut alteram tantùm instantiam exhibebo.

‘ *Nitri* victoriati pondo, ex vino, in arenam solvit lapidem, Scribonio * *Comp.* 153.
‘ Largo * Autore.

‘ Aquæ calidæ, quæ sunt Tusciâ *Ferratæ*, mirificè remediunt vesicæ vitia. appellantur item *vesicariæ*, quondam Milonis Gracchi, Prætorii hominis optimi ad quinquagesimum lapidem reddentis. eodem † perhibente. † *Comp.* 146.

‘ Iis, qui vesicæ lapidibus afficiuntur erunt aquæ eligendæ *Salsæ*, vel quæ *Nitri* habeant qualitatem, ut apud *Tenariam* Insulam, quæ potandæ & lavacro adhibendæ * *Tard. P. I.* 5. sunt. ita Coel. Aurelianus *.

At in labefactatis calculo renibus & vesica, maxima opera danda est, ne quid metallicorum, aquarumve medicatarum nimis exhibeantur. Etenim fortiter licet calculum expellant, tamen, propter imbecillitatem istarum partium, metus est, ne & ipsa quoque remedia ibidem concreverent in lapidem, cum ipsissimam lapidis novi materiam in se contineant; scilicet & salem & succum lapideum: id quod vehementer moneo, sæpiusque dicendum esse putavi.

Huic.

260 EXERCITATIO MEDICINALIS

Lib. de Aërē locis, & aquis. Huic autem nostræ sententiæ favet illud Hippocratis * præceptum ; * qui sanus est ac valet, is nullo habito discrimine, semper eam aquam bibat, quæ adest. Qui verò morbi causa (putà calculi) eam, quæ maximè conveniat, bibere volet, is sanitatem consequetur. Item alibi: calculis maximè tentantur & renum morbis, qui *aquas salsas* (i. e. medicatas) bibunt.

Ejus autem rei rationem reddit ; scilicet aquæ, quarum Fontes in saxosis locis sunt, *duræ* sint, necesse est : aut si ubi calidæ aquæ existant, aut *ferrum* nascitur, aut *Sulphur*, aut *Nitrum*.

Etenim aquæ falsæ, nitrosæ, ferratæ, saxosæ *indomitæ* nascuntur & coqui nequeunt. sunt tamen naturæ quædam & morbi, quibus tales aquæ potu sunt commodæ, i. e. ventribus mollibus & humidis & pituitosis : iis durissimæ aquæ & coctu difficiles, & aliquantulum falsæ accommodatæ sunt.

Profectò illud sæpius vidi, ex iis, qui animi tantum causâ aquas nostras medicatas biberunt, quosdam inter ipsa remedia nephritide primùm correptos fuisse, & calculos excrevisse ; quos ex aquis istis petrescentibus (ita omnes aquæ medicatæ meritò, ut ex suprâ narratis satis ostensum est, existimandæ sunt) ortos fuisse, nullus dubito, cùm in Renum pelvi aut ureteribus nulla arenula majuscula, vel momento consistere possit sine vehementi dolore, non magis, quàm in aspera arteria vel minima mica panis putà sine gravi Tussi.

At,

At, inquires, nulla fere aqua succo petrescente prorsus vacua est, atque adeo hoc nomine nobis noxia foret. quid igitur indulget natura humano generi præ reliquis animalibus? libenter accedo pleraque aquas, certè quatenus succi petrescentis participes sint, non usque adeo tutas esse.

Atque idem olim nobis exhibuit Hippocrates †: *† Ibidem.* ‘ Qui magnis fluminibus bibunt, in quæ alia flumina decurrunt, & de stagno in quod multarum & cujusvis generis aquarum rivuli decurrunt: quique adventitiis (per fistulas plumbeas putà) aquis aluntur, quæ ex longo intervallo deducuntur, & calculo maximè tentantur, & renum morbis ac urinæ stillicidio, &c. scilicet quia ex iis mixtis aquis aliæ *salsæ* sunt, i. e. medicatæ.

Idem quoque nobis abundè manifestatur, ex aquis plerisque nostris coctis, tam fluvialibus, quàm marinis: videlicet in fundo lebetis lapidem quendam calcarium, lapidis aliqujus fissilis more, adhærere.

Providentia tamen divina admiranda est, vel ob hoc commune beneficium omnibus animalibus concessum: atque homo solus culpandus est, si eo non rectè usus fuerit ex intemperantia: siquidem noluit natura uspiam deesse materiam animalium testis ossibusque generandis, nutriendis, firmandis.

Igitur, suadeo, memor sis admonitionis illæ Hippocraticæ, suprà positæ; nempe de aquis non sollicitus sit sanus; at qui calculo putà laboret, aquis petrescentibus abstineat; certè

262 EXERCITATIO MEDICINALIS

certè de iis admodum parcè, cautèque bibat, ne justas intemperantiæ poenas luat. atque hæc hætenus. antequam verò manum de hac Tabula auferam, illud quoque Hippocraticum de aquarum vitiis verbo considerandum non alienum erit; nimirum, 'Pravæ sunt aquæ omnes, quæ ex *nive* & *glacie* fiunt: ubi enim semel concreverint, non amplius ad pristinam naturam redeunt. Hinc, inquit, Urinæ stitilicidium & Herniæ. an quòd ex frigore interfecto eadem particularum petrescentium concretio metuenda sit, an ex coctione? sane constat experientiâ, & ex observatione, olim edita, D. *Johannis Raii*, inter principes hujus seculi philosophos, mihiq; veteri amicitia conjunctissimi, ab hyeme durissima, & à longa aquarum congelatione, æstatem maximè morbosam sequutam fuisse.

Verum cùm nivatæ aquæ ad se nunquam redeant; tamen cur eadem aquæ Fluminis alicujus, Thamesis nostri putà, toties putrescant, & suaves denuò ac potabiles fiant, inquirere lubet. certè ad Indiam Orientalem navigantes experiuntur, istam aquam ferè intra Tropicos & sub linea Æquinoctiali suprà modum foetere, turbidamque fieri: mox limpidam reddi & bene olere. item eandem aquam iterum foetere & turbari in reditu ad nos; denuò purgari à fæcibus & à malo odore. imò interdum sub hac mutatione illam ardescere ad candelam admotam, instar spiritus vini, dolio aperto exhalantèque.

Hujus equidem rei rationem sic intelligo, scilicet omnem aquam fluviatilem plus minus

Infectis

Infectis refertam esse : quod microscopio adhibito extra dubium ponitur. hæc autem animalcula, quòd nostratia sint, sub ardoribus pereunt, unde aquæ tantus foetor : ubi verò ista putredo è bestiolis corruptis in fundum dolii subsederit, coiveritque, aqua fit limpida, odoréque malo vacua. Rursus in India eadem aqua novis Infectis Indicis repletur, quæ tamen in reditu similiter moriuntur, unde novus foetor ac aquæ turbatio ; iisdem quoque rationibus aqua ad claritatem suam, suavitatemque redit.

Ad ardorem verò & inflammationem aquæ istiusmodi quod attinet, ab insectorum quoque putrefactione, id commodè oriri possit ; perinde ut flatus intestinorum, per anum emissos, & ab alimentorum coctione putredinosâ ortos, flammâ admotâ ardere, notissimum est. atque ita exposui, quàm brevissimè potui, medicamentorum, ad calculos maximè accommodatorum, cognatas virtutes, earumque rationes & usus, ex veterum ferè diligentia fidéque.

DE

VARIOLIS.

Octava Exercitat. Medicinalis.

DIsquisitionem hanc de *Variolis* libenter aggredior, quòd morbus jam * popularis est; 1694.
 & si non ita esset, in hac tamen longè maxima totius Europæ urbe semper (ut ex mortuorum rationibus publicis, hebdomatim editis, constat) grassatur; quamvis nunc temporis multo infestior sit, quàm à decem retro annis. Deinde, quòd præclarum exemplum sit usûs & naturæ ductuum glandularum excretoriarum de quibus in Exercitationibus anatomicis nostris, atque alibi olim tam multa diximus.

Novum autem morbi genus est, & licet antiqui aliquam de his pustulis mentionem fecerint, prout nonnullis scriptoribus visum est; ea certè admodum exigua est, & dubia: ut certum sit, vix illis temporibus fuisse talem

N

mor-

266 EXERCITATIO MEDICINALIS

morbum : negligentissimi sanè habendi essent, si tam ingens, commune, frequens malum ità ex toto silentio involvissent. illud verò satis demonstrat hunc morbum novum esse, quòd in multis mundi partibus nusquam visus fuit, ut apud Indos Occidentales, ubi nunquam apparuit, nisi postquam Hispani eò pervenère; siquidem per contagionem Æthiopis cujusdam, illuc delati, magnam Indorum partem fustulit. Atque hoc attestatur idoneus autor, nempe ille Olysiptonensis R. à Fonseca.

Illud autem extra controversiam est, hunc morbum ab Arabibus seculo ferè duodecimo primùm descriptum esse; à quibus ejus notitiam ac curam habuimus. mirabile sanè quanta accuratione illum nobis tradiderunt.

Adi sis *Avicennam*, *Mesuem*, *Rasim*, *Alsaharavium*; diligenter attende ad ea, quæ de Variolis scripserunt; confer cum tuis: deinde, dic mihi, quid nostri homines adjecerint novi! Tu qui aliter sentis, expedi, si possis, novas rationes aut morbi, aut curationis: minimè quidem; scio, non potes; quorsum itaque illa autoribus suis accepta non retulisti? At causas, ais, morbi tam funesti ex novis hypothesebus explicatum ivi: ita quidem; at hæc quoque tua ex Arabum schola sumpta sunt, prout mox ostendam; nec tanti sunt. profectò illorum industriam in morbis describendis, curandisque laudo; doctrinam verò non magnopere approbo.

Cùm verò hujus morbi *pathologiam* imprimis instituerè decreverim, ejus præcipuas condiciones & prognostica enarrare oportuit. At
ea

ea videre poteris apud *Avicennam* : minutias non fector ; at si Antiquorum osor es, adi sis *Melchior. Sebizium*, qui doctè admodum, & omnium longè operosissimè de Variolis medio hoc seculo scripsit. nec patitur instituti nostri brevitās, ut illa transcribam.

Causa autem hujus mali sic exponitur apud *Avicennam* ; nempe quandoque in sanguine accidere *Ebullitionem* putredinosam quandam. de genere *Ebullitionum*, quæ accidunt succis uvæ putà. Atque in hac sanguinis ebullitione talia accidentia fiunt, qualia in *Musto*, ita ut partes eorum ab invicem discernantur. ab hac verò ebullitione expellitur ab eo illud, quod admiscetur ei de reliquiis menstruorum, aut quod ex cibis fæculentis & malis generatum sit. Et variolæ sunt quasi modus quidam crisis. ita *Rhases* quoque, at paulo expressius loquitur ; de *deputatione* sanguinis ab hac ebullitione, per quam partes *heterogeneæ ab homogeneis* separantur, ac sejunguntur. vultque puerorum & infantium maximè sanguinem præ adultis & senibus *musto* correspondere. item ad eundem modum *Mesues* rem exponit ; crassum sanguinis à puro ejus sequestrari, vi ebullitionis, criticæque expelli de venis, & effundi per universa corporis membra occulta & manifesta, sanguine remanente depurato.

Atque hæc est ipsissima doctrina fermentationis, ut volunt, *novitia*, apud nostros homines toties decantata. concordant itaque mirum in modum inter se *Avicenna*, reliqui Arabes, nostrique homines ; nempe hanc ebullitionem esse *putredinosam* sive corrupti-

268 EXERCITATIO MEDICINALIS

* Quando accidit in sanguine ebullitio, secundum semitam putredinis cuiusdam, id est, ad modum aliquius rei putrescentis. Avicēn. * Generantur è sanguinis putredine, eiusque ebullitione. Alzahar.

At Willis insuper & privatim de suo penu addit, innata variolarum femina (quæ, ut dictum est, ex menstruis mulieribus orta esse credidit) in cerebro & spinali medulla potissimum recondi; adeoque spiritus animales mialmate primùm corripì, & venenum exinde ad sanguinem transferri.

Hujus autem rei hanc rationem exhibet laudatus vir; nempe cum istiusmodi venena in partibus spermaticis primùm concepta sint, verisimile est, illa usque latere in iisdem. at hæc ratio exigui momenti est. nam illa partium divisio in spermaticas & sanguineas, prout supra expositum est *, non admittenda est. deinde, quare non tota spinalis medulla doleat, sed lumbi tantum imi; an ibi sedes connati veneni? at cur non totum cerebrum, sed potius frons tantùm & tempora dolorem hunc pulsatorium sentiant?

Quod ad *menstrua seminia* venenata (quæ plerique omnes Medici ut originalem causam posuerunt) atque ab iisdem prædispositionem perpetuam in humano genere ad variolas, attinet; dico, omnino nullum in illis naturaliter inquinamentum esse; sed æquè innocua esse,

esse; ac hominum salivam, aut reliquam sanguinis massam, unde orta sunt: salva religione hæc profero; cum plerique Judæorum ritus (ut doctissimus *Spencer* nobiscum exhibuit) pueriles & populariter instituti fuerint; nempe ex præjudiciis vicinarum nationum. atque ita à Deo permessa est illa opinio de contaminatione à mulieribus menstruatis, munditiæ ac castitatis causâ, ne fœminas nimium deperirent. Arabes autem in hac opinione Judæos sequuti sunt: sed hæc mittamus.

Deinde, si illud verum esset, fœminæ adultæ vehementius afficerentur, quam mares; maximè si menstruis instantibus, scilicet ubi illa turgent. & in utero accumulatur, variolis corriperebantur. venenum itaque uterinum fictitium est, & vili superstitione deductum. Quod ad spiritus verò animales attinet, quos idem vehementer affici in hoc malo vult; hæc illa altera novissima Hypothesis est; à rerum (scilicet!) natura petita, & rationi mirificè congruens [*Morton*]. At *Willis* primùm illam excogitavit; aliique nuperi scriptores eam sibi falsò arrogârunt, tanquam suum eximium & nobilissimum inventum. nempe quemadmodum calor innatus in uvæ succo illas turbas excitat, donec is ab istis fæculentiis liber sit; ita ille spiritus animalis dominator, infectu quodam venenoso implicitus, vi & armis sese extricare conatur: variolæ verò victoriæ partæ spolia opima sunt. At hæc ludicra & nugatoria commenta sunt; hujusque fabulæ tædet; ubi spiritus animalis solus Histrionem agit. Serio agamus, à Procataretica itaque interna ad

270 EXERCITATIO MEDICINALIS

causam *primam* & principalem & ipsam huius morbi *originem* procedamus, antequam ejus explicationem & fiendi modum ex causa proxima & conjuncta aggrediamur; si ea fortè inquirendo in tantis tenebris inveniat.

Illud quidem verissimum est (à primis huius morbi autoribus traditum, quod ipsi etiam quotidie animadvertimus) *variolas esse de summe contagiosis agrotationibus*. Quænam verò fuit prima & peculiaris illa materia contagiosa sive venenum, quod primum hominem infecit, atque humana corpora post tot secula eadem labe corrupit, non ità facile est dicere; certè Prometheo non adfui, cùm Pandoræ pyxidem aperiret; ut quæ mala inde egressa fuerint, certò cognoscerem. causa quidem primaria huius mali ac evidens, fateor, valdè in obscuro est. si tamen conjecturæ nostræ, certè plausibili, venia detur, quid impræsentiarum mihi in mentem venerit, dicam; nimirum illam infectionem à bestiola aliqua vel esa, vel ab ejus morfu primulùm genitam fuisse, deinde in omnes homines, partim contagio, partim tanquam hæreditarium malum propagari.

De contagio verò *primario* jam dicam; hæreditariam autem labem à primo infectu proli communicari posse, postea paucis probatum ibo.

Igitur, I. Nulla causa assignari potest huius mali generativa ex parte hominis; non ex mensuris, quod jam ut precarium & superstitiosum rejecimus. non ex crapula aut alimento

mento vitioso, ac inusitato, præterquam quæ ex ipsa fortè bestiola, hanc peculiarem labem inferente, fuerit; non ex exercitio vehementi, reliquisve vitiis & erroribus, in rebus non naturalibus; quòd integræ nationes apud Indos Occidentales à nostris *Anglis* (in *Marilandia*, hoc seculo ineunte, id accidit) primùm illuc advenientibus, ferè ad interne-
 cionem infectæ sunt. claro documento, variolas non privatim à causa aliqua interna, aut à natura hominis per se vitiata, sed contagi-
 one extrinsecus illata communicari. cùm itaque causas omnes internas, procatacticas re-
 futavimus, cùmque externas etiam ab aere, nisi quatenus à corpore, ut ita loquar, vario-
 lato præcesserit, non admittimus ob ipsas eas-
 dem rationes. At halitus expiratos (loquor ex ore nuperi * scriptoris) ex sub-
 terranea aliqua minera nunc hoc, *Sydenham.*
 nunc illud animalium genus contaminare. at quænam sunt illa, quæso, metalla in nostra
terra Londinensi, aut alibi *Angliæ*, effossa, quæ hæc efficiant. dic sodes, si potes. mera itaque hæc tua insomnia sunt; prout pleræque id
 genus explicationes, quæ ex ignoratione *Hi-*
storiæ Naturalis venditantur. item ejusdem
 comminatis istud est; nempe morbos certas ha-
 bere periodos pro occultis illis, atque adhuc
 incompertis alterationibus, quæ ipsius Terræ
 accidunt visceribus, pro varia scilicet ejusdem
 ætate, ac duratione. num putas alia metalla
 in Terræ visceribus latere, ab iis quæ in su-
 perficie ejus comprehensa, nobisque cognita
 sunt, diversa? aut hæc ipsa metalla, ex qui-
 bus

272 EXERCITATIO MEDICINALIS

bus constituitur terra, ab aere remotissima & in visceribus latentia, pro varia ejus ætate & duratione putrescere? sanè, non video, quo fundamento hæ suspiciones nitantur. an non hoc ignotum interpretari per ignotius est? heu quantum sapimus, verba dando! Igitur restat, infectionem primùm ortam esse ex aliqua bestiola venenata.

2. Symptomata morbi hæc confirmare videntur. nempè *dolor in Capite & Lumbis*; quod signum peculiare & velut pathognomonicum est ante variolarum eruptionem. ab his autem doloribus non rarò in infantibus, deliria, somnolentia gravis, & convulsiones; in adultis immanis vomitus, interdum Syncope cum magnâ anxietate, & inquietudine; in gravidis abortio. Causam si desideras, respondeo. dorsi dolorem *Nephritici* adeò *emulam esse*, ut multis exitio fuerit medicorum, pro more, festinantium ac incogitantium, errore. itaque verisimile est, materiam contagiosam impetuosius agitari, & ad renes propelli per arterias emulgentes, membranâsq; adeo ac nervos circumjacentes dolore vasorum extensivo affici. ad eundem modum & arteriæ ex influxu vehementi & oppilatione feri, ex veneno crassescens.

At, inquires, cur privatim tantùm in hæc loca feratur, atque impetum faciat? dico primò, *locâ quædam diversa venenis esse peculiaris, maximè à bestiolarum morsu, esuræ illatis*. ita *Hydrophobia* fauces privatim petat; *Urticæ marinæ* Pulmones. Secundò, At multo maxima id genus venenorum pars & caput, faucésve; renes & velicam & genitalia afficere consueverunt:

verunt: ex gr. ipsa *rabies canina* fauces & Genitalia simul petit; nempe satyrialem & gonorrhœam excitat. ita *Lues venerea* præcipuè fauces & nares ipsùmque caput; at sæpius, ubi malitia minor est, penem & genitalia. item *Cantharides* vesicam magnopere afficiunt. item morsus *viperæ*, ubi ubi corporis fieri contigerit, *semper* tamen solvitur * scro- * *Act. Philos.*
 ti tumore, & Urinæ ardentis copia. *Lond. N. 211.* Et in aliis multis similiter usu venit. Non quidem, quod venena sua sponte, relicto sanguine peculiaria loca ad-
 unt; sed quia alibi maleficium suum commodè expedire nequeunt. licet enim (ut verba *Ent* hæc faciam mea) materia contagiosa per majora vasa circumducatur, corque ipsum permeet, eadèmq; tamen haud magnopere lædit; donec tandem (circuitus enim non est uniusmodi) in arctiora & idonea loca, id est, in majores & maximos & usitatiores ductus excretorios (salivæ putà & urinæ) impacta, virus celatum exerat. vera itaque ut arbitror, hujus doloris causa est, cum serum sanguinis à veneno paulatim lentescat, quo majores ductus excretorii reum, putà, & faucium inflammentur (quæ peculiaris id genus veneni vis est) atque adeò oppressulentur, nec commodè inde, quo naturaliter tendit, expelli queat; ex mora itaque, quam trahit in arteriis ad renes & circa caput, magis magisque crassescit sanguinis serum, veneno implicitum, donec tandem iteratis circumlationibus circumpulsus, cutaneos ductus; nempe universalis emunctoria aliàque

N 5. . . . . quæ

274 EXERCITATIO MEDICINALIS

quæcunque pro ratione & quantitate veneni viscerum vasa excretoria subeat, & in Apoplethematum parvulorum, modò infrà exponendo, materiam facessat.

Audi C. Celsum ; ‘ necessarium est adversus
‘ venena exforbere potionem meri vini cum
‘ pipere, vel quidlibet aliud, quo calor movendus est, nè humor intus coire patiatur.
‘ Nam maxima pars venenorum frigore interimit. Omnia etiam Urinam moventia, quia
‘ materiam extenuant, utilia sunt.

Idem alibi. ‘ quæ ἑλκυσματα Græci vocant, sive pustulas Latini, & rubent, & ex sudore (i. e. ex veneno sudore per ductus Glandularum excretorios expulso) nascuntur.

Ejusdem mentis est Wharton noster (c. 27.)
‘ ubi materia affluens ad glandulas venenosa,
‘ aut contagiosa fuerit, oritur Tumor, veneno
‘ peculiari respondens.

Vísne exemplum hujus infectionis, à bestiola venenata. *Cantharides* cuti adhibe ; ingentem feri venenati vim evocant : locus autem inflammatus ac exulceratus pridie ichore liquidiusculo scatebat, jam crassiusculum pus est : & sæpius sequitur Urinæ ardor, satyriasis, & non rarò mictio sanguinea, & non semel serum in magnos grumos per urinam effusum vidimus. ad eundem modum in variolis, serum à veneno infectum, quod intra habitum corporis est, eruptionem per renes & capitis ductus excretorios primò tentat ; at cùm primis insultibus magis vigeat & minùs fero implicatur, hæc itinera inflamat, deobstruitque ; unde beneficio circuitus iterati in alios ductus cutaneos sub icho-

ris liquidi & vaporosi specie propellitur, at hic quoque ei exitus denegatur. nam ipsa ductuum oscilla identidem inflamat, vesiculâsque tollit. Atque hæ vesiculæ ichore venenato & crassescente paulatim replentur. mox ex calore perpetim appulso ex habitu corporis, quasi maturantur. Et plenè in crustas siccatae, tandem spontè decidunt.

Ubi autem semel intra ductus excretorios tranfretetur materia contagiosa, febris desinit: circuitu sanguinis jam expedito, atque ad integritatem restituto. Venæ itaque jam quietiores sunt, & tardiùs moventur, sc. materia contagiosa unâ cum sero superfluo extra habitum corporis expulso: neque enim illi jam amplius cum sanguine rei est, qui aliam scenam agit.

Vesiculæ autem cutanex materia contagiosa inflammatae, jam, more cantharidum, serum in se superfluum & vaporosum indies trahunt, concoquuntque.

3. Aliud symptoma est tussis, defluxio, & salivatio ab antiquis memorata; atque hoc quoque argumentum est infectionis primariæ. Etenim in Lue Venerea (cujus originem suo tractatu à bestiola venenata similiter deduxi) idem symptoma spontè ortum aliquoties observavi; idque ex intermissione plurium mensium, iterum atque iterum rediisse: donec in Phthisin funestam hominem præcipitaret.

At, inquires, hæc non contingit nisi in confluentibus variolis & adultis; respondeo, id falsum esse, sæpiùs animadvertimus. Etenim in infantibus septem annorum, & in adultorum

276 EXERCITATIO MEDICINALIS

dultorum distinctis variolis salivam vehementer motam fuisse, sæpius vidi. causam autem hujus symptomatis in variolis sic intelligo; nempe ubi ostiola cutis oppressulata sint, vapor insensibilis ac superfluous per ductus oris majores erumpere, necesse habet. ita in *infantulis*, quibus *excreatio* adhuc *ignota* est; etiamsi iis, perinde atque adultis, in os continuò profluat Saliva, tamen illam deglutiunt; quæ si copiosior sit, quàm quæ digeri possit, citam iis alvum interdum efficit; itaque & salivatio istiusmodi & diarrhœa salutares esse solent, quòd non *noxio*, sed supervacaneo tantùm humori eliminando (quod in statu sano fieri oportuit) inserviant.

4. Ictûs venenati indicium est incerta & vaga quædam febris; etenim modo incallescunt icti, modo frigent, ac horrent: ita ut usu venit & variolatis.

5. Quòd id genus morbus ferè oriri solet in corpore maximè integro & sano; sine ulla prævia vel corporis vel animi passione aut dolore: pariter ac si quis sanus à bestiola venenata ictus fuerit.

6. Quòd in hoc morbo semper fiunt crises per abscessus & nunquam per evacuationem; scilicet more morsus venenati.

7. A primis autoribus, ut ab *Alpharavio* inter morbos cutaneos numeratur, scilicet scabiem & lepram. id est, morbos ab infectione natos: ab aliis verò Arabibus in pestilentialibus, propter malitiam, ponitur.

8. Quòd apud veteres *similibus pustulis* synonymum fuit, quoddam serpentis genus, teste.

teste Plinio, * *Boæ serpentis in-* * H. N. l. 8.
quit ille, genus quoddam est; ea- c. 14.
dem quoque appellatio † *morbum* † Idem. l. 26.
quendam apud eundem denotat; c. 11.
id est, *rubentes quasdam pustulas*. Nam 'Ebuli
' folia, inquit idem, contrita, & è veteri vino
' imposita, etiam Boam sanant, id est, *ruben-*
' *tes pustulas*. Etiam si verò ex hoc loco nihil
certi colligi potest de variolis; tamen veri-
simillimum est, morbum illum sibi cogno-
men à Bois serpentibus sumpsisse, tanquam à
causa sua originali: ita ut variolæ quoque à
sua simili causa oriantur credibile est. huic
conjecturæ favet *Alaharavius*. 'Tumescit
' locus morsus à vipera, & super eum fiunt
' *ampullæ*, i. e. vesiculæ inflatæ, ita ut reddi-
' tur ad modum *ignis ustionis*. Ebuli autem
folia ad omnem ustionem apud veteres re-
medium nulli secundum est. Igitur & no-
mina & remedia morbis, à communibus
causis oriundis, adhibuisse veteres credibile
est.

9. Quòd pleraque signa variolatorum, cum
ictis à venenatis bestiolis communia sunt. de
quibus vide apud Scribonium Largum, Dio-
scoridem, aliosque veteres. attende & confer.
cum signis variolarum infra recitandis.

A Pastinacea marina pars affecta livet, ac
nigrescit per ambitum, illam si quis defricuerit,
atra, crassa, ac graveolens sanies exprimitur.
Diosc.

A mure araneo nigra Pustula diluta (ὀδατω-
δης) aquosa sanie exurgit: proximæ verò partes
omnes.

278 EXERCITATIO MEDICINALIS

omnes livent. rupta pustula depascens succedit ulcus. His accedit urinae difficultas. D.

A vipera pustulae quales in ambustis erumpunt. sanies è vulnere promanat ; primum subpinguis, mox cruenta ; urinae difficultas. D.

A Dryina morsis pars ipsa affecta in pustulas attollitur ; è quibus sanies aquosa profunditur.

Ab Hæmorrhoea demorsis ex plaga copiosus cruor effluit, & in quacunque alia corporis parte cicatrix ulla fuerit, ex ea quoque sanguis emanat. Quin & excrementa cruenta rejiciuntur.

A Natrice sanies ex vulnere copiosa atra ac putida. D.

A Cenchro putidum ulcus : altus sopor : & in carnibus circumcirca velut aqua inter cutem. D.

A Ceraсте demorsis pars in tumorem attollitur cum duritia, & pustularum eruptione : profluit è plaga sanies, modo atra, modo quadantenus pallida ; ipsum quoque genitale erigitur.

A Bupresti totius corporis extima facies circumtensa : urinae suppressio. D. Inflat totum corpus in speciem Hydropis. S. L.

A Cantharidibus. Sanguis cum urina at. cum dolore effusus. D.

A Salamandra maculae livescentes. &, si diutius immoret venenum, putrescentes sanie manant. D. Livoribus quasi maculis variatur. S. L.

A Phalangiis morsi pars affecta rubet, & velut aculeis compuncta conspicitur. consequuntur lumborum dolor & perpetua ad reddendam urinam stimulatio, & ejusdem excernendae difficultas.

A Scolopendra pruritus toto corpore persentiscitur, pars incisa livet, & à morsu ipso exulcerari incipit. D.

A Scorpione pars ista indurescit, livet, & cum dolore circumquaque distenditur: dolorque velut à pungente acu per universam cutem sentitur. D.

A Lepore marino sumpto oculi exulcerantur, genæ inflantur. urinam difficulter reddunt, & cum dolore. S. L.

10. Quòd medicamenta ad ictus venenatos ferè eadem sunt apud veteres exhibita, quæ ad variolas ab Arabibus instituta sunt. vide eosdem authores: lege, confer.

Sudoris excitatio, copiosa urinae excretio, purgatio per alvum. Fœniculi succus absorptus. Marinae testudinis testes. Opium ex vino; hæc communia: inter propria vero & peculiaria auxilia numerantur lac ficulneum. ficulneum cinerem ex aceto subactum. - Potiones ex cicere. cancer fluviatilis cum apii semine. potiones efficacissimæ ad ictum scorpionis lac ficulneum cum vino, multa sudatio. ad draconis marini idem. sulphuris ex aceto triti potio. ad viperæ morsum ipsa vini frequens potio juvat. Hemorrhoi crematum caput potui datum cum vino: esitantur & uvæ passæ. ad morsum basilisci papaveris succus in vino. ad Eupresten ficus vel arida, vel earum decoctum ex vino. item aqua ficus arida ad salamandram. jus ranarum & ova testudinis quomodocunque cocta. conchyliæ: locustæ marinæ. asiaci. meri potio. atramentum sutorium aceto dilutum.

Ac.

280 EXERCITATIO MEDICINALIS

At, inquires, serpentes aut alia animalia venenata talibus morbis non afficiuntur. qui sint eorum peculiare morbi, planè nescio. neque id cuiquam scientia naturalis, vix incoëpta, dicere patitur. etiamsi verò hi vel illi serpentes putà, strictè loquendo à morfu aut aliàs, contagiosi non sint; cùm tamen liquidò constet, quorundam venenatorum & vehementer inficientium morborum interdum illi causæ primariæ sint; quid ni credamus, aliis morbis quoque (inter quos Variolæ meritò numerantur) aliæ-atque aliæ bestiolæ, à nobis incognitæ, ortum dederint, ac posse sic contagio in humanum deinceps genus propagari?

Si ampliùs quærat aliquis, cur hodie id malum ex morfu venenatorum animalium non, ut olim, oriatur? id fortasse nunc quoque accadat suis locis in India, putà, aut alibi terrarum. sed ob ignorantiam Historiæ Naturalis & populi indocti & superstitiosi, non animadvertitur. At in Europa minor ejus metus est. Etenim, ut C. Celsus rectè innuit, Peregrina serpentium genera, & aliquanto magis pestifera sunt, maximè æstuosis locis gignuntur. Italia, frigidioresque Regionēs hac quoque parte salubritatem habent, quòd minus terribiles angues edant. verùm, ubi ubi inveniantur, istiusmodi bestiolæ noxiæ, ex proprietate naturæ, malum, de quo loquimur, inferunt, neque aliquid de hac re nobis certò constat, nisi ex conjectura probabili, suprà comprehensa. Atque hæc ex Historiæ Naturalis defectu.

Igitur

Igitur jam dictum est de *prima* hujus mali *causa*. quam libenter deducere ab aliqua noxia & venenata bestiola, ad naturam plenarumque infectionum, hominibus primitus communicatarum.

Proximo loco rationes reddam, cur hæc labes *hereditaria* quoque existimari possit: quòd in aliquibus Familiis variolæ ferè exitiales sunt. quòd fratres & consanguinei facilius inficiantur, quàm qui inter se cognati non sunt. quòd interdum *Sporades* sunt, & sine ullo variolati hominis infectu per se excuscitari videntur; semina itaque propagari posse in prolem, perinde ut de Lue venerea notum: ac de Hydrophobia magna suspicio est.

Novi quosdam, inquit Willis, à crapula & exercitio immodico in hunc morbum incidisse, cum præterea nemo circumcirca in tota regione ægrotavit; nempe latentia semina per se commoventur, & inquinant sanguinis massam. si hoc intelligatur de iis, qui à parentibus infectis, sive variolatis geniti fuerint (& jam ferè totus mundus sub eò nomine cadit) libenter accedo. sed cum satis constet populum Indiæ Occidentalis, ante adventum Europæorum, ab omni ævo immunem fuisse ab ea labe, & ad extremam perniciem & ferè depopulationem tum primùm decubuisse. haud faciliè adducor ut credam, ullâ maternâ labe menstruatâ, feminiisve naturalibus, utut vehementer motis, uspiam hunc morbum per se subortum fuisse.

Hæc

282 EXERCITATIO MEDICINALIS

Hæc autem inter rarissimè contingentia agnosco. nam modus infectionis communior est, per effluvia in aere effusa, ab homine variolato. Si quis itaque has pustulas in cute jam privatim efflorescere vult, non ambientis aliquo contactu, sed ex inspiratu, aeremque contaminari peculiari quadam malignitatis specie, & è sublimi causam habere, ei libenter accedo; modò aerem intelligat infici ab homine variolato & non ex aliqua corruptione, aeri insita. ita aer insensibili perspiratione alicujus variolis infecti inquinatus, ac ab alio inspiratus, salivam ejus contaminet, necesse est; qua deglutita, ut nobis omni momento fieri solet, intra habitum corporis per itinera lactearum rapitur: quo ut sanguis afflatus, delibutusque fuerit, ipso statim initio caput & lumbi dolent, febris accenditur: malo autem ingravescente, venenum cum sero superfluo, die tertio aut quarto, foràs expellitur, éque ductibus excretoriis profilit, & in cute efflorescens, mali speciem detegit, totóque demum corpore extuberant vesiculæ sui generis.

Atque hæc hætenus de infectionis modo, quo de homine in hominem transfertur. nempe per solum contagium & effluvia ab homine variolato perspirata. Atq; hæc unica jam *evidens* causa est Variolarum.

Variolæ itaque sunt *Pustulæ Venenatæ*, primitùs à bestiolæ ictu (putà) humano generi illatæ, nunc verò per se, rarissimè tamen, tanquam ex infectis parentibus hæreditario quodam infortunio genitæ, sæpissimè verò

ab homine variolato in hominem translatae, ab effluviis ejus in aërem emissis, extra habitum corporis, & è ductibus excretoriis nusquam non cum febre continua protrusæ.

Morbum autem jam definitum dedimus; ejusque mox *symptomata* singula, atque *prognostica* paucis expedire lubet.

Effluvia itaque venenosa, chylo commista, habitum corporis subeunt: in ruptione autem vesicularum, chylum constituentium (an ea saliva sit, quæ in jejunio lacteas ingreditur, aut aliquis humor refluus, aut nudus aër aquatus, parùm interest) aër venenosus expressus & liber vasa sanguifera in cerebro & ad renes maximè angustiora vellicat atque inflammat: unde pulsus concitator; majorque adeo calor, scilicet ab igneis particulis sæpiùs & vehementer compressis. at non hic finis mali. Etenim venenatus vapor sanguinis serum lentescere facit, more venenorum ictu illatorum; unde vitatur ejus motus; nempe à lentore subitam sanguinis per venas sanguiferas trajectionem prohibente. quo autem vehementior sanguinis impetus est, si is subitò, ut par est, ex arteriis in venas transadigi non potuerit, eò maximè in ductus excretorios, ad communem anastomosis, quam habeant cum arteriis, divertatur, necesse est. At in ductus glandularum cutaneos jam expulsus vapor superfluus & venenatus illarum extrema oscilla similiter atque capillares venulas vellicat, ac inflammat, inque vesiculas elevat; non aliter, quam si à vesicatoriis, extrinsecus adhibitis, vitarentur. cur autem hæc occultorum forami-

284 EXERCITATIO MEDICINALIS

foraminulorum *oscula* magis, quàm ipsi eorum interiores ductus corrumpuntur, ratio est, quòd suâ naturâ *tuberosa* sive *capitata* sunt, maximè si ab aliquo stimulo vellicentur; quod constat ex mira asperitate cutis, si quando frigori urenti subitò exposita fuerit; imò totidem *Sphincteres* sunt, vel levi offensâ sese naturaliter contrahentes: itémque vestigia variolarum *rotunda* satis arguit hæc ex *osculis*, i. e. certis & determinatis locis, quasi cohibita fieri. *deinde*, variolis deciduis, & sanatis earum *ulcusculis*, adhuc tamen restant vestigia horum *osclorum*, mirè distenta ac *nodosa*; nec nisi *longo tempore subsidant*, & intra modum naturalem contrahuntur. Postremò, à venenato vapore erumpente afflata, & jam in vesiculas ab eo distenta, ob moram & torpidum motum humoris, per ductus transeuntis, perpetinque appulsi, & tantùm non oppellulati (nam extra sanguinis flumen sunt) quòd plus acrimoniæ acquirit, priusquàm ad ea attigerit, acriusque jam factum & jam crassiusculum & sensim concoctum.

Itaque principium tumoris variolarum intra ductuum orificia est; at continua extrusione novæ adpellentis materiæ sensim augentur; & extrinsecus protruduntur, donec ad justam magnitudinem, & crassitiem debitam pervenerint.

Atque hæc ratio est, cur in hoc morbo semper fiant crises per abscessus; nimirùm ductuum excretoriorum orificia in vesiculas à veneno adpellente excitata, unde insensibilem evaporationem comprimunt. Cùmque regressus
crascescent.

crassescantium humorum in venas per eosdem ductus fieri nequeat ; ut per abscessus tandem digeratur, necesse est.

Symptomata autem, quæ in hoc morbo animadversa sunt, enarrare lubet ; eorûmque causas breviter explicare , quo natura ejus manifestior fiat.

Signa verò, quæ morbum *instantem* indicare solent, hæc ferè sunt.

Imprimis, Dolor *Pulsatorius* in capite, & Lumbis, de quibus ante dictum est : nempe à vehementi ægrè ob lentorem transfretati sanguinis, ejusque acrimoniâ, venenato miasmate infecti, & ad renes & in cerebro restitantis, & inflammationem quandam membranis excitantis.

Vomitus immanis à veneno deglutito stomachum & intestina vellicante, si tamen vultis illud interdum effundi è sanguine ab habitu corporis ; ut in Sporade & singulari affectu, ex causa hæreditaria & feminibus connatis, aut epidemico vehementiori ; id fieri non potest ab arteriis in ventriculi tunicas dehiscantibus, prout *Willis* rem exhibuit ; sed è ductibus excretoriis, quibuscum arteriæ immediatè committantur. in horum itaque ostiis irritatio ac punctiones, à venenata materia illuc propulsa, istiusmodi vomitus causa est ; perinde ut *pruritus* in cute ; & *lachrymæ* involuntariæ ab oculis effusæ ; item *sternutatio*.

Pandiculatio frequens ad infarctum liberandum molesti humoris. eadem de causa *Tremores* in somnio & *deliria* incidere possunt, perinde ut in crapula.

Item

286 EXERCITATIO MEDICINALIS

Item *somnolentia* gravis ab obstructis vasis cerebrum comprimentibus.

Tremores autem & *convulsiones* à vehementiori ac acriori perspiratione vaporis venenati ab ipso sanguine expulsi. *Rauedo* ex aspritudine pustularum jamjam erumpentium ; & ex inflammatione faucium.

Tussis, *defluxio*, & vehementiùs *saliva mota* ; à perspiratione citatiori, ob cutaneam alteram (ut dictum est) valdè obstructam in illis patientioribus ductibus salivæ ; nempe faucium & pulmonum.

Spirandi difficultas ab infarcto & inflammato pulmone, unde minùs explicari possit & frequentiùs moveri , quæ difficilis respirationis quædam species est.

Febris intensa, *rubor faciei*, & *intumescencia*, à nimio sanguinis fervore, quo arteriarum pulsus tum maximè extenditur ad ipsas venarum capillares , uti clarè cognoscitur, quòd pulsus sentitur etiam in extremis digitis. ita rubor identidem producitur, à pulsus extensione, ejusque insolitâ micatione.

Ubi autem venenum, horum malorum irritamentum, foràs certè in ductus excretorios cutis expellitur ex magna parte (quod triduo aut quatrIduo fieri solet,) compressio, cordis & arteriarum vehemens & extensiva, quæ caloris causa est, remittit ; cessâtque febris.

In altera autem periodo septem ferè dierum , quæ accidunt, morbi statum & eventum indicant : atque ea hujusmodi sunt.

Pustularum egressus, qui suprà expositus est ; nempe materia erumpens, pro sua natura venenosa,

nervosa, vesiculas excitat, quæ cum rubore ac inflammatione *maturantur*.

Siccantur autem, quòd nihil ampliùs humoris ad illam partem pervenire potest; scilicet vesicula undique clausa ac indurata: vix tamen fieri potest, quin aliquot, inter tot innumera orificia ductuum, libera, & aperta sunt; utpote ab infectione integra & illæsa.

Vesiculæ initio *rubræ*, ab inflammatione; deinceps *crystallinæ*, à vapore aucto viscidoque: mox *opacæ* & *albide*, ab eodem incrassato, siccescuntque.

Si *molles*, minorem inflammationem indicat.

Si *paucæ*, veneni quantitas, & qualitas exigua.

Si *distinctæ*, paucitatem materiæ infectæ arguit. nam *accumulatæ*, diffusæ, & confluentes ex copia ejusdem fiunt.

Si *rotundæ* & *fastigiatæ*, salutare; quòd magis extra habitum corporis materia Variolarum protruditur; minorique adeo molestia maturantur; utpote longiùs à circulatione sanguinis.

Si eadem per *solum* cutim eruperint, neque viscera nobiliora intrà afficiantur, perspiratio liberior; quòd alicubi ex bona parte aperta sit; unde salutis major spes est.

Si intra *fauces* quoque & *gulam* & *ventriculum*, & intestina egressæ fuerint; nempè ultra habitum corporis, & in primis viis, venenum & chylo & sanguini denuò permisceri, & febres aliæ suboriri poterunt sive alia *viscera extrinsecus*, ut pulmones, hepar, cerebrum, &c. variolis scateant, non minus periculi impendet à febre redintegrata, & denuò succensa ex
tarda

288 EXERCITATIO MEDICINALIS

tarda & incerta suppuratione, aut majoribus Ulceribus innascendis, sc. in partibus mollibus & tenerimis.

Si eruptioni antecedar *levis febris*, & ab eruptione *cesset*, vel plurimum minuatur, vel intuto est; quòd materia contagiosa, per pustulas eliminanda, & pauca & mitior est; maxime si cætera concurrant; nempe, vox libera & respiratio facilis; documento, nec pulmones, nec fauces internis variolis aut parcè admodum affici.

Variolæ tardè erumpentes. id est, venenum intra sanguinem diutius immorans, arterias oppellulat, sanguinémque ipsum corrumpit; illum in pus quoddam incrassando, non aliter, quam in osculis ductuum excretoriorum usu venit.

Multæ, copię argumentum venenatæ materiæ; adeoque ægrè ad cutem expressæ.

Magnæ, aliud copię argumentum.

Duplices & continuæ, idem ipsum.

Depressæ ob nimium lentorem & tarditatem in egressu: ergo mediis ductibus corrumpi videtur vapor contagiosus; & retrogredi in sanguinem metus est; à quo magna discrimina impendent.

Duræ, ob majorem inflammationem.

Virides, lividæ, nigrae; corrumpitur ipsa vesicula & caro circumcirca à materiæ venenatæ summâ acrimoniâ.

Membrana autem continens sive comprehendens pustulam, vesiculæ more, circumcirca tenditur, ac inflammatur. at in vertice summo tenuior est, & minùs evaporationi resistit,

sistit, maximè si illa contractum & constri-
ctum sit ductus alicujus osculum: ad reliquum
verò ejus ambitum crassior est ac compactior,
certè propter ipsius ductus parietes crassiuscu-
los; adeoque minus ad latera perspirabilis,
magisque adeo extrorsum premitur humor,
vesicula contentus. cùm itaque ad pustulæ
verticem perspiret, in quem universa bulla ni-
titur; si appareat ibidem *macula nigra*, etiamsi
totum reliquum pustulæ melioris sit coloris,
dubia salus est; scilicet ob contenti humoris
summam putredinem incipientem; quæ vici-
nos parietes subito inficere possit.

Variolis admixtæ *purpure*, sive *peticulæ*, si
lividæ & *nigræ*, deterrimi ominis sunt; si sta-
tim ab eruptione evanescant, mors in propin-
quo judicanda est. quòd nihil in hoc morbo
semel coagulatum evaporare solet, aut expur-
gari sine suppuratione: ergo reassumitur in
sanguinem: atque ita sanguini permixtum ve-
nenum, illum crassescit, & tandem in putrila-
ginem corrumpit. Atque harum affectionum
erunt necessarius effectus *urina nigra*, ac *sangui-
nea*; fæces alvinæ nigræ & sanguinæ; vel
ex pravo sanguine, ab summa acrimonia, &
obstructione primaria arteriolarum, unde per
ductus excretorios, renum, putà, & intesti-
norum, erumpit.

Ita *Hæmorrhagia* quælibet, à suppressis pu-
stulis, periculosa est.

Febris *magna*; copiam ingentem materiæ
venenatæ, per pustulas expurgandam arguit;
adeoque periculosa, si post eruptionem verò
non minuatur; igitur ubi intra sanguinem

O super-

290 EXERCITATIO MEDICINALIS

superfit plurimum ejusdem materiæ, quæ nondum erupit, res ferè ad mortem tendit. Reliqua per se ipsa patent.

Jam dictum est de *morbi ratione*, ejusque *symptomatis* quibuscunque.

De hujus vero morbi contagio privatim quæritur causa, cur *infantibus* & pueris magis *familiares* sit; firmior verò ætas & *adultior* minus lacefferetur? *itémque* cur unusquisque his, *aliquando* in vita, necessariò conflictari debeat; ut neminem posse *secundò*, aut *tertiò* *prehendi*? Denique, cur complures annos sileant, & *certis annorum intervallis sæviant* in plebem? Respondeo. Infantes non magis huic malo opportuni esse videntur, quàm aliis quibuscunque morbis contagiosis; nempè ob summam naturæ teneritudinem ac quandam ejus perfectionem. sed in eo fallacia est, quòd, cùm totâ vitâ homines infici soleant, vix unus è mille pubescentiam *integer* attingit; Deinde, annorum intervallum (quantum animadverti) quibus grassatur iste morbus, lustrum aut sesquilustrum rarò excedunt, quo fit, infantes posse bis aut ampliùs infici, antequam adoleverint. Denique, integræ nationes, ut dictum est, apud Indos à nostris hominibus variolatis simul infectæ sunt, & perière ferè ad internecionem, propter ignorantiam curationis; quod à fide dignis testibus, *Mavilandiæ* incolis, habui: argumentum, morbo illi & puerum & adultum æque subjectos esse. neque enim ullus tutus est, nisi qui prius morbum perpeffus fuerit: siquidem rarissimè, certè ego neminem *bis* infectum memini, præter unam fœminam, quæ
in

in hac urbe, me teste, intra annum variolis bis decubuit, & convaluit.

Magna verò ex parte hic morbus, etiamfi contagiosus, *salutaris* est; quòd ferè subito venenum foras & extra habitum corporis protruditur; cujus quidem egressui tenera ætas à ductibus suis excretoriis, dilatationi valdè aptis, opportunior est; humorésque ab eis excreti, naturaliter fluidiores sunt. ità, quòd semel tantùm hoc malum hominem aggrediat, ejus lenitati ex parte, & puerili ætati, in qua ut plurimùm ægrotet, attribuendum est.

Intervallorum autem ratio est, cùm omnes pueri alicujus domûs, putà, aut oppidi aut urbis (unis Londiniis exceptis, propter ejus enormem magnitudinem, & perpetim advenientium multitudinem) ferè intra aliquot menses annúmve decubuerint; nec alii ibidem inficiendi restent. Igitur extinguitur, pro illo tempore, malum; donec nova soboles subcrescat variolanda. At fatendum est, aliquos, illâ felicitate natos esse, ut integri & valdè senes moriantur.

Ad *Therapeiam* propero. sed antequam ad curationis rationes procedamus, illud ante omnia meminisse oporteat, *hunc morbum* (ut dictum est) *ferè esse salutarem*. in variolis natura omnia perfectissimè facit, inquit R. à Fonseca, natura sibi permissa negotium suum suo tempore exequitur, ut nostra ope non indigeat. suis viribus optimè instructa. Sydenh. ac salutes non illo nomine illas appello, ac si ex aliqua naturæ necessitate ita nati essemus, ut morbo, à morbosa aliqua crisi, ad perfectionem

292 EXERCITATIO MEDICINALIS

sanguinis humani opus esset. etenim, quid nostri & brutorum sanguinis interest, ut illa istiusmodi sanguinis despumatione non indigeant? quid nobis ex omnibus animalibus ad sanitatem integram conficiendam lustrationes morbosæ usui sint? cur prioribus mundi seculis hæc *regula* defuerunt; gentesque Americanæ à prima mundi origine ad superius seculum, tanti morbi beneficio caruerunt? Quicquid itaque *vani* homines de suâ methodo, in hoc morbo curando, nuper jactitârunt, non sine ingenti cautelâ & suspitione admirandum est. Etenim cùm res naturaliter ad sanitatem tendat, quid tua auxilia magnopere laudas? annon supervacanea aut noxia potius censenda sunt? His certè remediis populus non utitur, & tamen vix unus è quadagesimo ægroto apud plebem moritur. institue computum tuum; de tuis (scio) multo plures occidunt. Deinde hanc rem (nempè, invitis medicis, morbum de sua natura plerunque salutarem esse) abundè confirmant vel contradictoriæ rationes medendi adhibitæ, tamen sub utraque methodo sani evaserunt ægri. Etenim alii calore & sudore haud modico eos perpetim nutriunt fovéntque; alia contra frigore poros constipant, crudúmque aërem magnopere laudant; omnem sudorem diligenter cohibent, & vel apertis potius fenestris decumbere, operimenta lecti tollunt, omnémque perspirationem vehementer comprimunt, etiam pedibus in frigida demissis, quod ipse vel impunè factum à quadam muliercula in cura filii sui adulti me aliquando vidisse memin

mini, ipsis variolis tunc temporis egressis: alii alexipharmaca sedulò exhibent, & in iis omnem spem ponunt; alii contra in refrigerantibus; nempe leni cerevisia, larga manu propinata, lacte & coctis pomis victitare; vinum verò & juscula nutrientia omnino vitanda esse diligenter clamitant: alii, quos novi, variolis egredientibus alvum ducunt, imò purgationem haud minorativam moliuntur: alii contra omninò alvum moveri vetant: alii hypnotica continuè exhibent; alii istiusmodi aliquid dare metuunt. profectò nullus finis esset huic incepto Tractatulo, si singula remedia & mendendi vias, animi causà institutas, recenserem: ab iis tamen omnibus Natura ferè impunè sese subtrahit, victorque evadit. Annon itaque supra modum arrogans es, tu qui tua præ omni methòdo effers, & aliena despicias? profectò an turpis lucri, aut meræ & inanis gloriolæ mancipium sis, lector æquus judicet.

Sed ad rem. *intensiones curativæ* ea cautione instituendæ sunt, ne quid detrimenti naturæ, ejus vires minuendo, contingat: sed ejus motus criticus omni modo adjuvandus est: interim alexipharmacis contra malignitatem * pugnandum est; & symptomatis, si gravia sint, occurrendum est.

* Malignitas etiam in levioribus variolis medentis oculis continuò deest observari. Mayern.

Hujus autem morbi *tria* tempora, ab ipso *Avicenna*, numerantur: nempe *primum*, quamdiu ebulliat sanguis, quòd ferè inter quatuor dies finitur: *alterum*, ab egressu & apparitione variolarum, scilicet, à quarto ad septimum:

Q. 3.

tertium.

294 EXERCITATIO MEDICINALIS

Aetium, à statu, qui undecimo à decubitu virget, quando nimirum declinare incipit morbus & pustulae exiccantur, deciduntque. Atque hoc tempus ad quartumdecimum diem, & interdum ad vigesimum extenditur.

In primis autem Febris diebus Sanguis omnino mitti debet, eodem Avicenna autore, si necessarium sit : imò etiam egressis variolis, si vehemens repletio & materiae dominium id requirat : & si primum non completè, iterum fiat, aliter timenda est extrema sanguinis corruptio. De Emeticis verò, Purgantibus, aut Enematis prorsus silent *Arabes*. in hoc utique consentiunt moderni ; nempe plenitudinem sanguinis etiam in hoc morbo evacuationem indicare : itémque crapula vehemens, exercitium, ex frigore tussis, & similia.

At plurimi in hac Febre non convenire aiunt, Purgationem ullo pacto ; ne natura impediatur suo motu, qui est ad cutim per abscessum. At nullus quidem dubito, quin ob prædictas in sanguinis missione, causas, illam & enemata & emetica commodè interdum exhiberi posse.

Porro in hoc tempore, eodem autore, *Cibatio* fiat ex lenificantibus cum levi percussione, ex jujubis putà, dactylis, lentibus, cucurbita, cum Tamarindis. & si non obedit iis Febris, adjice *super eos cibos* (nota hanc Persarum cibationem vulgarem fuisse, non medicamenta) & in ipso principio apparitionum, rob *ribes*, putà, cum Trochiscis *Camphoratis* ; scilicet, medicamenta ad febrem leniter extinguendam accommodata. His verò
nostri

nostri homines, ex consuetudine quoque victus quotidiani, & inter nos usitati, ex cerevisia tenui lactis serum coctum, vel hordeata, & avenacea juscula exhibent.

At frigida ac acida quævis nocent, inquit *Willis*. fatendum est, & Tamarindos & succum prunorum ita se habere; quos tamen *Avicenna* in hoc tempore inter mitiora lenificantia ponit. At tu velim cogites Persiæ aut Arabiæ regionem calidam, & nostram septentrionalem multum differre. in illa quidem sanguinis missionem, & leniter refrigerantia magno & necessario usui fuisse, facile credo; apud nos verò propter consuetudinem victus, aerisque ad frigus ferè semper tendentis, & modicè data alexipharmaca, & plenior cibatio, maximè usitata, minùs nocent. nec nisi vino deditis, & valde plethoricis juvenibus, & ex vehementi exercitio correptis, aut Urbanis, in crasso aere degentibus, quibus perspiratio minùs libera & impedita est, sanguinis missio, aut alia evacuantia, aut refrigerantia adeò necessaria sunt.

Ita sanguis non propriè mittitur in variolis, sed ex accidenti tantum, ut symptomati alicui succurratur; nimirum si quis variolis corripì contingat ex vehementi exercitio, aut crapulâ, aut ex frigore, huic quidem rectè sanguis diminuitur ad febrilem ardorem aliquatenus reprimendum, sed non ut variolæ minùs malignæ, aut pauciores numero fiant, aut commodiùs expellantur: etenim una sanguinis integritas & plenitudo & melius earum malignitati auxiliatur, & insen-

296 EXERCITATIO MEDICINALIS

filem perspirationem, in quâ valetudinis unica spes est, promovet. ita ferè in Hydrope omnis perspiratio & sudor cessat, quod sanguis integer non est, sed sero superfluo supra modum abundat.

2. Apparentibus verò variolis, quod *secundum tempus*, ex mente *Avicennæ*, erit infrigidatio causa magni erroris; quòd retinet *superfluitatem interiùs*; unde ad viscera principalia defertur. Deinde, variolis exire & apparere haud possibile est ex pororum constrictione; unde accedit inquietudo, angustia & interdum Syncope.

In hujus autem dispositione, oportet, ut juventur superfluitates cum iis, quæ faciunt ebullire, & aperiunt oppilationes, sicut *feniculum, apium, ficus*, quæ vehementis sunt expulsiõis ad exteriora: *lentes, lacca, tragacanthi*, quibus *Crocum* addit *Rhasis*. Nam illa expulsio est una de causis evasione à nocumento earum.

Porro oportet & cooperiatur, & elongetur ab aere frigido, & propriè in hyeme, secundum custodiam sudationis. frigus enim oppilat poros & redire facit variolas retrò. item multitudo aquæ frigidæ cum nive; & introitus in domo venti, mala valdè sunt. & fortasse sanguinis missio in hoc tempore est mala, quod repellit, & convertit illud, quod egreditur; quare omnino caveatur post duos vel tres dies ab egressu.

Et quando accedit ex coopertura pannorum & calefactione quasi Syncope, tunc infrigidatio fiat, vel odoribus ex camphoratis:
sed

sed si *detegendum* quoque corpus est, & domui venti & aer frigidus intromittendus, paulatim id fiat. Et similiter de Adjutorio cum calefactione *i. e.* de medicamentis calefacientibus, ut ea quoque paulatim dimittantur.

Et cum incipiunt exire, & non invenitur cum exitu earum alleviatio, imò invenitur caliditas inflammata, & lingua ad nigredinem declivis; tunc cave, ne calefacias.

Toto hoc tempore, inquit *Willis*, una & continua crisis est; quare nihil temerè movendum est: lenis & blanda diaphoresis continuanda, cardiacis moderatis aliquoties in die exhibitis.

In fine autem ejus temporis, ex eodem *Avicenna*, oportet ut conservetur natura, *i. e.* vires ægri; & cibetur *lentibus*, bis elixatis, *i. e.* victu fortiori; & acetosis cum succo granatorum, Sumach, Agrestis, aut similibus.

Item in hoc statu, hoc est, ad finem secundæ temporis, quæ incrassant sanguinem, eumque infrigidant, & ab ebullitione prohibent, exhibenda sunt: inter quæ rob ribes, & agrestis, & succi frigidorum fructuum, ut limonis, succi lactuæ, & foliorum papaveris *viridium*.

3. Ubi verò dies septimus pertransit, & apparet in variolis maturatio, siccantia adhibenda sunt: ut salitio, &c. in conservatione pulmonum, putà, nulli secundum est ille illud Lohoc ex lentibus cum semine papaveris.

298 EXERCITATIO MEDICINALIS

Haftenus de curatione ex primis autoribus, & præcipuè ex Avicenna; jam videamus quid de ea re occinant nuperi quidam fcriptores & quid novi adjecerint. nam de hoc præcipue morbo triumphos celebrant bini, at eidem directè adverfarii, veteribus quibuscunque aliisque fcriptoribus, ad nostros ufque annos prorsus inconfultis, neglectisque; ac fiant eos nunquam inter homines fuiffet ulla alia literatura, quàm fua. nempe ob novas morbi caufas detectas, ob novam morbi hiftoriam, ob nova denique remedia, certè novâ methodo exhibita. illa itaque tot tantâque paucis pro instituto nostro percurrere non pigebit. At, inquies, quid nos redarguere velis, cùm ipfa Arabum methodus, quòd ab Hippocrate & Galeno non inftituta fit, æquo jure vel negligendus vel amplectendus eft; aut alia quævis nova libere adaptari poteft. rectè. At Arabum methodus tua eft, & non nova, imò ipfa remedia Antiquorum funt, etiamfi morbus novus fit.

Inprimis ex his viris alii funt, qui venenum, aut aliquam in hoc morbo malignitatem omnino rejiciunt; fed fi aliqua graviffima & pestifera figna accidant, ea omnia malo regimini vel nimis calido vel nimis frigido omnino adfcribunt; imò & ipfam puftularum copiam & confluentiam, & purpuras, & mictum fanguineum; atque id genus alia, fi quæ fimilia & mali moris fuerint. Etenim hi variolis liant, tanquam malo cuidam neceffario (ut fupra dictum eft) ac utili, ad complemen-

tum

tum sanguinis instituto. quippe sanguinem, aiunt, semel in vita novam formam induere aptum natum esse, ob succorum, illum constituentium, opulentiam. Hi *musteum* Arabum *fermentum* valdè depereunt. Etenim illam despumationem sanguinis, semel in vita omnibus hominibus exequendam esse, cum *Rhasi* existimant: neque enim iste variolarum morbus iis aliud esse videtur, quàm necessaria quædam ac naturalis *Renovatio* sanguinis. infectio autem, quæ in variolis animadvertitur, ceu quædam caprificatio est, tanquam ex vicinia similium fructuum. en. mirabilem sanè atque ingeniosam explicationem ! ita hic verè morbus non est, sed quoddam humanæ naturæ perfectivum opus, sive complementum, ac tanquam ultima manus, quo mustum puerorum in vinum adolescentium conficiendum est : quod tandem in senibus, inquit *Rhasis*, acescit. ita & *Alfaharavius*, ex sanguine adolescentiæ ad juventutem variolati, ut ita loquamur, transmutantur. ô beata hæc ultima mundi secula ! si quis jam senex (nam sunt valdè decrepiti, qui hoc morbo afficiuntur) variolatus sit, renovatur ejus sanguis, ac in statum adolescentiæ revertitur. imò ex hâc doctrinâ optima ratio elucescit, cur antiqui medici variolarum nullam mentionem fecerint, quòd inter morbos tantum beneficium reponere indignarentur. Sed vereor, ne hæc à Mahometanis illis Arabibus ironicè dicta sint ; nostrósque homines, non advertentes, illos vini osores fuisse, adeoque omnia mala de illo dixisse, seductos in

vini.

300 EXERCITATIO MEDICINALIS

vini, facillimè ! ita variolarum bonam opinionem fuisse. Ad eundem modum Romani. *Iterum morbum Regium* appellârunt, non propter aliquam excellentiam in illo morbo, sed quod reges populo Romano maximè invisi fuerint ; ita odiosum nomen morbo fædo imposuerunt.

Etiamsi verò exigui momenti sint, quæ pro innocentia variolarum attulerunt ; iis tamen, ne causa prorsus indicta sit, breviter respondere lubet.

I. *Quòd non momento fieri potest tanti puris apparatus ab aliquo contagio, quantus in hoc morbo secernitur.* * At vis exigui veneni immensa est, e.g. aliquot guttulæ in morfu venenato, alicujus serpentis, putà, effusæ, totum corpus in putrilaginem subito convertere potissunt. Audi sis *Diosc.* quantulum est quod à Phalangii morfu ingeritur, & universum corpus excruciat ? quanta enim censebitur, si vulnus spectes, scorpionis, & aliorum ejusmodi corporibus nostris perniciem afferentium magnitudo ? & horum tamen *aliqua* vehementer cruciatus excitant, *alia putrefaciunt ; alia* denique quàm primum perimunt. Venenum verò variolarum ejus naturæ est, ut sanguinem ad triduum aut quatrimum exagere soleat ; antequam pustulæ apparent, easque sensim nutriri ad aliud integrum septiduum, priusquam ad summum incrementum & statum pervenerint ; spatium certè satis longum ad totam sanguinis massam corripandam ; ut contrarium difficiliùs multò intellectu

intellectu sit, cur à tanto veneno non semper fiat extrema corruptio.

2. *Quòd rarissimè aliquis bis inficitur variolis, at in Lue Venerea, aliisque morbis contagiosis sæpius.* Sat est malitiæ femel infici, & fœvire in populum. Denique, malum hæreditarium esse (ut suprà comprehensum) magna suspicio est. Deinde, Historia Naturalis adhuc tantùm in incunabulis est; unde hujusce Quæstionis de proprietatibus venenorum responsio idonea privatim peti oportuit.

3. *Particulæ variolarum, in massa sanguinea divisæ, satis puræ sunt: concretæ verò & expulsæ in abscessibus demùm corruptelæ cujusdam speciem induunt.* hæc autem à te gratis dictæ sunt. pustulæ tibi videntur quasi malignæ, at materia, ex qua pustulæ fiunt, innocua. Verum & effervescentia sanguinis ejusque symptomata in ipso morbi initio, non rarò gravissima & lethifera, æquè indicant venenum in sanguinis flumine contineri, quàm ipsæ pustulæ in cute effusæ.

4. *Vestigia, ais, profunda in omni ulcere fiunt.* At in variolis non rarò contingunt alià certissima veneni signa; nempe in plebe infima, & ubi nihil à quoquam exhibitum est; nempe bubones, petechiæ, variolæ virides, lividæ, nigrae: mictio sanguinea, dysenteria; & id genus plurima alia: nasi aut oculi perditio ab ulceribus mali moris, item interdum totius alicujus artûs fideratio, &c.

5. Denique, ais, vultus quorundam à variolis non deformari, sed tanquam à naturæ designatione, ad meliorem pulchritudinem figurari. ita
milites

milites cicatricibus, maximè ex iis, quæ in facie acceperint, vulneribus confectis gloriantur. pulchra fœmina, pulchrior variolata. optima sanè mulieribus consolatio, quibus forma tantæ curæ est. At speculis, crede mihi, nimium fidem habent, malintque suam nativam, utut deformes fuerint, custodire, quàm novæ obtinendæ sese infidis variolis credere. profectò evaserint licet, amabilis tamen ille nitor, & genarum elegantia, quæ in cutis tantum integritate & tenuitate constat, funditus perit.

Illud interim tu notes velim, etiamsi variolæ, in primis ejus viri scriptis, ei parum aut nullam putredinem indicaverint; idem tamen inspectione diligentiore (ut credi amat) plurium insequentium annorum adhibitâ, *anomalias* nescio quas variolas observavit, id est, extra normam & doctrinam à se primò propositam. Ac tandem in ejusdem posterioribus curis intensiorem putrefactionem suboluit; quod generabantur ex crassiore, & fæculentiore materia, maligniore dicere noluit. maluit enim variolas non esse sibi similes, quam Hypothesin, semel evulgatam, renunciare. imò, ipso authore, confluentes variolas; aliquibus annis ipsam Pestem pernicie interdum æquare. an in peste nullam malignitatem inesse credis? imò idem vir miratus est, alias variolas *ejusdem* ferè *speciei* alias & planè contrarias indicationes, quàm olim sibi proposuisset, & usui essent, subinnuisse. At nullus dubito, quin in hâc tantâ urbe quotannis eadem symptomata, pro numero ægro-

torum,

torum, & singula, quæ forte unquam in hoc morbo à quopiam animadversa fuere, in aliis atque aliis ægris exhiberi: etiamsi per accidens huic vel illi medico sui plerique ægri possint sic, vel aliter affici. Unde concludo, variolas (utut per se & ex eventu ferè salutare sint, tamen quòd ex venenatâ causâ primulùm genitæ sint) semper malignitatem præ se ferre.

Hæc autem ultima non adjeceram, nisi quòd, mihi, ejus scripta omnia perlegenti, illum prioris doctrinæ tantum non poenituisse visum fuerit: donec tandem in ejusdem opere posthumo legerim, symptomata anomala, i. e. omnia in variolis, ipso interprete, perniciosâ, à malo regimine supervenire easque naturaliter & per se boni moris esse. ita de Lue Venerea concipe, de Hydrophobia, ullòve alio morbo maligno & venenato. nam omnium par ratio est. quasi dicas illam primam in Gonorrhœa fere, & urinæ ardore, vesiculisve aliquibus in pene cancrois comprehendi; sed si quando vehementiora & minus usitata & malefica symptomata contigerint, ut bubones, nares faucisve cancrôsæ, pustulæ exedentes, intolerabilis dolor in capite, aut scapulis, nodi, exostôses, hæc omnia anomala esse, & à malo regimine orta. Igitur, ut videtur, vel ejus vestigiis tibi pressius, ô medice! in posterum insistendum est, vel omnis culpa, si quid funestum acciderit, in te rejiciendum est.

Illud verò non prætereundum est, quo se quoque contra venenum protegere videtur;
criticè,

304 EXERCITATIO MEDICINALIS

criticè, aiunt veteres, variolas, erumpere, curamque adeo peculiarem nullam postulare, hoc inter alios *Augenius* exhibet. ita *noster* ;
 ' natura sibi permissa negotium suum suo tem-
 ' pore exequitur, ut nostra ope (in juniori-
 ' bus) nostris artificiis, atque auxiliis non in-
 ' digeat. Concedo equidem cum *Avicennæ*
 in variolis esse quendam modum, sive pecu-
 liarem quandam crisin : at concoctionem ma-
 teriæ alicujus morbificæ, quæ criseos maxima
 ratio est, Variolarum eruptioni præcedere,
 vehementer nego. illud autem affirmo, si nul-
 lum esset in variolis venenum, insensibili per-
 spiratione, aut aliis medicamentis purganti-
 bus domari & evacuari, & non per pustulas
 necessariò solvi, poterant. quod tamen nun-
 quam accidit alicui, vel temerario Medicaastro.
Alsaharavius quidem omnes infrigidantes me-
 dicos nostri seculi multis parasangis anteivit,
 maximè in primo Variolarum tempore ; nem-
 pe in sanguinis missione ad syncopen, & fri-
 gidæ, immensâ quantitate & confertim ex-
 hibitâ potione ; eâque sæpiùs repetitâ pau-
 cis horis. At, quantum video, sine successu.
 his tamen non obstantibus, venenum intra
 habitum corporis restitans, (quod neque ex-
 tingui, neque ullâ evacuatione tolli potuit,
 adeo totum sanguinem jam infecerat) san-
 guine circumactum, ipsâ suâ eruptione per-
 petim & necessariò, sub specie vaporis super-
 vacanei per oscilla cutanea, ea tandem cor-
 rumpit, atque in vesiculas excitat, inflam-
 mâtque : in his verò vapor superfluous & ve-
 nenatus, jam cohibitus, & à libero exitu præ-
 peditus,

peditus, postquam ad summam distentionem & magnitudinem vesicæ pervenerint, in pus, ex sua natura (nempè quod serum extravasatum sit, ut pus ex vulnere, aut mucus putridus ex coryza) densatur, ac maturatur.

Atque hætenus de Variolarum *malignitate* breviter dictum est. proximo loco ad eorundem *novam* (ut credi amant) *Therapeiam*, & medicamenta sive medendi methodum procedo.

In primis diebus, ais, ebullitio nec nimis evehi, nec nimis minui debet: idque ad ravin usque repetas. at dic quis medicus unquam aliud dixerit? nemo, quod scio, ab *Avicenna* ad ipsum te. An non idem sedulò inculcat *Willis*; & egregium, ubi opus fuerit, exemplum infrigidationis in juvene, calidis ferè ad necem oppresso, exhibuit?

Porro ais, Variolas ante debitum tempus nullis remediis erumpere. Tua itaque inaudita ac mirabilis cautela de intempestivâ eruptione vana est; ita nec prohibent alexipharmaca, ut affirmas, exhibita; nec tua refrigeratio promovet.

At rursus, inquis, materia Variolarum in sanguine primis diebus cruda est, & nimium dispersa per sanguinis massam, ejusque particularum collectioni & inter se coitioni tempus dandum est, antequam egrediatur. hæc autem gratis dicta sunt. Etenim venenum cruditatem nescit; acrior quidem ob moram & ignitionem sanguinis fieri potest, sanguinemque adeo plurimum corrumpere.

Præterea,

306 EXERCITATIO MEDICINALIS

Præterea, ais, quo diutius natura separationem molitur, & perficit, eò certius & universalius eadem absolvitur. ita ex tarda ebullitione, variolæ distinctæ; ex festinata verò ac vehementi, confluentes. de tempore autem

• *Alfahar.* eruptionis aliter senserunt primi *
authores, nempe si apparent in die *tertia* est materia *mediocris*; & si tardant usque ad *quartam* diem est tardæ digestionis, *i.e.* difficilis: nisi allevietur æger, & è contra. in eo verò falleris; nempe dum separationem, nescio quam, despumationem, particularum morbosarum congregationem, earumque concoctionem, secretionemque (nam his aliisque multis id genus vocabulis tuis lætamur) in ipso sanguine fieri vis; pûsque esse genuinam prolem hujusce materiæ secretæ: puri itaque debent respondere particulæ à sanguine secretæ. Sed & res & ratio falsa est. quippe nihil à sanguine secernitur, nisi ejus superfluitates, tanquam in sanis. hæ autem veneno infectæ, erumpentésque atque in osculis ductuum cutaneorum paulisper detentæ, ob naturalem partium illarum constrictionem, configurationemque, exiguas vesiculas excitant, eadémque, in majores indies eminent, ex appulsu novi feri evaporandi. at iste humor, qui primùm partim tantùm lentus fuit, sensim in ductibus excretoriis, maximè ex mora & calore partis jam venenatæ, in pus convertitur. id quod abundè testatur, ad *statum* usque, *ruborem*, inflammationem ac tumorem (etiam quando ad perfectam maturationem variolæ attigerint) perseverare, & *spectabilem* esse.

Cum

Cur autem ferè ante quarti initium non appareant, ratio esse potest ; quòd ubi serum ex veneno paululùm lentescat, multo difficiliùs per ductus cutaneos, quàm cùm liquidius fuit, transferatur. item cùm variolarum apparitio ex osculorum ductuum inflammatione & in vesiculas tumefactione consistat, id non subito, & ex primo vaporis venenati exitu, sed pro natura mitioris & minus acris veneni, plurimòque sanguine sano diluti, alterum & tertium diem requirere ad partem solidam & nodosam (quales sphincteres sunt) elevandam in tumorem inflammatum.

Sed interturbo te, dic reliqua. nemo, ais, perit ex Variolis, quòd non eruperint ; sed multi, quòd cùm eruperint bona spe, præmaturè detumuerunt pustulæ. imò aliqui, (quod ipse testor, ac alii mecum medici) periire ex syncope, & convulsi plurimi mortui sunt, in primo variolarum tempore, ante eruptionem, aut ubi levissima tantùm earum apparitio fuit. & quid ni in primis insultibus, ubi omnium gravissima symptomata esse consueverunt ?

At, inquis, in despumatione prohibitâ & nimium imminutâ ebullitione pabulum & materia deest Variolis conficiendis. itane credis multos ex materiæ morbosæ defectu encari ? nempè designavit natura tot pustulis tantam materiam morbosam : igitur cave subtrahas tantæ foeturæ optimæ spei sanguinis renovandi faculentias ; sed tanquam bonus Oeconomus distribue annonam pro instituto tempore, nè ex inedia pereant, antequam adoleverint.

At.

308 EXERCITATIO MEDICINALIS

At Fabula nondum finitur. Si secreta materia ex quavis causa intrò revocetur, *eandem* ægro certam necem inferre; illam verò corruptelam, ex secretionem malè peracta, sibi acquisivit, non ex aliqua malignitate. periêre quidem superiores tuæ variolæ ex inopia materiæ secretæ; hæ verò ex reassumptione materiæ suppuratæ. at malè meministi te, velut fundamentum, posuisse, suppurationem omnem in sanguine factam fuisse; innocuum verò pus è sanguine exiisse; quare itaque, si idem denuò sanguini commisceri contigerit, mortem tam citam inferat? Hic files: Tantùm innuis aliquid in secretionem malè peractum fuisse. ego verò nihil omnino, cùm nihil uspiam è corpore in hoc morbo secerni audacter affirmaverim præter superfluum vaporem veneno infectum. agnoscis tu hominem occidi ob nescio quam corruptelam, quam tamen malignam esse noluisti: at certissimos nos tacit Historia medica aliorum abscessuum pus, per ipsum cor posse traduci, & multo tempore cum sanguine circulari impunè, & citra corporis noxam, nedum mortem. claro documento, inesse puri variolarum retrogrado venenatam & exitialem qualitatem.

Insuper urges ex leni ebullitione & refrigerantibus egressionem pustularum fieri & faciliorem, & promptiorem: quasi dicas, à leni pulsu facilior ac promptior circulatio. hæc-cine est tua œconomia?

Ad alexipharmaca quod attinet, inquis, iis non opus esse in confluentibus, quia major inflammatio est. malè rem intelligis; siquidem
illa.

illa dantur propriè & privatim adversus venenum, non expulsiõis solius causâ, ubi autem major inflammatio, ibi majorem malignitatem subesse, credibile est.

Ejusdem quoque commatis est, quod sequitur: nempe in declinatione, ubi secunda febris, sedulò refrigerandus est æger, ne sudet.

— nudus erit illi.

*In Tyberi stabit, casus medicusve levabit
Ægrum ex præcipiti. —*

ubi scilicet, Cardiacis maximè opus fuerit; nimirum ab inanitione tot tantarumque pustularum, & à tenui victu plurium dierum viribus ferè prostratis? temeraria sanè cautio, cum ipsa secunda febricula, si quando acciderit, à nimia inanitione oriri possit; ut in Hætica & Phthisi.

In adultis *Ptyalismus* sæpè supervenire solet; atque hic Epilogus est. morbus, inquit ille, se expurgat novo hoc per salivationem modo, ideo minùs de pustulis curandum est. Salivatio pustularum loco est. minimè quidem; quippe ulla evacuatione Variolas formatas tolli, aut minui posse, sed per solas pustulas venenum ejiciendum est, id quod omnis omnium seculorum à Variolis ortis communis experientia testatur. Deinde, in confluentibus secundum te id præcipuè accidit, ubi scilicet pustularum maxima copia est. At pustulæ, ais, in confluentibus depressæ sunt, itaque salivatio earum angustias pensat. imò alia depressionis ratio est, nempe oscilla ductum

310 EXERCITATIO MEDICINALIS

Etuum excretoriorum, & ipsa spatia cutis intermedia, in unam vesiculam communem, more Cantharidum cutis admotarum, inflammantur, ac exesa sunt. Ergo latè diffunditur materia contagiosa; non autem, ut in distinctis, certis limitibus comprehensa, undique comprimitur, ac acuminatur. Salivatio itaque non venenosam materiam expellit, sed, illà prius expulsà, certè ex maxima parte, occlusis jam cutis foraminulis, superflui vaporis à sanguine perspiratio, per fauces & pulmones fiat, necesse est. imò eadem salivatio nasceretur, nullus dubito; si pori cutanei, vel præternaturali, vel artificiali ullà alià de causà occluderentur; ut ex frigore, & Mercurii inunctione experimur: nempe ab eo statim catarrhus, defluxio ingens, & spumosa saliva excreari solet. Denique, quòd salivatio non sit de morbosa materia, illud argumentum est, fauces ab ea, utut vehementi, minimè exulcerari, prout in eruptione cutanea fit.

Salivatio, addis, promovetur multa & tenui potione: ita quidem, & interdum diarrhœa funesta, & micturitio tua mortifera: hæc tibi in medicina facienda, scio, sæpiùs accidisse: at causam non vidisti; tantus tuarum hypothesium amor est.

Sic Tragica deservit, & ampullatur in arte.

an non verè hoc est, laudem, an lucrum dicas, quæsitum ire in vita hominum?

Narcotica (pergis) in adultis movent salivam: sic medicamenta vehementer adstringentia,

gentia, citam alvum faciunt, eademque cathartica in diarrhoea fiunt, ex tua doctrina. nam utriusque par ratio est. quod autem non multum & diu salivæ eruptionem impedian, facile credo; Quemadmodum verò in dysenteria nec opium comprimit ventrem, quin paucis momentis denuò citetur, victa ejus virtute à morbi malitia. sic ab opio exhibitò in variolis, ob necessitatem perspirationis, in aliqua saltem corporis parte, citò redit salivatio. At aliæ, eadèmq; longè potiores rationes sunt, propter quas narcotica dare in hoc morbo consueverunt medici; quòd ab eruptione, exigua tantum febricula sit, unde medicamentum æquè tutum, ac vinum in sanis; quòd in adultis metum, & in pueris clamores & querimonia tollit; quòd utrosque ab irrequieta jactitatione prohibet, unde ulcuscula facta tecta conservantur, ne in mortificationes lacerantur; quòd corpus in æquabili perspirationis statu vindicat. sed de his infra plura, ubi medicamentorum rationes exhibebimus.

Haftenus cum iis rem habuimus, qui variolarum quandam innocentiam ac necessitatem ad *perficiendam humanam naturam* vindicant. alii verò sunt, iique novi quoque scriptores, qui nihil nisi venenum exclamant; alterumque *primarium Athletam novum*, & veteribus planè incognitum, præter sanguinem, humorumque massam; nempè *spiritum animale* in medium proferunt. Hunc autem diro conflictu cum veneno certantem exhibent; ex hoc prælio, si quæ lethalia symptomata & strages sint, illa omnia oriantur, necesse

312 EXERCITATIO MEDICINALIS

necesse est. Itaque in variolis nihil nisi dimicationes & Tragœdiæ in nervoso genere audiuntur : horrenda Toxica, ipsâ peste interdum pejora ; ubique militaris apparatus, innumera stadia & castrametationes, vehementissima alexipharmaca utramque paginam implent. Atque hæc omnia nobis ex mero postulato pro summa ejus viri modestia credere fas est.

——— *vidi ipse furentem*

*Cæde Neoptolemum, geminosque in limine At-
tridas.*

*Vidi Hecubam, centumque nurus, Priamumque
per aras*

Sanguine fœdantem, quos ipse sacraverat ignes.

Profectò in hanc arenam invitè descendo ; tantus veneni timor est, ut quo me vertam, nescio ; & nisi *paupertinorum spirituum* misericordia me moveret, hæc omnia silentio præterirem, eodem jure, quo ipse author omnes ante se de hoc morbo scriptores medicos neglexerit ; præter unum meritò ejus *antagoni-
stam*. Nam ille in hoc morbo nihil omnino

* *Hand parvo mibi la-
bore, cura, & industria
per multos annos continuos
ea stetisse, neque jam à
me fuisse evulganda, nisi
vicisset charitas in proxi-
mum, & studium aîis be-
nefaciendi, &c. Sydenham.*

moliri voluit, & infri-
gitationes supra omnia
auxilia * animosè & ex
summa misericordia in
humanum genus extu-
lit ; & si quod morbo ve-
nenum inesset, id omne
deberi malo regimini, &
medicamentis perperam
ex-

exhibitis. Contrà hic omnia bona de calore, ut ita loquar, spiritigeno, & valentissimis Antidotis prædicat ; nempe tanto veneno domando & spiritibus sustentandis apprimè necessariis.

Discernite, quæso, ô boni iudices, quis sanior sit ex isto Gladiatorum pari, sanè oppositissimo. nam variolarum multùm interest, scire, an hâc vel illâ parte steterit victoria.

———*inter*

*Hæctora Priamidem, animosum atque inter
Achillem*

*Ira fuit capitalis, ut ultima divideret mors,
Non aliam ob causam, nisi quod virtus in
utroque
Summa fuit.*

Profectò ego nihil determinare ausus sum. Tantùm difficultates quasdam paucis proponam : isti autem, eorùmve sectatores expediant ex otio, & quando commodum videbitur. De priore verò jam satis dictum est ; de hac posteriore opinione, quæ sentio, breviter exponam. Igitur ita se res habet, si rectè capio. Venenum, unde unde ortum, spiritibus implicatur ; prælium committitur ; victo tandem veneno, à spiritibus fugatur hostis criticè. humores autem in conflictu à veneno inficiuntur, quæ necessaria quædam eorum prædispositio est, ad expulsionem veneni expediendam. Nam venenum naturaliter massam sanguinis humorumque colliquat, funditque ; item Fermenta quælibet alterat. vita autem ægrotantis

P

non

314 EXERCITATIO MEDICINALIS

non tam à febre, quàm à veneno ipso, spiritus delente, in discrimen ducitur. ità à vehementiore quovis symptomate in variolis, spiritus magis deleri, quàm à primario veneno.

Atque hoc quidem omnibus, inquit ille, notum est. Cùm verò fermentum variolosum præ omnibus fermentis spiritus irritet, *opio* & *alexipharmacis* frequentissimè exhibitis compefcendum, itaque *Ladani* usus adeò necessarius est in variolis, ut sine eo nihil fere in curatione variolarum perfici possit: at salvo jure *Sp. vitrioli* aquæve, nescio cujus, *Stipticæ Regiæ*. Atque hæc summa est hujus novissimæ doctrinæ de variolis: si quid omiserim, libenter aliquis, data occasione, mihi indicaret velim; nam reliqua omnia, quantum video, apud veteres uberius legere est: de quibus supra sententiam meam satis exposui.

• *Exercitat.*
• *Anatom. 2.* Quid autem ego de spiritibus* sentiam, non opus est, arbitror, ut hic repetam. at positis, non datis spiritibus tui causa, quomodo constat, venenum illos primùm adortum esse; spiritus dicuntur ex sanguine purissimo fieri, & in cerebro nervosóque genere hospitari; cur itaque per ejus flumen venenum transiens, non ipsum sanguinem massámque humorum primò inficiat; aut eo certè diluatur, & de ferocia sua aliquantulùm remittat, ante quàm in caput ascendat, & per cerebrum nervosúmque genus simul cum spiritibus in omnes corporis partes transfretetur. *Willis*, qui primus, quantum scio, eandem opinionem protulit, non sine aliqua verisimilitudine, venenum *menstruum*
fermentum

fermentum facit, & homini connatum fuisse arguit; & cum cerebrum, spinalisque medulla, præcipuæ ex spermaticis partes sint, ibi naturaliter, quòd commodius, ab ipso fœtu formato delituisse. At vana est hæc opinio. vide quæ supra exposita sunt.

Porro, ais, humores in conflictu infici, pugna autem in dominio spirituum privatim celebratur, victoque veneno & ex gremio & amplexibus spirituum excusso, in sanguinem migrat; adhuc tamen omnis ejus malitia deleri non videtur; sed exit venenum ex nervoso genere, novasque turbas & febrem accendit in sanguine. ita facile per teipsum redis ad Arabum doctrinam; nempe ad fermentum quoddam variolosum, sanguinem vehementer exagitans: Atque hæc est illa necessaria humorum prædispositio, quam illi ebullitionem vocarunt, à veneno autem post conflictum cum spiritibus recedente, sanguini inducta.

Rursus, ais, spiritus à veneno implicari, irretiri, comprimi, sopiri, penitus extinguere, ut non amplius se, pro sua natura elastica, expandi possint. venenum autem procax, & acerrimum toxici genus est, præ omnibus fermentis exagitans, atque irritans, cutem inflamat, humorumque massam fundit. itane? hæccine adeo incompatibilia sint, ut implicentur? an ab igne, igni adjecto, aliquis extinctionis metus est? ita est, fratrum concordia *rara est*.

Ita profectò sentis, nam ais vitam ægrotantis non tam à febre, quàm à veneno ipso,

316 EXERCITATIO MEDICINALIS

cum spiritibus præliante extra flumen sanguinis. Hinc usus Ladani tam necessarius est; maximè si alexipharmaca, mithridaticum, the-riaca, diascordium adjecta sint; nempe *dupli-*
ci dosi, una pro spiritibus, altera pro veneno. scilicet ex hac mistura optima spes est criseos perfectissimæ. Sin autem sanguis erumpat alicubi corporis cum veneno, actum est, ni-

si *Spiritus Vitrioli*, * aut aliqua *Aqua Regia* † exhibita sint. sic duplici

* Syden. *In mentem mihi tandem venit Spirit. Vitriol. &c.*

† Morton *de Variolis.*

invento, uno tui anta-
gonistæ, altero tui ip-
sius beamur. euge! optime novitium inven-
tum! nam veteres scilicet, stupidi illi homun-
ciones, ne somniârunt quidem de *acidis*, in
hoc morbo dandis.

*Hæc facetia est, amare inter se rivales duos;
Uno cantbaro acidulo potare ———*

Taceo usum Corticis Peruviani; à quo propinato, ais, distinctas semper variolas se-
quutas fuisse. Perinde ut ab syrupo *Alyan-*
daci Alsaharavii, qui exhibitus ante eruptio-
nem variolarum, si exierunt novem variolæ,
non tamen pervenient ad decem. ita inter-
dum forte fortuna & antiqua & nova inter se
mirificè concordant, in maximum mortalium
bonum. sed proh dolor! corticem habemus;
syrupus verò iste mirabilis, quantum scio,
cum authore periit. sed tantarum inanium ri-
xarum tædet; *ubi parum* aut nihil, præter ab-
furda quædam figmenta, occurrit. Profectò
hæc

hæc pauca hominis gratiâ protuli, nempe istius Novi (ut appellari amat) *Instauratoris* veræ *Philosophiæ Medicinalis* potius, quàm ob aliquod ejus doctrinæ meritum.

Ad propriam praxin tandem pervenio: nolo autem, ô bone lector, te exanimare multitudine ægrotorum: paucas tantum & selectiores quasdam Historiolas, *remediorumque gratiâ* potissimum recitatas, exhibere in animo est; ut scias, quid ipse in hoc morbo curando facere consueverim; & ut medicamentorum maximè appropriatorum usus ac rationes paucis expediam. profectò malum in hac urbe adeo quotidianum est; ut nemo nostrum est, quin ei à mediocri praxi facilè foret, vel suos centenos ægrotos exponere. noli tamen timere; *adversaria* non exhauriam.

I. Miles quidam Gregarius fortè *Eboracum*, exeunte Januario ante annos viginti adveniens, ubi nemo, quod scio, à pluribus annis variolis decubuerat, ex eo morbo mortuus est; primum vicinia ægrotavit ex infectione; tandem in totam urbem sæviit.

D. *Harrison* formosa puella, octodecim annos nata, in proximis ædibus militi mortuo habitans, ex rumore vehementer territa est; mox se malè habere cœpit; & capitis lumborumque dolore multum quæsta est: dein vomuit, & febricitavit.

Ei tum urina fæculenta, ex fæcibus albidis & fūrfuraceis.

Ipse vocatus leviter purgantem potionem dedi: à qua per biduum sese multo melius habuit.

318 EXERCITATIO MEDICINALIS

habuit. eadem verò mala denuò reversa sunt: atque iterum purgata est paulo validiore medicamento. à quo pejus se habuit, & pulsus vehementer concitatus est. inde ad septimum diem à primâ ægrotatione medicamenta alexipharmaca (ex Bezoar. Oriental. pulv. è del. Croci, Cochenel. &c.) data sunt; at citra pustularum eruptionem, quam frustrà per integrum quatrimum (aliis infantibus jam tum in eadem domo cum variolis decumbentibus) expectavimus. Octavo sanguis è brachio missus est, ob difficilem spiritum, tussim siccam, & levem veluti raucedinem; is refrigeratus, albida pellicula variegata contactus est. Ea verò nocte bene dormivit; & postridie per paucas & exiguas pustulas in facie videre licuit: nunc autem, omnibus malis tantum non finitis, bene se habuit. ipsa facies paululum intumuit. variolæ discretæ & acuminatæ fuerunt. Triduo verò ab eruptione admodum frequentia sternutamenta, & multa pituita & per os & per nares mota est.

Hodie quoque menstrua ex statò & debito tempore ei responderunt.

Quarto similiter manarunt menstrua, & alvus iterum respondit. eadem de gutture querimonia & insignis raucedo, & saliva copiosè mota, & sternutamenta. ipsæ autem pustulæ jam. & numero & magnitudine multum auctæ; & earum pars media five eminens ichore quodam limpido plena. manus & brachia & facies iis replentur; at in reliquo corpore rariores.

5°, 6°, Omnia

5°, 6°, Omnia fausta : lachrymæ involuntariæ & apertis adhuc oculis pustulæ jam albidæ, atque admodum intumefcentes.

7°, Facies valde tumefacta : pustulæ prægrandes ; iis color ex albido flavescent, cum pellucidæ antè fuerant ; sicut etiamnum sunt in brachiis. Oculi ferè occlusi ; & qui humor pridie in iis liquidus, jam crassus & veluti purulentus est. eadem turbulenta urina.

8°, Pustulæ jam crustis arescere cœperunt. 9°, Eadem subaridæ, & biduò post decidere cœperunt ; & sui vestigia vel levissimè impressa reliquerunt. an quòd corpus benè purgatum ; quòd sanguis missus sit ; quòd menstrua suo tempore responderint ?

2. D. Norton puella 18 annos nata, exeunte Augusto variolis affecta est. primo autem ægritudinis die menstrua leviter responderunt : vehementer febriit ; deque capitis & lumborum dolore immani querebatur. ea nocte deliravit. 2. Vehementi febre arsit, & non ad intelligentiam rediit. 3. Similiter se habuit : at jam exiguæ pustulæ rubræ in facie brachiisque apparuerunt : ad mentem rediit. illa autem nocte sumpserat hujusmodi medicamentum [& *Trochisc. viperini* 3j. *bezoar oriental.* ʒi. *aq. Theriacal.* 3j. m.] 4. Pustulæ jam eminentiores, at distinctæ & velut vesiculæ aquâ plenæ ; ad earum verò radices cutis rubicunda, hac nocte satis commodè dormivit. febris ex magna parte desiit. 5. Ipsa facies paululùm tumidior, & auctiores pustulæ ; adhuc tamen aquæ ; vesperi alvus primò respondit.

320 EXERCITATIO MEDICINALIS

spōndit. 6, 7. Ex albido flavescebant pustulæ : oculi clausi, & lachrymis involuntariè stillantes. 8, 9. *Summæ* pustulæ siccescere incipiunt, ipsæque facies paululùm detumuit. 10, 11. Oculi aperti : pustulæ in crustas indurantur.

N. B. Iphis crustis deciduis, tamen maculæ, quasi *nodi* quidam in cute, diu tumidæ permanferunt.

3. Filius natu major 11 annos natus, D. G. *Frankland de Thurtleby* Militis, ex variolis distinctis decubuit : cibum autem etiamsi è media materia, tamen bis quotidie minimùm, quòd minimè ægrotavit, sumpsit ; medicamenta taceo, quod nulla memini illi data fuisse. ad 16 diem è lecto surrexit ; subitoque ejus artus omnes conciderunt, velut in apoplexia, & alto sopore correptus est ; neminem cognovit, aut clamanti ad aures respondit.

Ipse nunc primùm vocatus, puerum nè semel quidem in toto morbo dejecisse intelligo.

Frustra enemata acerrima, etiam scybalis aliquod durissimis digito prius extractis ex ano, injecta sunt. eaque sæpè repetita, semper tamen irrita fuère.

Ita se habuit ad viginti quatuor horas, adeo ut, quod ejus ori inditum est, nisi etiam gutturi penitùs intruderetur, non deglutivit. postridie autem manè *Extract. Rudii* ℞. in 4 pilulis gulæ interiori intrusimus, earúmque operationem totas octo horas expectavimus. mirum ! quantum excrementorum, magnam
partem

partem liquidiusculorum, unâ vice involuntariè deiecit. dictum factum ! ad intelligentiam rediit. at ex altero femore resolutus est, & ad annum claudicabat.

In hoc casu noto vim liquefactivam pharmacorum purgantium, etiam durissimorum scybalorum, nempe ex mota pituita è ductibus excretoriis.

3. Causam si quæras, cur alvus in variolis ferè ad multos dies supprimatur ? respondeo, verisimile est, etiam ipsa intestina variolis affici ; itaque eadem rigida fieri ob frequentes pustulas inflammatas ; eorûmque adeo motum compressivum, pro eo certè tempore, necessario suspendi, facultatèmq; excretricem feriari.

4. D. *Harrison* mulier, 20 annos nata, variolis confluentibus *Eboraci* decubuit ; ægrè convaluit. Longum esset omnia ex adversariis meis de illa scripta recitare ; illud notabo, nempe ejus oculi diu à convalescentia sanie madebant, & inflammati sunt, huic & sanguis missus est ; & medicamenta purgantia sæpiùs exhibita ; atque alia multa *Topica* ad-mota : nihilominus oculi pessimè se habuerunt. tandem sic admirando effectu præscripti [R. Ung. *Tutiae* ʒij. *aloes rosacei torrefacti* ʒj. *benè lævigentur m. f. Lenimentum*] alterâ quâque horâ illiti sunt eo medicamento oculi : paucis horis dolor levatus est, & sanies brevi ex toto sublata est, & inflammatio desiit & oculi siccabantur ; ut luce liberè & cum voluptate frueretur.

322 EXERCITATIO MEDICINALIS

5. D. *Barkham* valde obesa mulier, plurimum infantum mater 1683. variolis exeunte Januario decubuit. huic in prima correptione ingens capitis & dorsi dolor, vertigo, nauseabunda Febris. 2. Omnia pejora. 3. Omnia vehementiora, & variolæ hic & illic planè apparuerunt. menstrua ante tempus jam profluebant. 4. Plures variolæ: at præter expectationem & pro-vehementiâ symptomatum admodum paucae & distinctæ. febricitare desiit. ingens eo die Ptyalismus ortus est. 5. Omnia benè se habuerunt. reliquam diariam non transcribam. 7. Jam (quod præcipuum & mihi, tum valdè novum videbatur) in universa cute innumeras exiguas maculas *rubras*, velut acu pictas; ac si nova Variolarum fœtura instaret. Sic præscripsi [℞. *bals. Leucælli* ʒij. *Salis Martis* ℥ss. *optimè lævigentur super marmor.*] hujus balsami Martis ℥ss. ter quotidie dedi. maculæ ad 9. prorsus evanuerunt. 13. Surrexit è lecto, & tum primùm sine ullo incommodo dejecit. convaluit.

6. Juvenis quidam ex frigore vehementer coryza laboravit; sub eodem tempore variolis confluentibus graviter correptus est. toto decubitus tempore valdè excreavit cum tussi; & vix deglutire potuit. ipse ad 10 diem vocatus Bals. Martis ℥j. do: idque quotidie repeto. die 14. multo melius se habuit, & benè & facile deglutire potuit; huic tantùm avenacea juscula permisi. 15. primùm dejecit; & variolæ incrustari videbantur; caput detumuit, at adhuc multum excreavit. convaluit. quater ex balsamo Martis tantùm sump-

pli.

psit, at optimè tulit medicamentum, & ei, ut opinor, magno antidoto fuit.

7. Famula D. Chesney 30 annos nata, variolis confluentibus decubuit. præter decoctum *Avicennæ* ex ficibus, Tragacanth. sem. fœnicul. lacca, nihil præscripsi; item mucilag. sem. Cydonior. item admodum tenui victu nutrita est.

Variolæ depressæ & exiguæ fuerunt: huic sputum exiguum. menstrua fere assiduè profluebant à primò correptionis die. item ex gutture ipso initio morbi valdè quæsta est, tanquam ex frigore aliquid mali accesserat.

12°. Admodum ex gutture ægrotavit, ut penè anhelans suffocari videbatur; nec aliquid deglutire potuit. jussi ejus os elui melle violaceo, cui paululùm omphacii ex pomis acerbis adjectum sit. Dein balsamum Martis ℞. dedi, quod tamen admodum difficulter devoravit. item singulis binis horis ejus balsami Martis ℞. ex syrup. jujubin. dari jussi. ea nocte optimè dormivit. 13, 14. B. M. ℞. singulis noctibus sumpsit. gutture, ut antea Collyrio tepidè injecto bis aut ampliùs in die diligenter curato. jam primùm media nocte alvus mota est. 15. omnino detumuit faciès, pustulæ siccescebant; gargarisato ore hujusmodi medicamentum sumpsit. [℞. melis cocti ℥ij. syrup. violar. 3 ℔. mucilag. sem. cydonior. 3℔. cochleatim detur] 16, 17. bals. Martis ad. 3℔. nocte sumpsit. convaluit.

8. Domina Walker ex frigore & itineris plurimum dierum fatigatione febricitavit cum gravi tussi. item à symptomatis variolas prædixi.
à primò

324 EXERCITATIO MEDICINALIS.

à principio decubitûs vomuit, & aliquoties deiecit, deliravit; huic ex Mithridat. 3β. cum agaric. & sal. Martis gr. i. bolum dedi: item diacodii 3β. ex aq. hordei.

Huic tantum variolæ distinctæ. at propter tussim & sanguis missus est & diacodium in modica dosi singulis noctibus exhibitum est. 15. nihil id genus medicamento datum est; ea verò nocte & pejus se habuit, tussi assidue vexata est; & semel liquida deiecit: inde 16. mane idem diacodium datum est; nimirum propter tussim conjunctam cum variolis. convaluit.

N. B. Febris non ante 12. diem, id est, maturationis ultimum tempus, remisit.

9. D. Tomlinson juvenis robustus, ineunte Aprili variolis confluentibus affectus est. ipsis pustulis erumpentibus sanguis è brachio ad 3x missus est. avenaceis tantum & fero lactis cibatus est. confect. alkermes & confect. de hyacintho primis diebus modicè sumpsit.

Decoct. pector. cum ciceribus & lacca assidue potavit ad ipsum morbi statum. optimè se habuit; nec ei alvus mota est ante 23. diem. quo die ab aliquo nescio quo caseo re-
senti, clam comesto, inhorruit, & difficillimè respiravit, & tantum non animo defecit. diacodii 3β. (nam antè ejus nihil sumpserat) & haustulo vini canarini ex fero lactis: hominem restitui. convaluit.

10. Filius D. Pricket Quæstoris publici Eboracensis, 8 annos natus, variclis decubuit: distinctæ fuerunt, at insolitæ magnitudinis: nam inter eas fuerunt magnæ, instar vesicularum
piscium.

piscium totæ aqueæ at nigricantes : ad vigesimum diem aqueæ vesiculæ in pus non conversæ sunt, sed ex his à me pertusis aqua nigricans, instar succi mororum, effusa est. ad 27. diem vixit nullo digestionis signo in maximis variolis ; & minores haud tum siccarentur.

11. Filia D. *Tolhurst* in vico D. *Märtini* habitantis, circiter septem annos agens variolis distinctis, iisdemque paucis & plenis decubuit. ei exhibita sunt vulgaria bezoardica è pul. chel. comp. in principio. parum ægrota- vit, nisi primis diebus. nihil fere cibavit præter avenacea aut serum lactis ex cerevisia tenui aut tantillo vini Hispanici decoctum : 4 ab eruptione ad scapulas ingens *Bubo* subito ortus est, cum vehementi inflammatione circumcirca, etiam dorsum & collum latè occupante. 6. bubonem aperiri jussi ; è quo pus ad aliquot uncias effusum est : pustulæ tamen variolosæ consueto tempore maturuerunt. vulnus diligentia & cura chirurgi *Jones* sanatum est. convaluit.

12. Filius D. *Verney* Militis, juvenis, ex immodico exercitio in sphæristerio, variolis Londini decubuit : ei sanguis aliquoties missus est. aliis plurimis medicis adscitus, ego purpureas maculas variolis interspersas vidi, & latic nonnullas plagas, veluti vibices in brachiis & collo purpureas ; hæmorrhagia narium & mictu sanguineo à primis diebus affectus est. non bene memini quid ei ex communi consilio præscriptum fuit. illud tantum curiosius animadverti, sanguinem refrigeratum *tenuissimum* fuisse, ut ejus crassamen-
tum

tum rubrum, vel molliori pennæ plumâ percussum, facile dividi potuerit. ad septimum obiit.

In aliis autem multis, quibus urina cruenta mota est, sanguinem è brachio missum, adeo *aquatam putridumque* esse vidi, ut fluctuaret crassamentum in vase, non aliter, quàm ipsum serum.

Neque ullum servatum memini in tantâ pestilentiâ, nisi alia micturitionis cruentatæ fuerit causa; nempe vel ob epispastica adhibita, vel menstrua, aut puerperii lochia, &c. quæ admodum cautè distinguenda sunt.

13. Filia cujusdam *Wood* variolis distinctis, at multis decubuit: huic multæ purpureæ maculæ per totum corpus dispersæ, quarto ab eruptione vocatus, febricitantem & delirantem inveni: decoctum pectorale cum ciccribus ordinavi: item [*R. spiritus vitrioli 3j. olei vitrioli 3j. diacodii 3iij. misce*] hujus cochleare tertiis quibûsque horis exhibe. biduo maculæ purpureæ paulatim rubicundæ fiebant, deinde sensim disparuerunt. convaluit.

14. Quidam *Dale* juvenis robustus ac carnosus, 23 annos natus, ex hæreditaria & materna labe ante biennium mente captus est; quo spatio plurima ruri exhibita sunt ab aliis atque aliis medicis: tandem ineunte æstate Londinum venit, atque illum ad sex septimanas minimùm tractavi ad hunc modum: nempe semel in qualibet septimana sanguinem ad libram è brachio misi: itémque alternis diebus helleborismum ad 40 aut 50 grana, veretri albi propinavi; vel aliquid è cupreis

cupreis catharticis vehementioribus & iusta dosi præscripti. his autem vehementer & supra & infra humores moti sunt. hæc autem methòdo perstitit ad sesquimensem; quo tempore variolis correptus est.

N. B. Quamvis modicè cibavit, & sanguis ad plures libras missus fuit, atque insuper valentissimis medicamentis ex omni, crederes, saburra & sæculentiis vitiosi sanguinis humorumve hominem assiduè & diu purgatum fuisse; tamen post tot & tantas evacuationes confluentibus variolis exitialiter decubuit. ad eum verò accersitus est collega meus dignissimus D. *Dawes*, qui illum mecum sedulò curavit. nihil autem peculiare in toto morbi decursu animadverti, nisi quòd ad intelligentiam non rediit, quamvis minùs ferox & paulo pacatior fuit. ad 13. diem ex sævitia morbi mortuus est.

14. D. L. puella ex tertiana duplici, cortice Peruviano jam recens profligata in variolas mediocris numeri incidit, morbi autem decursus sine ullo gravi symptomate præteriit: ad 17. verò diem à decubitu rediit febris: sanguis ei missus est, & cortex denuò pro more exhibitus. convaluit.

15. D. *Clayton* juvenis, optimi corporis habitus, ex sævissimo capitis & lumborum dolore variolis haud mediocribus correptus est. statim & in primis diebus Emeticum datum est; itémque ante eruptionem sanguis ad 3viij, missus est. 4. Verò manè clara variolarum indicia visa sunt, quo tempore hæc medicamenta præscripti [*R. croci ʒj. cochenil*]

328 EXERCITATIO MEDICINALIS

neil ℥iij. sacch. candi albi ℥j. m. in x. doses dividatur sextâ quâque hora dand. ex haustulo infra scripto; nempe, ℞. aq. fœniculi ℥vj. lactis alexiterii ℥vj. misce in 4 haustus, adde unicuique diacodii ℥℞.]

Item, ℞. ficuum n. vj. cicer. rubror. contusor. ℥j. Glycyrrh. rasæ ℥℞. sem. fœnic. dulcis ℥ij. G. Tragacanth. ℥j. aq. fontan. ℔iij. coque ad ℔j. f. Apozema colaturæ ℥ij℞. repetas ter quotidie capiat.

Ad diem verò sextum, ad expulsionem, quod aiunt, fortiùs promovendam, sic præscripsi.

℞. bezoar. Oriental. croci an. ℥j. cochineil ℥j℞. sacch. cand. ℥j. m. f. pulvis in iv. doses dividend. harum unam ad octavam nocturnam capiat, superbibendo haustum sequentem. ℞. aq. lact. alexiterii ℥iv. aq. fœnicul. diacodii in ℥j. m. f. haustus.

Item alia fortiora alexipharmaca, siquidem opus fuerit, ad languores: nempe hujusmodi ℞. aq. lactis A. ℥iij. aq. mirabil. ℥ij. aq. fœnicul. ℥ij. sacch. perlat. ℥j. m. coch. detur.

Ad octavum verò, quòd jam ex sputatione irrequietior fuit, haustui hypnotico adjeci lad. liq. cydon. gutt. vj. item Apozemati addidi triplicem quantitatem cicerum rubror. eoque etiam usus est pro Gargarismate.

Ad decimum diem, ad maturationem, adjeci croci hypnotico ultimò præscripto.

Deinceps verò pulveres omisimus, tantùm haustus hypnotic. indulsimus. convaluit.

Sexto autem à casu Variolarum hoc medicamento deiecit. ℞. decoct. sennæ Gereon. ℥iij℞.

Syrup.

syrup. violar. ʒß. *syrup.* è *succo citri aq. mirab.*
an. ʒvj. *syrup.* è *spin. cervi.* ʒjß. *m. f. potio.*
cum custodia sumend. eâ alvus satis mota est.
 eandemque identidem potionem ter amplius
 debitis intervallis cum euphoria cepit.

Quod ad victum verò attinet, hordeacea
 & è pane confecta iuscula & similia præscri-
 psi; quibus tamen vinum semper adjectum
 est. itémque vinum Canarinum merum, cer-
 tè semel idque fere quotidie mane indulsi.
 item idem vinum ex lactis fero, pro more
 Anglorum coctum, quantum & quoties vo-
 luit.

N. B. Quamvis à sanguine misso ferè ri-
 guit sudore frigido: tamen à Cardiacis exhi-
 bitis non amplius ægrotavit, aut admodum
 febricitavit, certè non ultimis morbi diebus,
 cùm altera febris accendi solet, prout fert
 quorundam vana opinio.

16. Filia D. Hamden, 17 annos nata, non
 ita valida, sed macilentior, febre arsit, cum
 vomitu & ingenti capitis dolore. triduo toto
 à decubitu ad omnia, quæcunque oblata fue-
 rint, vomuit, & victum & remedia: tandem
 cùm frustrà omnia tentasset, suasi, ut *vinum*
Hispanicum minimè assuetæ daretur: dictum
 factum, hujus ad ʒvj. protinus siccavit, nec
 amplius vomuit. postridie verò manè variolæ
 eruperunt cum bonis avibus. Pulverem de-
 inceptis è *chelis comp.* cum granis aliquot *bezoar.*
Oriental. bis quotidie sumpsit. item *diacodii*
 ʒß. ex aquæ lactis alexiterii haustulo, bis simi-
 liter propinavit, manè & vesperi. At N. B.
 vini præterea *Hispanici* ad lib. 1. spatio 24.
 horarum.

330 EXERCITATIO MEDICINALIS

horarum quotidie ebibit: idque merum. convaluit statò tempore sine ullà amplius ægrotatione. Huic autem variolæ *confluentes* fuere, facie potissimùm, atque artubus; & veluti Pisciculorum vesiculæ inflatæ sunt, latèque cutim occuparunt. pulcra ante, nec multo minùs pulcra à convalescentia; nempe variolarum vestigiis modicè exsculptis.

18. Domina *Strickland*, primaria fœmina: triginta annos nata, sæpiùs feliciter peperit; & aliquoties deinceps abortiri consuevit. ipsa autem abortione instante, febre vehementi arsit, cum profluvio menstruorum non modico. ipse vocatus Variolas prædixi: postridie autem eruperunt *confluentes*. toto verò morbi decursu, sic ei medicatus sum [*R. cochineil 3j. croci ʒß. sacch. candi albi 3j. m. f. pulvis in vj. doses dividend.*] harum unam è cochleari aqu. Theriacal. sextâ quaque horâ: post triduum verò semel tantùm in 12 horis, & sic ad finem morbi. item vinum Hispanicum pro libitu potavit. item *Apozema pectorale* cum ciceribus rubris, aliquoties in die. item diacodium mediocri quantitate manè & vesperi.

Sputum suo tempore valdè morum est: oculi ad plures dies clausi. convaluit consueto tempore.

Menstrua per se compressa sunt: at medio morbo iterum at leniter mota sunt; identidem ad initium tertiæ Hebdomadæ. illa tamen omnia sine ullo gravi malo.

Huic autem sub altera aure parva *Parotis*, morbo declinato, exorta est, at non periculosa.

Iofa. forte ex *cretatâ* facie, mulierculæ nescio cujus suafu.

19. D. *Ellis*, Equitis filia, carnofa & sanguinei (ut populariter loquat) temperamenti, 16 annos nata. capitis & dorsi dolore vehementer affecta est cum intensa febre synochâ. triduo à decubitu vocatus, in puellæ facie hic & illic minutas quasdam pustulas curiosius animadverti: adeoque sanguinem non misi.

Huic *Cocheneil* ʒij. *Croci* ʒß. *Bezoar. Orient.* ʒj. in vj. doses dividend. præscripsi, superbibend. *Decoct. Pectoral.* (cum *Ciceribus rubris* ʒiiij. ad libram) ʒj. vel alteram tepesactam sextâ quaque horâ. item vesperi & mane lene hypnoticum ex *Diacodii* ʒß. &c.

4° Eruperunt innumeræ pustulæ & in manibus, & ubique corporis, & symptomata plurimum remissa sunt; nempe dolores utriusque loci & faucium angustia; & sitis & febris diminuta est.

5° Multo plures pustulæ visibiles sunt; & vesperi menstrua profluebant, biduo antestatum tempus; ea nocte alvus per se mota est. *crocus* è pulveribus jam *dempta* est; cætera ut ante exhibita.

6° Omnia fausta; pustulæ elevatæ sunt & auctæ, & jam quasi crassiusculo pure repletæ albescunt. menstrua adhuc modicè fluebant.

7mo Se habuit ut pridie.

8° Menstruis nondum siccatis, & spiritûs angustia & levi horrore subito correpta est. *crocus* cum pulveribus rursus adjeci, etiam duplicatâ ejus quantitate. mirabile quidem quàm citò ex eo medicamento cum levi diaphoresi refecta est.

Dein.

332 EXERCITATIO MEDICINALIS

Deinceps verò optimè se habuit sine ulla amplius ægrotatione tempore; convaluit.

20. D. Colthorpe, mediæ ætatis mulier, ante annum diu & vehementer vexata est men-
struis & uterinis profluviiis albidioribus ad sum-
mam imbecillitatem: à quibus à me ad inte-
gram sanitatem restituta est. Autumno infe-
quente Tertiana duplici laboravit; ex hac ve-
rò valdè debilitata est. Iter tamen in Hiber-
niam meditata est: at subitò ineunte Novem-
bri arsit; ipsa recidivam febris intermittentis
esse credidit. die verò à decubitu quarto vo-
catus, Variolas tantùm non erumpentes ani-
madverti. ipse protinùs vinum Hispanicum
cum pane amygdalato propinavi. idque semel
atque iterum quotidie sumpsit: item juscula
è pullo gallinaceo & avenacea, & cerevisiam
ex usu bibendam indulsi.

Hæc autem medicamenta præscripsi: & De-
coct. Pectoral. ℥ ij. Cicerum rubr. cont. ℥ iij. coque
leni igne ad medias cola, f. Apozema: hujus ℥ iij.
tepefactas ter. quotidie sumat.

Item & Croci ʒj. Cochineil. ʒβ. Sacch. tantil-
lum, misce, f. pulvis in viij. partes dividend.
harum unam quarta quaque horâ è Cochleari aquæ
Theriacalis da.

Item & Aq. lactis Alexiterii ʒij. β. Diacodii
ʒj. misce, f. Haustus: nocte ad horam octavam
dand. idem iteretur quotidie manè.

Per triduum verò ab egressis variolis hac me-
thodo usa est. mox per duos alios dies eundem
pulverem non nisi sextâ quaque horâ propi-
nandum jussi. post tres verò reliquos dies eun-
dem pulverem tantùm manè & vesperi sum-
psit.

At.

At ad triduum ampliùs eundem hypnoticum haustulum, cui Lad. liquidi guttas viij. adjeceram, ebibit. convaluit.

Hæ autem variolæ ex *confluentium* genere fuere, totumque corpus occuparunt; ne semel tamen aut doluit capite, aut ulla parte corporis, aut deliquit spiritus liber, fauces admodum apertæ, & tanquam in optima valetudine & panem tostum cum butyro interdum comedit sine ulla querela.

Omnino *nullus Ptyalismus* ortus est: saliva, nec defecit, nec abundavit, quantum ego & necessarii ejus, aut ipsa sæpius à me interrogata de ea re, advertere potuerimus: ad plures tamen dies oculos clausos habuit, præ mali vehementia.

Porrò alvus ne semel quidem in spatio 16 dierum mota est: quamvis post 12. diem comedit pruna & poma cocta dejectionis causâ.

Illud denique notandum est, illam intra se simul habuisse duas tréve uncias *Cochineil*: neque tamen, etiam ipso pustularum maturationis tempore, nisi admodum leniter, certè citra febriculam incaluit.

21. Filia D. *Cbetwind*, admodum valetudinaria, pallida, anhelans, macilenta, variolis correpta est. Triduo autem ab eruptione me vocavit: omnia pessima inveni; nempe pustulas exiguas, confluentes, compressas, febrem acrem, vigiliam, nauseam, spirandi difficultatem, &c.

Tenui victu ex avenaceis, item cerevisiâ tenui, si quam postulet, utatur. At vinum Hispanicum aliquoties in die pro medicamento dari jussi.

Hæc

334 EXERCITATIO MEDICINALIS

Hæc autem remedia præscripsi : videlicet, *R. Croci ʒj. ʒ. Cochineil. ʒʒ. Sacch. Candi ʒj. misce, f. Pulvis in vj. partes dividend : quarum unam tertiâ quaque horâ capiat ex Aq. Theriacal. cochleari.* Item *Apozema pectorale cum Ciceribus rubris pro potu quotidiano, liberaliter exhibendum.* Item *nocte & mane lene & mediocre hypnoticum ex Diatodii ʒʒ.*

Mirabile ; intra biduum pustulæ ingenti intumescentiâ per totum corpus elevatæ sunt. item totum caput intumuit : oculi ex toto clauduntur. statò tamen tempore optimè convaluit.

N.B. Pustulæ, maximè in manibus & carpis, velut totidem pisciculorum vesiculæ paulo diutiùs permanferunt tumefactæ, quàm aliibi corporis.

22. D. Eliz. Finch, illustrissimi Comitissæ de *Winchelsey* filia, 17 annos nata, ex vehementi dorsi dolore & febre decubuit. ad multam noctem vocatus, variolas prædixi : Sanguis ad ʒviij. missus est, item Apozematis pectoral. cum Ciceribus haustulum sumpsit, vinum Hispanicum, & unam vel alteram dosim *Cochineil* cum Croco eâ nocte. postridie verò manè variolæ egredi incœperunt, quibus visis, necessariis alterum medicum magni nominis accersire placuit. nostra verò methodus ei minimè arrisit : atque adeo, humanitatis causâ, illi præscribendi vices cedere volui. igitur ex hodierno more & vinum & calefacientia omnia, vel à culina, vel ab officina omnino prohibita sunt. At lac, aut avenacea, aut poma cocta, aut cerevisiam tenuem ei assumere pro arbitrio indultum est ; per triduum verò ab eruptione hæc

hæc medicamenta præscripta sunt : [& *Aq. lactis alexiterii* ℥iij. *Sp. Vitrioli* gutt. vj. *Diacodii* ℥j. *misce, f. haustus* : ter aut quater quotidie iterandus. Item *Decoctum album dictum, & Aq. lactis alexiterii cum Saccharo perlato & præterea nihil.*] Eventum scire desideras : omnino nulla pustularum confluentium intumescencia secuta est : pustulæ sublividæ & sine pure. Quarto ab egressu, cum omnino conclamata medico socio visa fuerint, methodum mutare mihi copiam fecit, & valedixit. Quinto mortua est, universis pustulis nigricantibus.

N.B. Non audiendi sunt, qui ut symptomati alicui, utut vehementi & maligno, occurrant, morbum ipsum ex toto negligunt. cujus summa accuratio est, pustularum intumescencia. at certè *acida* & frigefacientia omnino illas impedian, quo minùs intumescant. Proximo autem atque ultimo loco *medicamentorum*, à me certè exhibitorum, *rationes ac usus* paucis expediam.

Quod verò ad venæsectionem, * vomitum, purgationem, enemata, vesicatoria, frigidæ potionem & similia evacuantia atque infrigidantia, in variolis atti-

* Cognovi medicos, qui ab Scorpione ictis nihil aliud, quàm ex brachio sanguinem miserunt. C. Cels. idem a libi à rabiosi canis morsu sanguinem homini mitti non alienum est.

net, nihil amplius habeo, quod dicam, quàm quod suprà comprehensum est : nempe illa omnia fieri solere, ad caloris febrilis excessum temperandum ; at citra spem diminutionis materiæ venenatæ, aut morbi solutionem, cum is omnino consistat in expulsionem papularum,

336 EXERCITATIO MEDICINALIS

rum, à venenato vapore superfluo excitatarum; earumque debitâ maturatione, quæ suis temporibus privatim fieri consueverunt: quæ tamen tempora ullis remediis, aut aliquo artificio, adhuc cognito, quicquid vani homines atque audaces contrâ contendant, vel unum tantum diem, non horulam fortè, accelerari non posse, etiam mulierculis notissimum est. Igitur infrigident, calefaciantve, quantum volunt, nihil tamen promovent; at immensum & funestum damnum inferre possunt.

Verum ipsa jam medicamenta interna privatim pensitemus; scilicet quæ peculiariter ad hunc morbum adhibita sint. Atque hæc in *duas* præcipuè *classes* distribui commodè possunt: nimirum vel in ea, quæ inflant, & superfluitates expellant, pustulasque excitas maturant: vel in ea, quæ propriè veneno adversantur: etiamsi in his ultimis quoque sint, quæ & propellant & digerant.

Primi autem censûs sunt ficus, crocus, sem. fœniculi, apii, cicera, lenticulæ, g. tragacanthi.

In altero verò censu sunt. lacca, kermes, cochineil, trochisci viperini, pulveres testacei. Acidi quilibet succi, agrestæ, limonis, grana-ti; vitriolum, opium, theriaca. de his autem singulis breviter dicturi sumus.

I. *Ficus.*

Has verò supra omnia medicamenta ad variolas laudant Arabes: ‘ Ficus sunt vehementis
‘ expulsionis ad exteriora, & illud est una de
‘ causis evasioneis à nocumento earum. at rursus
‘ aqua

‘ aqua ficuum est bona valdè. hæc *Avicenna* ;
 ‘ nec immeritò. Etenim, quamvis ad hunc
 morbum novum primò ab Arabibus adhibitæ
 sint, tamen usu à Græcis diu ante exploratæ,
 & à consilio chirurgico, sicut cætera ferè om-
 nia medicamenta, inventæ sint. ‘ Priscis, in-
 ‘ quit Plinius *, nihil intentatum, * *Lib. I. c. 27.*
 ‘ inexpertúmque fuit, nihil oc-
 ‘ cultatum an illis, quoque non prodesse po-
 ‘ steris vellent ; unde in admirationem curæ
 ‘ Priscorum diligentiaque animum egit.

Audiendus autem est Scribonius Largus,
 qui usum & rationem utilium medicamento-
 rum à chirurgia esse expressis verbis perhibet.
 ‘ Implicitas medicinæ partes inter se, & ita
 ‘ connexas esse constat, ut nullo modo diduci
 ‘ sine totius professionis detrimento possint.
 ‘ ex eo intelligitur, quod neque chirurgia sine
 ‘ diætetica, neque hæc sine *chirurgia*, id est,
 sine ea parte, quæ medicamentorum *utilium*
usum habet, perfici possunt.

Idem ex communi usu veterum medico-
 rum nos docet C. Celsus, ‘ Scorpio sibi ipse
 ‘ pulcherrimum medicamentum est. quidam
 ‘ contritum cum vino bibunt, quidem eodem
 ‘ modo contritum super vulnus imponunt.
 ac si idem utrobique esset effectus, nec mul-
 tùm interesset. Ita, eodem autore, ‘ certæ
 ‘ quædam herbæ bene faciunt & cum vino
 ‘ potui datæ, & super vulnus impositæ.

Igitur Dioscoridem adeamus. Ficus de-
 ploratis & cacoethis ulceribus medentur :
 duritias, parotidas & furunculos emolliunt,
 paros ad maturationem perducunt. evocant

Q

pustu-

338 EXERCITATIO MEDICINALIS

pustulas, sudorésque movent (ὕξανθιμάτων
 καὶ ἰδρώτων σκεκληπηγί) fici succus lacteus in-
 stillatus plagæ, percussis à scorpione, venena-
 torum ictibus, & rabiosi canis moribus auxi-
 liatur. hæc autem faciunt in chirurgico appa-
 ratu. intùs verò sumptæ eadem faciunt, & in-
 super sitim sedant, calorem restinguunt ferve-
 factæ, & pulmonibus, arteriæ & tonsillarum
 inflammationibus profunt. si tot itaque & tan-
 ta de ficubus antiquis medicis experta fuerint,
 an non medicamentum variolis maximè ac-
 commodatum optima cum ratione ab Arabi-
 bus creditum est? At, inquires, quomodo
 hæc tanta efficiant? idem author te docebit,
 nimirum serum, concretum à veneno, dissol-
 vendo, meatus glandularum aperiendo, atque
 partes inflammatas emolliendo, pustulásque
 ad maturitatem, perinde ut cæteros abscessu-
 los perducendo.

At tu harum rerum causas, in occulto po-
 sitas, & proprietates scire à *priore* desideras, &
 scio, quàm negotiosus es. I itaque, & consu-
 le operarios chymicos, qui salia plantarum
 extrahunt, olea exprimunt, & similibus tor-
 turis veritatem abditam exquirunt; tum ra-
 tionem institue de salis cujuslibet innati, o-
 leique quantitate, natura, statu, combinatio-
 nibus. hic certè si rectè computum facias,
 maximè ex aliqua neoterici hypothesis, næ
 multo doctior eris, & intelligentior de herba-
 rum virtutibus & usu. profectò in his tantis
 minutiis non is sum, qui plurimùm fatago.

2. *Crocus.*

Croci autem usus & rationes, quatenus ad rem nostram pertineant, ex Dioscoride hæ sunt. Crocus ex vino ad aliqua venena. vergentes ad ignem sacrum inflammationes mulcet. vim coquendi ac emolliendi habet, urinam cit. venerem stimulat. miscetur utiliter potionibus, quæ ad internos parantur affectus. qui ex passo biberint, crapulam non sentient. crocus optimus, qui subacris. Igitur nescio an aliud medicamentum aptius. nam quòd fortiter expellere & inflare potis sit, constat, quatenus urinam & venerem moveat, & subacris gustus sit. itemque quòd inflammationes concoquit, emollit, mulcetque. potenter digerit, quòd crapulam prohibet. & veneno privatim adversatur. His addo, meatus ideo aperit, quòd è subtilissimis herbis *infectoriis* est.

3. *Feniculum. Apium.*

Hæc peculiariter adversus venena *Serpentinæ* ex vino exhibita sunt. *illud* expellit, quod epotum mammas lacte replet: itémque quod urinam mensesque movet. *hoc* easdem virtutes obtinet; atque tam hoc, quàm illud æstuantem stomachum mulcent in febribus; ad inflammationes, oculorum putà, privatim conferunt.

Q. 2. 4. *Lentes.*

340 EXERCITATIO MEDICINALIS

4. *Lentes. Cicera. G. Tragacanthi.*

Lentes contra subversionem Stomachi. ad pustulas, herpetas, & erysipelata. inflammationibus medentur. Diosc.

Cicera ad inflammationes ; ad scabiem, ulcera capitis manantia, lichenas : ad cancrofa & maligna ulcera. authore Dioscoride, itémque Arabes ea exhibent infantia ac *lenitiva*. conferunt *Apostematibus calidis*, & iis qui sunt in *glandulis*. & privatim conferunt *dolori dorsi*. nutriunt ex his sorbitio pulmonem meliùs, quàm res aliqua. clarificant vocem. aperit opilationes & *vehementer venerea* ex vino, i. e. quòd *inflant* ; unde magnopere distendunt ductus excretorios, expelluntque superfluum vaporem. Avicenna.

G. Tragacanthi. Quamvis peculiariter id medicamentum inflammationes sedet, authore Dioscoride ; tamen quia ex papilionacea & siliquosa planta lachryma sit, ideo illud inter infantia, sive expellentia jure, ut arbitror, posui.

5. *Lacca. Kermes. Cochineil. Trochisci viperini. Pulveris Testacei.*

Hæc autem medicamenta, in aliam classẽ simul redege ; nempe propter affinitatem quandam, scilicet quòd medicamenta sint ex infectis, aut animalibus sanguineis frigidis. de iis autem apud Græcos parum, quod scio, dictum est ; nec multum apud Arabes, nisi sparsim.

sparsim. at quæ sint, & quas potissimum virtutes, nostris variolis accommodatas habeant, dicam; idque ex veterum placitis, quantum res ferat.

Igitur *Lacca* mentio fit apud Galenum in *Mithridatio*. nequeo sanè *Fuchsio* assentire hanc *Cancanum* Dioscoridis fuisse: sed Arabum *Lacca*, esse ipsissimam hodiernam nostram constat. nam *Lacca* pura ab *Avicenna* in variolis; *Lacca* cum fustibus à *Rhasi*. eadem *Lacca* à fustibus detrita ab *Alscharavio* præscribitur. hæc certè *coccus baphice* esse non potuit, quæ pura colligi solet, teste Dioscoride, ab *Ilice pumilâ*, ut hodie, apud *Monspelienses*.

Hæc autem *Officinarum Lacca* ab *Indiis* ad nos asportata, teste *Amato Lusitano*, omnibusque *seplasiariis*, quorundam insectorum, *Formicis alatis* persimilium opificium est, ab iisque fustibus adglutinari: atque ita non raro venit apud *pharmacopolas*.

Clarum est, inquit *Johannes Bauhinus* *veram esse laccam*, quâ in officinis utimur: & quæ adfertur ex *India Occidentali*, quæ fuerit, forte nesciverunt *Arabes*, at ejus usum in variolis nos primum docuerunt. Ejus verò notitiam *Garcia* debemus; nempe esse ex *Formicis alatis* ortam, & in extimis ferè ramis *Bir* arboris pruniferæ sive *jujubini* cujusdam generis generari.

Inter *Ναροεντινὰ*, i. e. quæ per insensiles meatus educunt, numeratur.

Kermes verò sive *coccus baphice* Dioscoridis ex arboribus glandes ferentibus, i. e. ex *pumila Ilice*, colligitur. & granum quidem non

est, sed alicujus *vespæ* five *apiculæ* labor; in quarum numero etiam *formicæ* sunt, i. e. nidus

& pabulum, more apum; vermiculo incluso à matre infecta provisum. de quo olim * uberiùs dixi.

* *Aët. Philosoph.*
Londonens.

Cochineil superioris seculi medicamentum: proculdubiò ex analogia, quam habet cum reliquis Infectoriis Insectis, primò à modernis exhibitum est.

Vermiculus hexapod est, i. e. è scarabæorum genere. & ferè in medio *statu* exiccatus; antequam adolescat in scarabæum.

Atque hæc omnia ex communi quadam ratione ad venena conferunt.

Ita Cimices (ex scarabæorum quoque genere) demorsis ab Aspide profunt. Locusta Africana assiccata, ex vino hausta, contra Scorpionis ictus magnopore confert. ita pulli Hirundinum, i. e. Insectivorarum avium, exiccati 3j. ex aqua, anginae succurrunt: ad uvæ & tonsillarum inflammationes conferunt. Diosc.

Trochisci viperini. Hoc autem medicamentum optimè exponitur à Dioscoride nempe ex viva, i. e. integrâ viperâ cum sale & *Caricis* & melle tostâ in fictili clauso, & ad lævorem tritâ conficitur. etenim ex iis ipsis etiam, si sal conficiatur, non est tamen perinde efficax. ipso authore.

Proprietas autem hujus carnis est, inquit Avicenna, quod *facit penetrare superfluitates ad cutim.* rursus, ejus exuviae expellunt superfluitates ad cutim & conferunt *lepræ magnificæ.* eodem authore.

Vis.

Vis autem infectorum communis *septica* est ; qua de causa, inquit Dioscorides, medicamentis admiscantur quibus carcinomata, lepræ, & impetigines feræ curantur.

Pulveres testacei. medicamentum prophylacticum nulli secundum & in usu quotidiano, quamvis rationes vulgatas ejus rei non approbo. à veteribus adeo eas paucis deducere lubet.

Igitur ad Potionatos omnis generis conchyliæ cruda pariter ac Diosc. Alexiph. c. 6. tosta esse, salutare est. itémque locustæ marinæ, & astaci, ac potum eorundam jusculum : id est, tum Testacea, quàm Crustacea infecta : nempè è quibus nostræ adeò decantatæ compositiones è chelis fiunt.

Hi verò pulveres, autore Dioscoride extrinsecus admoti ad pforas idonei. quatenus naturæ calcis vivæ participes sint : intrinsecus verò propter eandem rationem alexipharmaca sunt ; & privatim conferunt ad canis rabiosi morsus ; contra serpentium & phalangiorum morsus & scorpionum ictus auxiliantur ; & iis qui leporem marinum hauserunt.

Testudinis marinæ & terrestris ova quomodocunque cocta, & jus ranarum maximè faciunt ad *putrescentes purpuras*, à salamandra hausta.

Cancris fluviatiles elixi ad haustum marinum leporem non mediocriter adjuvant.

Cochlea extinguit sanguinis fervorem. omnia cooperimenta ostraci abstergunt ulcera, & consolidant ea, & scabiei conferunt. stomachi.

344 EXERCITATIO MEDICINALIS

machi dolorem sedant. ulceribus accidentibus in intestinis conferunt magnificè, autore Avicenna.

Illud certissimum est, ad animalium venena etiam privatim infecta, tanquam antidota à veteribus exhibita sunt. ita Scinci in Mithridatio, admodum diuretici sunt, venèrem accendunt: adeoque expellunt vehementer per ductus excretorios. quæ sola ratio & usus est id genus medicamento-
rum.

6. *Vinum, Opium, Mithridatium.*

Vinum, maximè dulce; imò meri potio, idque interdum, certe ad aliquot venenatos ictus, largius potum * egregiè, inquit Dioscorides, auxiliatur. adeo copiose, si quod aliud medicamentum Mithridat. admiscetur.

* *Multum meraciusq; vinum omnibus venenis convenit.*

Itaque admodum laudo usum nostratum, quo serum à lacte vel cerevisia, vel maximè vino albido divisum, pro potu quotidiano in variolis exhibere solent; maximè si tantillum C. C. vel crudi vel usti & calendulæ flores, nempe croci æmuli & medicamenta euporista incoquantur. Etenim veteres vinum privatim dederunt ad *papulas* toto corpore erumpentes; & ad omnes internas inflammationes & ad venena, ut dictum est, teste Dioscoride.

Opium autem inter prophylactica & expellentia medicamenta à veteribus numerari video:

deo : quod satis probat ejus effectus, si majore modo detur. epoto, inquit Dioscorides, papaveris succo, tanta sæpenumerò oritur prurigo, ut hominem à veterno excitet. me olim, fateor, multum abstinuisse ab ejus usu, dum Eboraci medicinam facerem, nec me unquam pœnituit, illud non dedisse ; sed cùm perlegissem consultationes, quæ de hujus usu in variolis D. Tho. Mayernus manu scripserat : in quibus una est, quâ privatim in confluentibus variolis medicorum Londinensium sui temporis, regno Caroli primi, ladani exhibitionem vehementer laudat ; minus ejus medicamenti, certè ubi opus fuerit, à rationibus suprà expositis, abstemius fui.

Syrupum mirabilem ad variolas Avicennæ ingreditur succus foliorum papaveris humidæ, i. e. viridis & succus acecositatis citri.

Grossi, inquit Dioscorides, cum sylvestris papaveris foliis ossa extrahunt, & furunculos discutunt.

Mithridatium (in cujus numero pono Theriacam secundum Andromachum, Neronis medicum, aliàsque id genus innumeras compositiones prophylacticas) habet multa è supra comprehensis medicamentis, & alia ferè piperata & sudorem moventia, ideòque si intra modum à veteribus præscriptum, i. e. ad fabæ Ægyptiæ magnitudinem detur, in gravibus variolarum symptomatis valdè accommodatum medicamentum est.

At

346 EXERCITATIO MEDICINALIS

At quid sibi velit illa incredibilis audacia quorundam nostrorum hominum, planè nescio ; nempe Theriacarum modum, eúmque quotidianum in variolis ad ðiv. ex bolo extendere. Audi Zebizium, qui de variolis longe omnium doctissimè ac uberrimè scripsit (*auct. ad dis. 6.*) antidota ac alexipharmaca illa magna, ut Theriaca, Mithridatium, elect. de ovo, Dioscordium Fracastorii, &c. etsi sudores potenter moveant, variolis tamen minimè, ob caloris acrimoniam (certè dosi supra modum auctâ, ut nostris hominibus placuit) convenire videntur.

7. *Acidi* quilibet succi sive fructuum, sive Vitrioli. *Vitriolum. Sulphur.*

Hi autem succi, nempe acetositatis citri & granatorum & similium præcipuam commendationem apud Arabes in Variolis habent. eorum autem ratio à Priscis petenda est. malum *citrium*, inquit Dioscorides, bibitum venenis resistit. mala *punica* acida æstuantî stomacho auxiliantur. Urinam cient, *i. e.* promonent excretionem & fervorem temperant ; certè in primis Variolarum temporibus.

Vitriolum. Sulphur : utriusque spiritus acidus.

Ita autem de iis perhibent veteres. Atramentum futorium (χαλκανθ) ex aceto ad venenum. Omphacium ; sive succus uvæ acerbæ & viridis ex æneo vase ad mellaginem ad solem inspissatus, quo *admodum diluto*, inquit Dioscorides, & paucò utendum.

contra

contra Tonsillas, uvam, oris ulcera. In hoc verò numero sunt *Calcutis, Mysy, Sory*; nempe singula ejusdem familiæ medicamenta, *privatim ad venena*, ad *Herpetas & Erysipelata*, ad sanguinis eruptiones, *Alexipharmaca & Mithridatica*.

Sulphur vivum inest Mithridatio Galeni; id verò ex Dioscoride patet, fuisse quoddam Vitrioli Martis genus scilicet splendido colore, & translucens; & revera quod ex Indiâ Orientali habemus, ex *flavo-subviride* est; & pellucet instar Vitrioli. Verum suspicor equidem ipsum Martis Vitriolum, ex quo noster spiritus acidus confici solet, antiquis minime, nisi in hujusmodi sulphure, cognitum fuisse. Sulphur autem eundem spiritum acidum æquè dat, ac ipsum Vitriolum. Verùm istiusmodi spiritûs virtutes ex Priscis, non à Chemicis petendæ sunt, quatenus solus Pyrites * ferreus sive metallum ferri Sulphur & Vitriolum edat.

* *Acetum in quo ferri stercus, quod oxopido Græci vocant,ustum prius in-*

fervescat sæpius, & ita detur ad Aconitum. Scrib. Larg.

Proprie ad eas pustulas, quæ infantes malè habent, lapis, quem Pyriten vocant, cum amaris nucibus miscetur. C. Celsus.

Sulphur itaque, quatenus ad Variolas efficax est, à Dioscoride dicitur *celeriter maturare*. itémque ad lepras & Lichenas confert. Scorpionum privatim ictibus medetur. pruritus totius corporis sedat.

Igitur

348 EXERCITATIO MEDICINALIS

Igitur acidum è sulphure & vitriolo duplici nomine ad Variolas accommodatur quatenus privatim venenatorum moribus auxilietur, & opio exhibito antidotum sit *.

* *Acetum calidum potum, inquit Dioscorides, adversus*

omnia venena efficax est, ac præsertim contra Meconium.

Hæc autem medicamenta, non hujus diei sunt, ut nos persuaderent vani homines, sed temporius, in hoc certè seculo ineunte, variolis adhibita sunt; nempe ex analogiâ acidorum succorum liberalius præscriptorum ab Arabibus. ut palam est ex Mayerni praxi, *i. e.* (consultationibus ad injuriam famæ tanti viri decurtatis) in Variolis evulgatâ.

F I N I S.

